

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

**Βιώσιμη ανάπτυξη και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Δυνατότητες εφαρμογής
στο ελληνικό περιβάλλον**

ΒΛΑΧΟΔΗΜΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

(Α.Μ. 01260319Μ002)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ, 2021

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μελετιάδης Χαράλαμπος, Καθηγητής, τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο (επιβλέπων)

Κήπας Μιλτιάδης, Αναπληρωτής Καθηγητής, τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Κέφης Βασίλειος, Καθηγητής, τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Copyright © Βλαχοδήμου Παρασκευή, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Αφιερώνω τη διπλωματική μου εργασία στους γονείς μου, Γεώργιο και Βελησσαρία,
καθώς και στις αδερφές μου, Ιωάννα και Παναγιώτα, για τη στήριξή τους όλα αυτά τα
χρόνια...*

Συντομογραφίες

AA 1000: AccountAbility 1000

CED: Committee for Economic Development COP

CPI: Corruption Perceptions Index

CS: Corporate Sustainability

CSR: Corporate Social Responsibility

EUEB: European Union Eco-labelling board

GSIA: Global Sustainable Investment Alliance

HACCP: Hazard Analysis Critical Control Point

ILO: International Labour Organization

ISO: International Organization for Standardization

OHSAS: Occupational Health and Safety Assessment Series

SA8000: Social Accountability 8000

SD: Sustainable Development

SDG: Sustainable Development Goals

TBL: Triple Bottom Line

TGE: Transnational Giving Europe

UNFCCC: United Nations Framework Convention on Climate Change

WCED: World Commission on Environment and Development

AKZ: Ανάλυση Κύκλου Ζωής

BA: Βιώσιμη Ανάπτυξη

ΔΕΣΒΑ: Διεθνές Επιχειρηματικό Συμβούλιο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΕ: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

ΕΛΣΤΑΤ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

κ.ά. : και άλλα

κ.λπ.: και λοιπά

ΜΚΟ: Μη κυβερνητικές οργανώσεις

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΜμΕ: Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

ό.π.: όπως παραπάνω

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΟΠΠ: Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντος

ΣΒΑ: Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

ΣΕΒ: Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών

ΣΠΔ: Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Χαράλαμπο Μελετιάδη, για την καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, την επιμονή του, το αμείωτο ενδιαφέρον του, τη συμπαράστασή του, τη συνεχή υποστήριξη που έδειξε από την αρχή μέχρι το τέλος της ερευνητικής μου προσπάθειας.

Επίσης, ευχαριστώ τον υποψήφιο διδάκτορα, Αλεβίζο Αντώνιο, για τις εποικοδομητικές του υποδείξεις και τις πολύτιμες συμβουλές του, οι οποίες συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχή ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της τριμελούς επιτροπής για την καταλυτική τους συμβολή στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, και ειδικότερα τον κύριο Κήπα Μιλτιάδη, αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και τον κύριο Κέφη Βασίλειο, καθηγητή του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	14
Abstract.....	15
Εισαγωγή.....	16
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.....	17
1. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.....	17
1.1. Το περιεχόμενο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης	17
1.2. Η ιστορική και επιστημονική εξέλιξη της ΕΚΕ.....	19
2. Το θεωρητικό υπόβαθρο της ΕΚΕ	26
2.1. Η θεωρία των μετόχων (stakeholders)	26
2.2. Η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (shareholders)	27
2.3. Η πυραμίδα της ΕΚΕ.....	29
2.4. Η θεωρία της Διαχείρισης.....	30
2.5. Η τριπλή κατώτατη γραμμή (TBL).....	30
3. Έννοιες συναφείς με την ΕΚΕ.....	31
3.1. Ο Εταιρικός Πολίτης (corporate citizen)	31
3.2. Η επιχειρηματική ηθική (business ethics)	31
3.3. Η οργανωσιακή κουλτούρα (organizational culture)	32
3.4. Εταιρική διακυβέρνηση	32
4. Τα δομικά στοιχεία της ΕΚΕ	32
4.1. Η διττή διάσταση της ΕΚΕ: εσωτερική και εξωτερική.....	32
4.2. Η τριπλή διάσταση της ΕΚΕ: οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική	36
4.2.1. Οικονομική διάσταση	37
4.2.1.1. Κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις.....	37
4.2.1.2. Διαφάνεια και μέτρα αντιμετώπισης της διαφθοράς και δωροδοκίας.....	39
4.2.2. Κοινωνική διάσταση	40
4.2.3. Περιβαλλοντική διάσταση	41
5. Η ΕΚΕ και οι επιχειρήσεις.....	42
5.1. Προγράμματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης	42
5.2. Πρότυπα ΕΚΕ	48
5.3. Πλεονεκτήματα από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ και ο αντίλογος που τη διακατέχει.....	52
6. Βιώσιμη ανάπτυξη.....	55
6.1. Το περιεχόμενο της Βιώσιμης Ανάπτυξης και η Έκθεση Brundtland.....	55
6.2. Η ιστορική εξέλιξη της Βιώσιμης Ανάπτυξης υπό το πρίσμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Διασκέψεων	56
6.2.1. Η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης.....	59
6.2.2. Η Παγκόσμια Επιτροπή για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment and Development-WCED) και η έκθεση Brundtland «Για το κοινό μας ...Μέλλον» (1987)	60
6.2.3. Η Συνδιάσκεψη του Ρίο για την Προστασία του Περιβάλλοντος και την Ανάπτυξη (1992) – Διάσκεψη Κορυφής για τη Γη.....	60

6.2.4. Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη - Γιοχάνεσμπουργκ 2002.....	61
6.2.5. Διάσκεψη κορυφής ΟΗΕ (2015).....	62
6.3. Η πορεία της Ελλάδας και της ΕΕ-ΟΟΣΑ στην βιώσιμη ανάπτυξη και στην επίτευξη των 17 Στόχων αυτής: ποσοτικά δεδομένα.....	62
6.3.1. Η πορεία των χωρών του ΟΟΣΑ στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.....	63
6.3.2. Δικαιοσύνη.....	66
6.3.3. Φτώχεια.....	68
6.3.4. Ισότητα των φύλων	70
7.ΕΚΕ και βιώσιμη ανάπτυξη	72
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	83
8.Μεθοδολογία έρευνας.....	83
8.1. Ο στόχος της έρευνας και οι ερευνητικές υποθέσεις	83
8.2. Η ερευνητική προσέγγιση (research approach) ως προς τη συλλογή των δεδομένων: ποσοτική και ποιοτική έρευνα.....	87
8.3. Η ερευνητική προσέγγιση (research approach) ως προς την ανάλυση των δεδομένων.....	88
8.4. Η επιστημονική ερευνητική μέθοδος της παρούσας εργασίας.....	88
8.5. Η διαδικασία της δειγματοληψίας	91
8.6. Το ερευνητικό εργαλείο.....	91
9. Η επεξεργασία και η ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων	93
9.1. Γραφική απεικόνιση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων των πρωτογενών δεδομένων της έρευνας.....	94
9.1.1. Αποτελέσματα έρευνας: Α' μέρος- Ερωτήσεις γενικού περιεχομένου.....	94
9.1.1.1. Χαρακτηριστικά επιχειρήσεων	94
9.1.1.2. Αποτελέσματα έρευνας: Γνώση, σημασία, υιοθέτηση και εμπόδια στην υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ και Βιώσιμης Ανάπτυξης: Οι παράγοντες Κράτος, πολυεθνικές εταιρείες.....	97
9.2. Αποτελέσματα έρευνας: Β' μέρος – Ερωτήσεις ειδικού περιεχομένου.....	112
9.2.1. Οικονομική διάσταση ΕΚΕ.....	112
9.2.2. Κοινωνική διάσταση ΕΚΕ	115
9.2.3. Περιβαλλοντική διάσταση ΕΚΕ.....	121
9.3. Αποτελέσματα έρευνας: Γ' μέρος – Δημογραφικά στοιχεία.....	122
10. Αποτίμηση αποτελεσμάτων έρευνας: Ζητήματα ηθικής δεοντολογίας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	124
10.1. Η ηθική στην έρευνα (research ethics).....	124
10.2. Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	125
10.3. Συμπεράσματα επί της έρευνας	127
Επίλογος.....	129
Βιβλιογραφία.....	135
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	150
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	150
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.....	163

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΝΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ SPSS.....	165
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	177
Παράρτημα «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη».....	177
Παράρτημα «Βιώσιμη Ανάπτυξη»	182

Εικόνες

Εικόνα 1: Οι Κοινωνικές Ευθύνες των Επιχειρήσεων σύμφωνα με Επιτροπή Οικονομικής Ανάπτυξης (CED)	22
Εικόνα 2: Τα ενδιαφερόμενα μέρη του εσωτερικού, άμεσα και έμμεσα εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης.	27
Εικόνα 3: Η πυραμίδα της ΕΚΕ.....	29
Εικόνα 4: Η εσωτερική διάσταση της ΕΚΕ.....	33
Εικόνα 5: Τα κριτήρια αξιολόγησης των επιχειρήσεων από τους εργαζόμενους.....	34
Εικόνα 6: Οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα με το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον για το έτος 2021.....	34
Εικόνα 7: Ο ευρωπαϊκός χάρτης των χωρών με το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον, 2020.....	35
Εικόνα 8: Η εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ	35
Εικόνα 9: Οι τρεις διαστάσεις της ΕΚΕ.....	36
Εικόνα 10: Οι χώρες με την καλύτερη και χειρότερη επίδοση στον Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς, 2020	39
Εικόνα 11: Οι πρωτοβουλίες ΕΚΕ.....	42
Εικόνα 12: Οι τρεις πυλώνες της "Βιώσιμης Ανάπτυξης".....	55
Εικόνα 13: Η κατάταξη των χωρών με βάση τη συνολική τους βαθμολογία στην επίτευξη των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης	65
Εικόνα 14: Κατάταξη των χωρών στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων, 2020.....	70
Εικόνα 15: Συμπλέγματα θεωριών που αναφέρονται στην ΕΚΕ και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, κατά τους Ebner και Baumgartner.....	74
Εικόνα 16: Η Εταιρική Βιωσιμότητα κατά τους Ebner και Baumgartner	75
Εικόνα 17: Τα "επίπεδα φιλοδοξίας" της Εταιρικής Βιωσιμότητας κατά τον Marrewijk.....	77
Εικόνα 18: Το μοντέλο της εταιρικής βιωσιμότητας των Aras και Crowther.....	78

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1: Ποσοστό των παγκόσμιων βιώσιμων επενδυτικών περιουσιακών στοιχείων ανά περιοχή, 2018	38
Διάγραμμα 2: Ποσότητα χρημάτων (σε εκατομμύρια) που δωρίστηκαν στην Ευρώπη μέσω του Δικτύου TGE.....	44
Διάγραμμα 3: Αριθμός δωρεών από ιδιώτες και εταιρείες	45
Διάγραμμα 4: Συνολικός αριθμός μη θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων στην Ευρώπη, 2010-2019	49
Διάγραμμα 5: Αριθμός εργατικών ατυχημάτων στην Ελλάδα 2007-2018.....	50
Διάγραμμα 6: Η πορεία της Ελλάδας στην επίτευξη των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2019 [%]	63
Διάγραμμα 7: Ελλάδα και ΟΟΣΑ - Ποσοστό επιτευξιμότητας των στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2019 [%].....	64
Διάγραμμα 8: Ελλάδα και ΟΟΣΑ - Ποσοστό που απαιτείται για την επίτευξη κάθε στόχου της Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2019 [%].....	64
Διάγραμμα 9: Ποσοστό επιτευξιμότητας των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, Ελλάδα 2020.....	66
Διάγραμμα 10: Βαθμολογία της Ελλάδας και ΕΕ-28 - ΟΟΣΑ στους έξι τομείς του Δείκτη Κοινωνικής Δικαιοσύνης, 2019.....	66
Διάγραμμα 11: ΕΕ-28 - ΟΟΣΑ: Δείκτης Κοινωνικής Δικαιοσύνης 2019.....	67
Διάγραμμα 12: Ποσοστό πληθυσμού στην Ελλάδα που ζει με λιγότερα από 5,50\$ ημερησίως, 2003-2018	68
Διάγραμμα 13: Ποσοστό παγκόσμιου πληθυσμού που ζει με λιγότερα από 1,90\$, 3,20\$ και 5,50\$ ημερησίως.....	69
Διάγραμμα 14: Η βαθμολογία της Ελλάδας στους έξι τομείς του Δείκτη Ισότητας των Φύλων, 2010, 2012, 2015, 2017-2018.....	71
Διάγραμμα 15: ΕΕ-28: Βαθμολογία στους έξι τομείς του Δείκτη Ισότητας των Φύλων, 2010, 2012, 2015, 2017-2019	72
Διάγραμμα 16: Αριθμός Επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους απασχολούμενων, Ελλάδα 2018.....	84
Διάγραμμα 17: Απασχόληση ανά θεσμικό τομέα, Ελλάδα 2019 [%].....	85
Διάγραμμα 18: Τομέας οικονομικής δραστηριότητας επιχειρήσεων έρευνας	94
Διάγραμμα 19: Δήμος δραστηριοποίησης επιχειρήσεων έρευνας	95
Διάγραμμα 20: Αριθμός απασχολούμενων επιχειρήσεων της έρευνας.....	96
Διάγραμμα 21: Νομική μορφή των επιχειρήσεων της έρευνας	96
Διάγραμμα 22: Γνώση ή άγνοια της ΕΚΕ.....	97
Διάγραμμα 23: Γνώση ή άγνοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	97
Διάγραμμα 24: Σύνδεση ή μη της ΕΚΕ και της Βιώσιμης Ανάπτυξης	98
Διάγραμμα 25: Πώς αντιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις την ΕΚΕ;.....	99
Διάγραμμα 26: Ανταπόκριση του Κράτους στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις των πολιτών	99
Διάγραμμα 27: Ανταπόκριση του Κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών ανά κατηγορία (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) [%].....	101
Διάγραμμα 28: Συνδρομή ή μη της επιχείρησης στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων	102

Διάγραμμα 29: Πού οφείλει να εστιάζει περισσότερο η επιχείρηση; (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά ζητήματα)	104
Διάγραμμα 30: Υιοθέτηση της ΕΚΕ μόνο από πολυεθνικές εταιρείες	106
Διάγραμμα 31: Υιοθέτηση ή μη δράσεων ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις της έρευνας.....	107
Διάγραμμα 32: Λόγοι μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ	107
Διάγραμμα 33: Υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ στο μέλλον από τις επιχειρήσεις της έρευνας.....	109
Διάγραμμα 34: Ποιος πρέπει να αποφασίζει για τις δράσεις ΕΚΕ.....	109
Διάγραμμα 35: Ποιον ωφελούν οι δράσεις ΕΚΕ;.....	110
Διάγραμμα 36: Φέρουν οι επιχειρήσεις της έρευνας κάποιο πρότυπο πιστοποίησης ΕΚΕ (τύπου ISO, κ.ά.);.....	110
Διάγραμμα 37: Πρότυπα πιστοποίησης ΕΚΕ που φέρουν οι επιχειρήσεις της έρευνας.....	111
Διάγραμμα 38: Τρόπος ανακοίνωσης δράσεων ΕΚΕ.....	112
Διάγραμμα 39: Με την υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ η επιχείρηση προσβλέπει στην οικονομική άνοδο	113
Διάγραμμα 40: Η ΕΚΕ βελτιώνει την εταιρική εικόνα της επιχείρησης και της προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων επιχειρήσεων	113
Διάγραμμα 41: Μια επιχείρηση που εφαρμόζει δράσεις ΕΚΕ προσελκύει ευκολότερα επενδυτικά κεφάλαια και αποκτά πρόσβαση σε χρηματοδότηση.....	114
Διάγραμμα 42: Η επιχείρηση στηρίζει την τοπική κοινωνία, προσλαμβάνει προσωπικό, προμηθεύεται τις πρώτες ύλες από αυτή και αναδεικνύει τον τοπικό πολιτισμό.....	114
Διάγραμμα 43: Η επιχείρηση εναντιώνεται σε κάθε μορφή διαφθοράς, εκβιασμού και δωροδοκίας.....	115
Διάγραμμα 44: Η επικοινωνία με το εργατικό δυναμικό είναι σημαντική για την καλή λειτουργία της επιχείρησης	116
Διάγραμμα 45: Είναι σημαντικό η επιχείρηση να εφαρμόζει προγράμματα επιμόρφωσης και βελτίωσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων των εργαζομένων.....	117
Διάγραμμα 46: Η διασφάλιση των κανόνων υγιεινής και οι ασφαλείς συνθήκες εργασίας για τους εργαζόμενους αποτελεί προτεραιότητα της επιχείρησης	117
Διάγραμμα 47: Στις καλές εργασιακές σχέσεις περιλαμβάνεται η ισότιμη μεταχείριση όλων των υπαλλήλων και των πιθανών εργαζομένων της επιχείρησης.....	118
Διάγραμμα 48: Η επιχείρηση παρέχει στις γυναίκες τη δυνατότητα να διεκδικήσουν θέσεις ηγετικού ρόλου	118
Διάγραμμα 49: Η επιχείρηση προσφέρει τις απαραίτητες παροχές στις γυναίκες λόγω μητρότητας, για ισορροπία στην επαγγελματική και οικογενειακή ζωή.....	119
Διάγραμμα 50: Η κοινωνική προσφορά σε μεμονωμένα άτομα ή κάποιο φιλανθρωπικό οργανισμό αποτελεί ένα από τα καθήκοντα της επιχείρησης.....	119
Διάγραμμα 51: Η επιχείρηση υποστηρίζει και προτρέπει τη συμμετοχή των εργαζομένων σε δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα.....	120
Διάγραμμα 52: Η επιχείρηση εναντιώνεται σε μορφές καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας και υποστηρίζει την κατάργηση της παιδικής εργασίας	120

Διάγραμμα 53: Η επιχείρηση παράγει ασφαλή και υγιεινά προϊόντα μέσω της δημιουργίας υποδομών και χρήσης τεχνολογίας φιλικών προς το περιβάλλον	121
Διάγραμμα 54: Η επιχείρηση προστατεύει το περιβάλλον ανακυκλώνοντας, διαχειρίζοντας ορθά τα παραγόμενα απόβλητα και εξοικονομώντας φυσικούς πόρους	122
Διάγραμμα 55: Φύλο συμμετεχόντων στην έρευνα.....	122
Διάγραμμα 56: Ηλικία συμμετεχόντων στην έρευνα	123
Διάγραμμα 57: Μορφωτικό επίπεδο συμμετεχόντων στην έρευνα.....	123

Πίνακες

Πίνακας 1: Διεθνείς Διασκέψεις για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	58
Πίνακας 2: Διασκέψεις ΕΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	59
Πίνακας 3: Απάντηση σε ερωτήματα σχετικά με την ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε	89
Πίνακας 4: Επιπλέον ερωτήματα και απαντήσεις για τη χρησιμοποιούμενη ερευνητική μέθοδο	90
Πίνακας 5: Πώς αντιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις την ΕΚΕ;.....	98
Πίνακας 6: Ανταπόκριση του κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών	100
Πίνακας 7: Ανταπόκριση του κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές).....	100
Πίνακας 8: Συμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων της κοινωνίας.....	102
Πίνακας 9: Συμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων κοινωνίας (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά ζητήματα)	104
Πίνακας 10: Κατηγορία ζητημάτων (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) στα οποία οφείλει να εστιάζει "πρώτα" η επιχείρηση	105
Πίνακας 11: Κατηγορία ζητημάτων (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) στα οποία οφείλει να εστιάζει "εν συνεχεία" η επιχείρηση.....	105
Πίνακας 12: Κατηγορία ζητημάτων (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) στα οποία οφείλει να εστιάζει "τελευταία" η επιχείρηση.....	106
Πίνακας 13: Λόγοι μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις της έρευνας.....	108
Πίνακας 14: Πρότυπο τύπου ISO: Ναι ή όχι.....	111
Πίνακας 15: Πρότυπα πιστοποίησης ΕΚΕ που φέρουν οι επιχειρήσεις της έρευνας	111
Πίνακας 16: "Παρεμβάσεις" για την εφαρμογή πρακτικών ΕΚΕ στο ελληνικό περιβάλλον.....	132

Περίληψη

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) είναι μια επιχειρηματική στρατηγική που αποκτά ιδιαίτερη σημασία στη σύγχρονη πραγματικότητα, ωστόσο, το περιεχόμενο της και τα οφέλη της παραμένουν, ακόμη και σήμερα, άγνωστα σε πολλές επιχειρήσεις, αλλά και στο ευρύ κοινό. Το ξέσπασμα της περιβαλλοντικής κρίσης της δεκαετίας του '70 οδήγησε στην αυξανόμενη συνειδητοποίηση της κοινωνίας ότι η «ανάπτυξη» οφείλει να εδράζεται σε βιώσιμα πρότυπα. Θεωρήθηκε, λοιπόν, ότι η Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΒΑ) είναι η ανάπτυξη που χρειάζεται ο πλανήτης μας για να υπάρξει και να απολαύσουν τη ζωή σε αυτόν, τόσο οι γενιές του παρόντος, όσο και του μέλλοντος. Μια σειρά από «σκάνδαλα» τη δεκαετία του '90 από τη δράση των επιχειρήσεων είχε ως αποτέλεσμα την ανάγκη σύνδεσης της ΕΚΕ με τη ΒΑ. Σε αυτό το πλαίσιο, ο ιδιωτικός τομέας θεωρήθηκε ότι δύναται να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στην επίτευξη των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και να συνεισφέρει στην επιτυχία της εθνικής και παγκόσμιας βιωσιμότητας.

Ο σκοπός, επομένως, της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διείσδυση σε θέματα που σχετίζονται άμεσα με την ΕΚΕ και τη ΒΑ, και ιδιαίτερα η ανίχνευση της μεταξύ τους σχέσης στο ελληνικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, η ερευνητική μας προσπάθεια έλαβε την κατεύθυνση της ποσοτικής μελέτης, ανίχνευσης, καταγραφής, επεξεργασίας και παρουσίασης των απόψεων των επιχειρήσεων του κλάδου της μεταποίησης του νομού Αιτωλοακαρνανίας, όσον αφορά την ΕΚΕ και τη ΒΑ, καθώς και το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας του σε μια σειρά από πρακτικές ΕΚΕ που μπορούν να συμβάλλουν στη ΒΑ.

Λέξεις – κλειδιά: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Βιώσιμη Ανάπτυξη, 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, Εταιρική Βιωσιμότητα, Επιχειρηματική Ηθική, Υπεύθυνες Επενδύσεις, Εταιρική Διακυβέρνηση, Επιχειρηματική Στρατηγική, Ενδιαφερόμενα μέρη, Εθελοντική δέσμευση, Μάρκετινγκ, Αιτωλοακαρνανία, Μικρομεσαίες επιχειρήσεις, Ποσοτική έρευνα.

Abstract

Corporate Social Responsibility (CSR) is a business strategy that acquires particular importance in the modern reality, however, its content and benefits remain, even today, unknown to many companies, but also to the general public. The outbreak of the environmental crisis of the 1970s led to the growing awareness of society that "growth" must be based on sustainable standards. It was considered, then, that Sustainable Development (SD) is the development that our planet needs to exist and enjoy life on it, both the present and future generations. A series of "scandals" in the 1990s from business activity resulted in the need to link CSR with the SD. In this context, the private sector was considered to be able to play an important role in achieving the 17 Sustainable Development Goals (SGD) and contributing to the success of national and global sustainability.

The purpose of this dissertation, therefore, is to penetrate issues directly related to CSR and the SD, and in particular to detect the relationship between them in the Greek environment. In this context, our research effort took the direction of quantitative study, detection, recording, processing and presentation of the opinions of companies in the processing sector of the prefecture of Aitolokarnania, regarding CSR and SD, as well as, the degree of agreement or disagreement in a amount of CSR practices that can contribute to the SD.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Sustainable Development, 17 Sustainable Development Goals, Corporate Sustainability, Business Ethics, Responsible Investments, Corporate Governance, Business Strategy, Shareholders, Voluntary Commitment, Marketing, Aitolokarnania, Small and Medium enterprises, Quantitative research.

Εισαγωγή

Στο σύγχρονο και συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον οι άνθρωποι τα τελευταία χρόνια άρχισαν να συνειδητοποιούν πως, ο μέχρι πρότινος τρόπος δόμησης των κοινωνιών συμβάλλει στην καταστροφή του πλανήτη και στην ανάδυση μιας σειράς οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων που απειλούν την ανθρωπότητα. Οι ανάγκες της κοινωνίας έχουν αλλάξει. Στο πλαίσιο αυτό, το καταναλωτικό κοινό απαιτεί οι επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται με ηθικό προσανατολισμό και να σέβονται τόσο τον πλανήτη όσο και τους κατοίκους του. Οι επιχειρήσεις από την άλλη, δεδομένου ότι αναπτύσσουν τις δραστηριότητες τους εντός συγκεκριμένων κοινωνιών, δε μπορούν να ξεφύγουν από τις απαιτήσεις της εκάστοτε κοινωνικής δραστηριοποίησής τους. Για το λόγο αυτό, όλο και περισσότερες επιχειρήσεις αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους, λαμβάνοντας υπόψη τους το οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα στην κοινωνία.

Ο σκοπός, λοιπόν, αυτής της εργασίας είναι η εισαγωγή σε θέματα που αφορούν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και τη ΒΑ καθώς και την ανίχνευση της μεταξύ τους σχέσης στο ελληνικό περιβάλλον. Η εργασία χωρίζεται σε δυο μέρη: το θεωρητικό και το ερευνητικό. Στο πρώτο μέρος, θα αναφερθούμε αρχικά στην ΕΚΕ, και ειδικότερα στο περιεχόμενό της, στην ιστορική της αναδρομή, το θεωρητικό της υπόβαθρο, στις διαστάσεις της καθώς και στις πρωτοβουλίες και τα πρότυπα ΕΚΕ που μπορούν να υιοθετήσουν οι επιχειρήσεις και στα πλεονεκτήματα που μπορούν να αποκομίσουν από την υιοθέτηση αυτών. Επίσης, θα αναφέρουμε τον αντίλογο που τη διακατέχει.

Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε το περιεχόμενο της ΒΑ, την ιστορική της αναδρομή και τις διαστάσεις της, καθώς και την εξέλιξη της χώρας μας και των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στην πορεία επίτευξης των 17 ΣΒΑ, και σε τομείς που, θεωρούμε ότι, σχετίζονται με αυτούς (δικαιοσύνη, φτώχεια, ισότητα). Τέλος, θα παρουσιάσουμε τη σύνδεση της ΒΑ και της ΕΚΕ υπό το πρίσμα μερικών θεωριών, αλλά και διατυπωθέντων απόψεων οργανισμών και μεμονωμένων μελετητών.

Στο δεύτερο μέρος, το ερευνητικό, θα αναφερθούμε στην μελέτη των απόψεων και της στάσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, του κλάδου της μεταποίησης, του νομού Αιτωλοακαρνανίας όσον αφορά την ΕΚΕ και τη ΒΑ, αλλά και τη μεταξύ τους σύνδεση, καθώς και το βαθμό συμφωνίας τους σε μια σειρά από ζητήματα που αφορούν την ΕΚΕ και σχετίζονται άμεσα με τη ΒΑ.

Κλείνουμε, με την αποτίμηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, τους περιορισμούς αυτής και τις προτάσεις μας για μια μελλοντική έρευνα, καθώς και με τα συμπεράσματά μας για το σύνολο της εργασίας μας. Τέλος, σε ειδική ενότητα παραθέτουμε τη βιβλιογραφία και τα παραρτήματα της διπλωματικής εργασίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

1.1. Το περιεχόμενο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Παρ' ότι το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων για την ΕΚΕ υπήρξε έντονο ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '90, θα περίμενε κανείς πως θα υπάρχει ένας αποδεκτός ορισμός για την ΕΚΕ, ωστόσο, κάτι τέτοιο δε συμβαίνει. Ο Dow Votaw, σύμφωνα με τους Garriga, E. και Mele, D. (2004:51-52) και τον Markus Höllerer (2012:29), δήλωσε πως «η ΕΚΕ σημαίνει κάτι, αλλά όχι πάντα το ίδιο για όλους». Συγχρόνως, η ΕΚΕ δεν έχει παντού την ίδια μορφή, λόγω των διαφορετικών πολιτικών, θεσμικών και πολιτιστικών παραδόσεων και προτεραιοτήτων της κάθε χώρας¹ (Δαβαλάς, Α. 2018: 54, Höllerer, M., 2012:29-30). Για κάποιους η ΕΚΕ είναι η κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά, για άλλους είναι συνώνυμη της «υπευθυνότητας», κάποιοι την εξισώνουν με την «φιλανθρωπική συνεισφορά», ενώ άλλοι τη θεωρούν συνώνυμη της «νομιμότητας» (Höllerer, 2012:29; Garriga, E., Mele, D., 2004:52).

Το Διεθνές Επιχειρηματικό Συμβούλιο για τη ΒΑ (ΔΕΣΒΑ), όρισε την ΕΚΕ ως *«τη διαρκή δέσμευση που αναλαμβάνει μια επιχείρηση να συμπεριφέρεται ηθικά και να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνει την ποιότητα ζωής των εργαζομένων και των οικογενειών τους, της τοπικής κοινότητας, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα»* (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 37-38).

Η μη κερδοσκοπική οργάνωση Business for Social Responsibility, θεωρεί πως η ΕΚΕ είναι *«ένα συνεκτικό πλαίσιο πολιτικών, πρακτικών και προγραμμάτων, που ενσωματώνονται στη λειτουργία της επιχείρησης, τις αλυσίδες διανομής και τις*

¹ Για παράδειγμα, σε χώρες όπως η Η.Π.Α. και η Βρετανία δίνεται έμφαση στην εθελοντική εφαρμογή καλών πρακτικών, στην Ευρώπη υπάρχουν περισσότερα παραδείγματα μέτρων υποχρεωτικού χαρακτήρα που επιβάλλουν τη δημοσίευση συγκεκριμένων στοιχείων σχετικά με την κοινωνική ευθύνη των εταιρειών. Οι διεθνείς δείκτες κοινωνικής ευθύνης εφαρμόζονται σε επιχειρήσεις αμερικανικής και βρετανικής προέλευσης, ενώ οι σκανδιναβικές και ιαπωνικές επιχειρήσεις εστιάζουν σε περιβαλλοντικά θέματα (Δαβαλάς, Α., 2018:54-55).

διαδικασίες απόφασης» (ό.π., σ. 38). Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αντιλαμβάνεται την ΕΚΕ ως την εθελοντική συμπερίληψη στις εταιρικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων και στις αλληλεπιδράσεις τους με τα ενδιαφερόμενα μέρη των ανησυχιών της κοινωνίας για κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα (Pitoska E., Giannakis K., Sdraka D., 2018:41).

Ο ΣΕΒ θεωρεί ότι η ΕΚΕ αφορά «τη συστηματική, οργανική και εθελοντική» κατεύθυνση της επιχειρηματικότητας σε κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά ζητήματα, λαμβάνοντας υπόψη τους συμμετόχους, τις προσδοκίες της κοινωνίας και τις ανησυχίες της για το μέλλον (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:43).

Για πολλούς, η ΕΚΕ θεωρείται συνώνυμη των εθελοντικών και φιλανθρωπικών ενεργειών των επιχειρήσεων που ενσωματώνουν κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα στις λειτουργίες και τις αλληλεπιδράσεις τους, συμβάλλοντας ενεργά στην κοινωνία που δραστηριοποιούνται (N. Öykü İyigün, 2015:1229, Μπελίδης, Α., Καργίδης, Θ., Τσατζίμπουλίδης, Α., 2009:127-140, 128).

Εκτός από τους διάφορους οργανισμούς και τους φορείς, στην απόδοση ενός ορισμού για την ΕΚΕ έχουν εστιάσει και μεμονωμένοι ερευνητές, όπως ο Hopkins, ο οποίος θεωρεί ότι η ΕΚΕ αποτελεί την ηθική και υπεύθυνη συμπεριφορά της επιχείρησης απέναντι στα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή στους διάφορους πολιτισμούς,² με απώτερο στόχο τη δημιουργία υψηλού επιπέδου διαβίωσης για τους ανθρώπους της, με την παράλληλη εξασφάλιση της κερδοφορίας της (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:42). Οι Kotler και Lee, θεωρούν την ΕΚΕ ως «την αφοσίωση στη βελτίωση της ευημερίας της τοπικής κοινωνίας μέσα από επιλεκτικές επιχειρηματικές πρακτικές και τη συνδρομή εταιρικών πόρων» (Kotler, P., Lee, N., 2016:17).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση των απόψεων που συσχετίζουν το περιεχόμενο της ΕΚΕ με αυτό της ΒΑ. Την απαρχή τέτοιων διατυπώσεων εντοπίζουμε στην Έκθεση Brundtland, όπου η ΕΚΕ ορίζεται ως το «μέσο» επίτευξης της ΒΑ, που σέβεται και λαμβάνει υπόψη της, τόσο τις ανάγκες των γενεών του παρόντος, όσο και του μέλλοντος (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:41).

Κλείνοντας, παρατηρούμε πως κοινή συνιστώσα των διάφορων ορισμών που έχουν αποδοθεί για την ΕΚΕ είναι ότι, η τελευταία αφορά τις κοινωνικές και

² Εδώ ο Hopkins φαίνεται να αντιλαμβάνεται πως η έννοια της ηθικής συμπεριφοράς δεν αποτελεί μια «στατική έννοια», αλλά διαμορφώνεται εντός συγκεκριμένων κοινωνικο-ιστορικών συνθηκών, και άρα το περιεχόμενό της θα είναι ανάλογο της κοινωνίας εντός της οποίας διαμορφώθηκε.

περιβαλλοντικές ανησυχίες των οργανισμών που μετουσιώνονται σε μέτρα και πολιτικές, τις οποίες οι οργανισμοί υπηρετούν εθελοντικά και σε συνεργασία με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.

1.2. Η ιστορική και επιστημονική εξέλιξη της ΕΚΕ

Τα πρώτα σπέρματα της ΕΚΕ εντοπίζονται το 1500 π.Χ. στη Μεσοποταμία, όταν ο βασιλιάς Hammurabi επέβαλε έναν κώδικα, όπου οικοδόμοι, πανδοχείς και αγρότες καταδικάζονταν σε θάνατο, αν η αμέλειά τους προκαλούσε τον θάνατο των πολιτών της περιοχής. Επίσης, τον 6ο – 5ο αιώνα π.Χ. καθιερώνεται υποχρεωτικά ο θεσμός της χορηγίας στην αρχαία Αθήνα (Ασπρίδης, Μ.Γ., 2015:120), ενώ, επίσης, την πηγή της ΕΚΕ μπορούμε να εντοπίσουμε και στη γαλλική επανάσταση, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την εταιρική φιλανθρωπία του Joseph Rowntree, ο οποίος παρείχε στέγη και εκπαίδευση στους φτωχούς στην περιοχή των εργοστασίων σοκολάτας του (Frankental, P., 2001:18).

Αργότερα, το 1799 ο Robert Owen αγοράζει εργοστάσιο επεξεργασίας βαμβακιού στη Σκωτία και παίρνει ορισμένα κοινωνικά μέτρα, μεταξύ των οποίων η απαγόρευση πρόσληψης παιδιών κάτω των δέκα ετών και η δημιουργία ενός ταμείου για ιατροφαρμακευτική κάλυψη των εργατών του (Ασπρίδης, Μ.Γ., 2015:120)

Τον 18^ο αιώνα, σύμφωνα με τον ιστορικό του management, Daniel A. Wren, ασκήθηκε έντονη κριτική στο εργοστασιακό σύστημα της Μεγάλης Βρετανίας και της Αμερικής, ιδίως όσον αφορά την απασχόληση γυναικών και παιδιών, με αποτέλεσμα να ξεσπά ένα κίνημα, γνωστό ως κίνημα «βιομηχανικής πρόνοιας». Τα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας που προέρχονται από αυτό το κίνημα επιδίωκαν να αποτρέψουν τα εργασιακά προβλήματα και να βελτιώσουν την απόδοση της επιχείρησης (Carroll, A., 2008:21-22).

Επίσης, η περίπτωση της εταιρείας R. H. Macy της Νέας Υόρκης θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζει μια κοινωνική ευαισθησία εκ μέρους της διοίκησής της. Το 1875, η Macy δώρισε κεφάλαιά της σε ένα άσυλο ορφανών, ενώ το 1887, τα εταιρικά δώρα σε φιλανθρωπικά ιδρύματα καταγράφηκαν στα Διάφορα Έξοδα στα βιβλία της εταιρείας. Επίσης, το 1893 στο Pullman νότια του Σικάγο ο George M. Pullman της Pullman Palace Car Company, ο οποίος ενδιαφερόταν για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης για τους υπαλλήλους του και τις οικογένειές τους, καθώς και

για τη δημιουργία βελτιωμένης ικανότητας προσέλκυσης και διατήρησης εργαζομένων, δημιούργησε μια πόλη κοινότητας που θεωρήθηκε από ορισμένους ως υπόδειγμα επιχειρηματικής πολιτικής (ό.π., σσ. 22-23).

Επίσης, η βιομηχανική επανάσταση έφερε σημαντικές αλλαγές τόσο στα δημογραφικά δεδομένα, όσο και στην επαγγελματική ζωή των ανθρώπων. Ο φτωχός πληθυσμός της υπαίθρου κατευθύνθηκε στα αστικά κέντρα για την αναζήτηση εργασίας, μια εξέλιξη που είχε ως αποτέλεσμα τα προβλήματα του υπερπληθυσμού, των ασθενειών, της παιδικής εργασίας, της ανθρώπινης εκμετάλλευσης και των άθλιων συνθηκών εργασίας. Αργότερα, η ίδρυση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ILO) το 1919, η πτώχευση της Wall Street το 1929, η ανάδυση του κράτους πρόνοιας, ήταν μερικά μόνο γεγονότα που προκάλεσαν την αλλαγή σκέψης για τη σχέση επιχειρήσεων-κοινωνίας (Dillard, J., Murray. A., 2012:16-17).

Σταδιακά το ενδιαφέρον της επιστημονικής σκέψης για την ΕΚΕ άρχισε να εκδηλώνεται. Το 1932 ο E. Merrick Dodd, σύμφωνα με τους Visagie, Sibanda, Coetzee (2019:1885), θεωρούσε πως η αλλαγή της κοινής γνώμης αναφορικά με τις κοινωνικές υποχρεώσεις των εταιρειών, θα οδηγούσε τις τελευταίες να αναλάβουν την ευθύνη απέναντι στους εργαζόμενους και στο καταναλωτικό κοινό. Επίσης, στις αρχές της ίδιας δεκαετίας, ο Wendell Wilkie επισήμανε τη σπουδαιότητα να εκπαιδευτεί ο επιχειρηματίας σε μια «νέα αίσθηση κοινωνικής ευθύνης» (Carroll, A.B., 1979:497).

Ο Patrick Murphy υποστήριξε ότι η περίοδος έως τη δεκαετία του 1950 ήταν η «φιλανθρωπική» εποχή κατά την οποία οι εταιρείες, διατείνονταν σε δωρεές σε φιλανθρωπικά ιδρύματα, και θεώρησε πως η ΕΚΕ ταξινομείται σε «τέσσερις εποχές». Ειδικότερα, η περίοδος 1953–67 θεωρήθηκε ως εποχή «ευαισθητοποίησης», στην οποία αναγνωρίστηκε η σημασία της συνολικής ευθύνης της επιχείρησης και της συμμετοχής της σε κοινοτικές υποθέσεις. Η περίοδος 1968–73 ορίστηκε η εποχή του «ζητήματος» στην οποία οι εταιρείες άρχισαν να εστιάζουν σε συγκεκριμένα ζητήματα, όπως η αστική παρακμή, οι φυλετικές διακρίσεις και τα προβλήματα ρύπανσης. Τέλος, στην εποχή της «ανταπόκρισης», 1974–8 και μετά, όπου οι εταιρείες άρχισαν να λαμβάνουν σοβαρά διοικητικά και οργανωτικά μέτρα για την αντιμετώπιση ζητημάτων ΕΚΕ (Carroll, A.B., 2008:24-25).

Το 1953, δημοσιεύεται το βιβλίο του Bowen «*Social Responsibilities of the Businessman*», όπου τονίζει την αναγκαιότητα να συνειδητοποιήσουν οι επιχειρήσεις ότι έχουν ευθύνες απέναντι στην κοινωνία, όπου δραστηριοποιούνται, και πως

οφείλουν να διαμορφώνουν την πολιτική τους με γνώμονα τις κατευθυντήριες αρχές και το αξιακό σύστημα της κοινωνίας (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:34; Bowen, H.P., 1953:6; Valor, C., 2005:192; Iacona, J., 2010:119).

Μια ακόμη σημαντική συνεισφορά στους πρώτους ορισμούς της κοινωνικής ευθύνης ήταν και του William C. Frederick, ο οποίος θεωρεί ότι η ΕΚΕ αφορά τη δημόσια στάση απέναντι στους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους της κοινωνίας και την αντίληψή της ότι αυτοί οι πόροι χρησιμοποιούνται για ευρεία κοινωνική σκοπιά και όχι απλώς για τα στενά περιορισμένα συμφέροντα των ιδιωτών και των επιχειρήσεων (Carroll, A.B., 2008:26).

Τη δεκαετία του 1960, αν και σε θεωρητικό επίπεδο διατυπώνεται η άποψη πως η ΕΚΕ αφορά τις αποφάσεις και ενέργειες των επιχειρηματιών που δεν αφορούν αποκλειστικά τα άμεσα οικονομικά ή τεχνικά συμφέροντα των επιχειρήσεων και οργανισμών, στην πράξη, η ΕΚΕ συνεχίζει να εκφράζεται με φιланθρωπικό χαρακτήρα (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:34).

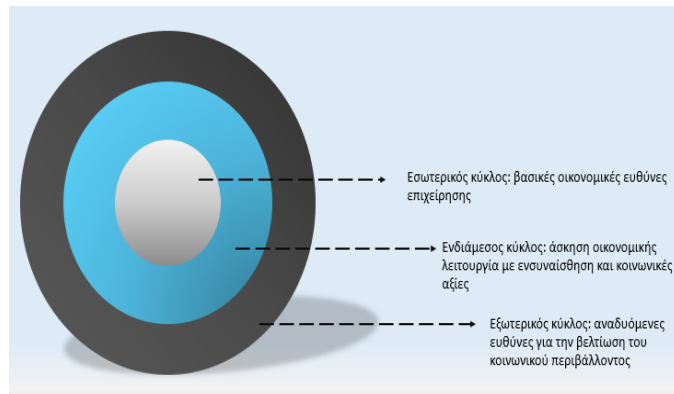
Η δεκαετία του '70 θεωρείται ως η περίοδος επιστημονικής προσέγγισης της ΕΚΕ. Μάλιστα, την περίοδο αυτή, δίνεται ο ορισμός της κοινωνικά υπεύθυνης επιχείρησης από τον H. Johnson, σύμφωνα με τον οποίο «κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση είναι εκείνη της οποίας η ανώτατη διοίκηση προχωρεί σε ισοστάθμιση συμφερόντων, με γνώμονα την κατανόηση των απόψεων των εργαζομένων, των προμηθευτών, των εμπόρων, της τοπικής κοινωνίας, αλλά και του έθνους» (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:35).

Η περίοδος συνεχίζει με σημαντικές προσφορές στην εννοιολογική προσέγγιση της ΕΚΕ, καθώς διατυπώνεται από τον G. Steiner η άποψη πως, η κοινωνική προσφορά της επιχείρησης δε θα πρέπει να πηγάζει από τα φιλανθρωπικά αισθήματα του επιχειρηματία, αλλά από την αίσθηση της υποχρέωσης που αισθάνεται να συνεισφέρει στην εκπλήρωση βασικών στόχων της κοινωνίας (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:35), ενώ, όπως επισημαίνει ο Keith Davis (1973:321) η κοινωνική ευθύνη είναι κάτι περισσότερο από τις πράξεις των ατόμων, και είναι το «σήμα κατατεθέν ενός ώριμου πολιτισμού, είναι απαραίτητο στοιχείο για τον αλληλεξαρτώμενο κόσμο».

Την ίδια περίοδο, διατυπώνεται μια ακόμη άποψη για την ΕΚΕ, από το Milton Friedman, ο οποίος υπογραμμίζει πως μοναδική κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων είναι η αξιοποίηση των πόρων της επιχείρησης για την αύξηση της κερδοφορίας της. Τα ανώτατα διοικητικά στελέχη ή οι εργαζόμενοι, συνεχίζει, που χρησιμοποιούν τους εταιρικούς πόρους «κλέβουν» από τα μερίσματα των ιδιοκτητών, από τον πλούτο των

πολιτών ή από τους μισθούς των εργαζομένων (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:35; Wartick, S., Cochran P., 1985: 759-760; Botch-Badia M.T., Montllor-Serrats, J., Tarrason, M. A., 2013: 11-12; Vissagie, J.C., Sibanda J., Coetzee R., 2019:1885-1886, Moon, J., 2007:300).

Μια πρωτοποριακή συμβολή στην έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, την περίοδο του '70, προήλθε από την Επιτροπή Οικονομικής Ανάπτυξης (CED) στη δημοσίευσή της το 1971, «Κοινωνικές Ευθύνες των Επιχειρήσεων». Η Επιτροπή θεωρούσε πως βασικός σκοπός της επιχείρησης είναι να εξυπηρετεί εποικοδομητικά τις ανάγκες της κοινωνίας. Συνέχισε διατυπώνοντας την ιδέα τριών ομόκεντρων κύκλων για την κοινωνική ευθύνη: Ο

Εικόνα 1: Οι Κοινωνικές Ευθύνες των Επιχειρήσεων σύμφωνα με Επιτροπή Οικονομικής Ανάπτυξης (CED)

Πηγή: CED, 1971.

εσωτερικός κύκλος περιλαμβάνει τις βασικές ευθύνες για την αποτελεσματική εκπλήρωση των οικονομικών καθηκόντων της επιχείρησης (προϊόντα, θέσεις εργασίας και οικονομική ανάπτυξη). Ο **ενδιάμεσος κύκλος** περιλαμβάνει την ευθύνη για την άσκηση αυτής της οικονομικής λειτουργίας με αυξημένη συνειδητοποίηση των μεταβαλλόμενων κοινωνικών προτεραιοτήτων, όπως, για παράδειγμα, τη διατήρηση του περιβάλλοντος, την απασχόληση και τις σχέσεις με τους εργαζομένους, τις προσδοκίες των πελατών για πληροφόρηση και τη δίκαιη μεταχείριση. Ο **εξωτερικός κύκλος** σκιαγραφεί τις «νεοεμφανιζόμενες και ακόμη άμορφες» ευθύνες που οι επιχειρήσεις πρέπει να αναλάβουν για τη βελτίωση του κοινωνικού περιβάλλοντος (CED, 1971:15-16).

Την περίοδο αυτή, η έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης περιλαμβάνεται για πρώτη φορά το 1976 στις οδηγίες του ΟΟΣΑ για τις επενδύσεις των πολυεθνικών σε τρίτες χώρες, όπου τονίζεται η οργάνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο εξωτερικό με γνώμονα το σεβασμό στο περιβάλλον, την ανθρώπινη υπόσταση, της δημιουργίας απασχόλησης και της προώθησης της καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας (Αλεξίου, 2008:116).

Ακόμη, μια σημαντική πρωτοβουλία είναι οι αρχές Sullivan, γνωστές ως «The Global Sullivan Principles», που αναπτύχθηκαν το 1977 από τον αιδεσιμότατο

H.Sullivan. Επρόκειτο για έναν κώδικα συμπεριφοράς που συνίσταται στην εθελοντική υιοθέτηση των αρχών για τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη Νότια Αφρική υπό το καθεστώς απαρτχάιντ, προκειμένου να εξασφαλιστεί ένα υψηλό επίπεδο προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ισότιμης μεταχείρισης, επιμόρφωσης των εργαζομένων και κατ' επέκταση ανόδου του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων της περιοχής (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:216-218).

Σημαντική προσφορά στη δεκαετία θεωρείται αυτή του Archie Carroll ο οποίος σε μια προσπάθεια να ορίσει την ΕΚΕ, ως την ευθύνη των επιχειρήσεων να συμπεριλάβουν στη δράση τους τις οικονομικές, νομικές, ηθικές και φιλανθρωπικές προσδοκίες της κοινωνίας μιας δεδομένης χρονικής στιγμής, τις οποίες παρουσίασε το 1991 με ένα γράφημα, γνωστό ως πυραμίδα του Carroll (Lapatí Agudelo, Μ.Α, Jóhnnsdóttir, L., Davídsdóttir, 2019:6, 8).

Η δεκαετία του '80 θεωρείται ως η περίοδος της εμπειρικής προσέγγισης της ΕΚΕ και της διερεύνησης των δυνητικών πλεονεκτημάτων που μια επιχείρηση μπορεί να αποκομίσει αν αναπτύξει συστηματική κοινωνική δράση. Επιπρόσθετα, το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων στρέφεται σε ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά και ισότητας, ασφάλειας και υγείας στον χώρο εργασίας (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:36).

Επίσης, την περίοδο αυτή διατυπώνονται απόψεις, όπως αυτή του Donaldson, που θεωρεί πως η επιχείρηση οφείλει να λειτουργεί ως ηθικός παράγοντας στην κοινωνία που δραστηριοποιείται, δηλαδή, όπως οι εκκλησίες διακρίνονται για τις αξίες τους, έτσι και οι επιχειρήσεις πρέπει να διαμορφώνουν ένα ηθικό κανονιστικό σύστημα στη λήψη των αποφάσεων (Wartick, S., Cochran P., 1985:759)

Επίσης, οι F. Tussolino και B. Armandi (1981:22-25). αναφέρθηκαν στην ανάγκη ανάπτυξης ενός εννοιολογικού εργαλείου για την αξιολόγηση της λειτουργικότητας της επιχείρησης, ιεραρχώντας τις ανάγκες της επιχείρησης κατά το πρότυπο του Maslow. Οι επιχειρήσεις, υποστήριζαν, όπως και οι άνθρωποι, έχουν φυσιολογικές ανάγκες, ανάγκες ασφαλείας, προσήλωσης, εκτίμησης και αυτοπραγμάτωσης, και θα μπορούσαν για παράδειγμα μέσω της ιχνηλάτησής τους να ιεραρχηθούν και να ικανοποιηθούν. Για να φτάσει μια επιχείρηση στην «αυτοπραγμάτωσή» (ανάγκη για νόημα και αίσθηση σκοπού) της ή επιχειρήσει να το κάνει, πρέπει να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες του χαμηλότερου επιπέδου (εταιρική κερδοφορία και επιβίωση, οργανωτική ασφάλεια, δομή αγοράς, ικανοποίηση αναγκών και καταστάσεων).

Εν συνεχεία, μια σειρά «σκανδάλων» που προκλήθηκαν από μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις στις αρχές της δεκαετίας του 1990, καθώς και η αυξανόμενη πίεση των καταναλωτών για ποιοτικότερα και φιλικότερα προς το περιβάλλον προϊόντα, η ενδυνάμωση του ρόλου των ΜΚΟ, η προσέλκυση ξένων επενδύσεων, η μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε χώρες με φθηνό εργατικό δυναμικό, είχαν ως αποτέλεσμα το ενδιαφέρον για την ΕΚΕ να γίνεται εντονότερο και να αποκτά πρακτική εφαρμογή. Την ίδια περίοδο και συγκεκριμένα το 1993, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, γίνεται η πρώτη αναφορά στην ΕΚΕ από τον τότε Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jacques Delors, ο οποίος έκανε έκκληση προς τις ευρωπαϊκές εταιρείες να λάβουν μέτρα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Αργότερα, το 1999 στο Διεθνές Φόρουμ του Νταβός ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Kofi Apan δήλωνε ότι *«Δεν ζητάμε από τις επιχειρήσεις να κάνουν κάτι διαφορετικό. Τους ζητάμε να προβούν στις συνήθειες δραστηριότητές τους με διαφορετικό τρόπο»*, απευθύνοντας έκκληση στις μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις να υιοθετήσουν την εφαρμογή των αρχών της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, των εργασιακών δικαιωμάτων και της προστασίας του περιβάλλοντος στις δραστηριότητές τους. (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:25, 36-37; Pitoska E., Giannakis K., Sdraka D., 2018:41; Αλεξίου 2008: 122)

Τη δεκαετία του 2000, το ενδιαφέρον στράφηκε προς την εμπειρική εξακρίβωση της σημασίας και του ρόλου των ενδιαφερομένων μερών, της ηθικής των επιχειρήσεων, της ΒΑ και του εταιρικού πολίτη. Οι επιχειρήσεις, από την πλευρά τους, άρχισαν να παρακολουθούν με μεγαλύτερο ενδιαφέρον τις εξελίξεις στον εν λόγω χώρο και στράφηκαν προς τις βέλτιστες πρακτικές ΕΚΕ (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:37).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η αυξανόμενη συνειδητοποίηση για την ΕΚΕ σε παγκόσμιο επίπεδο, προέκυψε στη Διάσκεψη της Χιλιετίας της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, που πραγματοποιήθηκε το 2000, στη Νέα Υόρκη, στην οποία ανακοινώθηκε η πρωτοβουλία του Οικουμενικού Συμφώνου (Global Compact), το οποίο συνιστά μια παγκόσμια συμφωνία των αρχών και των αξιών που θα οικοδομήσουν ένα πιο «ανθρώπινο πρόσωπο» για την κοινωνία μας και το οποίο εστιάζει σε σημαντικές πτυχές της οργάνωσης της εργασίας, όπως στα ανθρώπινα και εργασιακά δικαιώματα και την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, αλλά και στην πάταξη της διαφθοράς και της δωροδοκίας, την κατάργηση της υποχρεωτικής,

καταναγκαστικής και παιδικής εργασίας, αλλά και στην προστασία του περιβάλλοντος (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 200-210).

Τον Ιούλιο του 2001, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξέδωσε την Πράσινη Βίβλο, στην οποία η ΕΚΕ θεωρήθηκε ως μια στρατηγική πολιτική για την επίτευξη των στόχων που συμφωνήθηκαν στη Λισσαβόνα, ώστε να καταστεί η ΕΕ «*η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη*». Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε απαραίτητη τη σύσταση ενός Πολυμερούς Φόρουμ της ΕΕ την ΕΚΕ προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που τέθηκαν στη Λισσαβόνα (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:49-52; Iacona, G., 2010:144).

Το 2005 οι Wether και Chandler τονίζουν πως «η ΕΚΕ μετατρέπεται από εθελοντική στρατηγική σε μια... στρατηγική αναγκαιότητα», και το 2006 οι Porter και Kramer αναδεικνύουν τις πρωτοβουλίες που μια επιχείρηση μπορεί να ακολουθήσει προκειμένου να επιτύχει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την ίδια, αλλά και να δημιουργήσει θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία που δραστηριοποιείται. Παρατηρούμε, λοιπόν, την σταδιακή αντιμετώπιση της ΕΚΕ ως μιας ολιστικής επιχειρηματικής στρατηγικής, μέσω της οποίας η επιχείρηση δεν «μένει» στη θεωρία, αλλά προχωρά στην πράξη, δημιουργώντας κοινωνικά και επιχειρηματικά οφέλη (Lapatí Agudelo, M.A, Jóhnnsdóttir, L., Davídsdóttir, 2019:11).

Τα χρόνια μετά το 2010, βρίσκουν το επιστημονικό και το επιχειρηματικό κοινό να ασχολείται με την ΕΚΕ αναφορικά με τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στη συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη, τη σπουδαιότητα της δύναμης των ηθικά υπεύθυνων καταναλωτών και των ΜΚΟ, την αξιολόγηση των τεχνολογικών κοινών και τις νέες τάσεις που επικρατούν στην αγορά, και, τέλος, τον ρόλο που καλούνται να αναλάβουν οι επιχειρήσεις στις παγκόσμιες προσπάθειες για την επίτευξη της ΒΑ (ό.π., σσ. 2-21).

Κλείνοντας, είναι απαραίτητο να τονίσουμε πως η ανάγκη για την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ, είναι μια σύγχρονη ανάγκη, που προέκυψε ως απόρροια μιας σειράς γεγονότων που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια. Η ανάγκη αυτή ενισχύεται όλο και περισσότερο, καθώς η ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης συνυφαίνεται άμεσα με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς και της κοινωνίας στις οποίες λειτουργεί. Η διαφθορά, η φτώχεια και η ευρύτερη οικονομική κρίση, έχει ωθήσει τους καταναλωτές και την κοινωνία να απαιτήσουν από τις εταιρείες να αναλάβουν έναν πιο ενεργό ρόλο.

Σύμφωνα με μελέτες, οι καταναλωτές όλο και περισσότερο καταφεύγουν σε προϊόντα που κατασκευάζονται από ανεύθυνους κατασκευαστές (Miles M.P., Munilla, L.S., 2004:2).

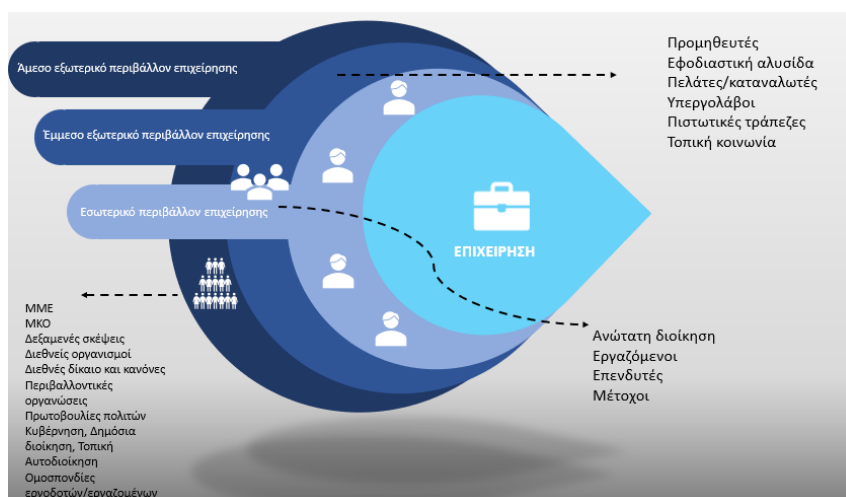
Για παράδειγμα, σύμφωνα με την έρευνα για την «Υπεύθυνη Κατανάλωση και την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2017/18» διεξήχθη στην Ελλάδα το 2017, με την άδεια της канаδικής εταιρείας δημοσκοπήσεων GlobeScan Inc, που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Επικοινωνίας, έδειξε ότι ο Έλληνας καταναλωτής έχει προχωρήσει σε συνειδητή ενεργή πράξη επιβράβευσης (56%) ή τιμωρίας (63%) επιχειρήσεων, γεγονός που επισημαίνει τη σημασία της υπευθυνότητας των επιχειρήσεων και της ανάγκης για υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ που δίνουν «λύση» σε σημαντικά οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα της κοινωνίας.

2. Το θεωρητικό υπόβαθρο της ΕΚΕ

2.1. Η θεωρία των μετόχων (stakeholders)

Η θεωρία αυτή υποστηρίζει πως μια εταιρεία οφείλει να μεγιστοποιήσει τα χρήματα των μετόχων που έχουν επενδύσει στην εταιρεία. Είναι περιττό και άλογο τα χρήματα των μετόχων να ξοδεύονται σε κοινωνικά ζητήματα. Οι μέτοχοι έχουν επενδύσει στην εταιρεία και εξαρτώνται άμεσα από την απόδοση αυτής. Τα ανώτατα διοικητικά στελέχη, λοιπόν, οφείλουν να δρουν προς όφελος των μετόχων και όχι να παριστάνουν την κυβέρνηση ή να δρουν ως εάν να είναι η επιχείρηση ένας φιλανθρωπικός οργανισμός, διότι η εταιρεία είναι «μια μηχανή παραγωγής πλούτου». Τα χρήματα των μετόχων πρέπει να χρησιμοποιούνται με ορθό και «κερδοφόρο» τρόπο (Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., 2019:1886).

2.2. Η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (shareholders)

Εικόνα 2: Τα ενδιαφερόμενα μέρη του εσωτερικού, άμεσα και έμμεσα εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης.

Πηγή:
Βαξεβανίδου, Μ.,
2011.

Το 1984, αναπτύχθηκε από τον Freeman η θεωρία των ενδιαφερομένων μερών. Τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι μεμονωμένα άτομα, ομάδες ατόμων, οργανισμοί ή εταιρείες που επηρεάζουν ή επηρεάζονται α) άμεσα ή έμμεσα, β) θετικά ή αρνητικά, από τη δράση και τις αποφάσεις των επιχειρήσεων. Τα ενδιαφερόμενα μέρη ή συμμετοχοί για τις επιχειρήσεις, οι οποίοι αποτελούν τους βασικούς δρώντες της ΕΚΕ και στους οποίους έχει αντίκτυπο η πολιτική της επιχείρησης (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:36,43-44; Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., 2019:1886).

Σύμφωνα με τον Preston, όπως επισημαίνουν οι Zsuzsa Varvasonszky και Ruari Brugha, οι θεωρίες των ενδιαφερομένων για τη διαχείριση ενός οργανισμού ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1930 στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η General Electric Company εντόπισε τέσσερις σημαντικές ομάδες συμφερόντων που έπρεπε να λάβει υπόψη της στις αποφάσεις της: πελάτες, εργαζόμενοι, το ευρύ κοινό και μέτοχοι. Εάν μπορούσαν να ικανοποιηθούν οι νόμιμες ανάγκες και προσδοκίες των τριών πρώτων ομάδων, που χαρακτηρίζονται ως τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη της εταιρείας, οι μέτοχοι θα μπορούσαν να επωφεληθούν (Varvasonszky Z., Brugha, R., 2000:240-241). Επίσης, ορίστηκαν σε μια Έκθεση του Ινστιτούτου Έρευνας του Στάνφορντ το 1963, ως «εκείνες οι ομάδες χωρίς την υποστήριξη των οποίων ένας οργανισμός θα έπαυε να υπάρχει» (Valor, C., 2005:193).

Διάφοροι θεωρητικοί μάλιστα προχώρησαν σε κατηγοριοποίηση και ομαδοποίηση των σχέσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών. Ειδικότερα, μια πρώτη κατηγοριοποίηση είναι αυτή των πρωτογενών και δευτερογενών σχέσεων του Clarkson, το 1995 (Varvasonszky Z., Brugha, R., 2000:242), ο οποίος ορίζει τους

ενδιαφερόμενους ως «πρόσωπα ή ομάδες που έχουν ή διεκδικούν ιδιοκτησία, δικαιώματα ή συμφέροντα σε μια εταιρεία και τις δραστηριότητές της, στο παρελθόν, στο παρόν ή στο μέλλον». Ειδικότερα:

- Οι πρωτογενείς σχέσεις: αφορούν τις σχέσεις της επιχείρησης με όλα τα άτομα και τις ομάδες του εσωτερικού περιβάλλοντος και του άμεσου εξωτερικού περιβάλλοντος ενός οργανισμού και
- Οι δευτερογενείς: αφορούν τις σχέσεις της επιχείρησης με το έμμεσο εξωτερικό περιβάλλον.

Όπως αναφέρεται στους Chandler και Werther (2006:4) θεωρούν πως υπάρχουν τρεις κατηγορίες ενδιαφερομένων μερών:

- Οργανωτικά ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή τα ενδιαφερόμενα μέρη του «πυρήνα», του εσωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης, όπως για παράδειγμα οι υπάλληλοι, οι διαχειριστές, οι μέτοχοι,
- Οικονομικά ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή οι εξωτερικοί ενδιαφερόμενοι, όπως οι πελάτες, προμηθευτές και διάφοροι επιχειρηματικοί εταίροι,
- Κοινωνικά ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή οι εξωτερικοί ενδιαφερόμενοι, όπως οι κοινότητες, κυβερνήσεις, ρυθμιστικές αρχές, ΜΚΟ .

Τέλος, σύμφωνα με τους Blair και Foltler, κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με την οργανωτική τους θέση: εσωτερικοί (λειτουργούν εντός των ορίων του οργανισμού), διασυνδέονται με εκείνους που αλληλοεπιδρούν με το εξωτερικό περιβάλλον και εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη (συνήθως άλλοι οργανισμοί) (Varvasonszky Z., Brugha, R., 2000:242) .

Το πρόβλημα με τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι ότι οι προσδοκίες, οι επιδιώξεις και τα συμφέροντά τους συχνά διαφέρουν, με αποτέλεσμα να ασκούν αντιτιθέμενες πιέσεις στην επιχείρηση, τις οποίες η τελευταία καλείται να «σταθμίσει», προκειμένου να διασφαλιστεί η ισορροπία των συμφερόντων των ενδιαφερομένων μερών. Η ισορροπία αυτή και η εξισορρόπηση των συμφερόντων, ώστε να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των συμμετεχόντων, είναι εφικτή μέσω της κοινωνικής υπευθυνότητας των επιχειρήσεων (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:46-48).

2.3. Η πυραμίδα της ΕΚΕ

Ο Archie B. Carroll υποστήριξε πως υπάρχουν τέσσερα είδη κοινωνικών ευθυνών που απαρτίζουν την ΕΚΕ και που προσδοκά η κοινωνία σε μια δεδομένη χρονική στιγμή από την επιχείρηση: οι οικονομικές ευθύνες, οι νομικές, οι ηθικές και οι φιλανθρωπικές. Θα μπορούσαμε μάλιστα να φανταστούμε τις ευθύνες αυτές να αποτελούν τα επίπεδα μιας πυραμίδας, όπως μπορούμε να δούμε στο σχήμα. Ο Carroll εμφανώς επηρεασμένος από τον

Εικόνα 3: Η πυραμίδα της ΕΚΕ:

Πηγή: Carroll, A.B., 2016.

Abraham Maslow, ο οποίος είχε προχωρήσει σε ιεράρχηση των ανθρώπινων αναγκών (φυσικές, κοινωνικές, αυτοπροσδιορισμού), κατασκευάζοντας ένα παρόμοιο σχήμα, υποστηρίζει πως η οικονομική ευθύνη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη λειτουργία της επιχείρησης, καθώς μια επιχείρηση ενδιαφέρεται για την κερδοφορία της και την μακροπρόθεσμη οικονομική της επιτυχία (Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., 2019:1886-1887; Tuzzolino F., Armandi, B.R., 1981: 22; Carroll, A.B., 2016:2-3; Carroll, A.B., 1979:500; Iacona, J, 2010:124).

Εν συνεχεία, ακολουθεί η νομική ευθύνη της επιχείρησης, καθώς η τελευταία οφείλει να συμμορφώνεται με τους ισχύοντες νόμους της κοινωνίας, όπου λειτουργεί, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη της τους κανονισμούς των κυβερνήσεων και των τοπικών κοινοτήτων. Το επόμενο επίπεδο, αφορά την ηθική ευθύνη που φέρει η επιχείρηση, καθώς οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικο-ιστορικές κάθε φορά ανησυχίες και απαιτήσεις των εργαζομένων, των καταναλωτών, των μετόχων και της ευρύτερης κοινότητας. Τέλος, η φιλανθρωπική ευθύνη της επιχείρησης συνίσταται στην παροχή συνεισφορών στην κοινότητα «ως καλός πολίτης», συμμετέχοντας, για παράδειγμα, σε δραστηριότητες της κοινωνίας με σκοπό την κοινωνική ευημερία ή να συνεισφέρει σε σημαντικούς τομείς της κοινωνίας (Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., 2019:1886-1887; Carroll, A.B., 2016:3-5, Carroll, A.B., 1979:500).

Τέλος, ο Carroll θεωρεί πως η πυραμίδα της ΕΚΕ είναι «ένα βιώσιμο πλαίσιο ενδιαφερομένων μερών» με δυναμικό χαρακτήρα, και όχι στατικό, καθώς θεωρεί πως

καθένα επίπεδό της αντιστοιχεί σε μια κατηγορία ενδιαφερομένων οι οποίοι επηρεάζονται από τις αποφάσεις και τις πολιτικές της εταιρείας και πως οι ευθύνες της επιχείρησης αντιπροσωπεύουν μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις τόσο απέναντι στις τωρινές γενεές, όσο και στις επερχόμενες (Carroll, A.B., 2016:6).

2.4. Η θεωρία της Διαχείρισης

Η θεωρία αυτή θεωρεί πως οι διευθυντές μιας εταιρείας θα πρέπει να νοούνται ως «διαχειριστές», δηλαδή λειτουργούν προς το συμφέρον των μετόχων, παρακινούμενοι όχι από τα ατομικά τους ενδιαφέροντα και στόχους, αλλά προσπαθούν να επιτύχουν τους στόχους της εταιρείας. Σύμφωνα με τη θεωρία, τα συμφέροντα των διευθυντών θα πρέπει να ταυτίζονται με αυτά των ενδιαφερομένων, ώστε να είναι εφικτή η ισορροπία της μεταξύ τους σχέσης. Το προνόμιο των διευθυντών στη διαδικασία της ικανοποίησης των αιτημάτων τόσο των μετόχων, αλλά και των ενδιαφερομένων είναι ότι, σε αντίθεση με τους ιδιοκτήτες της εταιρείας, είναι εξοπλισμένοι με «ειδικές γνώσεις», οργανωτικό πνεύμα, πείσμα, προσήλωση και όραμα και δύναται να ανταποκριθούν στο εγχείρημα της εξισορρόπησης των αιτημάτων των δύο πλευρών (Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., 2019:1887-1888; Chrisman, J.J., 2019:1051; Mamum, A.A, Yasser, Q.R., Rahman, M.A, 2013:42-43).

2.5. Η τριπλή κατώτατη γραμμή (TBL)

Το 1997 ο J. Elkington, σε μια προσπάθεια διεύρυνσης του ορισμού της αειφορίας που είχε πρωτοεμφανιστεί επίσημα στην έκθεση Brundtland το 1997, παρουσίασε την ιδέα της αειφορίας ως τριπλή κατώτατη γραμμή. Σύμφωνα με τη θεωρία του, η τριπλή κατώτατη γραμμή αποτελείται από τρία P, “**P**rofit”, “**P**eople”, “**P**lanet”, δηλαδή με ελληνικούς όρους: κέρδος (οικονομική συνιστώσα), άνθρωποι (κοινωνική συνιστώσα) και περιβάλλον (περιβαλλοντική συνιστώσα). Μια κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί θεσμός οικονομικής ευημερίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και προστασίας του περιβάλλοντος. Η οπτική αυτής της θεωρίας συνίσταται στην αντίληψη της εταιρείας ως «συμμετέχοντος πολίτη στην κοινωνία», όχι μόνο ως «μηχανή χρημάτων» (Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., 2019:1888, Abad-Segura, E., Cortes-Garcia, F., Belmonte-Urena, L.J., 2019; Frankental, P., 2011:19).

3. Έννοιες συναφείς με την ΕΚΕ

3.1.Ο Εταιρικός Πολίτης (corporate citizen)

Ως εταιρικός πολίτης θεωρείται το κοινωνικό σύνολο σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, που σύμφωνα με τις βασικές αρχές της ΕΚΕ ταυτίζεται με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η επιχείρηση θεωρεί πως η ασφάλεια και η ευημερία της κοινωνίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τις δικές της ενέργειες, γι' αυτό σχεδιάζει την επιχειρηματική της δράση με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και με ευαισθησία σε ζητήματα που απασχολούν τη σύγχρονη κοινωνία.

Τις ρίζες του εταιρικού πολίτη μπορούμε να εντοπίσουμε στην Saltville, μια μικρή κοινότητα στην επαρχία της νοτιοδυτικής Βιρτζίνιας, στις ΗΠΑ. Από το 1892 είχε γίνει μια χαρακτηριστική βιομηχανική πόλη, εξαιτίας της λειτουργίας της εταιρείας Mathieson Alkali Works, η οποία παρήγαγε σκόνη σόδας. Η εταιρεία έκτισε σπίτια για τους εργαζομένους της και το σύνολο της τοπικής οικονομίας κινούνταν με βάση τον κύκλο εργασιών της συγκεκριμένης εταιρείας. Το 1954 η εταιρεία εξαγοράστηκε από την εταιρεία Olin Corporation, όμως, το 1970 η εταιρεία ανακοίνωσε το κλείσιμο της συγκεκριμένης εργοστασιακής μονάδας. Τελικώς, η μονάδα έκλεισε το 1972 και προχώρησε σε μια σειρά μέτρων με στόχο να περιορίσει τις αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις από την απόφασή της. Εφάρμοσε ένα «πρόγραμμα κοινωνικής ευθύνης», καθώς οργάνωσε ένα μοντέλο πρόωρης συνταξιοδότησης και δώρισε το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της συγκεκριμένης μονάδας και τον μηχανολογικό εξοπλισμό του εργοστασίου στην κοινότητα της Saltville, υπέρ της γενικότερης ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας (Παπαδόπουλος, Ι., 2008:63-65 , Βαξεβανίδου, Μ., 2011:73)

3.2.Η επιχειρηματική ηθική (business ethics)

Τη δεκαετία του '80 έκανε την εμφάνισή της μια ακόμη έννοια που σχετίζεται με την ΕΚΕ, αυτή της επιχειρηματικής ηθικής, η οποία νοείται ως η δραστηριοποίηση της επιχείρησης με γνώμονα ηθικούς κανόνες, νόμους, αρετές και αξίες. Αφορά όλες τις πτυχές της επιχειρηματικής συμπεριφοράς, από τα θέματα του ανθρωπίνου δυναμικού

έως και τις σχέσεις με την κοινωνία και τους ανθρώπους της (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:72, Hollerer, Μ., 2012:57, Ασπρίδης, Μ.Γ., 2015: 81).

3.3.Η οργανωσιακή κουλτούρα (organizational culture)

Η οργανωσιακή κουλτούρας αφορά τον τρόπο οργάνωσης της επιχείρησης και τον αντίκτυπο του τρόπου οργάνωσή της στην αποτελεσματικότητά της, καθώς και το σύστημα των αξιών που διέπει μια επιχείρηση και καθορίζει τον τρόπο ενεργειών της, τόσο μέσα στην οργάνωση, όσο και προς τα έξω. Ειδικότερα, οι ιδέες, οι αξίες, το στυλ εργασίας, οι εργασιακές σχέσεις, η ενδοεπιχειρησιακή επικοινωνία, η άσκηση εξουσίας, η μορφή εξουσιοδότησης και ανάληψης ευθύνης, είναι μερικά από τα συστατικά στοιχεία που καθορίζουν την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται κρίσιμα ζητήματα που την αφορούν (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:72-73, Ασπρίδης, Μ.Γ., 2015: 179).

3.4.Εταιρική διακυβέρνηση

Η εταιρική διακυβέρνηση αφορά το κανονιστικό πλαίσιο και τις αρχές της επιχείρησης (π.χ. διαφάνεια, ευθύνη, αμεροληψία, τιμιότητα και η αξιοπιστία) που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των μελών της διοίκησης της επιχείρησης, των εργαζομένων, των μετόχων και όλων όσων έχουν σχέση με την εταιρεία, με απώτερο σκοπό την αποδοτική διαχείριση των πόρων της, ώστε να είναι επιτεύξιμη η μεγιστοποίηση της αξίας της, προς το συμφέρον των μετόχων (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:73-74).

4. Τα δομικά στοιχεία της ΕΚΕ

4.1. Η διττή διάσταση της ΕΚΕ: εσωτερική και εξωτερική

Εικόνα 4: Η εσωτερική διάσταση της ΕΚΕ

Πηγή: European Commission, 2001.

Στην Πράσινη Βίβλο αναγνωρίζονται δυο διαστάσεις της ΕΚΕ, η εσωτερική και η εξωτερική.

Το πρώτο στοιχείο της εσωτερικής διάστασης της ΕΚΕ αφορά τις κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό, δηλαδή τα προγράμματα επιμόρφωσης των εργαζομένων, την συνεχή ενημέρωσή τους για τα θέματα της επιχείρησης, την ισορροπία μεταξύ της προσωπικής και επαγγελματικής ζωής, την ισότιμη μεταχείριση, αμοιβή και πρόσληψη όλων των εργαζομένων και των πιθανών υποψηφίων, τις προοπτικές σταδιοδρομίας, και γενικότερα, τη διαμόρφωση εκείνου του χώρου εργασίας που θα σέβεται την ανθρώπινη υπόσταση των εργαζομένων της και τις προσδοκίες τους (European Commission, 2001:9-12).

Το δεύτερο στοιχείο, η υγεία και η ασφάλεια στην εργασία είναι ακόμη ένας σημαντικός τομέας όπου οι επιχειρήσεις μπορούν να επενδύσουν υπεύθυνα, εφαρμόζοντας πρακτικές ΕΚΕ. Οι επιχειρήσεις οργανώνουν τα συστήματα προμηθειών και εργολαβιών τους με κριτήρια που αφορούν την ασφάλεια και την υγεία στην εργασία τους. Αναμένουν, ωστόσο, ότι το ίδιο θα κάνουν και οι συνεργάτες τους (ό.π.).

Η προσαρμογή στην αλλαγή, αφορά την διαδικασία της αναδιάρθρωσης των λειτουργιών και των δομών της επιχείρησης με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο, προστατεύοντας τους εργαζόμενους της, τα συμφέροντα αυτών, αλλά και όλων των ενδιαφερόμενων μερών, και υιοθετώντας εναλλακτικές «υπεύθυνες» λύσεις και μένοντας μακριά από τις «τακτικές» των περικοπών και των απολύσεων (ό.π.).

Η διαχείριση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου και των φυσικών πόρων αφορά την ορθή χρήση των φυσικών πόρων και τη μείωση των ρυπογόνων εκπομπών και των

αποβλήτων κατά την παραγωγική διαδικασία, αλλά και τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, των δαπανών για την αγορά των πρώτων υλών και των εξόδων περισυλλογής και των υπηρεσιών απορρύπανσης, συμβάλλοντας στη μείωση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου της επιχείρησης (ό.π.)

Η διάσταση του ανθρώπινου δυναμικού είναι η πλέον σημαντική για την ΕΚΕ, αφού συμπεριλαμβάνεται σε διεθνείς έρευνες, αλλά και εθνικές, όπως την έρευνα Great Place to Work® 2021 για την Ελλάδα και καταγράφει τα

καλύτερα εργασιακά περιβάλλοντα στη χώρα. Τα κριτήρια αξιολόγησης των επιχειρήσεων από τους εργαζομένους τους παρουσιάζονται στην εικόνα 5:

Εικόνα 5: Τα κριτήρια αξιολόγησης των επιχειρήσεων από τους εργαζομένους

Πηγή: Ασπρίδης, Γ., 2015.

Ειδικότερα, για το 2021 οι ελληνικές επιχειρήσεις με το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον είναι αυτές που καταγράφονται στο διπλανό πίνακα (Πηγή άντλησης στοιχείων: Ασπρίδης, Μ.Γ., 2015:188, Great Places to Work, 2021.

Επίσης, στον χάρτη παρακολουθούμε τις χώρες που σημειώνουν την καλύτερη εικόνα σε

σχέση με τα εργασιακά περιβάλλοντα. Η Ελλάδα βρίσκεται στις πρώτες θέσεις, μαζί με τη Σουηδία, τη Δανία και την Πορτογαλία. Γενικότερα, όμως, η εικόνα των χωρών

	Εταιρείες με 250+ εργαζομένους	Εταιρείες με 50-250 εργαζομένους	Εταιρείες με 20-49 εργαζομένους
1.	Pfizer Hellas	Bausch Health Hellas	S.C. Johnson Hellas
2	DHL Express (Hellas)	Dialectica	Ipsen Greece
3.	efood	British American Tobacco Hellas	Convert Greece
4.	Epsilon Net	ManpowerGroup	Pylones Hellas
5.	SG Digital	Takeda Hellas	Campeon Gaming Partners
6.	Kaizen Gaming	Novo Nordisk Hellas	
7.	B. KAYKAS A.E.	AbbVie Φαρμακευτική	
8.	Groupama Ασφαλιστική	VITEX A.E.	
9.	Diamantis Masoutis S.A.	Siemens Healthineers Greece	
10.	ATOS Greece	Siemens Greece	

Εικόνα 6: Οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα με το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον για το έτος 2021

Πηγή: Great Places to Work, 2021.

Η εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ αφορά τις πρακτικές που ακολουθεί η επιχείρηση σε σχέση με τα ενδιαφερόμενα μέρη του εξωτερικού περιβάλλοντος, όπως είναι οι προμηθευτές, οι πελάτες, καταναλωτές, οι δημόσιες αρχές, οι ΜΚΟ, η τοπική κοινότητα, οι επιχειρηματικοί εταίροι κ.λπ.

Πηγή: Great Places to Work, 2021.

Πηγή: European Commission, 2001.

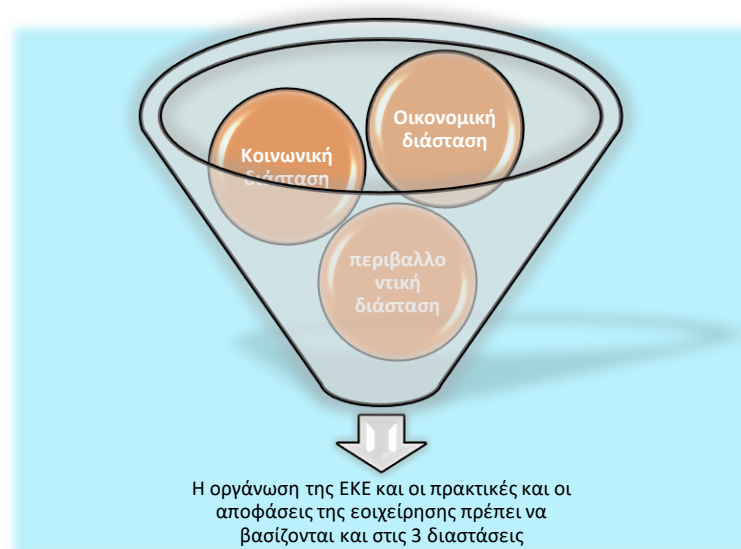
εκπαίδευσης της κοινότητας, τη χρηματοδότησης εκδηλώσεων και έργων τη κοινότητας κ.λπ.

Βέβαια, η επιχείρηση που επιθυμεί να κατονομάζεται «κοινωνικά υπεύθυνη» προϋποθέτει το σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο των

εργαζομένων της, όσο και των τοπικών κοινοτήτων, όπου δραστηριοποιείται, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα. Η συμμόρφωση με ηθικά πρότυπα και αρχές, σημαίνει την δραστηριοποίηση της επιχείρησης με υπεύθυνο τρόπο, και περιλαμβάνει ενέργειες, όπως, την αποφυγή φαινομένων δωροδοκίας και διαφθοράς, την εναντίωση στην παιδική εργασία, την έντιμη εμπορία και συνεργασία με τους εταίρους, αλλά και τη νόμιμη καταβολή των φόρων κ.λπ.

Τέλος, ο ρόλος των επιχειρήσεων στην προστασία του περιβάλλοντος μπορεί να φανεί καταλυτικός, αν αντιληφθούμε τις αυξημένες περιβαλλοντικές ανησυχίες της κοινωνίας. Με τη δράση τους οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν σημαντικά στην επίλυση σημαντικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, μέσω της ανακύκλωσης των αποβλήτων, της περιορισμένης κατανάλωσης των φυσικών πόρων, της χρήσης εναλλακτικών μορφών ενέργειας, τη μείωση της ρύπανσης κ.λπ. (European Commission, 2001: 13-18).

4.2. Η τριπλή διάσταση της ΕΚΕ: οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική

Εικόνα 9: Οι τρεις διαστάσεις της ΕΚΕ

Πηγή: Βαξεβανίδου, Μ., 2011.

Επίσης, σε επίπεδο ΕΕ η ΕΚΕ θεωρείται ότι έχει τρεις διαστάσεις: α) την κοινωνική, β) την περιβαλλοντική και γ) την οικονομική, η οποία κατηγοριοποίηση προέκυψε από τον όρο Triple Bottom Line (TBL) - που προτάθηκε από τον J. Elkington, το 1994 και επεκτάθηκε από τον ίδιο στο βιβλίο του «Cannibals with Forks: the Triple Bottom

Line of 21st Century Business», ως μια προσπάθεια σύνδεσης της οργάνωσης και της δράσης της επιχείρησης με τον όρο της βιωσιμότητας που παρουσιάστηκε από την Επιτροπή Brundtland του ΟΗΕ, το 1987 (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 128,130).

4.2.1. Οικονομική διάσταση

Η οικονομική διάσταση της ΕΚΕ αφορά τη συνειδητοποίηση του επιχειρηματικού κόσμου ότι η επιτυχία και η αξία μιας επιχείρησης δεν περιορίζεται απλώς στη μεγιστοποίηση των κερδών, αλλά στη διαμόρφωση μιας υπεύθυνης συμπεριφοράς, που προωθεί τόσο την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση του βαθμού ανταγωνιστικότητας, όσο και την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική ευημερία, υποστηρίζοντας την τοπική κοινωνία και τους ανθρώπους της, συμβάλλοντας στην ανασυγκρότηση της τοπικής κοινότητας και εν τέλει σε μια πιο ισορροπη οικονομική και κατ' επέκταση κοινωνική ανάπτυξη μεταξύ των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 171-172).

Εκτός από συνεργασία της επιχείρησης με την τοπική κοινωνία, άλλες δράσεις που εντάσσονται στην οικονομική διάσταση της ΕΚΕ είναι η ανάληψη κοινωνικά υπεύθυνων επενδύσεων, καθώς και η λήψη μέτρων για την καταπολέμηση μορφών διαφθοράς και μέτρων που να προάγουν την καλή λειτουργία της επιχείρησης με γνώμονα τη διαφάνεια. (ό.π., σ. 173).

4.2.1.1. Κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις

Οι κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις είναι η τοποθέτηση κεφαλαίων σε εταιρείες που εφαρμόζουν κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνες πολιτικές, συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση των χρηματοοικονομικών κινδύνων, στην έγκαιρη πρόληψη κρίσεων και στη δημιουργία ισχυρής κοινωνικής φήμης και εικόνας για την εταιρεία.

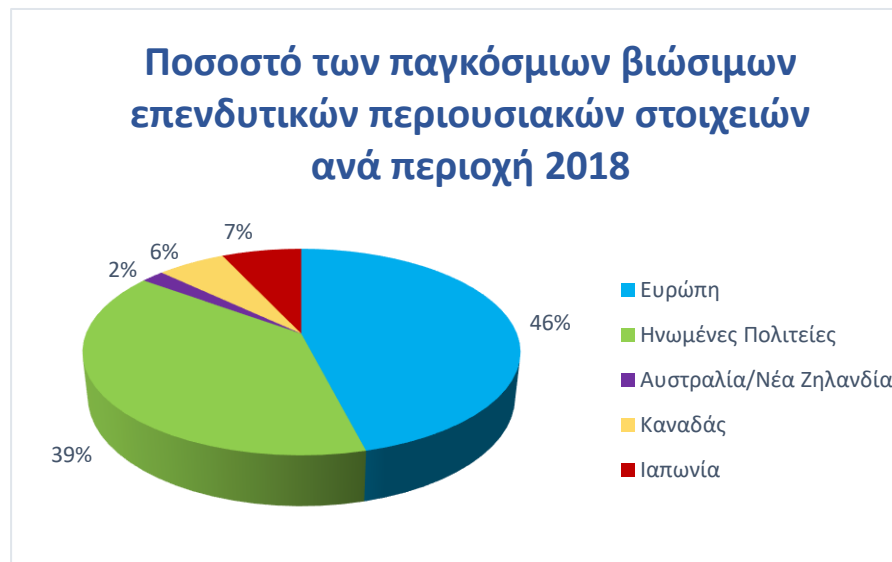
Αν ανατρέξουμε στο παρελθόν, θα εντοπίσουμε τις ρίζες των κοινωνικά υπεύθυνων επενδύσεων σε θρησκευτικές οργανώσεις, όπως για παράδειγμα, το 17^ο αιώνα στους Quakers, οι οποίοι δεν ήθελαν να επενδύσουν υπέρ του εμπορίου σκλάβων. Στη συνέχεια, το 1928 δημιουργείται το πρώτο ομόλογο υπεύθυνης επένδυσης, το US Pioneer Fund, το οποίο είχε ως κίνητρο τον αποκλεισμό των επενδύσεων στο αλκοόλ και τον καπνό (Eurosif, 2012:8).

Μια σειρά από γεγονότα, τη δεκαετία του 1960 και του 1970, όπως το κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων των ΗΠΑ, ο πόλεμος στο Βιετνάμ, το απαρτχάιντ στη

Νότια Αφρική, συνέβαλαν στη αύξηση της αποδοτικότητας των κοινωνικά υπεύθυνων

Διάγραμμα 1: Ποσοστό των παγκόσμιων βιώσιμων επενδυτικών περιουσιακών στοιχείων ανά περιοχή, 2018

Πηγή: GSIA, 2018.

επενδύσεων και
οι επενδυτικές
επιλογές
κινούνταν
μέσα στο
κλίμα της
εποχής. Τη
δεκαετία του
1980 και του
1990, η
προσοχή
άρχισε να
στρέφεται

προς τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Τα γεγονότα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα η έννοια της βιωσιμότητας να έρθει στο προσκήνιο και να προκαλέσει το ενδιαφέρον της κοινωνίας και επομένως και των επενδυτών (ό.π., σ.9)

Στη δεκαετία του 2000, οι επενδυτές συνδυάζουν την κοινωνικά υπεύθυνη πτυχή των επενδύσεων με την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, επεκτείνοντας την έννοια των κοινωνικά υπεύθυνων επενδύσεων στις βιώσιμες και υπεύθυνες επενδύσεις.

Σήμερα, οι κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις αφορούν τόσο τους θεσμικούς επενδυτές όσο και τους μικροεπενδυτές, αφού δίνουν τη δυνατότητα στον επενδυτή να αποφύγει προϊόντα στα οποία δεν θέλει να επενδύσει, καθώς επίσης και να διαμορφώσει ένα «ελάχιστο πρότυπο προϋποθέσεων», τις οποίες επιθυμεί να πληροί μια εταιρεία, προκειμένου να προχωρήσει σε επένδυση.

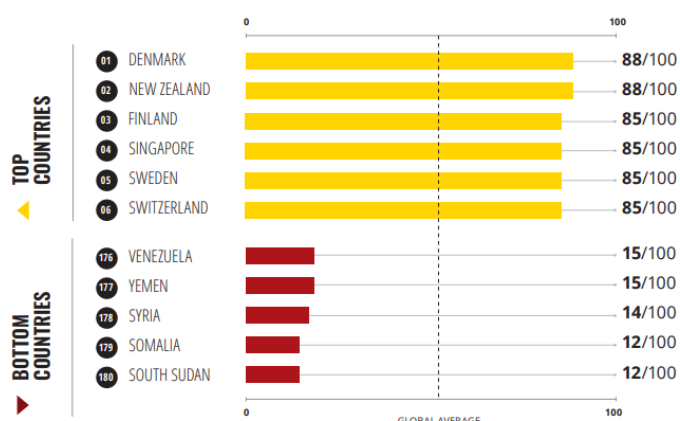
Το γεγονός της στροφής των επενδυτικού κόσμου στη ΒΑ υπογραμμίζεται σε μια έκθεση³ του GSIA. Ειδικότερα, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, οι βιώσιμες επενδύσεις αποτελούν σημαντική δύναμη στις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές. Σε παγκόσμιο επίπεδο, τα αειφόρα επενδυτικά περιουσιακά στοιχεία στις πέντε μεγάλες αγορές ανήλθαν στα 30,7 δισεκατομμύρια δολάρια στις αρχές του 2018, ενώ το 2018 ήταν 22,8 δισεκατομμύρια. Σε επίπεδο οικονομικών δυνάμεων, τα ποσοστά των βιώσιμων επενδύσεων κατανεμήθηκαν σε

³ Global Sustainable Investment Alliance (GSIA) (2018), Global Sustainable Investment Review 2018.

46% στην Ευρώπη, 39% στις ΗΠΑ, 7% στην Ιαπωνία, 6% στον Καναδά και 2% στην Αυστραλία και στη Νέα Ζηλανδία. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, είναι σαφές ότι αυτή η ανάπτυξη αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη συνειδητοποίηση του επιχειρηματικού κόσμου για βιώσιμες επενδύσεις.

4.2.1.2. Διαφάνεια και μέτρα αντιμετώπισης της διαφθοράς και δωροδοκίας

Για μια «υγιή» οικονομική δραστηριότητα είναι απαραίτητο η επιχείρηση να λαμβάνει

Εικόνα 10: Οι χώρες με την καλύτερη και χειρότερη επίδοση στον Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς, 2020

Πηγή: Transparency International, 2021.

μέτρα καταπολέμησης της διαφθοράς και της δωροδοκίας⁴. Προκειμένου να επιτευχθεί ένας υψηλός βαθμός διαφάνειας σχετικά με τον τομέα της ΕΚΕ, απαιτείται η ανάπτυξη και εφαρμογή ενός οργανωμένου συστήματος εταιρικής διακυβέρνησης, εσωτερικού (μέτοχοι, διοικητικό συμβούλιο, διευθυντές και λειτουργίες της επιχείρησης) και εξωτερικού (ενδιαφερόμενα μέρη, κανονιστικές αρχές, χρηματοοικονομικό τομέα, αγορές, αναλυτές κ.λπ.) ελέγχου, προκειμένου να είναι εφικτή η εξισορρόπηση των στόχων και των συμφερόντων που ανακύπτουν από τη δράση της επιχείρησης, ώστε να υπάρχει διαφάνεια σε κάθε πολιτική που εφαρμόζει η επιχείρηση, και άρα μείωση της μείωση της διαφθοράς και της δωροδοκίας, εντός και εκτός του πλαισίου λειτουργίας της επιχείρησης (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:177).

Την ανησυχία για την ανάπτυξη της διαφθοράς στον επιχειρηματικό κόσμο καταγράφει μια **έρευνα του Ευρωβαρομέτρου**,⁵ όπου το 63% των Ευρωπαίων (το αντίστοιχο ποσοστό για την Ελλάδα είναι 85%) θεωρεί ότι η ευνοιοκρατία και η

⁴ Η δωροδοκία μοιάζει να είναι μια αποδεκτή πρακτική στις πιο πολλές χώρες και για τις πιο πολλές επιχειρήσεις. Από νομικής πλευράς, η πρώτη χώρα που καταδίκασε με νόμο τη δωροδοκία είναι οι ΗΠΑ. Η πρώτη σχετική προσπάθεια έγινε το 1997, όταν υπεγράφη συμφωνία στην οποία δήλωναν ότι οι επιχειρήσεις, δε θα υποκύπτουν σε διεφθαρμένες πρακτικές ή θα δωροδοκούνται, προκειμένου να επιτύχουν νέες συμφωνίες ή να διατηρήσουν παλιές (Θανόπουλος, Γ.Ν., 2003:39-40).

⁵ European Union (2020), Special Eurobarometer 502, “Corruption”, Report, June 2020.

διαφθορά εμποδίζουν τον επιχειρηματικό ανταγωνισμό, ενώ το 62% των Ευρωπαίων (το αντίστοιχο ποσοστό της Ελλάδας ανήλθε στο 88%) θεωρεί τη διαφθορά ως αναπόσπαστο μέρος της επιχειρηματικής κουλτούρας, και, τέλος, το 76% πιστεύει πως υπάρχει στενή σχέση μεταξύ του επιχειρηματικού και πολιτικού κόσμου (το ποσοστό για την Ελλάδα ανήλθε στο 93%).

Σύμφωνα με τα στοιχεία για το 2020 του **Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς**⁶ (C.P.I.), τα δύο τρίτα των χωρών έχουν βαθμολογίες κάτω από 50/100, με μέσο όρο μόλις 43/100, γεγονός που υποδηλώνει τον υψηλό βαθμό ύπαρξης διαφθοράς στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας σύμφωνα με τις αντιλήψεις των ατόμων που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 50^η θέση με βαθμολογία 59/100. Στις τρεις πρώτες θέσεις βρίσκονται η Δανία (σکور 88), η Νέα Ζηλανδία (σکور 88) και η Φιλανδία (σکور 85), ενώ στις τρεις τελευταίες θέσεις βρίσκονται το Νότιο Σουδάν (σکور 12), η Σομαλία (σکور 12) και η Συρία (σکور 14), που σημαίνει ότι είναι από τις πιο «διεφθαρμένες» χώρες της λίστας για τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και των επενδύσεων.

4.2.2. Κοινωνική διάσταση

Η κοινωνική διάσταση αφορά την πολιτική που εφαρμόζει μια επιχείρηση ως προς τους ανθρώπινους πόρους που απασχολεί, αλλά και ως προς το ευρύτερο κοινωνικό κεφάλαιο και διακρίνεται σε δύο μέρη: κοινωνική διάσταση εσωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης – αφορά τη διαχείριση και ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που απασχολούνται στην επιχείρηση – και κοινωνική διάσταση εξωτερικού περιβάλλοντος, όπου αφορά τις πολιτικές της επιχείρησης που επιδρούν στα εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 128-142).

Μια επιχείρηση που εφαρμόζει κοινωνική πολιτική στο εσωτερικό της περιβάλλον ωθεί τα ανώτερα διοικητικά της στελέχη να εφαρμόσουν πρακτικές ΕΚΕ με τη συνακόλουθη συνεργασία και την επικοινωνία με το εργατικό δυναμικό και των εκπροσώπων τους, ώστε και εκείνοι να είναι σε θέση να εκφράσουν τη γνώμη τους σχετικά με τις πολιτικές, τα σχέδια και τα μέτρα που λαμβάνονται σε μια επιχείρηση (ό.π.).

⁶ Transparency International (2021), Corruption perception index 2020, Berlin, Germany.

Συγχρόνως, ενδιαφέρεται για την επιμόρφωση των εργαζομένων της προκειμένου να βελτιώσει τόσο τις ικανότητές τους αλλά και να τους προετοιμάσει για οποιαδήποτε διοικητική αλλαγή της επιχείρησης, όσο και για το εργασιακό περιβάλλον που τους παρέχει, ένα περιβάλλον ασφαλές, υγιεινό, αλλά και ισότιμης μεταχείρισης τόσο των εργαζομένων, όσο και των πιθανών μελλοντικών συνεργατών. Η «νέα, ευαίσθητη επιχειρηματική κουλτούρα» της επιχείρησης, όπως χαρακτηρίζεται, είναι αποτέλεσμα της συνειδητοποίησης των επιχειρήσεων ότι «το κλίμα που διαμορφώνει σήμερα η επιχείρηση» σημαίνει «δυναμικό κέρδος στο μέλλον» (ό.π.).

Αναφορικά με την εξωτερική κοινωνική πολιτική, οι επιχειρήσεις μπορούν να συνεργαστούν με την τοπική κοινωνία, οργανώσεις και φορείς αυτής, και με μια σειρά από δράσεις που ταιριάζουν στην εταιρική κουλτούρα της εκάστοτε επιχείρησης να συμβάλλουν στην ευημερία της κοινωνίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές μπορεί να έχουν το χαρακτήρα ενημέρωσης του κοινού για ένα κοινωνικό σκοπό, εθελοντικής προσφοράς, χρηματοδοτήσεων ή επιχορηγήσεων σχεδίων για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, συμμόρφωσης με τις κατευθυντήριες αρχές διεθνών οργανώσεων ή οργανισμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη φτώχεια, την κατάργηση της παιδικής εργασίας κ.λπ. (ό.π.).

4.2.3. Περιβαλλοντική διάσταση

Η περιβαλλοντική διάσταση περιλαμβάνει τη λήψη μέτρων και την αποτελεσματική διαχείριση του περιβαλλοντικού κεφαλαίου και των φυσικών πόρων, και ειδικότερα τη μείωση εκπομπής ρύπων και αποβλήτων, τη χρήση φιλικά διακείμενης προς το περιβάλλον τεχνολογίας, αλλά και την ανάληψη επενδύσεων για την προστασία του περιβάλλοντος. Προκειμένου να είναι εφικτή η αποτελεσματική διαχείριση του περιβαλλοντικού κεφαλαίου και των φυσικών πόρων, χρειάζεται η εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντος (ΟΠΠ), η οποία αποτελεί συστατικό στοιχείο της στρατηγικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη. Για την υλοποίηση της ΟΠΠ είναι απαραίτητη η Ανάλυση ολόκληρου του Κύκλου Ζωής (ΑΚΖ) των προϊόντων και υπηρεσιών, δηλαδή την ανάλυση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που αφορά το σύνολο των διεργασιών του προϊόντος - από την πρώτη ύλη έως την επεξεργασία των αποβλήτων του - , τη στενή συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, κατά την διαδικασία παραγωγής του προϊόντος αλλά και εφοδιασμού, την ανάπτυξη «πράσινων αγορών», με την παραγωγή «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών, και τη

λήψη μέτρων για την ενθάρρυνση κατανάλωσης προϊόντων με «πράσινες» ενδείξεις για πιο καθαρό περιβάλλον (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 153-171).

Επίσης η υλοποίηση της ΟΠΠ, είναι εφικτή μέσω των Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (ΣΠΔ), με τα οποία οι επιχειρήσεις μπορούν να πιστοποιηθούν ότι διαθέτουν περιβαλλοντική συνείδηση σε όλες τις φάσεις του κύκλου ζωής των προϊόντων και υπηρεσιών, και να διαβεβαιώσουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις ισχύουσες περιβαλλοντικές διατάξεις (ό.π.).

Επιπρόσθετα, η υλοποίηση της ΟΠΠ είναι εφικτή μέσω του Οικολογικού Σχεδιασμού, ο οποίος αφορά την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών πτυχών και χαρακτηριστικών στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, λαμβάνοντας υπόψη την ποιότητα των προϊόντων, τους περιβαλλοντικούς κανονισμούς, το λειτουργικό κόστος, τα θέματα υγείας και ασφάλειας κ.ά (ό.π.).

5. Η ΕΚΕ και οι επιχειρήσεις

5.1. Προγράμματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης

Ο Phillip Kotler και η Nancy Lee (2016:21-24), αναφέρουν πως ο Κρεγκ Σμιθ περιέγραψε τη δεκαετία του '90 ως τη μετάβαση στο νέο μοντέλο προσφοράς, «τη νέα εταιρική φιλανθρωπία», όπου οι επιχειρήσεις δεσμεύονται να υπηρετήσουν συγκεκριμένους κοινωνικούς σκοπούς και πρωτοβουλίες, πέρα από την περιστασιακή και βραχυπρόθεσμη χρηματική προσφορά, αλλά με προσφορά εμπειρίας, τεχνολογικής υποστήριξης, υπηρεσιών, εξοπλισμού, αλλά και με τη σύναψη στρατηγικών συμμαχιών με ομάδες ενδιαφερόμενων μερών.

Ορίζουν τις εταιρικές κοινωνικές πρωτοβουλίες ως εκείνες τις «σημαντικές

Εικόνα 11: Οι πρωτοβουλίες ΕΚΕ

δραστηριότητες τις οποίες αναλαμβάνει μια εταιρεία για να υποστηρίξει κοινωνικούς σκοπούς και να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της για εταιρική κοινωνική ευθύνη». (Kotler, P., Lee, N., 2016:17) και θεωρούν πως αυτές συγκεντρώνονται γύρω από τις ακόλουθες έξι κύριες κατηγορίες.

Πηγή: Kotler, P., Lee, N., 2016.

Οι **προωθητικές ενέργειες σκοπού**, αφορούν εκείνες της πρωτοβουλίες της επιχείρησης που λαμβάνουν τη μορφή χρημάτων/κονδυλίων, υλικών αγαθών, αλλά και υπηρεσιών, όπως τη διοργάνωση συνεδρίων, ημερίδων και εκθέσεων, προκειμένου να ενημερώσει την κοινή γνώμη για τον σκοπό που υπηρετήσει και αναμένοντας να «ξυπνήσει» τα ευγενή συναισθήματά της απέναντι σε αυτό το σκοπό, την κινητοποιήσει της και τη συμμετοχή της στην επίτευξη αυτού, ακόμη και τη συγκέντρωση πόρων και υπογραφών γι' αυτόν.

Η πρωτοβουλία αυτή εστιάζει κατά κύριο λόγο στην δύναμη της πληροφορίας και της επικοινωνίας, για το λόγο αυτό χρησιμοποιεί ως τεχνικά μέσα τα ΜΜΕ, τις διαφημίσεις, τους ιστότοπους, το έντυπο υλικό, τα ίδια τα προϊόντα που παράγει (π.χ. συσκευασίες, ετικέτες), ακόμη και χώρους προβολής των καταστημάτων, προβάλλοντας το λογότυπο της εταιρείας, τα μηνύματα που θέλει να διαδώσει, ώστε, αφενός, να καταφέρει να συνδεθεί με τον στόχο που προωθεί, και αφετέρου να προκαλέσει το ενδιαφέρον του κοινού να μάθει περισσότερα για το σκοπό και εν συνεχεία να διαθέσει χρόνο, χρήμα, πόρους, τη συμμετοχή του σε αυτή τη δράση. Τη διαχείριση της προωθητικής ενέργειας μπορεί να αναλάβει η ίδια, είτε να είναι ο βασικός εταίρος μιας ενέργειας, ακόμη και ο χορηγός μιας δράσης, ενώ είναι σύνηθες να συνεργάζεται με ΜΚΟ και ομάδες ειδικών συμφερόντων (Kotler, P., Lee. N., 2016:38, 63-66,93-94, Βαξεβανίδου, Μ., 2011:143).

Με το **μάρκετινγκ σκοπού** η επιχείρηση συνδέει τις πωλήσεις του προϊόντος της με έναν συγκεκριμένο σκοπό, στον οποίο συμβάλλει με συγκεκριμένο ποσό ή ποσοστό επί των πωλήσεων, με την προσφορά να ισχύει για ένα συγκεκριμένο προϊόν, για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και ένα συγκεκριμένο σκοπό, επιδιώκοντας συγχρόνως την ενημέρωση, αφύπνιση και δραστηριοποίηση της κοινής γνώμης με την αγορά των προϊόντων της εταιρείας που σχετίζονται με τον σκοπό που αυτή υπηρετεί.

Η πρωτοβουλία αυτή εξαρτάται κατά ένα βαθμό από τον καταναλωτή, αυτός κρίνει την πορεία της προσπάθειας με την αγοραστική του δύναμη, ο οποίος συνεισφέρει στον σκοπό χωρίς να χρειαστεί να δώσει επιπλέον χρήματα πέρα από την αγορά προϊόντων που συνδέονται με τους στόχους. Από την εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής υπάρχει αμοιβαίο όφελος, καθώς κερδίζει τόσο η επιχείρηση όσο και ο οργανισμός στον οποίο προσφέρεται το ποσοστό των πωλήσεων. Δεδομένου ότι η επιχείρηση υπηρετεί έναν συγκεκριμένο φιλανθρωπικό σκοπό σημαίνει πως συνεργάζεται με μια φιλανθρωπική οργάνωση ή ιδρύει ο ίδιος ένα ίδρυμα ή μια κερδοσκοπική οργάνωση, προκειμένου να συγκεντρωθούν, διαχειριστούν και

διανεμηθούν τα χρήματα, και ταυτόχρονα, συμφωνούν και συντονίζονται από κοινού την πορεία της πρωτοβουλίας. Για την προώθηση της πρωτοβουλίας αυτού του τύπου η επιχείρηση μπορεί, επίσης, να συνεργάζεται με άλλους οργανισμούς, ακόμη και με δημόσιους φορείς (ό.π., σ.146; ό.π., σσ. 38,95-98).

Με το **εταιρικό κοινωνικό μάρκετινγκ** η επιχείρηση συμβάλλει στην ανάπτυξη και/ή την εφαρμογή μιας εκστρατείας αλλαγή της συμπεριφοράς του κοινού - όχι απλώς στην ενίσχυση της γνώσης, την συγκέντρωση πόρων ή την κινητοποίηση του για το σκοπό αυτό - όσον αφορά κάποιο θέμα που σχετίζεται με τη δημόσια υγεία, την ασφάλεια, το περιβάλλον, της κοινωνικής ευημερίας κ.λπ. Η πρωτοβουλία για μια τέτοια προσπάθεια μπορεί να ξεκινήσει από την επιχείρηση, είτε να προκύψει από τη συνεργασία μεταξύ μιας επιχείρησης και ενός περιφερειακού, κρατικού και τοπικού

Διάγραμμα 2: Ποσότητα χρημάτων (σε εκατομμύρια) που δωρίστηκαν στην Ευρώπη μέσω του Δικτύου TGE

Πηγή: TGE, 2020.

κερδοσκοπικού φορέα, οι οποίοι μπορούν και οι ίδιοι να προσεγγίσουν την επιχείρηση για την από κοινού προώθηση ενός στόχου, και παρέχουν την εμπειρία τους για τον κοινωνικό σκοπό, διευκολύνουν και δίνουν κύρος στην εκστρατεία, λόγω της ενεργούς συμμετοχής τους σε αυτή (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:147-148; Kotler, P., Lee, N., 2016:38,131-133,136).

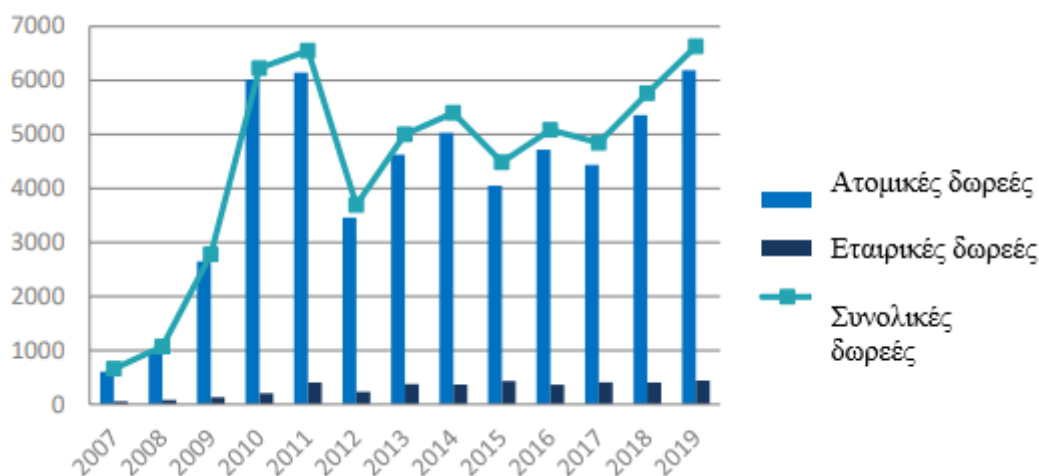
Η **εταιρική φιλανθρωπία** αφορά την πιο παραδοσιακή μορφή εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, η οποία συνίσταται, κατά κανόνα, στην άμεση προσφορά χρημάτων, επιχορηγήσεων, υποτροφιών, υπηρεσιών, υλικών αγαθών, τεχνικών γνώσεων, προσφορά εξοπλισμού για χρήση και/ή πρόσβασης και χρήσης εγκαταστάσεων και δικτύων διανομής σε κάποιον φιλανθρωπικό οργανισμό ή σκοπό.

Η επιχείρηση εστιάζει σε έναν σκοπό που εκφράζει την κουλτούρα της, καθορίζει το είδος της προσφοράς που θέλει να προσφέρει, εντοπίζει τον αποδέκτη, που συνήθως είναι μια μη κερδοσκοπική οργάνωση, ίδρυμα ή δημόσιος οργανισμός, ενώ ο βαθμός προσφοράς ποικίλλει ανά εταιρεία (ό.π., σσ. 47-148; ό.π., σσ. 38-39,163-166).

Στο σημείο αυτό κρίνουμε απαραίτητο να παρουσιάσουμε τα ευρήματά τα μας σχετικά με την εξέλιξη της φιλανθρωπίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ειδικότερα, σύμφωνα με μια έρευνα⁷ του δικτύου Transnational Giving Europe (TGE)⁸ για το έτος 2019, η TGE κατέστησε δυνατή τη μεταφορά 6.630 δωρεών και συνολικού ποσού 13.887.958,05€ σε 21 ευρωπαϊκές χώρες, σε σημαντικούς τομείς όπως η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, η υγεία, το περιβάλλον κ.λπ.

Το ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζει την εξέλιξη των δωρεών που μεταφέρθηκαν μέσω του Δικτύου από το 2007. Το 2019, η TGE διοχέτευσε το ποσό των 13,8 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ τα τελευταία 13 χρόνια, το Δίκτυο TGE διοχέτευσε στην Ευρώπη πάνω από 97 εκατομμύρια ευρώ. Αυτοί οι αριθμοί αποτελούν ένδειξη του συνεχώς αυξανόμενου ενδιαφέροντος για διασυννοριακές δωρεές, αλλά και εν γένει

για
την

Διάγραμμα 3: Αριθμός δωρεών από ιδιώτες και εταιρείες

φιλανθρωπική δράση.

Πηγή: TGE, 2020.

⁷ Traditional Giving Europe (TGE), (2020), *Annual report 2019*, Belgium.

⁸ Επρόκειτο για ένα δίκτυο που διατείνεται να δώσει πρακτική λύση στην έλλειψη δημοσιονομικής εναρμόνισης στην Ευρώπη. Επιτρέπει στους δωρητές, τόσο εταιρείες όσο και ιδιώτες, που κατοικούν σε μία από τις συμμετέχουσες χώρες, να υποστηρίζουν οικονομικά μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς σε άλλα κράτη μέλη.

Ωστόσο, για το 2019, το Δίκτυο έλαβε 6.630 δωρεές, εκ των οποίων το 93% (6.188 σε αριθμούς) ήταν από ιδιώτες και το 7% (442 σε αριθμούς) αφορούσε εταιρικές δωρεές, πράγμα που δείχνει πως η φιλανθρωπική δράση είναι ενισχυμένη, αλλά εκφράζεται από μεμονωμένα άτομα, και χρήζει εδραίωσης η φιλανθρωπική κουλτούρα από τις επιχειρήσεις. Το πνεύμα υπάρχει, αλλά χρειάζεται η παρακίνηση, μια παρακίνηση που, ελπίζουμε πως θα αρθεί με ευνοϊκότερα φορολογικά συστήματα περί των φιλανθρωπικών εγχώριων και διασυνοριακών δωρεών.

Με τον **εταιρικό εθελοντισμό** η επιχείρηση υποστηρίζει και προτρέπει τους εργαζομένους της, τους εμπορικούς εταίρους και τους συνεργάτες της να αφιερώσουν χρόνο για να υποστηρίξουν εθελοντικές δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχει ή οργανώνει επιχείρηση και σχετίζονται με την τοπική κοινωνία στην οποία δραστηριοποιούνται ή/και με οργανώσεις αυτής. Βέβαια, τη συμμετοχή ή την οργάνωση εθελοντικών πρωτοβουλιών μπορεί να προτείνει και το εργατικό δυναμικό της επιχείρησης, να λάβει τη σχετική άδεια από την τελευταία και να αναλάβει άμεσα δράση. Ο εθελοντισμός της επιχείρησης μπορεί να λάβει ποικίλες μορφές, όπως προσφορά γνώσεων, ικανοτήτων, ιδεών ή/και υπηρεσιών των εργαζομένων, σε μια σειρά από έργα, είτε αυτά είναι κοινοτικά, είτε υγείας ή ασφάλειας ή περιβαλλοντικά, ακόμη και τη χρηματοδότηση εθελοντικών οργανώσεων, στις οποίες συμμετέχουν υπάλληλοι της επιχείρησης. Όπως τονίζουν οι συγγραφείς, ο Μπιλ Σορ είχε περιγράψει με γλαφυρό τρόπο τον εταιρικό εθελοντισμό, λέγοντας πως *«προσφέρουμε το μόνο πράγμα που είναι πραγματικά δικό μας και που κανείς δε μπορεί να μας το στερήσει»* (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 150-151, Kotler, P., Lee, N., 2016:39, 196-199, 228).

Τέλος, τα οφέλη από την υιοθέτηση της πρωτοβουλίας του εταιρικού εθελοντισμού, εντοπίζονται τόσο στην επιχείρηση, όσο και στους εργαζομένους και την κοινωνία. Ειδικότερα, η επιχείρηση επωφελείται λόγω της υπεύθυνης στάσης της απέναντι στην κοινωνία, ενδυναμώνοντας την εικόνα της στην αγορά, την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση των εργαζόμενων προς την εταιρεία τους. Οι εργαζόμενοι επωφελούνται διότι έχουν τη δυνατότητα επιμόρφωσης σε νέες τεχνικές διοίκησης, ενδυνάμωσης των σχέσεων με τους συναδέλφους τους και τόνωσης της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησής τους, ενώ ενισχύεται η εμπιστοσύνη και η εκτίμησή τους προς την εταιρεία που εργάζονται. Η κοινωνία επωφελείται διότι η ιδιωτική πρωτοβουλία, μέσω του εθελοντισμού, μπορεί να λειτουργήσει ως βασική συμπληρωματική πηγή υπηρεσιών στις περιορισμένες δυνατότητες του κράτους στην επίλυση κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων (CSR Hellas, 2014:3-4).

Οι **επιχειρηματικές πρακτικές κοινωνικής ευθύνης** είναι επιχειρηματικές πρακτικές και επενδύσεις που η επιχείρηση υιοθετεί σε εθελοντική βάση και χαρακτηρίζονται ως κοινωνικώς υπεύθυνες και οι οποίες αποσκοπούν στη βελτίωση και την ευημερία (υγεία, ασφάλεια, κάλυψη ψυχολογικών και συναισθηματικών αναγκών) της ζωής των ενδιαφερόμενων μερών, και τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, οι οποίοι δύναται να οργανωθούν και να εφαρμοστούν από την ίδια την επιχείρηση, αλλά και σε συνεργασία με άλλους εταίρους. Η ουσία αυτής της πρωτοβουλίας συνίσταται στην επιλεκτική υιοθέτησή τους από την επιχείρηση, καθώς δεν υιοθετούνται λόγω κάποιας νομικής επιταγής. Εστιάζουν στην τροποποίηση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης, ειδικά σε ό,τι αφορά τις αποφάσεις και τις πολιτικές που ακολουθεί και έχουν αντίκτυπο στην κοινωνία, όπως, για παράδειγμα, τα προϊόντα που παράγει, τις υποδομές και την τεχνολογία που χρησιμοποιεί, το εργασιακό κλίμα και χώρο που προσφέρει στους εργαζομένους της, τους προμηθευτές που επιλέγει, τη σημασία που έχει γι' αυτή ο λόγος και οι ανάγκες της κοινωνίας (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:150-151, Kotler, P., Lee, N., 2016:39, 231-234, 258).

Η Μ. Βαξεβανίδου (2011:152) συμπεριλαμβάνει στα προγράμματα ΕΚΕ που υιοθετούν οι επιχειρήσεις και την κατηγορία της **«χορηγίας»**, η οποία συντελεί στην ανάπτυξη των αγαθών και στην ενδυνάμωση της κοινωνικής και πολιτιστικής προσφοράς. Η χορηγία έχει τις ρίζες της στην αρχαία Ελλάδα, και αποτελούσε υποχρέωση του πλούσιου να πολίτη να ενισχύσει οικονομικά τον χορό για την ανέγερση του δράματος στη γιορτή των «Μεγάλων Διονυσίων» ή άλλων θρησκευτικών εορτών, όπως τα Παναθήναια, τα Ελευσίνια Μυστήρια κ.λπ., ενώ κατά τη διάρκεια των βυζαντινών χρόνων, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της τέχνης (Γκαντζιάς, Γ.Κ., 2015:24-25, Ασπρίδης, Μ.Γ., 2015:112-113).

Επιπρόσθετα, σε μια προσπάθεια προσδιορισμού του όρου «χορηγία», ο Γκαντζιάς, επικαλείται τα αποτελέσματα της έρευνας «Πολιτισμός της Χορηγίας», σύμφωνα με την οποία, η χορηγία διακρίνεται για τις ακόλουθες διαστάσεις της: *«αμφίδρομη πολιτιστική ανταλλαγή, επιχειρηματική πρακτική της ΕΚΕ, εναλλακτική επένδυση, οικονομική ενίσχυση, εναλλακτική μέθοδος προώθησης και προβολής και, επικοινωνιακή απήχηση»* (Γκαντζιάς, Γ.Κ., 2010:25-26).

Ειδικότερα, η έννοια της χορηγίας ως μορφή «ανταλλαγής» σημαίνει τη συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων, τόσο των αποδεκτών χορηγιών όσο και των χορηγών, ώστε να μη θυσιάζεται η ποιότητα του προγράμματος

στο βωμό της εκπλήρωσης του ιδιωτικού-επιχειρηματικού συμφέροντος (ό.π, σσ. 28-30).

Ακόμη, η χορηγία μπορεί να αναλυθεί και ως «επιχειρηματική πρακτική ΕΚΕ», αφού επιχειρήσεις αισθάνονται την ανάγκη να εκφράσουν εμπράκτως την κοινωνική τους ευθύνη και πολιτιστική ευαισθησία, καθώς και ως «εναλλακτική μορφή επένδυσης, καθώς επιχειρήσεις και εταιρείες αναζητούν νέες αγορές για τη δραστηριοποίησή τους, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικο-πολιτιστικών κρίσεων. Επίσης, η νέα τάξη πραγμάτων που έχει διαμορφωθεί, εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής και πολιτισμικής κρίσης, αλλά και της ενισχυμένης παρουσίας του διαδικτύου στη σύγχρονη πραγματικότητα, είχαν ως αποτέλεσμα η χορηγία να θεωρείται και ως μορφή «οικονομικής ενίσχυσης» στην αγορά των πολιτιστικών αγορών (ό.π., σσ. 26-30).

Η έννοια της χορηγίας «ως εναλλακτική μέθοδο προώθησης και προβολής» αφορά τη σχέση της επιχειρηματικής ανταλλαγής μεταξύ των χορηγών και των αποδεκτών χορηγιών, με αποτέλεσμα να προκύπτει μια συνεργασία μεταξύ των δυο εμπλεκομένων μερών, στην οποία ο χορηγός δύναται να προβάλει και να προωθήσει τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες ως «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα». Η τελευταία διάσταση της χορηγίας, αφορά την «επικοινωνιακή απήχηση», δηλαδή τη διαδικασία της επικοινωνιακής πολιτικής, της προβολής των πολιτιστικών αγαθών (προϊόντων ή υπηρεσιών) στην κοινωνία των πληροφοριών και της γνώσης (ό.π., σ. 26).

5.2. Πρότυπα ΕΚΕ

Μια επιχείρηση που υιοθετεί δράσεις ΕΚΕ δύναται να πιστοποιηθεί με τα καθιερωμένα πρότυπα ΕΚΕ, τα οποία αφορούν τομείς της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης της ΕΚΕ του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης και πιστοποιούν την επιχείρηση για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Όσον αφορά τα πρότυπα του εσωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης (εσωτερική κοινωνική ευθύνη), αυτά είναι:

- το Διεθνές Σύστημα Διαχείρισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Εργασία (SA8000),
- το Πρότυπο OHSAS 18001

Ειδικότερα, τα πρότυπα αυτά ανήκουν στην κατηγορία της κοινωνικής διάστασης της ΕΚΕ, και αφορούν ζητήματα που άπτονται του ανθρώπινου δυναμικού και της διαμόρφωσης του περιβάλλοντος στην εργασία τους. Το πρότυπο SA8000, που δημιουργήθηκε από το Council on Economic Priorities Accreditation Agency στις ΗΠΑ, αποτελεί μια σειρά προτύπων, που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εργασία και εστιάζει στον εντοπισμό και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, στην εξάλειψη αθέμιτων πρακτικών εργασίας, την καταπολέμηση των παραβιάσεων των ανθρώπινων δικαιωμάτων, τη διασφάλιση της ισότιμης μεταχείρισης των εργαζομένων, την προστασία των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, την τήρηση των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας και την αξιοκρατική πρόσληψη και αμοιβή των εργαζομένων (Miles M.P., Munilla, L.S., 2004:3-4, 6-7, Ασπρίδης, Μ.Γ., 2015:147-148, Moon, C., Clive, B. et al., 2004: 208-210).

Το πρότυπο OHSAS 18001 είναι ένα διεθνές πρότυπο που εστιάζει στην προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων στο χώρο εργασίας, και ειδικότερα σε ό,τι αφορά τα εργατικά ατυχήματα και τις συνθήκες εκείνες που καθίστανται επικίνδυνες για την ακεραιότητα των εργαζομένων (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:294-295). Η σημασία αυτού του προτύπου καθίσταται ιδιαίτερη σημαντική αν αντιληφθούμε το μέγεθος του αριθμού των εργατικών ατυχημάτων που παρατηρείται σε παγκόσμιο αλλά και σε ελληνικό επίπεδο.

Διάγραμμα 4: Συνολικός αριθμός μη θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων στην Ευρώπη, 2010-2019

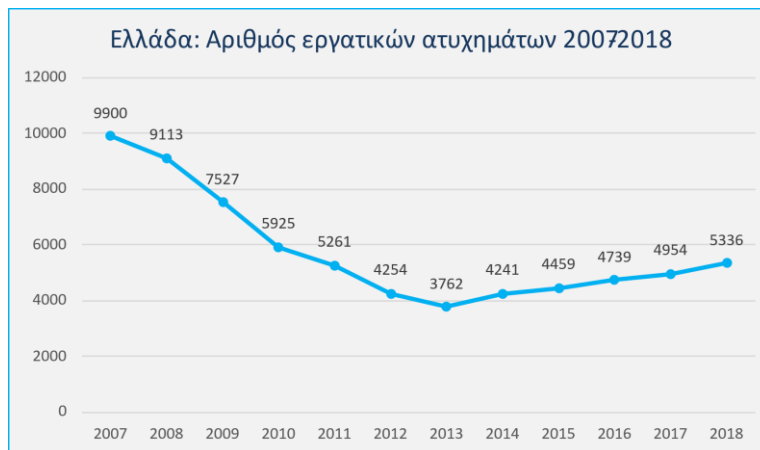
Πηγή: Eurostat, 2021a.

Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία που αντλήσαμε από την Eurostat⁹ για τα εργατικά ατυχήματα, παρατηρούμε ότι ο αριθμός των μη θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων είναι υψηλός, ενώ μια τάση μείωσης παρατηρήθηκε τα

⁹ Βλ. Eurostat, (2021). Fatal Accidents at work by NACE Rev. 2 activity [HSW_N2_02] και, Eurostat, (2021). Non-fatal accidents at work by NACE Rev. 2 activity and sex [hsw_n2_01].

χρόνια 2011-2012 και μια στατική πορεία τα χρόνια 2012-2013. Το γεγονός αυτό μπορεί ίσως να ερμηνευτεί ως το αποτέλεσμα της μείωσης της απασχόλησης τα χρόνια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, καθώς η μείωση του αριθμού των απασχολουμένων συνδέεται με τη μείωση του αριθμού των εργατικών ατυχημάτων. Ωστόσο, όπως παρατηρούμε καθ' όλη τη χρονική σειρά 2010-2018 να συμβαίνουν πάνω από τρία εκατομμύρια ατυχήματα ετησίως, και περίπου 3.000 θανατηφόρα.

Ας δούμε, τώρα, τι συμβαίνει στην Ελλάδα. Από τα στοιχεία που αντλήσαμε

Διάγραμμα 5: Αριθμός εργατικών ατυχημάτων στην Ελλάδα, 2007-2018

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2018.

από την ΕΛΣΤΑΤ¹⁰, παρατηρούμε ότι ο αριθμός των μη θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων, ακολουθεί πτωτική τάση τα χρόνια 2007-2013, και σταδιακά παρατηρείται άνοδος τα χρόνια μετά το 2013, χωρίς, ωστόσο, να

φτάνουμε στα επίπεδα του 2007. Υποθέτουμε και σε αυτή την περίπτωση πως η πτωτική τάση οφείλεται στη μείωση της απασχόλησης τα χρόνια μετά την κρίση του 2008, και τη σταδιακή άνοδό τους στην σταδιακή αύξηση της απασχόλησης¹¹.

Στην κατηγορία του εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης, και ειδικότερα σε ό,τι αφορά την περιβαλλοντική διάσταση της ΕΚΕ, τα πρότυπα με τα οποία μια επιχείρηση μπορεί να πιστοποιηθεί είναι τα κάτωθι:

- ISO της σειράς 14000:2000 και συγκεκριμένα το ISO 14001
- EMAS
- Eco-Label

Το πρότυπο ISO 14001 αφορά την εφαρμογή Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, με το οποίο μια επιχείρηση λαμβάνει πιστοποίηση για την

¹⁰ ΕΛΣΤΑΤ (2018), Εργατικά ατυχήματα κατά ομάδες ηλικιών και ποσοστιαία κατανομή τους. Έτη 2007-2018.

¹¹ Στο παράρτημα παραθέτουμε τον πίνακα για την εξέλιξη της απασχόλησης στην Ελλάδα.

ελαχιστοποίηση των επιβλαβών επιπτώσεων από τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες στο περιβάλλον και την βελτίωση των περιβαλλοντικών της επιδόσεων (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:300; Aba, K. E., Badar, A. M., 2013:43).

Σύμφωνα με τον Sayre, όπως επισημαίνουν οι Eli Kofi Aba και M. Affan Badar, η σημασία του προτύπου αυτού συνίσταται στο ότι προωθεί «τη ΒΑ για κάθε έθνος και για κάθε άτομο», καθώς η επιχείρηση διασφαλίζει ότι τα προϊόντα που παράγει και οι υπηρεσίες που παρέχει είναι βιώσιμες για τον άνθρωπο και τον κόσμο (Aba, K. E., Badar, A. M., 2013:45; Balikov, H.R. & Cavanaugh P.P., 1996:65-66).

Ο κανονισμός EMAS, σε αντίθεση με το πρότυπο ISO 14001, είναι ένα πρότυπο που αναγνωρίζεται στην ΕΕ, και όχι σε διεθνές επίπεδο και αφορά την εθελοντική συμμετοχή των οργανισμών και μπορεί να υιοθετηθεί από όλες τις επιχειρήσεις, με στόχο τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη δράση τους (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:306-310).

Τέλος, μια επιχείρηση μπορεί να φέρει το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα Eco-Label το οποίο παρέχεται από το Συμβούλιο Οικολογικής Σήμανσης της ΕΕ (EUEB), το οποίο είναι προαιρετικό και αποτελεί την ένδειξη αναγνώρισης από το καταναλωτικό κοινό της καλής επίδοσης των προϊόντων και των υπηρεσιών (εκτός των τροφίμων και των ποτών) βάσει περιβαλλοντικών κριτηρίων σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους (ό.π., σσ. 319-320).

Στην εξωτερική κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης ανήκουν τα εξής πρότυπα:

- ISO 27001
- AA1000

Αξίζει να αναφέρουμε πως τα πρότυπα αυτά θα μπορούσαμε να τα εντάξουμε στην κατηγορία της οικονομικής διάστασης της ΕΚΕ, καθώς εστιάζουν στην ενίσχυση της υπεύθυνης επιχειρηματικότητας, μέσω της πιστοποίησης δράσεων και πολιτικών από τις επιχειρήσεις που είναι ασφαλείς τόσο για το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, όσο και για το εξωτερικό.

Το πρότυπο ISO 27001 εστιάζει, πρώτον, στην προστασία των πληροφοριακών συστημάτων ενός οικονομικού οργανισμού και στον εσωτερικό λογιστικό έλεγχο, δηλαδή των στοιχείων εκείνων που έχουν αξία για την επιχείρηση, όπως για παράδειγμα υλικά (εξοπλισμός, κτίρια, εγκαταστάσεις κ.λπ.), όπως και τα άυλα (φήμη, στοιχεία πελατών, εταιρικές πληροφορίες κ.λπ.), και δεύτερον στην διαμόρφωση ενός

κλίματος συνεργασίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης της επιχείρησης και των ενδιαφερόμενων μερών (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:325-27, Watkins, S., 2007:21-25) .

Η σειρά προτύπων AA1000 είναι ένα σύνολο προτύπων και οδηγιών που αναπτύχθηκε και δημοσιεύτηκε το 2003 από το μη κερδοσκοπικό δίκτυο AccountAbility, αποτελώντας το πρώτο παγκοσμίως πρότυπο διασφάλισης της βιωσιμότητας. Εστιάζει στην διαμόρφωση της υπεύθυνης επιχειρηματικής δραστηριότητας που να διασφαλίζει τη βάση για τη βελτίωση της ΒΑ. Το πρότυπο αυτό δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις απόψεις των ενδιαφερόμενων μερών και στην υποχρέωση των επιχειρήσεων να τις λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους στις αποφάσεις και τις πολιτικές που ακολουθούν (Βαξεβανίδου, Μ., 2011: 329-331)

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε πως για την καθοδήγηση της επιχείρησης σε θέματα ΕΚΕ, υπάρχει και το Διεθνές Πρότυπο Καθοδήγησης για την ΕΚΕ (ISO 26000), το οποίο συνιστά έναν διεθνή κώδικα ορθής πρακτικής για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών και των επιχειρήσεων που προορίζεται να συμβάλλει άμεσα στην αειφόρο ανάπτυξη, και καθοδηγεί τις επιχειρήσεις στη διαμόρφωση μιας ηθικά προσανατολισμένης επιχειρηματικής δραστηριότητας (Ward, H., 2011:10, 14, 21-22, Henriques, A., 2012:20-21, 23, 25).

5.3. Πλεονεκτήματα από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ και ο αντίλογος που τη διακατέχει

Μια επιχείρηση που υιοθετεί δράσεις ΕΚΕ μπορεί μακροπρόθεσμα να αποκομίσει σημαντικά οφέλη, διότι, αν λάβουμε υπόψη μας ότι η επιχείρηση είναι μια οντότητα που λειτουργεί εντός μιας κοινωνίας, τότε αν συμβάλλει στην βελτίωση της κοινωνίας, μακροπρόθεσμα θα ωφεληθεί και η ίδια (Κορρές, Μ. Γ, 2015:48-49). Τα οφέλη μπορεί να είναι «πρωταρχικά», δηλαδή να αφορούν τον αντίκτυπο των δράσεων ΕΚΕ στην εταιρεία την ίδια, π.χ. στην επωνυμία της, αλλά και «δευτερεύοντα», δηλαδή να αφορούν τη σχέση της επιχείρησης με συνεργαζόμενους οργανισμούς (Klein, J.C., 2004:101). Σύμφωνα με τους Kotler και Lee, όπως ένας γιατρός ισχυρίζεται ότι η τακτική σωματική άσκηση μπορεί να προσδώσει σε βάθος χρόνου καλύτερη εμφάνιση, μακροζωία και αίσθηση ευεξίας, το ίδιο μπορεί να συμβεί και με τις επιχειρήσεις, καθώς θα αποκτήσουν «καλύτερη εμφάνιση» στους πιθανούς επενδυτές, χρηματοοικονομικούς αναλυτές, εταίρους, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κ.λπ. (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:27, Pitoska E., Giannakis K., Sdraka D., 2018:41).

Ειδικότερα, όσον αφορά τα οικονομικά οφέλη που μπορεί να αποκομίσει μια επιχείρηση από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ, αυτά αφορούν την ενίσχυση της επιχειρηματικής της απόδοσης και την αποτελεσματικότητά της. Επίσης, μπορεί να επωφεληθεί από τις φοροαπαλλαγές, καθώς οι οδηγίες της ΕΕ και τα κίνητρα που παρέχει κινούνται στη λογική της σύγκλισης ΕΚΕ και έκπτωσης από φόρους (Pitoska E., Giannakis K., Sdraka D., 2018:41-42). Επίσης, διατυπώνεται η άποψη ότι οι εταιρείες που υιοθετούν πρακτικές ΕΚΕ, είναι λιγότερο πιθανό να αποτελέσουν αντικείμενο κρατικής παρέμβασης (Steurer, R., 2010:50).

Η υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ μπορεί να συνδράμει στη διαμόρφωση ενός κλίματος εμπιστοσύνης των πελατών και των εργαζομένων της, αλλά και των κοινωνικών εταίρων, την προτίμησή τους για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της, να ενισχύσει την εταιρική εικόνα και να της προσφέρει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα έναντι άλλων επιχειρήσεων. Μάλιστα, όπως τονίζει ο Robert Levering η εμπιστοσύνη αποτελεί ένα από τα βασικά συστατικά στοιχεία της επιτυχίας μιας εταιρείας, ενώ συνεχίζει, ο Francis Fukuyama, ότι «αν οι άνθρωποι... εμπιστεύονταν ο ένας τον άλλο λειτουργώντας σύμφωνα με ένα σύνολο κοινών αξιών, τότε η λειτουργία της επιχείρησης θα κόστιζε λιγότερο». Επίσης μπορεί να θωρακίζει τη φήμη του οργανισμού, η οποία τον διακρίνει από τους ανταγωνιστές του και του προσδίδει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, να διασφαλίζει την κοινωνική άδεια για τη λειτουργία του, να αποκτήσει ευκολότερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση και προσέλκυση κεφαλαίων, να ενθαρρύνει και να προάγει την καινοτομία και, τέλος, να στηρίζει τη βιωσιμότητα του (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:68, Moon, C., Clive, B. et al. 2004: 82-83, 140). Ειδικά σε περιόδους κρίσης μιας επιχείρησης από μια πιθανή βλάβη των προϊόντων της, η ΕΚΕ μπορεί να λειτουργήσει σαν «ασφαλιστική δικλείδα» απέναντι στις συνέπειες που μπορεί να επιφέρει η κρίση για την εταιρεία, αφού η φήμη της εταιρείας που εφαρμόζει την ΕΚΕ θα παραμείνει ανέπαφη, σε σχέση με μια εταιρεία που δεν την υιοθετεί (Klein, J.G., 2004:103).

Τα οφέλη από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ δε διαφέρουν για την περίπτωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Μάλιστα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επανειλημμένως εκφράσει το ενδιαφέρον της για τις ΜμΕ, καθώς έχει εκδώσει έναν Οδηγό για την εφαρμογή ΕΚΕ από τις ΜμΕ, προκειμένου να τις ενημερώσει για την ΕΚΕ και τα πλεονεκτήματα που μπορεί να αποφέρει στην επιχείρηση, ενώ προχώρησε και σε πιο έμπρακτες δράσεις για την ευαισθητοποίηση των ΜμΕ ως προς την ΕΚΕ, όπως για παράδειγμα, τη χρηματοδότηση Επιμελητηρίων των χωρών-μελών της ΕΕ

για την ανάπτυξη του προγράμματος CAESAR, με στόχο τη δημιουργία ενός δικτύου Επιμελητηρίων, που θα αναπτύξουν την ικανότητα να προσφέρουν προσαρμοσμένες και πραγματοποιήσιμες υπηρεσίες ΕΚΕ στις ΜμΕ της ευρύτερης περιοχής τους (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:104-107).

Βέβαια, για να μπορέσουν οι ΜμΕ να εφαρμόσουν πρακτικές ΕΚΕ πρέπει να αντιμετωπίζουν ορισμένα εμπόδια που οι μεγάλες επιχειρήσεις αντίστοιχα δεν έχουν, όπως οι περιορισμένοι πόροι, τόσο σε ανθρώπινο δυναμικό όσο και σε πρώτες ύλες, αλλά και σε χρηματικούς πόρους, η έλλειψη πληροφόρησης για τις επιπτώσεις των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους στην κοινωνία ή το περιβάλλον, η αδυναμία χρηματοδότησης ερευνών για τη μέτρηση του αντίκτυπού τους και η μη σταθερή εκπροσώπηση σε διεθνείς και ευρωπαϊκούς θεσμούς αναφορικά με την ΕΚΕ (ό.π.).

Να αναφέρουμε, επίσης, ότι στην Ελλάδα πολλές ΜμΕ επιχειρήσεις υιοθετούν παραδοσιακά πρακτικές κοινωνικής υπευθυνότητας, πολλές φορές καν να το συνειδητοποιούν ή να τις ονομάζουν κατ' αυτόν τον τρόπο. Συνήθως η υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ βασίζεται κατά κύριο λόγο στην ηθική υποχρέωση που αισθάνονται τα ανώτερα στελέχη παρά στη γνώση του για τα πιθανά οφέλη που μπορεί να αποκομίσει η επιχείρησή του από την εφαρμογή δράσεων ΕΚΕ. Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι εμπίπτουν στην σφαίρα της φιλανθρωπίας, και όχι στον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό που να ενσωματώνει τη σημασία των κοινωνικών ζητημάτων στο πεδίο δραστηριοποίησης ενός οργανισμού και εξισορροπεί τις ανάγκες των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών (Ζάνος Μ., 2016:62, Βαξεβανίδου, Μ., 2011:102-104, Pitoska E., Giannakis K., Sdraka D., 2018: 42-43).

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να επισημανθεί ότι η ΕΚΕ εκτός από υποστηρικτές, έχει και επικριτές. Οι επικριτές της βασίζονται σε απόψεις, όπως του Milton Friedman, σύμφωνα με τον οποίο οι εταιρείες είναι αποκλειστικά αρμόδιες για την παραγωγή ενός προϊόντος ή/και μιας υπηρεσίας για να επιτυγχάνουν κέρδη. Στηριζόμενοι σε αυτή τη λογική, κατηγορούν τις επιχειρήσεις που υιοθετούν πρακτικές ΕΚΕ ότι τις χρησιμοποιούν ως «βιτρίνα», ως το «άλλοθι» για την έμμεση διαφήμιση προϊόντων βλαπτικών για την υγεία και την επιχειρούμενη αλλαγή της εικόνας τους ως εταιρεία κοινωνικά ευαίσθητη. Μερικοί υποστηρίζουν ότι κάποιες εταιρείες εφαρμόζουν κοινωνικά προγράμματα, διότι προσβλέπουν στην αύξηση της φήμης τους τόσο ως το κοινό όσο και ως προς την κυβέρνηση (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:69-70, Iacona, J., 2010:124-125).

6. Βιώσιμη ανάπτυξη

6.1. Το περιεχόμενο της Βιώσιμης Ανάπτυξης και η Έκθεση Brundtland

Τη δεκαετία του '70 ο δυτικός κόσμος αρχίζει να εκφράζει τη μη ικανοποίησή του για την ποιότητα της ζωής, καθώς σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους. Το 1987 διατυπώθηκε ο ορισμός της «βιώσιμης ανάπτυξης» στο κείμενο «Our Common Future» γνωστό ως Έκθεση Brundtland, καθώς

Εικόνα 12: Οι τρεις πυλώνες της "Βιώσιμης Ανάπτυξης"

Πηγή: Πούλιος, Ι., 2015; Öykü İyigün, 2015; Iacona, J., 2010.

παρουσιάστηκε από την τότε πρωθυπουργό της Σουηδίας και πρόεδρο της Επιτροπής Gro Harlem Brundtland. Σύμφωνα με την Έκθεση, «βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες»

(Αλεξίου. Μ., 2008:116, Mensah J., 2019:6).

Η στρατηγική για τη ΒΑ, εστιάζεται στον ισόρροπο συνδυασμό τριών επιμέρους πυλώνων, ώστε να είναι δυνατή η επιτυχία της παγκόσμιας και εθνικής βιωσιμότητας: της αποτελεσματικότητας της οικονομίας, της κοινωνικής ισότητας και της δικαιοσύνης και της προστασίας του περιβάλλοντος¹².

¹² Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα για την αλληλένδετη σχέση των τριών πυλώνων που αναφέρεται στον Basiago A.D., (1998:150). Ειδικότερα, αναφέρεται: «Αν ένας άνθρωπος σε μια δεδομένη γεωγραφική περιοχή δεν έχει δουλειά (οικονομικό) είναι πιθανό να είναι φτωχός και να αποθαρρύνεται (κοινωνικό). Αν είναι φτωχός έχει κίνητρο να αναπτύξει πρακτικές που θα βλάψουν το περιβάλλον, π.χ. κόβοντας δέντρα για να τα χρησιμοποιήσει ως καυσόξυλα για να μαγειρέψει το φαγητό του και για να ζεσταθεί (περιβαλλοντικό). Η αποψίλωση των δέντρων θα προκαλέσει την απώλεια ζωτικών ορυκτών από το έδαφος (περιβαλλοντικό). Εάν χάνονται ζωτικά ορυκτά από το έδαφος, οι κάτοικοι της περιοχής θα στερούνται των διατροφικών θρεπτικών συστατικών που απαιτούνται για την διατήρηση της πνευματικής

Ειδικότερα, ο οικονομικός πυλώνας αφορά στην οικονομική ευημερία, στο υψηλό επίπεδο ζωής, στην πλήρη απασχόληση και στην ποιότητα εργασίας και αποτελεί τη βάση της οικονομικής δομής της κοινωνίας, που είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της κοινωνίας. Ο κοινωνικός πυλώνας βασίζεται στην κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή. Στοχεύει στην προώθηση μιας δημοκρατικής, υγιούς, ασφαλούς και δίκαιης κοινωνίας, που βασίζεται στην κοινωνική ένταξη και τη συνοχή, σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και την πολιτισμική ποικιλομορφία, διασφαλίζει την ισότητα των ανθρώπων και καταπολεμά κάθε μορφή διάκρισης. Ο περιβαλλοντικός πυλώνας περιλαμβάνει την προστασία του περιβάλλοντος, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την πρόληψη και μείωση της περιβαλλοντικής ρύπανσης (Πούλιος, I., 2015:16-17, N. Öykü İyigün, 2015:1228, Iacona, J., 2010:117).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά της ΒΑ, αξίζει να αναφέρουμε πως η βιωσιμότητα έχει μια συγκεκριμένη «χρονικότητα»: είναι ένα μοντέλο προσανατολισμένο στο μέλλον που θα τεθεί σε ισχύ στο παρόν. Στο χρονικό ορίζοντα του παρόντος, η αειφορία νοείται ως τρόπος δράσης μέσω του οποίου μπορεί να περιοριστεί η υπερεκμετάλλευση των πόρων και να επιτευχθεί ο αναπτυξιακός στόχος της ασφάλειας των πόρων, καθώς δεν θα τίθεται σε κίνδυνο η ικανοποίηση των αναγκών των μελλοντικών γενεών καθώς και το ίδιο το περιβάλλον (Neckel, S., 2017: 47).

6.2. Η ιστορική εξέλιξη της Βιώσιμης Ανάπτυξης υπό το πρίσμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Διασκέψεων

Ο Van Zon αναφέρει πως η ζήτηση για πρώτες ύλες και οι επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας για την εύρεσή τους ήταν ένα διαρκές προβληματισμός για την ανθρώπινη ιστορία. Ήδη από τους αρχαίους, αιγυπτιακούς, ελληνικούς, ρωμαϊκούς πολιτισμούς, περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως η αποψίλωση των δασών, αποτελούσαν ζητήματα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον (Du Pisani, J.A., 2006:85).

Επίσης, τον 18^ο αιώνα εμφανίζεται η ανησυχία για την αύξηση του πληθυσμού και τις επιπτώσεις της κατανάλωσης των πόρων. Διάφοροι συγγραφείς της εποχής, όπως ο Thomas Robert Malthus, αλλά και του 17^{ου} αι όπως ο Matthew Hale και William

τους απόδοσης και της εκμάθησης νέων τεχνολογιών, όπως για παράδειγμα το πώς να χειριστεί έναν υπολογιστή, και αυτό θα προκαλέσει τη μείωση ή την στασιμότητα της παραγωγικότητας (οικονομική). Εάν η παραγωγικότητα σταματήσει (οικονομική), οι φτωχοί θα παραμείνουν φτωχοί ή θα γίνουν φτωχότεροι (κοινωνικό)».

Petty, εστιάζουν την προσοχή τους σε αυτά τα ζητήματα. Τον 19^ο αιώνα ο φόβος για την εξάντληση των κοιτασμάτων άνθρακα ήταν έντονος (Du Pisani, J.A., 2006:86).

Αργότερα, ο George Perkins Marsh ανέφερε πως διάφορες πτυχές του φυσικού περιβάλλοντος είχαν διαταραχθεί από την ανθρώπινη παρέμβαση, ενώ το 1898 ο Alfred Russell Wallace συζήτησε για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την απεριόριστη εξόρυξη του άνθρακα, του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, καθώς και από την εκμετάλλευση των τροπικών δασών (ό.π.).

Τα περιβαλλοντικά ζητήματα εξακολούθησαν να βρίσκονται στο επίκεντρο και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καθώς σημαντικοί επιστήμονες μέσα από τα έργα τους υπογράμμιζαν τους περιορισμούς στην προμήθεια των πρώτων υλών και των πηγών ενέργειας. Στη διάρκεια των δεκαριών του '60 και του '70, η «Μεγάλη Ιδέα της προόδου», που είχε την αποικιακή εκμετάλλευση των μη δυτικών κοινωνιών και την καταστροφή της βιόσφαιρας, σταδιακά αντικαταστάθηκε και έδωσε τη θέση της στην ιδέα μιας ανάπτυξης «βιώσιμης», ως την εναλλακτική λύση για την απεριόριστη οικονομική ανάπτυξη. Μετά την παγκόσμια οικονομική ύφεση (1974-1976), την πρώτη πετρελαϊκή κρίση του 1973 και με τις δημοσιεύσεις για τις σημαντικές περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα, η ανάγκη για την δόμηση βιώσιμων κοινωνιών τέθηκε στο επίκεντρο της παγκόσμιας πολιτικής ατζέντας, με αποτέλεσμα μια σειρά από παγκόσμιες και ευρωπαϊκές διασκέψεις να λάβουν χώρα τα επόμενα χρόνια (ό.π., σσ. 86-87, 89-90).

Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται οι σημαντικότερες διασκέψεις που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια και παρουσιάζουν την εξέλιξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι διασκέψεις αυτές έχουν ένα κοινό: εκφράζουν το αυξημένο ενδιαφέρον αλλά και τις ανησυχίες της παγκόσμιας και της ευρωπαϊκής κοινότητας για τη ζωή που προσφέρεται στους ανθρώπους. Προφανώς, ο πίνακας είναι δεκτικός συμπλήρωσης.

Ωστόσο, θα επικεντρωθούμε στην ανάπτυξη μερικών μόνο από αυτών, τις οποίες θεωρούμε «καταλυτικές» στην εξέλιξη της συνειδητοποίησης της σημασίας της ΒΑ από την κοινωνία.

Πίνακας 1: Διεθνείς Διασκέψεις για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Πηγή: Βαξεβανίδου (2011), Θανόπουλος, Γ., (2003), United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 2021.

Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον – Στοκχόλμη 1972	Παγκόσμια Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ – Νότιο Αφρική, 2002 (Ρίο +10) – Προέκυψαν οι Πρωτοβουλίες Τύπου Ι και Πρωτοβουλίες Τύπου ΙΙ
Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη/Επιτροπή Brundtland – Γενεύη 1983	COP 9: Μιλάνο, Ιταλία 2003
Δημοσίευση έκθεσης «το Κοινό μας Μέλλον», τη γνωστή Έκθεση Brundtland - 1987	COP 10: Μπουένος Αιρες, Αργεντινή 2004
Σύσταση από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Μετεωρολογίας και Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) μιας Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Αλλαγή του Κλίματος - 1988	COP 11: Μόντρεαλ, Καναδάς 2005
1 ^η Διάσκεψη Μερών για τις κλιματικές αλλαγές (COP 1) – Βόννη, Γερμανία 1995, 2 ^η Διάσκεψη Μερών (COP 2) – Γενεύη, Ελβετία 1996	COP 12: Ναϊρόμπι, Κένυα 2006
Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη – Ρίο ντε Τζανέιρο 1992 (προέκυψε η Ατζέντα 21, η Σύμβαση-Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή).	COP 13: Nusa Dua, Ινδονησία 2007
Η Διακήρυξη της Κωνσταντινούπολης – Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης για τους ανθρώπινους οικισμούς (Habitat Agenda) (1996): «επαρκής στέγη για όλους» και «βιώσιμη ανάπτυξη των ανθρώπινων οικισμών σε ένα αστικοποιούμενο κόσμο».	COP 14: Πόζναν, Πολωνία 2008
3 ^η Διάσκεψη Μερών (COP 3), Κιότο Ιαπωνία, 1997 - Πρωτόκολλο του Κιότο (Ρίο +5)	COP 15: Κοπεγχάγη, 2009
COP 4: Μπουένος Αιρες, Αργεντινή 1998, COP 5: Βόννη, Γερμανία, 1999	COP 16: Κανκούν, Μεξικό 2010
COP 6: Ολλανδία, 2000	COP 17: Ντερμπάν, Νότια Αφρική 2011
COP 7: Μαρρακές, Μαρόκο 2001	Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη – Ρίο 2012 (Ρίο +20)
Τέσσερις προπαρασκευαστικές Διασκέψεις για την προετοιμασία της Συνόδου του Γιοχάνεσμπουργκ: 2001-2002	COP 18: Ντόχα, Κατάρ 2012
Διεθνείς Διασκέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου – Ντόχα, Κατάρ 2001, Διάσκεψη για τη Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης στο Μόντρεαλ, Μεξικό 2002, Διάσκεψη της Χιλιετίας της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, Νέα Υόρκη 2000, Διάσκεψη των Ελάχιστα Ανπτυγμένων Χωρών, Βρυξέλλες 2001.	COP 19: Βαρσοβία, 2013
	COP 20: Λίμα, Περού 2014
	Σύνοδος Κορυφής για το Κλίμα – Νέα Υόρκη 2014
	Διάσκεψη κορυφής ΟΗΕ, Νέα Υόρκη 2015 από την οποία προέκυψε η Ατζέντα 2030 και οι 17 Στόχοι και οι 169 Υπό-στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης
	COP 21: Παρίσι, Γαλλία 2015
	COP 22 Μαρρακές, Μαρόκο 2016
	COP 23: Βόννη, Γερμανία 2017
	COP 24: Κατοβίτσε, 2018
	COP 25: Μαδρίτη Ισπανίας, 2019
	COP 26: Προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί στη Γλασκόβη το Νοέμβριο του 2021. Έχει ωστόσο προγραμματιστεί ένα προπαρασκευαστικό εικονικό συνέδριο στις 31 Μαΐου - 17 Ιουνίου 2021, λόγω της απουσίας συνεδρίων για το 2020

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) (τροποποιήσεις στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων) και τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια του Κάρντιφ (1998) (ανάγκη περαιτέρω ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής προστασίας στις κοινοτικές πολιτικές, προκειμένου να επιτευχθεί βιώσιμη ανάπτυξη: «διαδικασία Κάρντιφ», της Βιέννης «επανεπιβεβαίωση δεσμεύσεων του Κάρντιφ για την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού παράγοντα και των ζητημάτων που αφορούν στη βιώσιμη ανάπτυξη σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές (1998) και της Κολωνίας (1999) : ανάγκη σχεδιασμού πολιτικών και δράσεων στο κοινοτικό επίπεδο για την προστασία του κλίματος.

Το Εαρινό Συμβούλιο της Λισσαβόνας – Στρατηγική της Λισσαβόνας (2000): σχεδιασμός δεκάχρονης στρατηγικής για την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της Ε.Ε., της Νίκαιας (2000): υπεβλήθη έκθεση σχετικά με την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων στις οικονομικές πολιτικές, και της Στοκχόλμης (2001): εκσυγχρονισμός στρατηγικού στόχου Λισσαβόνας και δημοσίευση της Πράσινης Βίβλου για την ΕΚΕ, με στόχο την εφαρμογή της στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ (2001): προτείνει μια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη και επιπλέον προσθέτει μια περιβαλλοντική διάσταση στη διαδικασία της Λισσαβόνας για την απασχόληση, την οικονομική μεταρρύθμιση και την κοινωνική συνοχή.

Πίνακας 2: Διασκέψεις ΕΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν (2001): ικανοποίηση για τη θέσπιση βασικών περιβαλλοντικών δεικτών, για την αξιολόγηση της εφαρμογής υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης της ΕΕ & Το 6ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2001) με τίτλο «Περιβάλλον 2010 – Το μέλλον μας, η επιλογή μας»: προτείνει μια στρατηγική προσέγγιση, για την αντιμετώπιση σημαντικών περιβαλλοντικών προκλήσεων και των επιπτώσεων στην ανθρώπινη υγεία.

Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια των Βρυξελλών (2004) & (2005): μείωση αρνητικών επιπτώσεων οικονομικής ανάπτυξης στο περιβάλλον, ανάγκη προσφυγής σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μείωση χρήσης των συμβατικών πηγών, δήλωση υπενθύμισης κύριων στόχων βιώσιμης ανάπτυξης, σεβασμού και προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλληλεγγύη εντός και μεταξύ των γενεών, κ.λπ.

Πηγή: Βαξεβανίδου (2011), Θανόπουλος, Γ., (2003), United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 2021.

6.2.1. Η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης

Σταθμό στην πορεία διαμόρφωσης της βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελεί η Διεθνής Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ στη Στοκχόλμη το 1972 «για το ανθρώπινο περιβάλλον». Κατά τη διάρκειά της αποτυπώθηκαν όλα τα κρίσιμα προβλήματα της περιόδου αυτής και οριοθετήθηκαν τα δικαιώματα των ανθρώπινων κοινωνιών και των πολιτών μέσα σε ένα υγιές και παραγωγικό περιβάλλον, ωστόσο υπήρξε μια έλλειψη σε επαρκή εμβάθυνση στα περιβαλλοντικά θέματα και στις αιτίες που δημιουργούν τα μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα. Πάντως, η ουσία της συνδιάσκεψης είναι η συνειδητοποίηση σε παγκόσμιο επίπεδο της απειλής του πλανήτη και της κοινωνίας από τα περιβαλλοντικά προβλήματα (Μητούλα, Ρ., Αστάρα, Ο., Καλδής, Π., 2008:41-42, Γεωργιάδου, Β. 2002: 235-236).

6.2.2. Η Παγκόσμια Επιτροπή για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment and Development-WCED) και η έκθεση Brundtland «Για το κοινό μας Μέλλον» (1987)

Η απόφαση 38/161 του 1983 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ υπήρξε η αφετηρία για τη δημιουργία της παγκόσμιας επιτροπής για το περιβάλλον, η οποία θα προετοιμάσει συστάσεις, μια δέσμη μέτρων, (the global agenda for change), που έθεσε μακροχρόνιες περιβαλλοντικές στρατηγικές με στόχο τη ΒΑ. Το 1984 πραγματοποιήθηκε επίσημη συνάντηση, στην οποία προσδιορίστηκαν και καταγράφηκαν οι στόχοι. Επελέγησαν 8 θέματα με τα οποία θα έπρεπε να ασχοληθεί συστηματικά η επιτροπή. Αυτά ήταν:

1. Πληθυσμός
2. Ενέργεια
3. Βιομηχανία
4. Επάρκεια τροφίμων, γεωργία, δασοκομία
5. Ανθρώπινοι οικισμοί
6. Διεθνείς οικονομικές σχέσεις
7. Συστήματα υποστήριξης αποφάσεων για τη διαχείριση του περιβάλλοντος
8. Εργασιακά θέματα

Τον Απρίλιο του 1987, η Επιτροπή δημοσίευσε την Έκθεση για «το Κοινό μας Μέλλον», τη γνωστή Έκθεση Brundtland. Κεντρικό σημείο της έκθεσης ήταν ο στόχος για τη ΒΑ και να αποτελέσει ένα πρόγραμμα σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ουσία της Έκθεσης συνίσταται στην προσδοκώμενη διεθνή συνεργασία, τόσο μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών μελών, όσο και μεταξύ των οργανισμών σε θέματα που άπτονται της ΒΑ. Σύμφωνα με την Έκθεση, απαιτείται «κατάρρευση» του αναπτυξιακού μοντέλου που θέτει σε κίνδυνο τη ζωή των γενεών του παρόντος, όσο και του μέλλοντος και απαιτείται η στροφή σε ένα πιο βιώσιμο μοντέλο, αυτό της «αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης», δηλαδή της ΒΑΖ (Μητούλα, Ρ., Αστάρα, Ο., Καλδής, Π., 2008:43-48).

6.2.3. Η Συνδιάσκεψη του Ρίο για την Προστασία του Περιβάλλοντος και την Ανάπτυξη (1992) – Διάσκεψη Κορυφής για τη Γη

Σταθμός στην Παγκόσμια ιστορία της προστασίας του περιβάλλοντος αποτέλεσε η Συνάντηση Κορυφής για τον Πλανήτη Γη στο Ρίο Ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας το 1992. Πριν την Συνδιάσκεψη, συγκροτήθηκε μία προπαρασκευαστική

Επιτροπή, η οποία αποτελούνταν από εκπροσώπους κρατών - μελών της διεθνούς κοινότητας με στόχο την προετοιμασία ενός ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης και πρότασης τρόπων για την υλοποίηση της δράσης αυτής, σε συνεργασία με ΜΚΟ, φορέων του ιδιωτικού τομέα, διεθνών οργανισμών, λοιπών επιτροπών (π.χ. Οικονομική Επιτροπή Ευρώπης, Ασίας, Αφρικής και Κάιρο). Αυτή η διαδικασία έπρεπε να γίνει μέσα σε 3 περίπου χρόνια και ονομάστηκε «διαδικασία '92»

Σημαντικό έργο επιτελέστηκε και από την κάθε χώρα ξεχωριστά, καθώς τα κράτη-μέλη παρουσίασαν εκθέσεις σχετικά με το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Οι εκθέσεις αυτές κατατέθηκαν στη συνδιάσκεψη, και συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση των τελικών θέσεων. Τελικά, η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του Ρίο πραγματοποιήθηκε στις 3-14 Ιουνίου του 1992. Από τη συνδιάσκεψη του Ρίο προέκυψαν 5 συμβάσεις – έγγραφα:

1. Η διακήρυξη του Ρίο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη,
2. Ο Οδηγός 21, η συνήθως αναφερόμενη ως local agenda 21,
3. Η δήλωση των αρχών για τη διαχείριση, διατήρηση και βιώσιμη ανάπτυξη των δασών όλων των τύπων,
4. Η σύμβαση για τη βιολογική ποικιλομορφία και
5. Η σύμβαση για την αλλαγή του κλίματος.

Επίσης, προωθήθηκαν και αποφασίστηκαν και άλλα θέματα όπως: η ανάπτυξη των ανθρώπινων ικανοτήτων και η ενίσχυση των θεσμών στις αναπτυσσόμενες και λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, και τέλος, δρομολογήθηκαν οι διαδικασίες, ώστε να δημιουργηθεί μία παγκόσμια σύμβαση για την ερημοποίηση και την εκτίμηση του προβλήματος της υπερεκμετάλλευσης των βιολογικών πόρων της ανοιχτής θάλασσας (Μητούλα, Ρ., Αστάρα, Ο., Καλδής, Π., 2008:51-55, Βαξεβανίδου, Μ., 2011:217-219, Γεωργιάδου, Β., 2002: 237-238).

6.2.4. Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη - Γιοχάνεσμπουργκ 2002

Η Διάσκεψη Κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ υπήρξε εξαιρετικά σημαντική, διότι ενίσχυσε τη συνειδητοποίηση της διεθνούς κοινότητας στη βιώσιμη διασύνδεση της οικονομίας και του περιβάλλοντος. Το βασικό θέμα της συνόδου ήταν η αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων και η δέσμευση των συμμετεχόντων να υλοποιήσουν συγκεκριμένες πολιτικές, οι οποίες συνδυάζουν την οικονομική ανάπτυξη και την

προστασία του περιβάλλοντος. Εξαιρετική σημασία στη Διάσκεψη δόθηκε στην προσπάθεια για επίτευξη ισορροπίας μεταξύ ανάληψης πρωτοβουλιών από τον ιδιωτικό τομέα και του ελέγχου των πρωτοβουλιών αυτών από τους διεθνείς οργανισμούς. Επίσης, εκφράστηκε η επιθυμία των συμμετεχόντων να προβούν σε αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Τέλος, εξέτασε ενδεικνυόμενα μέτρα για την καταπολέμηση της φτώχειας και την εξασφάλιση των βασικών όρων υγιεινής στις ομάδες που στερούνται αυτών (Μητούλα, Ρ., Αστάρα, Ο., Καλδής, Π., 2008:87, 92, 94 και Θανόπουλος, Γ., 2003:115-116).

6.2.5. Διάσκεψη κορυφής ΟΗΕ (2015)

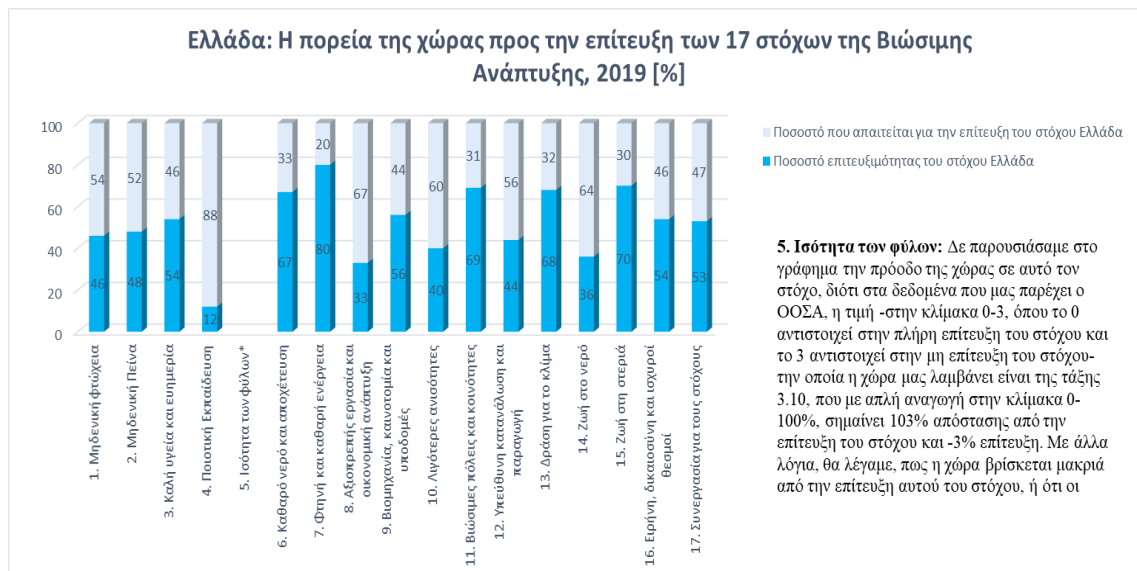
Στη διάσκεψη κορυφής του ΟΗΕ της 25ης Σεπτεμβρίου 2015, περισσότεροι από 150 παγκόσμιοι ηγέτες ενέκριναν τη νέα Ατζέντα για Αειφόρο Ανάπτυξη μέχρι το 2030, υιοθετώντας παράλληλα τους 17 παγκόσμιους ΣΒΑ (ΣΒΑ - SDGs - Sustainable Development Goals), αποτελώντας σημαντική αναγνώριση της συλλογικής ευθύνης που έχουμε όλοι απέναντι στον πλανήτη. Η νέα Ατζέντα αποτελεί ένα σχέδιο για την επίτευξη ενός καλύτερου μέλλοντος για όλους, με έμφαση στην εξάλειψη της ακραίας φτώχειας, του υποσιτισμού, στην υπεύθυνη παραγωγή και κατανάλωσης, στην καταπολέμηση της ανισότητας και της αδικίας, στην προστασία του πλανήτη και στη διασφάλιση της ευημερίας για όλους τους ανθρώπους (United Nations, 2015, Σπανός, Μ. 2016:70)

6.3. Η πορεία της Ελλάδας και της ΕΕ-ΟΟΣΑ στην βιώσιμη ανάπτυξη και στην επίτευξη των 17 Στόχων αυτής: ποσοτικά δεδομένα

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε με τη μέθοδο της γραφικής απεικόνισης στοιχεία τα οποία θεωρούμε χρήσιμα στην κατανόηση της πορείας των ευρωπαϊκών χωρών στην εκπλήρωση των ΣΒΑ. Ειδικότερα, τα δεδομένα τα αντλήσαμε από πιστοποιημένους οργανισμούς και εκθέσεις αυτών, σχετικές με το θέμα που εξετάζουμε.¹³

¹³ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την έκθεση του ΟΟΣΑ «Measuring Distance to the SDG Targets 2019: An assessment of where OECD countries stand. Για τον κάθε δείκτη υπολόγισα τη μέση απόσταση από

6.3.1. Η πορεία των χωρών του ΟΟΣΑ στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

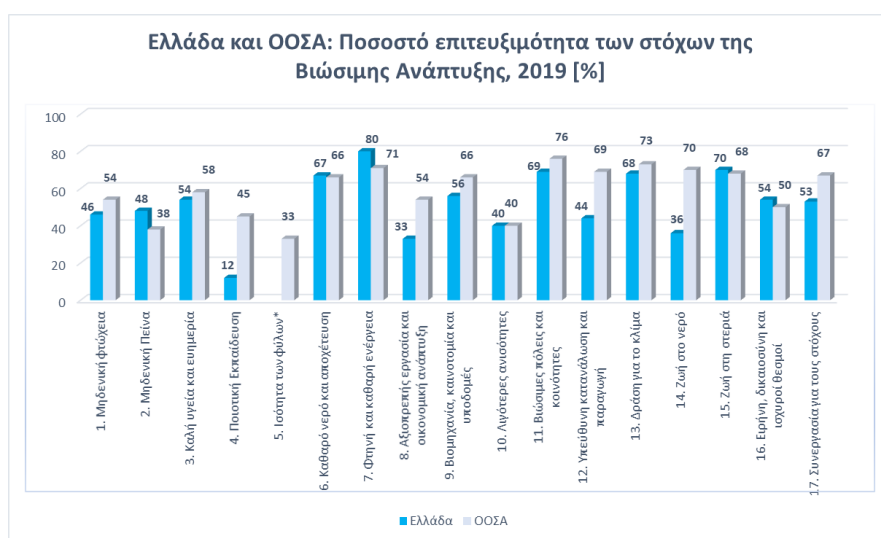
Διάγραμμα 6: Η πορεία της Ελλάδας στην επίτευξη των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2019 [%]

Πηγή: OECD, 2019.

Η πορεία της Ελλάδας στην επίτευξη των 17 ΣΒΑ είναι ικανοποιητική, καθώς σε πολλούς στόχους το ποσοστό επιτευξιμότητας κυμαίνεται πάνω από το 50%. Οι στόχοι στους οποίους η Ελλάδα σημειώνει μια καλή πορεία είναι αυτοί του καθαρού νερού

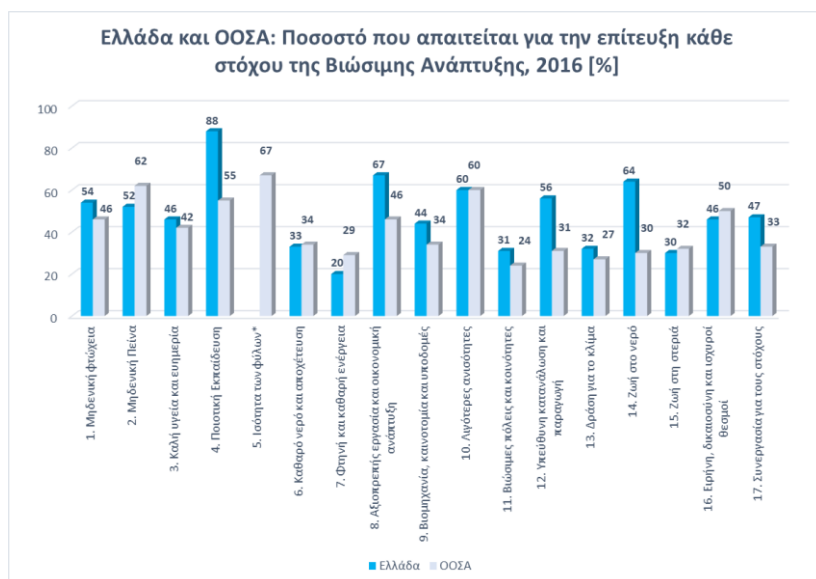
την επίτευξη του στόχου, όπου οι τιμές του κάθε δείκτη «κανονικοποιούνται» σε μια κλίμακα της «τάξης 0-3», όπου το μηδέν σημαίνει ότι ο στόχος έχει επιτευχθεί, και το 3=ελάχιστος βαθμός βιώσιμης ανάπτυξης της χώρας του ΟΟΣΑ. Η διαδικασία που ακολούθησα είναι η εξής: Πρόσθεσα όλα τα δεδομένα, τους δείκτες για κάθε μία χώρα, και διαίρεσα δια 17 ή δια 16 (το σύνολο των στόχων). Έπειτα πολλαπλασιάσαμε επί 100 (ώστε να βρω το ποσοστό) και διαίρεσα διά 3, αφού μιλάμε για μια κλίμακα 0-3, όπως δίνεται από τον ΟΟΣΑ και βρήκαμε **το ποσοστό που απαιτείται για την επίτευξη των στόχων**, και αφαιρώντας από το 100%, βρήκα **το ποσοστό επιτευξιμότητας των στόχων** για κάθε χώρα. Τα δεδομένα τα εντοπίσαμε από τις διευθύνσεις που δίνονται στην έκθεση, κάτω από τα γραφήματα για κάθε χώρα ξεχωριστά. Να αναφέρουμε, ότι από την έκθεση «λείπουν» τα δεδομένα για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Για την Ελβετία, Το Λουξεμβούργο και την Σλοβακία, έχουμε στοιχεία για τους 16 στόχους, οπότε το μέσο όρο τον βρήκαμε δια 16.

και της αποχέτευσης (Στόχος 6), της φτηνής και καθαρής ενέργειας (Στόχος 7), των βιώσιμων πόλεων και των κοινοτήτων (Στόχος 11), της δράσης για το κλίμα (Στόχος 13) και της ζωής στη στεριά (Στόχος 15). Στους στόχους που απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια για την επίτευξή τους ανήκει η ποιοτική εκπαίδευση (Στόχος 4), η αξιοπρεπείς εργασία και η οικονομική ανάπτυξη (Στόχος 8), οι λιγότερες ανισότητες (Στόχος 10), η υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή (Στόχος 12) και η ζωή στο νερό (Στόχος 14).

Διάγραμμα 7: Ελλάδα και ΟΟΣΑ - Ποσοστό επιτευξιμότητας των στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2019 [%]

Πηγή: OECD, 2019.

Διάγραμμα 8: Ελλάδα και ΟΟΣΑ - Ποσοστό που απαιτείται για την επίτευξη κάθε στόχου της Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2019 [%]

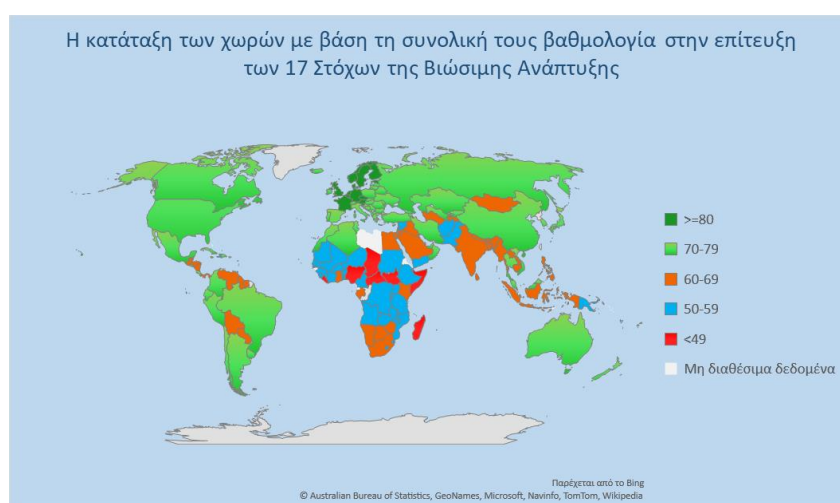
Πηγή: OECD, 2019.

Τα δυο γραφήματα που ακολουθούν αφορούν την πορεία της χώρας στην επίτευξη των ΣΒΑ σε σύγκριση με την αντίστοιχη πορεία των χωρών του ΟΟΣΑ.

Ειδικότερα ο πρώτος πίνακας απεικονίζει το ποσοστό επιτευξιμότητας των στόχων και ο δεύτερος το ποσοστό που απαιτείται για την επίτευξη των ΣΒΑ. Σε γενικές γραμμές, η χώρα μας ακολουθεί την

ευρωπαϊκή πορεία στον αγώνα της επίτευξης των στόχων, όμως, φαίνεται να υστερεί, έστω και σε μικρό ποσοστό από τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ. Μεγάλη απόκλιση από την επιτευξιμότητα των στόχων παρουσιάζει ο Στόχος 4: Ποιοτική Εκπαίδευση, ο Στόχος 8: Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη, και ο Στόχος 14: Ζωή στο νερό. Επίσης, υπάρχουν στόχοι για τους οποίους η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική διαφορά από το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, όπως συμβαίνει με το Στόχο 7: Φτηνή και καθαρή ενέργεια, είτε μικρότερης κλίμακας, όπως ο Στόχος 2: Μηδενική Πείνα, ο Στόχος 6: Καθαρό νερό, ο Στόχος 15: Ζωή στη στεριά και ο Στόχος 16: Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί.

Σύμφωνα
με τα στοιχεία της
Έκθεσης
Sustainable
Development
report 2020: The
sustainable
Development
Goals and Covid-
19 για το έτος
2020, αλλά και
από στοιχεία που
αντλήσαμε από τη

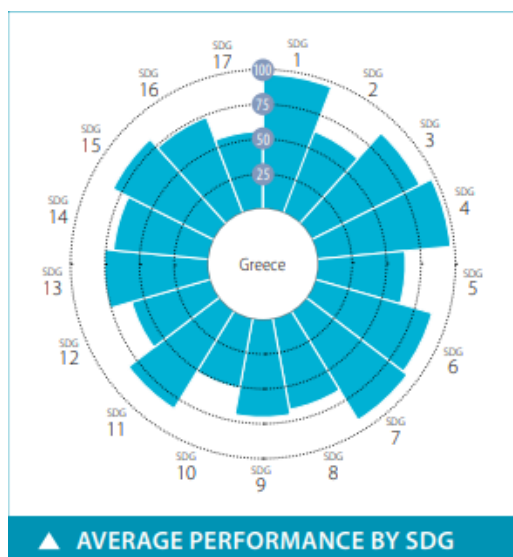
Εικόνα 13: Η κατάταξη των χωρών με βάση τη συνολική τους βαθμολογία στην επίτευξη των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Πηγή: Sachs, L., Schmidt-Traud, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F., (2020)

σχετική ιστοσελίδα που παρουσιάζει τα αποτελέσματα της έκθεσης¹⁴, στην κατάταξη ενός συνόλου 166 χωρών για τις οποίες έχουμε στοιχεία, η χώρα μας βαθμολογείται με 74,33 ποσοστιαίες μονάδες και βρίσκεται στην 43 θέση, ενώ ο μέσος όρος των χωρών είναι 77,3. Στις πέντε πρώτες στην κατάταξη βρίσκονται η Σουηδία (84,82), η Δανία (84,56), η Φινλανδία (83,77), η Γαλλία (81,13) και η Γερμανία (80,77), ενώ στις

¹⁴ Τα δεδομένα τα αντλήσαμε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <https://dashboards.sdgindex.org/downloads> και συγκεκριμένα στην ειδική ενότητα Database excel, όπου κάναμε λήψη του αρχείου και ειδική επεξεργασία για την απεικόνιση των δεδομένων στο χάρτη, ο οποίος είναι δικής μας δημιουργίας.

τελευταίες 5 χώρες βρίσκονται η Λιβερία (47,12), η Σομαλία (46,21) Τσαντ (43,75), Νότιο Σουδάν (43,66) και η Δημοκρατία της Κεντρικής Αφρικής (38,54).

Διάγραμμα 9: Ποσοστό επιτευξιμότητας των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, Ελλάδα 2020

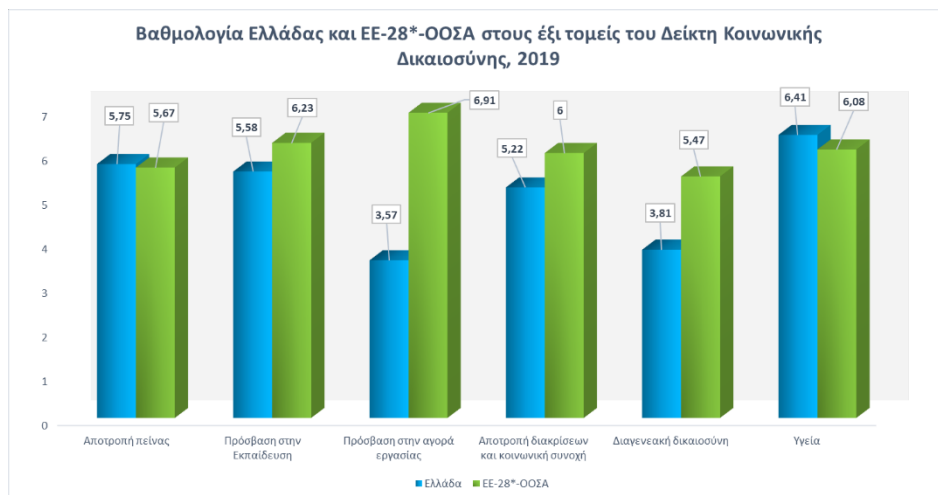
Πηγή: Sachs, L., Schmidt-Traud, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F., (2020)

Τέλος, το διπλανό γράφημα απεικονίζει το ποσοστό επιτευξιμότητας κάθε στόχου για την Ελλάδα. Σημαντική φαίνεται η πορεία της Ελλάδας στο στόχο 1, 3, 4, 6, 7, 11 και 15, με ποσοστά να ξεπερνούν το 75% επιτευξιμότητας. Οι στόχοι που δεν φαίνεται να ακολουθούν την ίδια δυναμική πορεία είναι ο στόχος 10, 12, 17 με ποσοστά μεταξύ του 50% - 55%.

6.3.2. Δικαιοσύνη

Αναφορικά με τον δεύτερο πυλώνα της ΒΑ, την κοινωνική δικαιοσύνη, αξίζει να παρατηρήσουμε την κατάταξη της χώρας μας στον Δείκτη Κοινωνικής Δικαιοσύνης, ο οποίος λαμβάνει υπόψη του έξι παραμέτρους:

- Αποτροπή της φτώχειας,
- Πρόσβαση στην αγορά εργασίας,

Διάγραμμα 10: Βαθμολογία της Ελλάδας και ΕΕ-28 - ΟΟΣΑ στους έξι τομείς του Δείκτη Κοινωνικής Δικαιοσύνης, 2019

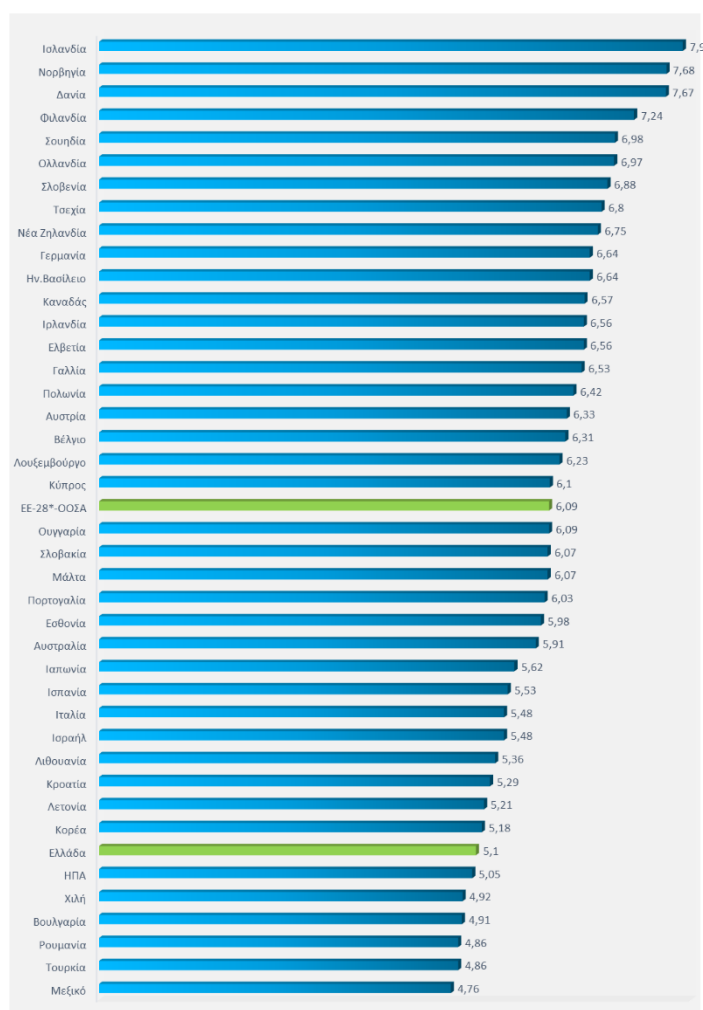
Πηγή: Bertelsmann Stiftung, 2019.

- Πρόσβαση στην Εκπαίδευση,
- Υγεία,
- Αποφυγή διακρίσεων για επερχόμενη κοινωνική συνοχή και
- Διαγενεακή δικαιοσύνη.

Η Ελλάδα, για το έτος 2019 σημείωσε μια βαθμολογία της τάξης 5,1/10, με αποτέλεσμα να κατατάσσεται στις 10 «τελευταίες στην κατάταξη χώρες».

Όπως φαίνεται στο γράφημα, η Ελλάδα σημειώνει χαμηλότερη βαθμολογία σε σχέση με την ΕΕ-28, σε πέντε από τις έξι κατηγορίες του δείκτη: Αποτροπή πείνας (5,75 έναντι 5,67), στην πρόσβαση στην εκπαίδευση (5,58 έναντι του ευρωπαϊκού 6,23), στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας (3,57 έναντι του ευρωπαϊκού 6,91), στην αποτροπή διακρίσεων στην κοινωνική συνοχή (5,22 έναντι του ευρωπαϊκού 6), στη διαγενεακή δικαιοσύνη (3,81 έναντι του ευρωπαϊκού 5,47), ενώ στην περίπτωση της υγείας σημειώνει υψηλότερο σκορ (6,41) έναντι του ευρωπαϊκού 6,08. Επίσης,

ΕΕ-28*-ΟΟΣΑ: Δείκτης Κοινωνικής Δικαιοσύνης, 2019

Διάγραμμα 11: : ΕΕ-28 - ΟΟΣΑ: Δείκτης Κοινωνικής Δικαιοσύνης 2019

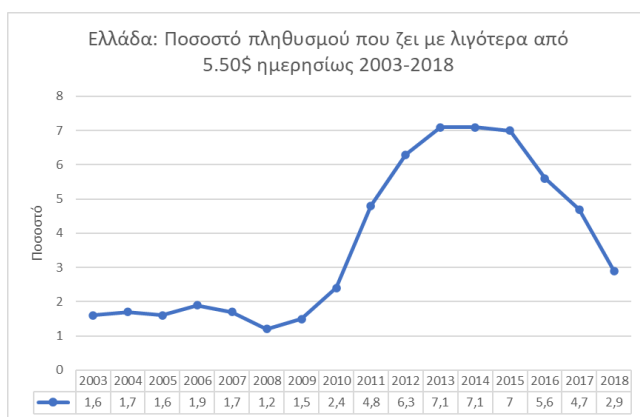
Πηγή: Bertelsmann Stiftung, 2019.

οι οποίες βρίσκονται πιο κοντά στην κλίμακα του 10, δηλαδή είναι «πιο δίκαιες», είναι οι λεγόμενες Βόρειες Χώρες της Ευρώπης: Ισλανδία (7,9), Νορβηγία (7,68), Δανία (7,67), Φιλανδία (7,24),

Σουηδία (6,98). Στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης ανήκουν η Ελλάδα (5,10), ΗΠΑ (5,05), Χιλή (4,92), Βουλγαρία (4,91), Ρουμανία (4,86), Τουρκία (4,86) και το Μεξικό (4,76).

6.3.3. Φτώχεια

Σύμφωνα με μια Έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας¹⁵, στις χώρες χαμηλού-μεσαίου εισοδήματος ακραία φτώχεια θεωρείται να ζει κανείς με λιγότερα από 3,20\$ την ημέρα, ενώ για τις χώρες μεσαίου-υψηλού εισοδήματος ακραία φτωχός είναι εκείνος που ζει με λιγότερα από 5,50\$ ημερησίως, ενώ με \$1,90 ημερησίως ζουν στις χώρες με πολύ χαμηλά εισοδήματα.

Διάγραμμα 12: Ποσοστό πληθυσμού στην Ελλάδα που ζει με λιγότερα από 5,50\$ ημερησίως, 2003-2018

Πηγή: World Bank, 2020.

κυμαίνονταν από 1,2% έως 1,9%. Σταδιακά, το 2010 και μέχρι το 2014 το ποσοστό αυτό ακολουθεί συνεχώς αυξητική τάση, της τάξης του 1 με 2 περίπου τοις 100 κάθε

Η Ελλάδα σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, κατατάσσεται στις χώρες με υψηλό εισόδημα, οπότε ακραία φτωχός λογίζεται όποιος ζει με λιγότερα από 5,50\$ ημερησίως, σε ευρώ 4,6233 ευρώ ημερησίως. Στην αρχή της χρονικής περιόδου που εξετάζουμε τα ποσοστά ήταν χαμηλά, δηλαδή το 2003-2009, πριν την έναρξη της κρίσης

¹⁵ Επρόκειτο για την έκθεση World Bank (2020), *Poverty and shared prosperity*. Επίσης, Τα στοιχεία αντλήθηκαν τις βάσεις δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας [ημερομηνία ανάκτησης: 8/4/2021]. Τα δεδομένα τα αντλήσαμε από τις εξής διευθύνσεις:

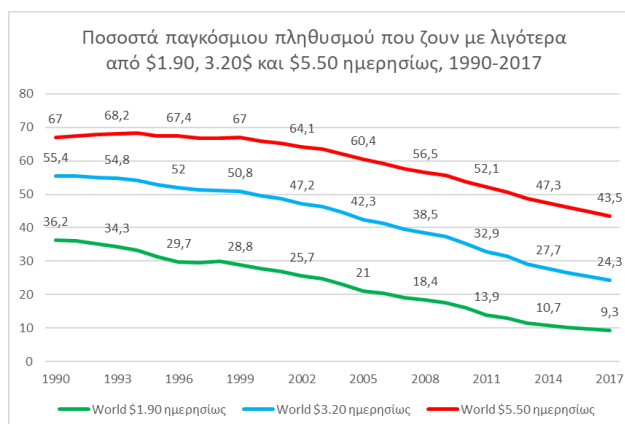
https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.LMIC?name_desc=false&start=1967&view=chart

<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.UMIC?start=1967&view=chart>

<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?start=1967&view=chart>

χρόνο. Από το 2014 και μετά, το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερα από 5,50 δολάρια την ημέρα ακολουθεί συνεχώς πτωτική πορεία, αγγίζοντας το 2018 μόλις το 2,9%.

Από την άλλη, τα ποσοστά τόσο του ποσοστού του παγκόσμιου πληθυσμού που ζει με λιγότερα από 1.90, 3.20 και 5,50 δολάρια ημερησίως ακολουθεί συνεχώς πτωτική πορεία στη διάρκεια της χρονικής σειρά που εξετάζουμε, πράγμα που σημαίνει πως όλο και λιγότερος αριθμός ανθρώπων

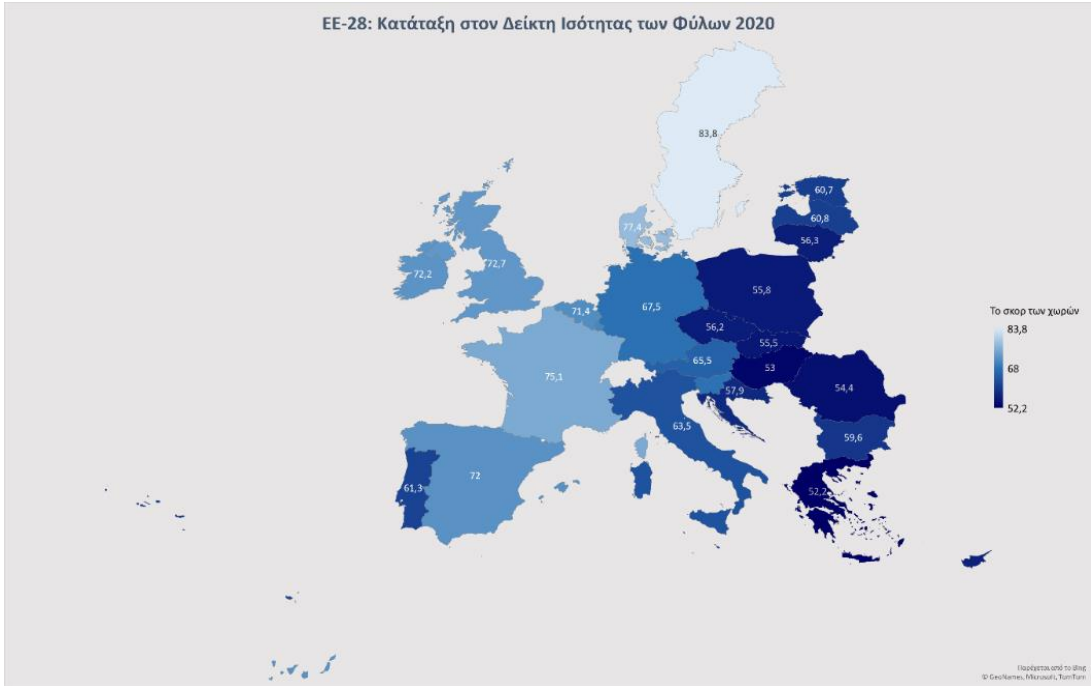

Διάγραμμα 13: Ποσοστό παγκόσμιου πληθυσμού που ζει με λιγότερα από 1,90\$, 3,20\$ και 5,50\$ ημερησίως

Πηγή: World Bank, 2020.

διαβεί σε συνθήκες φτώχειας, γεγονός ενθαρρυντικό της συνέχισης της προσπάθειας της παγκόσμιας κοινότητας για την καταπολέμηση της φτώχειας και της διαμόρφωσης μιας αξιοπρεπούς κοινωνίας για όλους.

6.3.4. Ισότητα των φύλων

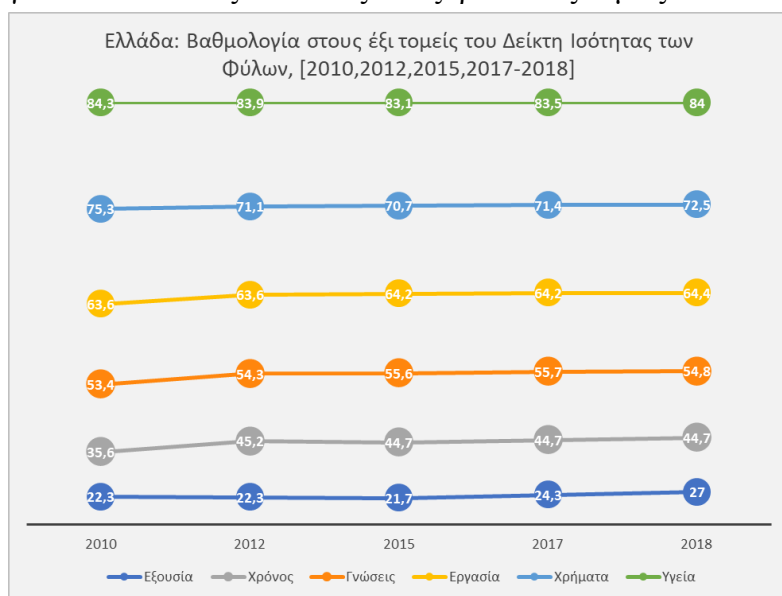
Εικόνα 14: Κατάταξη των χωρών στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων, 2020

Πηγή: EIGE, 2020.

Ένα ακόμη θέμα που συμπεριλάβαμε στην ενότητα αυτή, καθώς σχετίζεται άμεσα με τον Στόχο 5 της ΒΑ, είναι η ισότητα των φύλων. Για τον λόγο αυτό θα παρουσιάσουμε την κατάταξη των χωρών στο Δείκτη Ισότητας των Φύλων για το έτος 2020. Η Ελλάδα με βαθμολογία 52,2 στα 100 βρίσκεται τελευταία στην κατάταξη μεταξύ των χωρών της ΕΕ (67,9/100). Η βαθμολογία της είναι περίπου 15,7 μονάδες χαμηλότερη από το μέσο όρο της ΕΕ.¹⁶

¹⁶ Η Ελλάδα έγινε η 23^η Ευρωπαϊκή χώρα που υπέγραψε τη Χάρτα της Διαφορετικότητας, μιας πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την προώθηση της διαφορετικότητας στις επιχειρήσεις. Στην Ελλάδα ξεκίνησε το 2019 με στόχο την για την εφαρμογή της ισότητας των ευκαιριών στην εργασία (Βλ. <https://csrindex.gr/enas-chronos-charta-diaforetikotitas-gia-tis-ellinikes-epicheiriseis>). Η αναγκαιότητα ίσων ευκαιριών στον χώρο της εργασίας επισημαίνεται από τα απογοητευτικά αποτελέσματα ερευνών, όπου ο δρόμος προς την κορυφή της επαγγελματικής ιεραρχίας δεν υπήρξε εύκολος για τις γυναίκες-ανώτατα στελέχη. Σύμφωνα με την έρευνα της **ICAP για τη «Γυναικεία Επιχειρηματικότητα»**, με εστίαση στη **Γυναίκα-Ανώτατο Στέλεχος**, το 68% των γυναικών απάντησαν ότι οι προκαταλήψεις λόγω φύλου και οι οικογενειακές υποχρεώσεις τους αποτέλεσαν το σημαντικότερο εμπόδιο στην καριέρα τους, ενώ υψηλό είναι και το ποσοστό των γυναικών που θεωρεί ότι δεν έτυχε της δέουσας υποστήριξης από συναδέλφους (59%). Επίσης, το ενδιαφέρον που

Στις τρεις πρώτες θέσεις της κατάταξης βρίσκονται η Σουηδία (83,8), η Δανία (77,4) και η Γαλλία (75,1), ενώ στις τελευταίες θέσεις, πριν από την Ελλάδα βρίσκονται η Σλοβακία (55,5), Ρουμανία (54,4) και Ουγγαρία (53) (Βλ. σχετικό πίνακα στο παράρτημα). Οι βαθμολογίες βασίζονται στη διερεύνηση των διαφορών ανδρών και γυναικών και στις επιδόσεις σε έξι βασικούς τομείς:

- Εργασία
- Γνώσεις
- Χρόνος
- Εξουσία
- Υγεία
- Χρήματα

Από το γράφημα πληροφορούμαστε τη βαθμολογία της χώρας στους έξι τομείς του

Διάγραμμα 14: Η βαθμολογία της Ελλάδας στους έξι τομείς του Δείκτη Ισότητας των Φύλων, 2010, 2012, 2015, 2017-2018

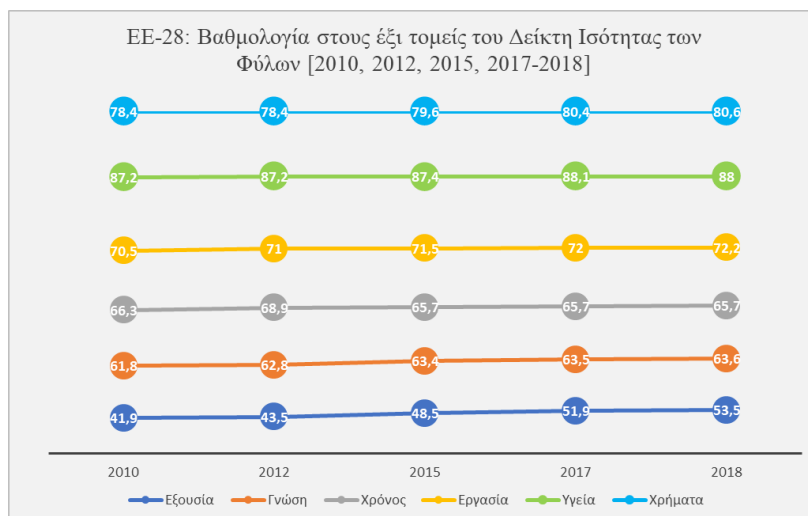
Πηγή: EIGE, 2020.

δείκτη. Παρατηρούμε πως η Ελλάδα σημειώνει καλύτερες βαθμολογίες στη διάρκεια της

χρονικής σειράς που εξετάζουμε 2010-2018 (για κάθε δυο έτη) στον τομέα της υγείας, ακολουθεί ο τομέας των χρημάτων, η εργασία, οι γνώσεις ενώ τελευταίοι βρίσκονται οι τομείς του χρόνου και της εξουσίας, με ποσοστά κάτω του 50% και ειδικά για την

παρουσιάζει μια έκθεση της **PwC (2021)** είναι πως η συνεχής πρόοδος προς την ισότητα των φύλων θα μπορούσε να επιφέρει σημαντικά μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη για τις χώρες του ΟΟΣΑ, αφού εκτιμάται πως η αύξηση της εργασίας των γυναικών στις χώρες του ΟΟΣΑ θα μπορούσε να αυξήσει το ΑΕΠ κατά 6 τρισεκατομμύρια δολάρια.

περίπτωση της εξουσίας κάτω από το 30%, πράγμα που σημαίνει πως υπάρχουν εντονότερες ανισότητες μεταξύ των δυο φύλων στους τομείς αυτούς.

Διάγραμμα 15: ΕΕ-28: Βαθμολογία στους έξι τομείς του Δείκτη Ισότητας των Φύλων, 2010, 2012, 2015, 2017-2019

Πηγή: EIGE, 2020

ποσοστά δεν είναι αντίστοιχα της Ελλάδας, αλλά κυμαίνονται από 41,9 μονάδες έως 53,5 την περίοδο που εξετάζουμε.

7.ΕΚΕ και βιώσιμη ανάπτυξη

Ανατρέχοντας κανείς στο μακρινό ή πιο πρόσφατο παρελθόν μπορεί να διαπιστώσει ότι οι επιχειρήσεις δεν ενδιαφέρονταν για τις οικολογικές επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους, αλλά και ότι σπανίως υιοθετούσαν μέτρα που προέβλεπαν αλλαγές στις μεθόδους παραγωγής ή στα ίδια τα προϊόντα με σκοπό την αειφορία, την προστασία του περιβάλλοντος και των ανθρώπινων κοινοτήτων. Επίσης, όπως είδαμε στις παραπάνω ενότητες, η ΕΚΕ αρχικά δεν αποτελούσε μέρος της στρατηγικής μιας επιχείρησης, αλλά εκδηλωνόταν ως περιστασιακές μορφές φιλανθρωπίας, ως μια απάντηση των επιχειρήσεων στην αυστηρή κριτική που τους ασκούσαν, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων της δραστηριοποίησή τους στην κοινωνία και το περιβάλλον.

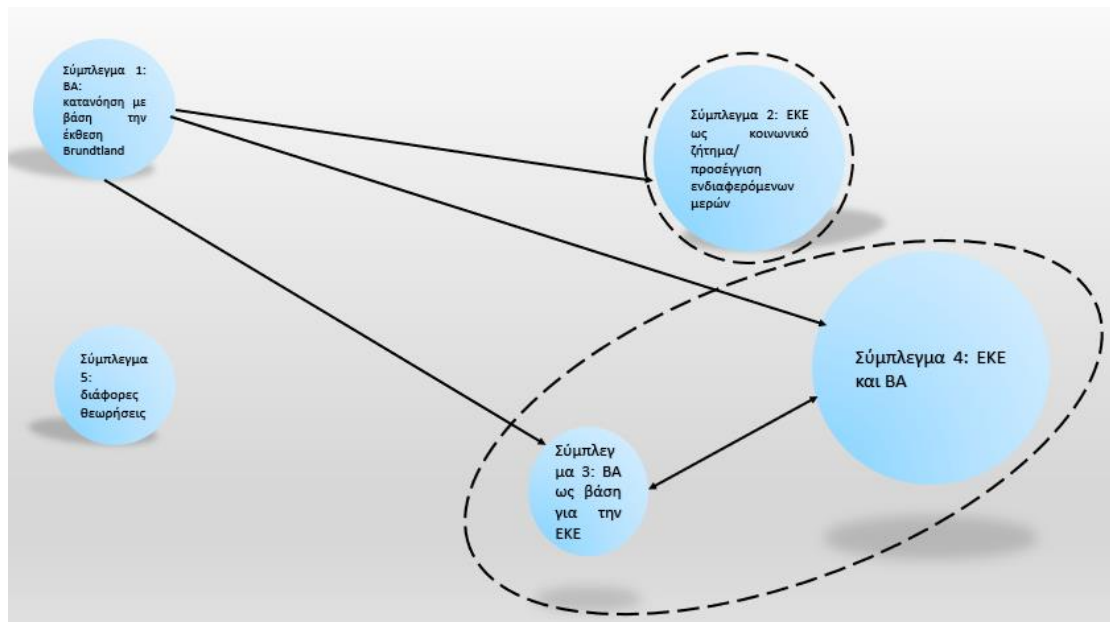
Η ΕΚΕ έχει αναπτυχθεί σε διεθνές και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα τελευταία χρόνια, ως βασικός παράγοντας της επιχειρηματικής πρακτικής και ως μέσο για την αειφόρο ανάπτυξη, εξαιτίας μιας σειράς συνθηκών και διεργασιών, όπως το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, η άνοδος του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου στις ανεπτυγμένες χώρες, το έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον, η αποδυνάμωση του

Στην περίπτωση της ΕΕ, λιγότερες ανισότητες μεταξύ των φύλων υπάρχουν πρώτα στον τομέα των χρημάτων, ακολουθεί η υγεία, η εργασία ο χρόνος, η γνώση και τελευταίος έρχεται ο τομέας της εξουσίας, μόνο που στην περίπτωση της ΕΕ τα

παραδοσιακού ρόλου του κράτους (ιδιωτικοποιήσεις, φορολογικές μεταρρυθμίσεις, μείωση του κράτους πρόνοιας κ.λπ.), την ενδυνάμωση της κοινωνίας πολιτών και τη διάχυση της κοινωνίας της πληροφορίας, σε συνδυασμό με τον πολλαπλασιασμό του αριθμού και της δύναμης των ΜΚΟ, καθώς και με την επιδείνωση της κρίσης εμπιστοσύνης απέναντι στις επιχειρήσεις είχαν ως αποτέλεσμα την κοινωνική ευαισθησία του καταναλωτικού κοινού σε θέματα ΒΑ και την απαίτηση από τις επιχειρήσεις να επιδεικνύουν ένα πιο «ηθικό» προφίλ, να είναι «βιώσιμες» και να ευθυγραμμίζουν και να προσαρμόζουν τις ανάγκες και τους στόχους των κοινωνιών στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:64-66, Παπαδόπουλος, Ι., Κ., 2008:61, Τσαρδανίδης, 2014:89-90, Iacona, J., 2010:119-120).

Αλλού διαβάζουμε πως η σύνδεση της ΕΚΕ και της ΒΑ προέκυψε από το αυξημένο ενδιαφέρον των κυβερνήσεων για τη ΕΚΕ στη συμβολή της στην επίτευξη στόχων πολιτικής, όπως η ανθρώπινη ανάπτυξη και η αναπτυξιακή βοήθεια, αλλά και στόχους που σχετίζονται με την αειφόρο ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος (Steurer, R., 2010:50).

Η σύνδεση της ΒΑ και της ΕΚΕ έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας, η οποία μέσα από την ανάπτυξη θεωριών προσπάθησε να αναδείξει τον τρόπο σύνδεσής τους. Ειδικότερα, οι Ebner & Baumgartner (2006:6-14) προσπάθησαν να ομαδοποιήσουν τις θεωρίες που συνδέουν την ΕΚΕ και τη ΒΑ, από τις οποίες προέκυψαν πέντε ομάδες θεωριών, τις οποίες και παρουσίασαν σχηματικά. Το μέγεθος των κύκλων τονίζουν δεν είναι τυχαίο, αλλά υποδεικνύει σύνολο των θεωριών που εντάσσονται σε κάθε μια κατηγορία. Εκ πρώτης όψεως, το σύμπλεγμα με τον αριθμό τέσσερα υπερσχύει των υπολοίπων, που σημαίνει πως η πλειονότητα των θεωριών στη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία συνδέουν την ΕΚΕ με τη ΒΑ, ή αλλιώς ότι η ΕΚΕ και η ΒΑ είναι συνώνυμες.

Εικόνα 15: Σύμπλεγματα θεωριών που αναφέρονται στην ΕΚΕ και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, κατά τους Ebner και Baumgartner

Πηγή: Ebner & Baumgartner, 2006.

Το πρώτο σύμπλεγμα θεωριών αναφέρεται σε θεωρήσεις σύμφωνα με τις οποίες η ΒΑ ορίζεται με βάση την έκθεση Brundtland ή με βάση τη διάσκεψη Κορυφής στο Ρίο ντε Τζανέιρο ή στο Γιοχάνεσμπουργκ. Οι θεωρίες αυτές δεν κάνουν μνεία συνήθως στην ΕΚΕ ή στην Εταιρική Υπευθυνότητα. Σύμφωνα με αυτές, η ΒΑ μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα μακροπρόθεσμα για την επιχείρηση (ό.π.).

Η ομάδα δυο (2) αναφέρεται στο σύμπλεγμα εκείνων των θεωριών που εστιάζουν στην ΕΚΕ ως την κοινωνική διάσταση/πτυχή ή ως την προσέγγιση των ενδιαφερόμενων μερών. Κάποιες από αυτές τις θεωρίες αντιλαμβάνονται την ΕΚΕ ως ένα κοινωνικό ζήτημα με ιδιαίτερη εστίαση στα ενδιαφερόμενα μέρη, ενώ κάποιες από αυτές συσχετίζουν την ΕΚΕ με αυτό που θα λέγαμε «κοινωνικός πυλώνας της βιώσιμης ανάπτυξης» (ό.π.).

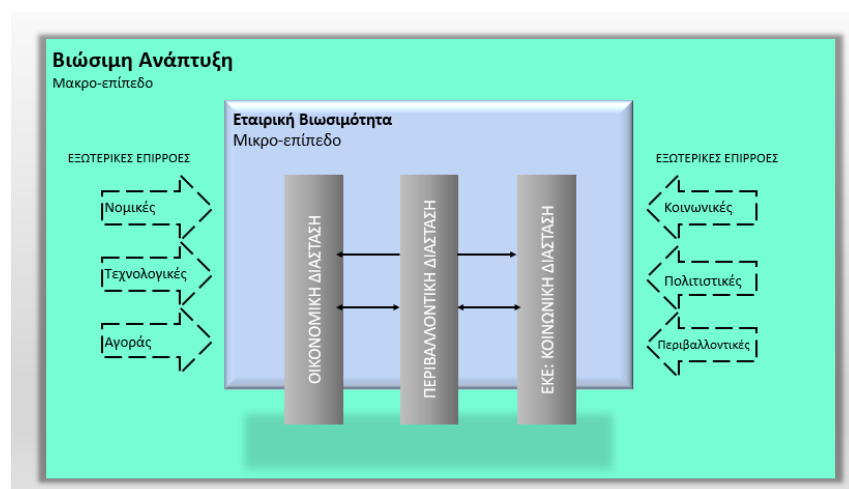
Η ομάδα τρία (3) αφορά θεωρίες που θεωρούν την ΒΑ ως τη βάση για την ΕΚΕ λόγω των τριών πυλώνων της (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον), και παρουσιάζουν την ΕΚΕ ως την τρισδιάστατη υπόσταση της βιωσιμότητας, χωρίς να ταυτίζει την ΕΚΕ με τη ΒΑ, όπως συμβαίνει στην ομάδα τέσσερα, αν και θεωρεί πως βρίσκονται σε ισχυρή σχέση και αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Θεωρεί την ΕΚΕ ως

προερχόμενη από ένα «μοντέλο βιώσιμων οικονομικών», που σημαίνει ότι ΕΚΕ και ΒΑ εστιάζουν ιδιαίτερώς σε εταιρικά θέματα και στόχους (ό.π.).

Η ομάδα τέσσερα (4) θεωρεί την ΕΚΕ και τη ΒΑ συνώνυμες. Μια μερίδα θεωριών μοιάζει να έχει επηρεαστεί από τον ορισμό που έδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2001 στην ΕΚΕ, ενώ άλλες χρησιμοποιούν τον ορισμό της ΒΑ, όπως δόθηκε στη Διάσκεψη Κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ για να περιγράψουν την ΕΚΕ. Άλλοι, θεωρούν πως η ΒΑ είναι η νέα προσέγγιση των ενδιαφερόμενων μερών, ή ότι η ΕΚΕ αποτελεί το τρισδιάστατο μοντέλο της ΒΑ. Η ομάδα πέντε αφορά θεωρίες που δεν μπορούν να ενταχθούν σε κάποιο από τα παραπάνω συμπλέγματα. Για παράδειγμα, μια θεώρηση θεωρεί την ΕΚΕ τη βάση για τη ΒΑ (έρχεται δηλαδή σε αντίθεση με την ομάδα τρία) (ό.π.).

Οι συγγραφείς, τέλος, τονίζουν πως οι διακεκομμένοι κύκλοι υποδηλώνουν την ύπαρξη των κύριων ρευμάτων σκέψης όσον αφορά την ΕΚΕ και τη ΒΑ: 1. Η ΕΚΕ προσανατολισμένη στα ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή στον κοινωνικό πυλώνα της ΒΑ και, 2. τάση για αντικατάσταση του όρου της ΒΑ από την ΕΚΕ και την παρουσίαση της ΕΚΕ ως τρισδιάστατο μοντέλο της βιωσιμότητας (ό.π.).

Κλείνουν, λέγοντας πως οι όροι πρέπει να διατηρήσουν την αρχική σημασιολογική τους έννοια και συστήνουν στην επιστημονική κοινότητα να χρησιμοποιεί την ΕΚΕ ως το «κοινωνικό σκέλος» της ΒΑ που βασίζεται σε μια προσέγγιση των ενδιαφερόμενων μερών. Η ΕΚΕ επικεντρώνεται ειδικά στην εταιρική δέσμευση και αφορά τις ευθύνες της επιχείρησης ως μέλος της κοινωνίας και την ικανοποίηση των προσδοκιών όλων των ενδιαφερομένων (ό.π.).

Εικόνα 16: Η Εταιρική Βιωσιμότητα κατά τους Ebner και Baumgartner

Πηγή: Ebner & Baumgartner, 2006.

επιχείρησης αναφέρεται ως εταιρική βιωσιμότητα (μικρο-επίπεδο) και διακρίνεται σε

Οι συγγραφείς θεωρούν πως η ΒΑ σε ό,τι αφορά τις επιχειρήσεις, αναφέρεται στον βιώσιμο προσανατολισμό της κοινωνίας σε μακρο-επίπεδο.

Η ΒΑ σε επίπεδο

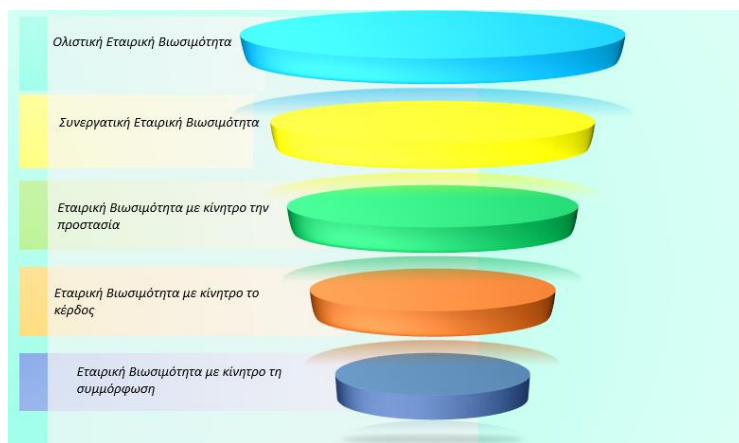
οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική, που η τελευταία ονομάζεται ΕΚΕ. Ο εταιρικός προσανατολισμός στη βιωσιμότητα επηρεάζεται από εξωτερικές επιρροές, όπως:

- Νομικές: νόμοι, ανθρώπινα δικαιώματα κ.λπ.
- Τεχνολογικές: νέες τεχνολογικές μέθοδοι
- Αγοράς: προμηθευτές, ανταγωνιστές, πελάτες, τάσεις
- Κοινωνικές: ΜΚΟ, ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
- Πολιτιστικές: στάσεις, συμπεριφορές
- Περιβαλλοντικές: φύση, διαθεσιμότητα πόρων

Δεν είναι μόνο η κοινωνία που επηρεάζει τις εταιρείες, θεωρούν, αλλά και η εφαρμογή της εταιρικής βιωσιμότητας που επιφέρει θετικά αποτελέσματα μακροπρόθεσμα στην κοινωνία, όπως υποδεικνύουν οι γκρίζες στήλες που φτάνουν έως την πράσινη περιοχή του γραφήματος.

Ο Marrewijk van M. (2003) προσπαθεί να συνδέσει την ΕΚΕ με τη ΒΑ, χρησιμοποιώντας έναν εναλλακτικό, θα λέγαμε, όρο της ΒΑ στο πλαίσιο της επιχείρησης, την εταιρική βιωσιμότητα. Μάλιστα, διακρίνει την τελευταία από την ΕΚΕ, αν και θεωρεί ότι οι συνδέονται μεταξύ τους. Ο συγγραφέας διακρίνει επιμέρους πέντε ερμηνείες, που αναφέρονται σε ένα ειδικό πλαίσιο η καθεμία, ή με τα λόγια του Marrewijk, σε επίπεδα «φιλοδοξίας» της εταιρικής βιωσιμότητας. Κάθε οργανισμός μπορεί λόγω των εξωτερικών επιρροών να κληθεί με τη δική του ευαισθητοποίηση και τους πόρους (κίνητρα) που διαθέτει να επιλέξει ένα επίπεδο εταιρικής βιωσιμότητας με το οποίο «φιλοδοξεί» να οργανώσει τη δράση του. Τα επίπεδα αυτά, οργανώνονται βάση της θεωρίας της σπειροειδούς δυναμικής (Spiral Dynamics¹⁷) και είναι τα κάτωθι:

¹⁷ Είναι ένα μοντέλο εξελικτικής ανάπτυξης των ατόμων, των οργανισμών και των κοινωνιών. Οργανώνεται σε επίπεδα ανάπτυξης, καθένα από τα οποία φέρει ένα χρώμα και φέρει κάποια συγκεκριμένα γνωρίσματα. Τα επίπεδα αυτά διακρίνονται σε κατώτερα και υψηλότερα. Τα υψηλότερα επίπεδα περιέχουν τα λεγόμενα μίγματα υψηλής τάξης, ενώ τα κατώτερα περιέχουν μίγματα κατώτερης τάξης. Επρόκειτο για ένα μοντέλο ιεραρχικό, δηλαδή τα επίπεδα πηγαίνουν προς τον κορυφή κατά σειρά αυξανόμενης πολυπλοκότητας, αλλά και «ανοιχτό» με τη έννοια ότι το τελικό σημείο είναι άγνωστο. Βλ. <https://el.airport-consultant.com/evolyuciya-cennostej-teoriya-grejvsa-i-spiralnaya-dinamika>

Εικόνα 17: Τα "επίπεδα φιλοδοξίας" της Εταιρικής Βιωσιμότητας κατά τον Marrewijk

Πηγή: Marrewijk van M., 2003.

1. Εταιρική Βιωσιμότητα με κίνητρο τη συμμόρφωση (**Μπλε**): Συνίσταται στην συμβολή της ευημερίας της κοινωνίας, εντός των νομικών επιταγών και κανονισμών. Οι επιχειρήσεις μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτό το στόχο μέσω της

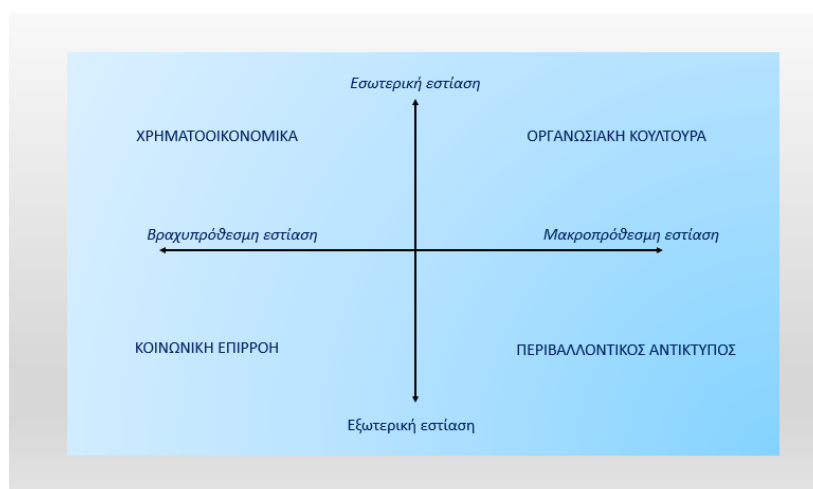
φιλανθρωπικής και αλληλέγγυας δράσης τους. Το κίνητρο για την εταιρική βιωσιμότητα είναι ότι αυτή γίνεται αντιληπτή ως «καθήκον», «υποχρέωση», «ορθή συμπεριφορά».

2. Εταιρική Βιωσιμότητα με κίνητρο τα κέρδη (**Πορτοκαλί**): Αφορά την ενσωμάτωση των κοινωνικών, ηθικών και περιβαλλοντικών ανησυχιών στις επιχειρηματικές δραστηριότητες της επιχείρησης και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, υπό την προϋπόθεση ότι συμβάλλει στην επίτευξη του κέρδους. Το κίνητρο σε αυτή την περίπτωση είναι μια επιχειρηματική υπόθεση: η εταιρική βιωσιμότητα προωθείται, αν για παράδειγμα, ενισχύεται η φήμη της εταιρείας σε διάφορες κατηγορίες ενδιαφερόμενων μερών (π.χ. πελάτες, μέτοχοι, εργαζόμενοι)
3. Εταιρική Βιωσιμότητα με κίνητρο την προστασία (**Πράσινο**): Συνίσταται στην ενσωμάτωση κοινωνικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών ανησυχιών στην επιχειρηματική δραστηριότητα, κατόπιν εξισορρόπησης αυτών, υπέρβασης της νομικής συμμόρφωσης και της απλής μεγιστοποίησης των κερδών. Το κίνητρο σε αυτή περίπτωση είναι το ανθρώπινο δυναμικό, η κοινωνική ευθύνη και η προστασία της κοινωνίας και του πλανήτη.
4. Εταιρική Βιωσιμότητα με κίνητρο τη συνεργασία (**Κίτρινο**): Αφορά την αναζήτηση ισορροπημένων, λειτουργικών λύσεων που δημιουργούν αξία στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές της εταιρικής απόδοσης και συνίσταται στο συνεργατικό κλίμα σε μια προσέγγιση «win-together» με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Το κίνητρο σε αυτή την περίπτωση είναι η

συνειδητοποίηση της βιωσιμότητας αυτής καθ' εαυτής και ειδικά λόγω του ότι αναγνωρίζεται ως η «αναπόφευκτη» κατεύθυνση της προόδου.

5. Εταιρική Βιωσιμότητα «ολιστικού τύπου» (Τυρκουάζ): αφορά την ενσωμάτωση της εταιρικής βιωσιμότητας σε κάθε πτυχή της οργάνωσης της επιχείρησης, με στόχο την ποιότητα και τη συνέχιση της ζωής κάθε πλάσματος και οντότητας, και για τώρα και για το μέλλον. Το κίνητρο σε αυτή την περίπτωση είναι η συνειδητοποίησης της εταιρικής βιωσιμότητας ως τη μόνη εναλλακτική λύση στους διακεκριμένους αυτούς στόχους (ό.π.).

Τέλος, θεωρεί πως η ΕΚΕ και η εταιρική βιωσιμότητα συγκλίνουν μεταξύ τους σε μια κοινή υπόσταση με δυο όψεις Εταιρική Βιωσιμότητα/ΕΚΕ (CS/CSR) και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πρακτικά αυτό σημαίνει πως ένας οργανισμός μπορεί να αναπτύξει δραστηριότητες ΕΚΕ και εταιρικής βιωσιμότητας που αφορούν έναν συγκεκριμένο στόχο (φιλοδοξία:1-5) του CS/CSR (ό.π.).

Επίσης,
στην «νέα
εποχή της

Εικόνα 18: Το μοντέλο της εταιρικής βιωσιμότητας των Aras και Crowther

Πηγή: Aras, G. & Crowther, D., 2009.

παγκοσμιοποίησης», οι Aras και Crowther εξετάζουν τη σύνδεση της ΒΑ με την ΕΚΕ, καθώς και οι δυο βασίζονται στην πρόκληση της εταιρείας να διαθέσει και να χρησιμοποιήσει τους πόρους της αποτελεσματικά, ώστε να υπάρξει απόδοση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης, χωρίς όμως να διακυβεύεται το μέλλον των επερχόμενων γενεών. Οι Aras και Crowther υποστηρίζουν πως όταν μια επιχείρηση διαχειρίζεται ορθά τους πόρους αλλά και αυτούς της κοινωνίας, ουσιαστικά προσπαθεί να επιτύχει έναν υψηλό βαθμό βιωσιμότητας, μιας βιωσιμότητας, η οποία αποτελείται από τέσσερις πτυχές:

- Την κοινωνική επιρροή, δηλαδή την μέτρηση του αντίκτυπου της εταιρείας στην κοινωνία
- Τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, δηλαδή τις επιπτώσεις της επιχειρηματικής δραστηριοποίησης στην κοινωνία
- Την οργανωτική κουλτούρα, δηλαδή τη σχέση της επιχείρησης με τα εσωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη
- Και τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες, δηλαδή την επαρκή απόδοση της εταιρείας για το επίπεδο κινδύνου που αναλαμβάνει.

Η ανάλυση των Aras και Crowther αντιλαμβάνεται την ΒΑ όχι μόνο σε ό,τι αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα, αλλά και σε σχέση με την κοινωνική και οικονομική πολιτική, και υποστηρίζει την διακήρυξη της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005 ότι η ΒΑ συνίσταται σε «τρεις αλληλεξαρτώμενους πυλώνες» (Aras, C., Crowther, D., 2009: 280-282).

Τέλος, το μοντέλο αυτό θεωρείται ότι ενέπνευσε και τους Visser, Pohl, Tolhurst να διατυπώσουν το μοντέλο DNA του CSR (EKE) 2.0. Ειδικότερα, το μοντέλο DNA EKE 2.0 είναι ένα ολιστικό μοντέλο EKE. Τα αρχικά CSR σημαίνουν **Connectedness**=Συνδεσιμότητα, που αφορά τις σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη, **Scalability**=Δυνατότητα Κλιμάκωσης, που αναφέρεται στην πραγματοποίηση των προγραμμάτων EKE σε ευρεία κλίμακα και για μακροπρόθεσμο χρονικό διάστημα, **Responsiveness**=Ανταπόκριση, δηλαδή την ανταπόκριση της εταιρείας στις ανάγκες της κοινωνίας, το 2 σημαίνει **Duality**=Δυαδικότητα, δηλαδή η εταιρεία δεν είναι υπεύθυνη μόνο για την εκπλήρωση των οικονομικών απαιτήσεων αλλά εξίσου για τις κοινωνικές και οικονομικές, και τέλος, το 0 σημαίνει **Circularity**=Κυκλικότητα, δηλαδή η επιβεβαίωση της αειφορίας, η οποία δε σημαίνει, όπως λέει ο Visser, απόλυτη ταύτιση με το περιβάλλον, αλλά σημαίνει επίσης την τροφοδότηση και ανατροφοδότηση του κοινωνικού και ανθρώπινου κεφαλαίου μέσω της ευημερίας των ανθρώπων (Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., 2019:1888-1889, Krisnawati, A., Yudoko, G., Bangum, Y.R., 2014:112).

Επίσης, η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βελτιώσει τη κατανόηση του τρόπου με το οποίο οι δραστηριότητες EKE μπορούν να επηρεάσουν τη δομή της αγοράς, τον ανταγωνισμό, τις εξωτερικές σχέσεις και την οικονομική ευημερία. Μάλιστα, ο δεσμός της EKE και της ΒΑ περιγράφεται από τον Frederick το 1994 ως «η ικανότητα

μιας εταιρείας να ανταποκρίνεται στις κοινωνικές πιέσεις» την οποία αποκαλεί EKE₂ (CSR₂) (Akdoğan, K., 226).

Το αυξημένο ενδιαφέρον για την EKE και τη BA εκφράζεται, ωστόσο, και στο πλαίσιο της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να διατυπώνονται απόψεις που αναφέρονται στην «ηθική δράση» των επιχειρήσεων, αλλά και στην ανάδυση νέων εννοιών, όπως της «επιχειρηματικής αειφορίας», που συνδέουν την επιχειρηματικότητα με την βιώσιμη ανάπτυξη, ή εν γένει την αειφορία.

Ειδικότερα, η προαγωγή της EKE συνταυτίζεται με τις προσπάθειες για δημιουργία συνθηκών ευνοϊκών για τη BA, τόσο μεσοπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Μέσα από μια υπεύθυνη συμπεριφορά, οι επιχειρήσεις καλούνται να συμβάλουν ενεργά στην εφαρμογή των αρχών της EKE και κατ' επέκταση στην επίτευξη των ΣΒΑ για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων.

Η ΕΕ εκφράζει την υποστήριξή της στην EKE και θεωρεί πως, αν τηρείται ορθά και εφαρμόζεται από όλες τις επιχειρήσεις, και όχι μόνο από τις μεγάλες, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αποκατάσταση της χαμένης εμπιστοσύνης, στοιχείο απαραίτητο για μια βιώσιμη οικονομική ανάκαμψη, και να αμβλύνει τις κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης (ΕΕ C 24/28 της 22.1.2016). Επίσης, η Παγκόσμια Τράπεζα ορίζει την ίδια την EKE ως την «δέσμευση των επιχειρήσεων να συμβάλλουν στην BA» (Akdoğan, K., 225).

Ο Χ. Τσούκας, από την άλλη, με γλαφυρό τρόπο, και με ανάκληση στην αριστοτελική ηθική, αναφέρεται στον «κοινωνικό ρόλο» της επιχείρησης, στον καθορισμό της επιχείρησης ως έναν «κοινωνικό θεσμό», και όχι απλώς μια «οικονομική μηχανή», ο οποίος για να υπάρξει μπορεί να «εφεύρει» και άλλους τρόπους οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας προκειμένου να συνεχίσει να υφίσταται, πέρα από την μεγιστοποίηση των κερδών (Τσούκας, Χ., 2008:85-99).

Εκκινεί τη συλλογιστική του κάνοντας κριτική στη ρήση του Milton Friedman, ότι «η κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης είναι να αυξάνει τα κέρδη της» (“the business of business is business”), θεωρώντας πως «τα οικονομικά κριτήρια δεν είναι αλγόριθμοι», αλλά ενσωματώνουν κοινωνικο-πολιτιστικές παραδοχές». Επίσης, η επιχείρηση παράγει και «εξωτερικότητες», με την έννοια ότι η οικονομική της δραστηριότητα επηρεάζει το περιβάλλον, την υγεία, θέτει νέα διλήμματα στην κοινωνία (π.χ. μεταλλαγμένα τρόφιμα, κίνδυνοι από τη διαχείριση αποβλήτων), και επηρεάζει την ευημερία της τοπικής κοινότητας στην οποία δραστηριοποιείται (ό.π.).

Ακόμη, η επιχείρηση ορίζεται «ετεροαναφορικά» ως προς τους σκοπούς της, με την έννοια ότι δεν μπορεί να υπάρξει αν δεν ικανοποιεί τις ανάγκες της κοινωνίας. Επομένως, η επιχείρηση στο μέτρο που ικανοποιεί κοινωνικές ανάγκες είτε με τα προϊόντα που παράγει είτε με την προσφορά της στην κοινωνία, δεν μπορεί παρά να προβληματίζεται και για την ποιότητα της συνεισφοράς της στο κοινό καλό της κοινωνίας (ό.π.).

Η σημασία της ηθικής διάστασης στη δράση των επιχειρήσεων καθίσταται σπουδαία, όπως, επισημαίνεται και από μια έρευνα της Edelman, που διεξήχθη μέσω του Edelman Trust Barometer, το 2019, όπου το 76% των πολιτών εμπιστεύεται επιχειρήσεις λόγω της ηθικής διάστασης της δράσης τους, παρά για την ικανότητά τους (24%), πράγμα που επισημαίνει το αυξημένο ενδιαφέρον της κοινότητας για ηθική συμπεριφορά από την κοινότητα και μια πρόκληση για τις επιχειρήσεις που πρέπει να εναρμονίσουν τη δράση τους στις απαιτήσεις των πολιτών (Μαντζιώρη, Ξ., 2020).

Επίσης, η σύνδεση της ΕΚΕ με τη ΒΑ έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία της «αιεφόρου επιχειρηματικότητας (Sustainopreneurship)», η οποία συνδυάζει τόσο την αιεφορία όσο και την επιχειρηματικότητα, και είναι πιο κοντά στη στρατηγική διάσταση της ΕΚΕ από το καθαρό ηθικό ή αλτρουιστικό όραμα υπευθυνότητας. Ειδικότερα, έχει οριστεί ως «μια καινοτόμος, προσανατολισμένη στην αγορά μορφή δημιουργίας αξίας από περιβαλλοντικά ή κοινωνικά ευεργετικές καινοτομίες και προϊόντα, και αφορά την οργάνωση των επιχειρήσεων με τρόπο που να συμβάλλει στη επίλυση προβλημάτων που σχετίζονται με την κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα» (İyigün N. Ö, 2015:1229-1230).

Οι στόχοι της ΒΑ παρέχουν ένα ισχυρό πλαίσιο για τις επιχειρήσεις για να αναλάβουν δράσεις ΕΚΕ, και μαζί να συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός «διασυνδεδεμένου μοντέλου» για τη ΒΑ, αφού παρατηρείται αλληλοεπικάλυψη στους τομείς ανάπτυξης τόσο των 17 στόχων όσο και της ΕΚΕ. Μια καλά εφαρμοσμένη και ισχυρή πολιτική ΕΚΕ είναι το κλειδί για τη ΒΑ, ενώ οι ΣΒΑ αποτελούν εργαλείο διαχείρισης του αυξημένου ελέγχου από τις διάφορες ομάδες ενδιαφερομένων για σημαντικά κοινωνικά, περιβαλλοντικά και εργασιακά θέματα», δημιουργώντας μακροπρόθεσμη αξία για την εταιρεία, τους μετόχους και την κοινότητα όπου δραστηριοποιείται, παρά το βραχυπρόθεσμο κόστος που μπορεί να επωμιστεί για την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ (Kurian, P., 2018, Herrmann, K.K, 2004:218-220).

Τη συνειδητοποίηση της σύνδεσης της ΕΚΕ με τη ΒΑ από τον επιχειρηματικό κόσμο, εκφράζουν διεθνείς εκθέσεις, όπως αυτή της PwC (2015), με τίτλο “Make it

your business: Engaging with the Sustainable Development Goals” σύμφωνα με την οποία το 71% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα σχεδιάζουν να συμπεριλάβουν στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες πρακτικές που να ανταποκρίνονται στους στόχους της ΒΑ. Επίσης, το 90% των πολιτών δήλωσε πως θεωρεί σημαντική την στροφή των επιχειρήσεων στην επίτευξη των 17 στόχων, ενώ το 78% δήλωσε πως είναι πιο πιθανό να αγοράσουν αγαθά ή υπηρεσίες από εταιρείες που έχουν δεσμευτεί επίσημα για τη συνδρομή τους στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Μια ακόμη έρευνα της KPMG (2017), με τίτλο “The road ahead: The KMGP Survey of Corporate Responsibility Reporting 2017”, εντόπισε την αυξανόμενη σημασία των ΣΒΑ στη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τους συμβούλους μεγάλων εταιρειών. Ειδικότερα, το 83% των μεγαλύτερων επιχειρήσεων στην Γερμανία συνδέει την ΕΚΕ με τους ΣΒΑ, ενώ υψηλά είναι και τα ποσοστά στη Γαλλία (63%), το Ηνωμένο Βασίλειο (60%), την Ιαπωνία (46%) και τις ΗΠΑ (31%).

Ωστόσο, στη βιβλιογραφία μπορεί κανείς να συναντήσει απόψεις αντίθετες με τα όσα μέχρι τώρα αναφέραμε, όπως η άποψη του κ. Νίκου Αυλώνα, ο οποίος θεωρεί πως η ΒΑ δεν αφορά όλες τις επιχειρήσεις, αλλά, σε ελληνικό επίπεδο, αφορά ένα πολύ μικρό αριθμό επιχειρήσεων, «την ελίτ των επιχειρήσεων» στην Ελλάδα, και είναι αυτές που δείχνουν α) διαχρονική δέσμευση για βελτίωση και β) ενδιαφέρον να αξιολογηθούν από διεθνή έγκυρα κριτήρια. Επίσης, τονίζει πως υπεύθυνες επιχειρήσεις, υπεύθυνη επιχειρηματικότητα και ΒΑ βρίσκονται όλες τους είναι γύρω από το ίδιο πλαίσιο και ακολουθούν τα τρία βασικά κριτήρια: περιβάλλον, επένδυση στην κοινωνία και στους εργαζόμενους και στην οικονομία (Αυλώνας, Ν., 2019).

Επίσης, υπάρχουν και οι απόψεις που θέλουν την ΕΚΕ και τη βιώσιμη ανάπτυξη να διακρίνονται ως προς το ότι η πρώτη έγκειται στην εθελοντική ανάληψη πρωτοβουλιών, ενώ η συμμόρφωση σε εθνικούς και εθνικούς στόχους που αφορούν τη ΒΑ αποτελεί, σε αρκετές παραμέτρους της, νομική υποχρέωση, εθνικής ή διεθνούς εμβέλειας. Όμως το σημαντικό είναι πως η παγκόσμια υγειονομική κρίση του Covid-19 ανέδειξε τη σπουδαιότητα της διατήρησης της σύνδεσης της ΕΚΕ με τη ΒΑ, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Η ουσία πλέον έγκειται όχι στην εμμονή των όποιων μεταξύ τους διαφορών, αλλά στην εστίαση στα «κοινά στοιχεία», δηλαδή στη δέσμευση σε στόχους (εθελοντική ή μη, νομική ή μη) για τη δημιουργία θετικού αποτυπώματος στην κοινωνία. (Μαντζιώρη, Ξ., 2020).

Καταλήγοντας, θα λέγαμε πως ανεξαρτήτως της ονομασίας που δίδεται στη σχέση της ΕΚΕ και της ΒΑ, είτε αυτή νοείται υπό το πρίσμα της επιχειρηματικής αιτιολογίας, της εταιρικής βιωσιμότητας, του DNA ΕΚΕ₂, ή θεωρείται η ΕΚΕ το μέσο για τη ΒΑ, ή των μεταξύ τους διαφορών, η ουσία είναι ό,τι τόσο από την επιστημονική κοινότητα, όσο και εν γένει από την κοινωνία η σύνδεση της ΕΚΕ και της ΒΑ υφίσταται. Οι επιχειρήσεις, όπως είδαμε και σε προηγούμενες ενότητες, ιδιαίτερα από τη δεκαετία του '90 και μετά, καλούνται να ενσωματώσουν στις λειτουργίες τους και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων την στρατηγική ΕΚΕ.

Μάλιστα, λόγω των αυξανόμενων περιβαλλοντικών, αλλά και κοινωνικο-οικονομικών προκλήσεων καλούνται να αναλάβουν την ευθύνη που τους αναλογεί και να συνεισφέρουν στην εξεύρεση πιθανών λύσεων. Η Ατζέντα 2030 υπογράμμισε, ακόμη περισσότερο, την υπεύθυνη στάση που καλούνται να υιοθετήσουν οι επιχειρήσεις, και μάλιστα την υιοθέτηση των 17 ΣΒΑ στις αποφάσεις και τις πολιτικές που ακολουθούν. Όπως επισήμαναν οι έρευνες που παραθέσετε πιο πάνω, όλο και περισσότερες επιχειρήσεις ενσωματώνουν στη δράση τους βιώσιμες πρακτικές. Φαίνεται, επομένως, η ΒΑ ενσωματώνεται στην εταιρική κουλτούρα, αποτελώντας την πυξίδα δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων, οι οποίες ενισχύουν τον θετικό τους αντίκτυπο στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Αν, μάλιστα, λάβουμε υπόψη μας πως η ανάπτυξη πρέπει να στηρίζεται στην ισόρροπη και αποτελεσματική υπεύθυνη χρήση και κατανάλωση των πόρων της κοινωνίας (οικονομικούς, ανθρώπινους, περιβαλλοντικούς) και πως η ΕΚΕ αφορά την εθελοντική ενσωμάτωση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων στη δράση των επιχειρήσεων, δε μπορούμε να αρνηθούμε ότι η ΒΑ και η ΕΚΕ συνδέονται, καθώς η ΒΑ αποτελεί ένα νέο επιχειρησιακό όραμα και η ΕΚΕ αποτελεί το μέσο υλοποίησης του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

8. Μεθοδολογία έρευνας

8.1. Ο στόχος της έρευνας και οι ερευνητικές υποθέσεις

Στόχος της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας είναι η διερεύνηση των αντιλήψεων των επιχειρήσεων της Αιτωλοακαρνανίας για την ΕΚΕ στη σύνδεσή της με τη ΒΑ και

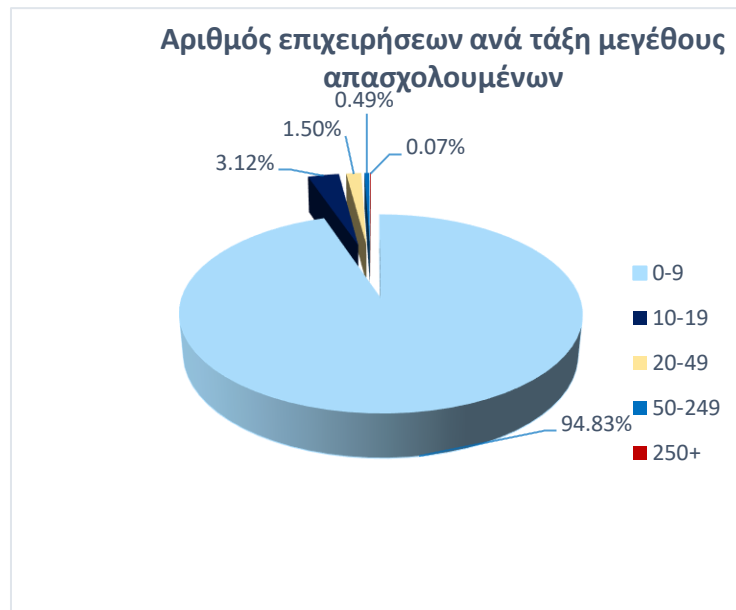
η σκιαγράφιση της στάσης τους απέναντι σε πρακτικές που σχετίζονται με το οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό αποτύπωμα των επιχειρήσεων.

Επίκεντρο της έρευνας αποτελούν οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις,

δεδομένης της ισχυρής παρουσίας τους στον

ελλαδικό χώρο, αλλά και

δεδομένου ότι αποτελούν «τη ραχοκοκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020:3).¹⁸ Προς απόδειξη αυτού, επικαλούμαστε τα στοιχεία από την Έρευνα διάρθρωσης των επιχειρήσεων: Έτος 2018 της ΕΛΣΤΑΤ, από όπου προκύπτει ότι 94,83% των επιχειρήσεων στην Ελλάδα απασχολούν από 0-9 άτομα, το 3,12% 10-19 άτομα, το 1,50% από 20 έως 49 άτομα, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό, της τάξης του 0,49% και του 0,07% απασχολεί 50-249 άτομα και 250+ άτομα, αντίστοιχα (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2020).¹⁹

Διάγραμμα 16: Αριθμός Επιχειρήσεων ανά τάξη μεγέθους απασχολούμενων, Ελλάδα 2018

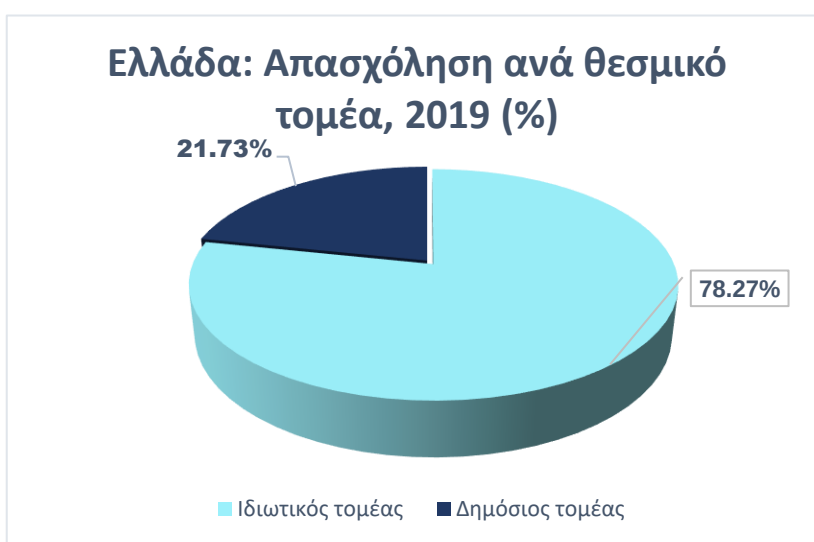
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2020

¹⁸ «Ως πολύ μικρές επιχειρήσεις, ορίζονται οι επιχειρήσεις εκείνες που απασχολούν λιγότερους από δέκα εργαζόμενους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το ετήσιο σύνολο ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατομμύρια ευρώ. Ως μικρές επιχειρήσεις ορίζονται οι επιχειρήσεις εκείνες που απασχολούν λιγότερους από 50 εργαζόμενους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το ετήσιο σύνολο ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ευρώ. Ως μεσαίες επιχειρήσεις ορίζονται οι επιχειρήσεις εκείνες που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζόμενους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια ευρώ ή το ετήσιο σύνολο ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020).

¹⁹ Τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν στο γράφημα είναι επεξεργασίας της υποφαινόμενης, κατόπιν αξιοποίησης των δεδομένων του πίνακα 3 του δελτίου τύπου της αναφερόμενης έρευνας. (ΕΛΣΤΑΤ, 2020).

Επίσης, σύμφωνα με στοιχεία που αντλήσαμε από τη βάση δεδομένων του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας (ILO),²⁰ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και σε παγκόσμιο, ο ιδιωτικός τομέας απασχολεί την πλειονότητα του εργατικού δυναμικού, γεγονός που υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα υιοθέτησης επιχειρηματικών πρακτικών που να προάγουν τους ΣΒΑ.

Επομένως, ο ρόλος που καλούνται να διαδραματίσουν οι επιχειρήσεις στην επίτευξη των ΣΒΑ είναι σημαντικός, καθώς με την δημιουργικότητά τους, την καινοτομία και τις επενδύσεις μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στις προκλήσεις που χωλαίνουν την ΒΑ (Behringer, Szegedi, 2016:22; Simionescu, 2015:184). Οπότε θα ήταν χρήσιμο να ανιχνεύσουμε τις αντιλήψεις και της στάσεις των

Διάγραμμα 17: Απασχόληση ανά θεσμικό τομέα, Ελλάδα 2019 [%]

Πηγή: ILO, 2021.

επιχειρήσεων της Αιτωλοακαρνανίας απέναντι στην ΕΚΕ και στη σύνδεσή της με τη ΒΑ.

Δεδομένου ότι ο σκοπός της έρευνας είναι να εξεταστεί ο βαθμός συνειδητοποίησης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ευθυνών των επιχειρήσεων στην κοινωνία – πέρα από την επίτευξη κερδών – οι βασικές ερευνητικές μας υποθέσεις διαμορφώθηκαν ως εξής:

Υ1: Αξιοποιώντας τη θεωρία του Milton Friedman, ο οποίος αναγνωρίζει ως μοναδική κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων τη χρησιμοποίηση των πόρων της επιχείρησης αποκλειστικά για την υιοθέτηση πρακτικών που στοχεύουν στην αύξηση των κερδών

²⁰ Τα δεδομένα προέρχονται από τον Διεθνή Οργανισμό Εργασίας [ILO (www.ilo.org)] και συγκεκριμένα από τη βάση δεδομένων ILOSTAT. Η ανάκτηση του σχετικού αρχείου [με ιδιαίτερο τίτλο Employment by sex and institutional sector (thousands)], το οποίο περιλαμβάνει τα δεδομένα, έγινε στις 28 Μαρτίου 2021, μέσω του διαδικτύου. Η απεικόνιση των στοιχείων είναι δημιουργία της υποφαινόμενης.

της και την ταυτόχρονη επιβίωσή της μέσα στο ρου της ανταγωνιστικής αγοράς (Βαξεβανίδου 2011:35):

Υποθέτουμε ότι οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να αντιλαμβάνονται την ΕΚΕ ως μια οικονομική δραστηριότητα, και δεν αντιλαμβάνονται την τριπλή διάστασή της.

Υ2: Στη βιβλιογραφία συναντούμε διατυπώσεις ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) έρχονται αντιμέτωπες με μια σειρά από εμπόδια, προκλήσεις και φόβους, που τις ωθούν στο να μην υιοθετούν δράσεις ΕΚΕ και να υπηρετούν μια φιλοσοφία στραμμένη αποκλειστικά στην επίτευξη του κέρδους και της επιβιώσής τους στην ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα, οι Raynard και Forstater (2002:65) σε μια δημοσίευσή τους προχωρούν σε σκιαγράφηση των εμποδίων που κρατούν τις ΜμΕ επιχειρήσεις «μακριά» από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ. Ειδικότερα, στα εμπόδια συμπεριλαμβάνουν:

- την έλλειψη της απαραίτητης τεχνολογίας, της τεχνογνωσίας, της κατάρτισης και των απαραίτητων επενδύσεων,
- την ελλιπή κατανόηση της ΕΚΕ ως υπόθεση των επιχειρήσεων,
- την ανάγκη για ποιοτικότερη τεχνολογία, μάνατζμεντ και μάρκετινγκ,
- τις ανταγωνιστικές τιμές και την περιορισμένη πίεση από μέρους των καταναλωτών.

Υποθέτουμε, λοιπόν, ότι εξακολουθούν να υφίστανται «δυσκολίες» με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες οι επιχειρήσεις.

Όσο οι δυσκολίες αυτές υφίστανται ή συνεχίσουν να υφίστανται οι επιχειρήσεις δε θα υιοθετούν δράσεις ΕΚΕ που να συμβάλλουν στη ΒΑ.

Υ3: Στην ανασκόπηση της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας, συναντήσαμε διατυπώσεις, όπως αυτή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που υπογράμμιζε ότι η ανάπτυξη για να είναι βιώσιμη θα πρέπει να προωθείται η ισορροπία μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων της κοινωνίας, προκειμένου να είναι εφικτή η μεγιστοποίηση της ευημερίας τόσο της μελλοντικής γενιάς όσο και των επερχόμενων γενεών (Gorski, Fuciu, Croitor, 2014:225). Επίσης, τονίζεται πως το «κοινωνικό μοντέλο καθοδήγησης», γνωστό ως ΒΑ, συνδέεται με την ΕΚΕ, καθώς ομοίως με την ΕΚΕ, οι βασικές αντιλήψεις για την ΒΑ τονίζουν την αναγκαιότητα ενσωμάτωσης των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πτυχών της ανάπτυξης και συμπερίληψης τους από τις οργανώσεις και τις επιχειρήσεις (Steurer, 2010:53). Συνεπώς, η ΕΚΕ αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την επίτευξη των ΣΒΑ. Όσο οι πρακτικές ΕΚΕ που υιοθετούνται από τις επιχειρήσεις δεν σχεδιάζονται με

γνώμονα τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις, η ΒΑ δεν είναι εφικτή. Έτσι, μπορούμε να διατυπώσουμε την υπόθεσή μας ως εξής:

Υποθέτουμε ότι η ΕΚΕ και η ΒΑ συνδέονται.

Η θετική στάση της επιχείρησης σε μια σειρά από ζητήματα που αφορούν την ΕΚΕ σημαίνει θετική στάση απέναντι υιοθέτηση πρακτικών που προάγουν τη ΒΑ.

8.2. Η ερευνητική προσέγγιση (research approach) ως προς τη συλλογή των δεδομένων: ποσοτική και ποιοτική έρευνα

Η ΕΚΕ και η ΒΑ αποτελούν κοινωνικά θέματα που άπτονται διερεύνησης από μέρους των κοινωνικών επιστημόνων. Η μεθοδολογία, δηλαδή, η στρατηγική του ερευνητή, για την προσέγγιση του υπό διερεύνηση θέματος, εμπεριέχει επιστημονικές μεθόδους, που αποκαλύπτουν την κοσμοθεωρία και τη στάση του απέναντι στο αντικείμενο μελέτης του. «Η «μέθοδος», μετά + οδός σημαίνει το οδεύειν πίσω από κάτι, καταδίωξη ή αναζήτηση», την προσπάθεια, δηλαδή, αναζήτησης της γνώσης και του συστήματος με το οποίο πραγματοποιείται αυτή (Λυδάκη, Α., 2016:23,62).

Οι μέθοδοι ως προς τη συλλογή των δεδομένων μπορεί να είναι ποσοτικές ή ποιοτικές. Οι ποσοτικές μέθοδοι ανιχνεύονται στη νευτώνεια φυσική και στον αντικειμενισμό που αποτελεί τη βάση του θετικισμού. Ο θετικιστής κοινωνιολόγος θεωρεί πως τα υπό μελέτη φαινόμενα μελετώνται σύμφωνα με τους κανόνες των θετικών επιστημών, καθώς στα μάτια του η πραγματικότητα φαντάζει αντικειμενική και με τη χρήση της παρατήρησης και του πειράματος μπορεί να φτάσει στην θέαση αυτής. Εκκινώντας από το θεωρητικό του πλαίσιο, προχωρεί σε διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων και με τη χρήση ερωτηματολογίων και δομημένων συνεντεύξεων προσπαθεί να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει αυτές, ώστε τελικά να διατυπώσει τα πορίσματά του για το υπό μελέτη αντικείμενο (ό.π., 2016:24).

Από την άλλη, οι ποιοτικές μέθοδοι αντιλαμβάνονται τον κόσμο μέσω της επιρροής που ασκεί στους ανθρώπους, δηλαδή ότι, το περιβάλλον επηρεάζει τις κοινωνικές ομάδες, οι οποίες μπορεί να αντιλαμβάνονται διαφορετικά η καθεμία την πραγματικότητα γύρω τους. Η διαφορετικότητα της πραγματικότητας είναι αποτέλεσμα των νοημάτων που η κάθε ομάδα αποδίδει σε αυτή, οπότε ο ερευνητής καλείται να κατανοήσει (verstehen) τα κρυμμένα νοήματα, τις σημασίες και τα κίνητρα που ορίζουν τη δράση των δρώντων υποκειμένων. Με κριτικό, ερμηνευτικό και

κατανοητικό πνεύμα, ο ερευνητής προχωρεί σε βάθος διερεύνηση των σχέσεων που οι άνθρωποι αναπτύσσουν μεταξύ τους (ό.π., 2016:24-25).

8.3. Η ερευνητική προσέγγιση (research approach) ως προς την ανάλυση των δεδομένων

Οι ερευνητικοί στόχοι μιας έρευνας επηρεάζουν σημαντικά τη μεθοδολογία της και καθορίζουν την κατεύθυνση που θα λάβει. Μια έρευνα μπορεί να είναι διερευνητική ή επιβεβαιωτική. Στην πρώτη περίπτωση, οι ερευνητικοί στόχοι είναι κατά κύριο ρόλο διερευνητικοί, επιθυμούμε δηλαδή με την έρευνά μας να διερευνήσουμε ένα θέμα, οπότε η έρευνά μας θα μπορούσε, επί παραδείγματι, να είναι ποιοτική και, επομένως, να χρησιμοποιήσουμε τις ποιοτικές μεθόδους συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων (Gradcoach, 2020). Από την άλλη, αν οι ερευνητικοί μας στόχοι επιδιώκουν να επιβεβαιώσουν ένα ζήτημα, η έρευνά μας μπορεί να είναι ποσοτικής φύσεως και, επομένως, να στηριχθεί στις ποσοτικές μεθόδους συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων (ό.π.).

Επίσης, μια ερευνητική προσέγγιση ως προς τη λογική μιας μελέτης μπορεί να είναι παραγωγική (deductive) ή επαγωγική (inductive). Ειδικότερα, στην πρώτη περίπτωση, ο σκοπός της έρευνας είναι ο έλεγχος της εγκυρότητας ή μη θεωριών ή υποθέσεων, αξιολογώντας τη συνάφεια ή μη των αποτελεσμάτων της έρευνας με τις υποθέσεις ή την υπάρχουσα θεωρία. Στη δεύτερη περίπτωση, ο σκοπός της έρευνας είναι να συμβάλλει στην διατύπωση μιας νέας θεωρίας ή να προβεί σε γενικεύσεις σχετικά με το υπό μελέτη θέμα, δηλαδή εκκινεί από τα ειδικά στοιχεία και μέσω παρατηρήσεων οδηγείται σε γενικεύσεις με στόχο την οικοδόμηση μιας θεωρίας. (Bryman & Bell, 2015:11).

8.4. Η επιστημονική ερευνητική μέθοδος της παρούσας εργασίας

Για τη μελέτη των αντιλήψεων των επιχειρήσεων για την ΕΚΕ και τη σύνδεσή της με τη ΒΑ, η μεθοδολογική προσέγγιση που κρίθηκε καταλληλότερη είναι η ποσοτική και οι μέθοδοι αυτής. Ειδικότερα, προτού καταλήξουμε στην επιλογή της συγκεκριμένης μεθοδολογικής προσέγγισης, και σε συνδυασμό τόσο με τους ερευνητικούς μας στόχους, απαντήσαμε σε μια σειρά από ερωτήματα που κατεύθυναν το συλλογισμό μας και μάς βοήθησαν να επιλέξουμε να μελετήσουμε τις αντιλήψεις και τις στάσεις των

επιχειρήσεων για την ΕΚΕ και τη ΒΑ με γνώμονα τις μεθόδους της ποσοτικής προσέγγισης. Ειδικότερα, αξιοποιώντας τον πίνακα 1.1. του Bryman & Bell (2015:27), απαντήσαμε σε κάποια καίρια ερωτήματα που αιτιολογούν την επιλογή της μεθόδου που επιλέξαμε να διεξάγουμε την έρευνά μας:

Ποια η σχέση της θεωρίας με την έρευνα;	Παραγωγική, καθώς σκοπός είναι η επαλήθευση ή απόρριψη των ερευνητικών ερωτημάτων και υποθέσεων με βάση τα δεδομένα που έχουμε συλλέξει.
Ποιος είναι ο επιστημονικός προσανατολισμός της έρευνας;	Θετικιστικός: τα φαινόμενα μελετώνται σύμφωνα με τους κανόνες των θετικών επιστημών.

Πίνακας 3: Απάντηση σε ερωτήματα σχετικά με την ερευνητική μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε

Επίσης, προσπαθήσαμε να απαντήσουμε σε μια σειρά επιμέρους ερωτημάτων και διαμορφώθηκε ο κάτωθι πίνακας:

Ως προς τον επιδιωκόμενο επιστημονικό σκοπό	Περιγραφική: λεπτομερής παρουσίαση των αντιλήψεων των επιχειρήσεων για την ΕΚΕ και τη σύνδεσή της με τη ΒΑ, «ως έχουν», και όχι στο «γιατί έχουν έτσι».
Ως προς τη δυνατότητα πρακτικής αξιοποίησης ερευνητικών δεδομένων	Εφαρμοσμένη και ειδικότερα έρευνα αξιολόγησης του βαθμού εξοικείωσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του κλάδου της μεταποίησης του νομού Αιτωλοακαρνανίας με την ΕΚΕ και τη ΒΑ, και του βαθμού συμφωνίας με μια σειρά από ζητήματα που σχετίζονται με το πεδίο σύνδεσης της ΕΚΕ και της ΒΑ.
Ως προς τα μέσα συλλογής ερευνητικών δεδομένων	Έρευνα ερωτηματολογίου
Ως προς το είδος των εμπειρικών δεδομένων που συλλέγει	Ποσοτική (quantitative research): τα δεδομένα που συλλέγουμε μπορούν να

	ποσοτικοποιηθούν, η επεξεργασία των δεδομένων γίνεται μέσω των ειδικών στατιστικών πακέτων.
Ως προς το είδος της λογικής ανάλυσης	Παραγωγική: σκοπός είναι η επιβεβαίωση ή η διάψευση των διατυπωθέντων υποθέσεων.
Ως προς το χώρο διεξαγωγής	Επιτόπια (field-research): μελέτη του φαινομένου στον πραγματικό, φυσικό τους χώρο.
Ως προς το χρόνο διεξαγωγής	Στατική (cross-sectional): σκιαγραφεί τις αντιλήψεις της ομάδας-στόχου τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή.
Ως προς το είδος των δεδομένων	Πρωτογενή δεδομένα
Ως προς τον αριθμό εξεταζόμενων ατόμων	Δειγματοληπτική (survey research)
Ως προς το είδος της ερευνητικής μεθόδου	Περιγραφική Στατιστική
Ως προς τον επιστημονικό κλάδο	Κοινωνιολογική

Πίνακας 4: Επιπλέον ερωτήματα και απαντήσεις για τη χρησιμοποιούμενη ερευνητική μέθοδο

Τέλος, στην επιλογή της ποσοτικής μεθοδολογικής προσέγγισης συνετέλεσε και το γεγονός πως στην ανασκόπηση της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας, αυτή η μέθοδος εκπόνησης ερευνητικών εργασιών παρουσίασε σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, αν και μέχρι πριν λίγα χρόνια οι ποιοτικές μέθοδοι ερευνητικής προσέγγισης υιοθετούνταν για τη συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων σε θέματα σχετικά με την ΕΚΕ, ωστόσο, σταδιακά το ενδιαφέρον μετατοπίζεται προς τις ποσοτικής φύσεως μελέτες. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να ερμηνευτεί ως το αποτέλεσμα της μετατόπισης του ενδιαφέροντος των επιστημόνων από την εξερεύνηση και τον καθορισμό του «τί συνιστά η ΕΚΕ», στην ανεύρεση των σχέσεων αιτίου-αποτελέσματος σχετικά με την ΕΚΕ και ελέγχου εγκυρότητας των καθιερωμένων θεωριών ΕΚΕ (Taneja S.S, Taneja P.K., Gupta P.K., 2011:352). Μάλιστα, αυξημένο ενδιαφέρον στην ερευνητική κοινότητα της ΕΚΕ παρουσιάζει η μέθοδος της ποσοτικής ερευνητικής προσέγγισης που περιλαμβάνει ερευνητικά σχέδια που διεξάγονται με δομημένα και ημι-δομημένα ερωτηματολόγια, καθώς και της

χρήσης των περιγραφικών μεθόδων στατιστικής ανάλυσης (ό.π., σ.354). Όλοι, οι παραπάνω λόγοι έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο να επιλεγεί η ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση για τη διεξαγωγή της έρευνάς μας.

8.5.Η διαδικασία της δειγματοληψίας

Πρώτο μας μέλημα ήταν ο ορισμός του στατιστικού πληθυσμού για τον οποίο ενδιαφερόμαστε, δηλαδή το βασικό σύνολο των στοιχείων εκείνων που πρόκειται να μελετηθεί ως προς μια ή περισσότερες ιδιότητες και για το οποίο ενδιαφερόμαστε να εξάγουμε κάποια συμπεράσματα (Δαμιανού, 2007:3). Ο πληθυσμός μας στην προκειμένη περίπτωση ήταν οι επιχειρήσεις του κλάδου της μεταποίησης του νομού Αιτωλοακαρνανίας, οι οποίες ήταν καταγεγραμμένες στα αρχεία του Εμπορικού Επιμελητηρίου Αγρινίου. Το δειγματοληπτικό μας πλαίσιο ήταν μια λίστα (πλαίσιο-λίστα/list frame), που μας χορηγήθηκε, κατόπιν σχετικού αιτήματος, στο Εμπορικό Επιμελητήριο Αγρινίου, που απαριθμούσε συνολικά 2032 επιχειρήσεις του κλάδου της μεταποίησης, από τις οποίες επιλέξαμε με απλή τυχαία δειγματοληψία και με τη μέθοδο της «χιονοστιβάδας» έναν αριθμό 100 επιχειρήσεων, από τις οποίες 71 προχώρησαν σε συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

8.6. Το ερευνητικό εργαλείο

Το κατάλληλο ερευνητικό εργαλείο για τη συλλογή των πρωτογενών δεδομένων κρίθηκε το δομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο σχεδιάστηκε, αφενός με προσεκτική αξιοποίηση όλων των στοιχείων που αφορούν τον πληθυσμό, αφετέρου με ανασκόπηση της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας και των ερευνητικών υποθέσεων που θέσαμε.

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από 40 ερωτήσεις, για τις οποίες ο μέσος χρόνος συμπλήρωσης κυμαίνονταν από 10 έως 15 λεπτά. Στην αρχή του ερωτηματολογίου, σε ειδική ενότητα, δινόταν μια συνοπτική περιγραφή της φύσης της έρευνας, του ερευνητικού στόχου, του φορέα για τον οποίο διεξάγονταν η έρευνα και η επισήμανση της εμπιστευτικότητας των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων, της αξιοποίησης των απαντήσεών τους αποκλειστικά για τους ερευνητικούς σκοπούς και η μέση χρονική διάρκεια συμπλήρωσης του

ερωτηματολογίου, ενώ πριν τις ερωτήσεις, όπου απαιτούνταν, δίνονταν πληροφορίες για τον τρόπο συμπλήρωσής τους.

Αναφορικά με τη μορφή ερωτήσεων, αξίζει να αναφέρουμε πως αυτές ήταν:

- Κλειστού τύπου (όλες, εκτός των 10, 12, 20).
- Ανοιχτού τύπου κειμένου: ερωτήσεις 10, 12, 20.
- Διχοτομικές (Ναι/όχι): ερωτήσεις 5-7, 9, 11, 13-14, 16, 38.
- Πολλαπλής επιλογής: 8, 15.
- Ερωτήσεις απλής επιλογής: 1-4, 17-18, 21, 39-40.
- Ερωτήσεις κλίμακας Likert: 22 έως 37.

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε με τρόπο που να κατευθύνει τους ερωτώμενους από τις ερωτήσεις γενικού περιεχομένου, που σχετίζονται με τη γνώση ή την άγνοια ζητημάτων σχετικών με την ΕΚΕ και τη ΒΑ, στις ερωτήσεις ειδικού περιεχομένου, που αφορούν το βαθμό συμφωνίας σε θέματα που σχετίζονται άμεσα με τις πρακτικές ΕΚΕ και στη σύνδεσή τους με τη ΒΑ.

Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε τρία μέρη. Το Α' μέρος «Ερωτήσεις γενικού περιεχομένου» περιλάμβανε τις εξής υπο-ενότητες:

- Χαρακτηριστικά επιχείρησης: ερωτήσεις 1 έως 4
- Γνώση, σημασία, υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ και ΒΑ: 5 έως 21

Το Β' μέρος «Ερωτήσεις ειδικού περιεχομένου: Σύνδεση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης» καταλαμβάνει ένα σύνολο 16 ερωτήσεων (22 έως 37), όπου επιχειρείται μια σκιαγράφηση της θετικής ή αρνητικής στάσης των επιχειρήσεων απέναντι σε θέματα που σχετίζονται με την ΕΚΕ και τη ΒΑ, με βάση το βαθμό συμφωνίας σε μια σειρά από ερωτήσεις της κλίμακας Likert (πενταβάθμια κλίμακα: 1 «διαφωνώ απόλυτα», 2 «διαφωνώ», 3 «ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ», 4= «συμφωνώ», 5 «συμφωνώ απόλυτα»), όπου η μικρότερη τιμή σήμαινε την πλήρη διαφωνία με τη δοθείσα πρόταση και η μεγαλύτερη σήμαινε την πλήρη συμφωνία με τη δοθείσα πρόταση. Οι ερωτήσεις αυτού του μέρους σχεδιάστηκαν με γνώμονα την τριμερή διάσταση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Οικονομική, Κοινωνική και Περιβαλλοντική), η οποία προέκυψε από τον όρο “triple bottom line (3BL or 3p’s: Profit, People, Planet)», του οποίου τις ρίζες εντοπίζουμε στον John Elkington, ο οποίος πρότεινε τον όρο το 1994 και το 1998 τον παρουσίασε αναλυτικά στο βιβλίο του «Cannibals with Forks: the Triple Bottom Line of 21st Century Business» (Βαξεβανίδου, Μ., 2011:128). Με βάση αυτό τον τρόπο οι ερωτήσεις χωρίζονται ως εξής:

- Οικονομική διάσταση: ερωτήσεις 22 έως 24, 35, 37.
- Κοινωνική διάσταση: ερωτήσεις 25 έως 30, 33-34, 36.
- Περιβαλλοντική διάσταση: ερωτήσεις 31-32.

Επίσης, θα μπορούσαμε να πούμε πως η τριμερής διάσταση της ΕΚΕ συνδέεται με την τριμερή διάσταση της ΒΑ (οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική πρόοδος, οικολογική ισορροπία) (Bhaurah, 2020; Βαξεβανίδου, Μ., 2011:65), οπότε η κατηγοριοποίηση των ερωτήσεων που θέσαμε παραπάνω να ισχύει και σε αυτή την περίπτωση.

Το Γ' και τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου «Δημογραφικά στοιχεία», αφορά τα ατομικά στοιχεία των συμμετεχόντων, όπως το φύλο, την ηλικία και το μορφωτικό τους επίπεδο (ερωτήσεις 38-40), προκειμένου ο ερωτώμενος να έχει όλο το χρόνο να απαντήσει στο κύριο μέρος των ερωτήσεων και στο τέλος να απαντήσει σε αυτές τις ερωτήσεις που απαντώνται άμεσα και εύκολα.

Η διανομή του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε με αποστολή μιας φόρμας google-forms στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των επιχειρήσεων, οι οποίες μάς παρέχονταν κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας, αλλά και με συμπλήρωση, σε κάποιες περιπτώσεις, πρόσωπο με πρόσωπο. Μάλιστα, πριν από την έναρξη της έρευνας διενεργήθηκε πιλοτική έρευνα για τον εντοπισμό τυχόν ασαφειών και τεχνικών ζητημάτων, και πραγματοποιήθηκε διόρθωση του ερωτηματολογίου προκειμένου να ξεκινήσει η ερευνητική προσπάθεια.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως το ερωτηματολόγιο συνόδευε μια επιστολή, όπου γνωστοποιούσε στον ερωτώμενο το στόχο της έρευνας, την παροχή πληροφοριών για τον φορέα και το όνομα υπό του οποίου εκπονείται η έρευνα, καθώς και την διαβεβαίωση της εμπιστευτικότητας των παρεχόμενων πληροφοριών και της χρήσης αυτών αποκλειστικά για την επιτυχή ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας.

9. Η επεξεργασία και η ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων

Η επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS (Statistical Package for Social Services) v.23 για την πινακοποίηση και την γραφική απεικόνιση των δεδομένων, ενώ για την γραφική απεικόνιση των αποτελεσμάτων μερικών ερωτήσεων κάναμε χρήση και του προγράμματος επεξεργασίας λογιστικών φύλλων Excel (έκδοση 2104). Για την παρουσίαση και την εμπεριστατωμένη περιγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας βασιστήκαμε στην μεθοδολογία της περιγραφικής στατιστικής. «Η περιγραφική

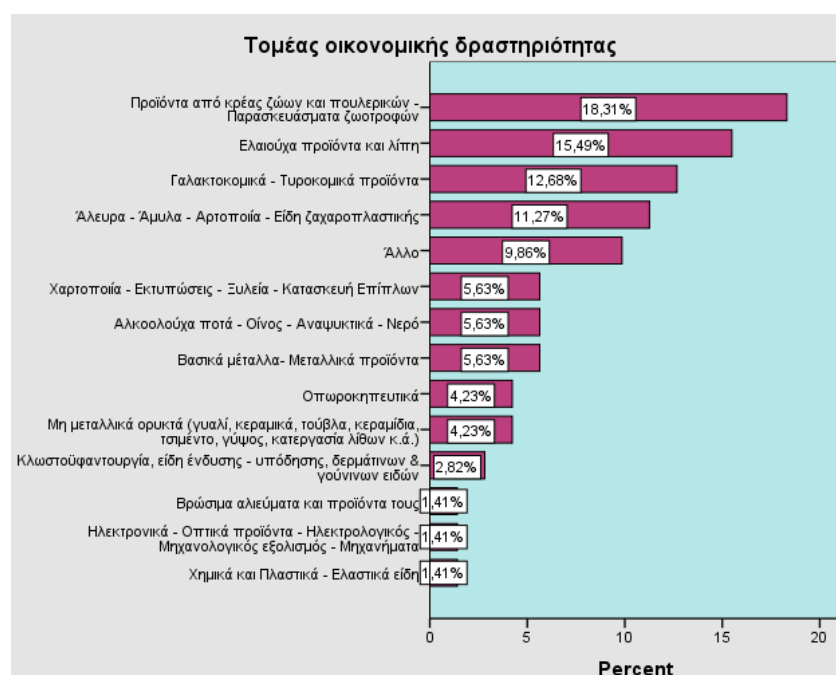
στατιστική περιλαμβάνει τις μεθόδους για τη συνόψιση, ταξινόμηση, περιγραφή και παρουσίαση συνόλων δεδομένων» (Καλαματιανού, 2003:26). Ο χαρακτήρας των δεδομένων που προκύπτουν από την ανάλυση τις μεθόδους της περιγραφικής στατιστικής είναι περιγραφικός και δε συνίστανται για εξαγωγή συμπερασμάτων από το μέρος (δείγμα) για το σύνολο των δεδομένων (πληθυσμός), όπως συμβαίνει με την επαγωγική στατιστική (ό.π.). Διερευνήσαμε, επομένως, τις αντιλήψεις και τις στάσεις των επιχειρήσεων μέσω των μεθόδων της περιγραφικής στατιστικής (μέθοδοι πινακοποίησης δεδομένων: πίνακες συχνοτήτων, μέθοδοι γραφικής παρουσίασης δεδομένων [τομεόγραμμα ποσοσטיαίων συχνοτήτων (pie-chart) και ραβδόγραμμα ποσοσטיαίων συχνοτήτων (bar-chart)]).

9.1. Γραφική απεικόνιση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων των πρωτογενών δεδομένων της έρευνας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζουμε - με τη μορφή γραφημάτων και πινάκων - και ερμηνεύουμε τα αποτελέσματα της έρευνας για κάθε ερώτηση που θέσαμε στο ερωτηματολόγιό μας ξεχωριστά. Ακολουθούμε τη δομή του ερωτηματολογίου, που υποδείξαμε παραπάνω (ενότητα: *το ερευνητικό εργαλείο*).

9.1.1. Αποτελέσματα έρευνας: Α' μέρος- Ερωτήσεις γενικού περιεχομένου

9.1.1.1. Χαρακτηριστικά επιχειρήσεων

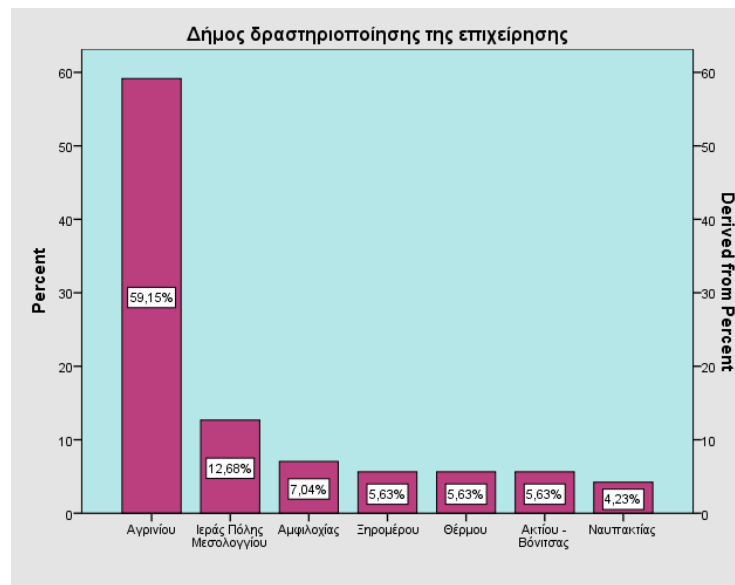

Διάγραμμα 18: Τομέας οικονομικής δραστηριότητας επιχειρήσεων έρευνας

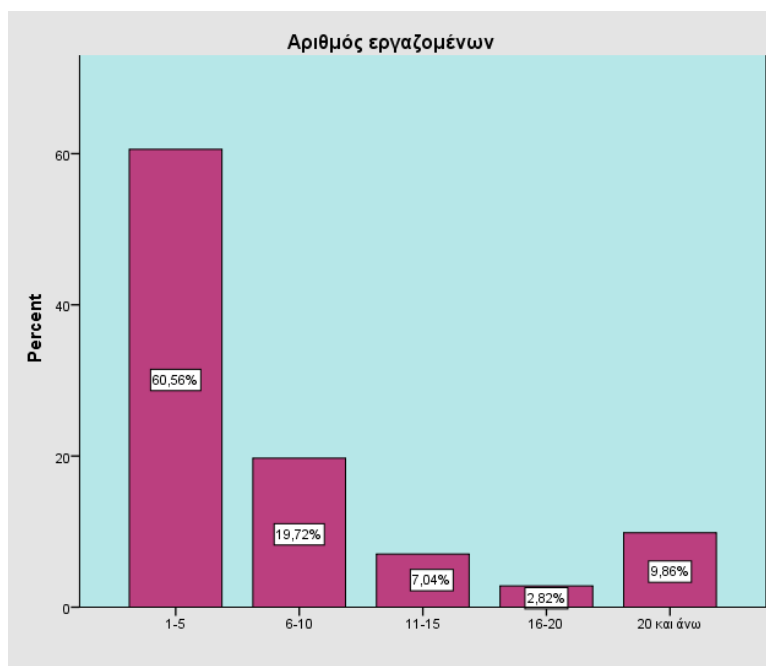
Σε ένα σύνολο 71 επιχειρήσεων, οι οποίες έλαβαν μέρος στην έρευνα, συμπληρώνοντας το ερωτηματολόγιο, το 18,31% ανήκει στον τομέα οικονομικής δραστηριότητας «Προϊόντα από

κρέας ζώων και πουλερικών – Παρασκευάσματα ζωοτροφών», το 15,49% στον τομέα «Ελαιούχα προϊόντα και λίπη», το 12,68% στον τομέα «Γαλακτοκομικά Προϊόντα», το 11,27% στον τομέα «Άλευρα – Άμυλα – Αρτοποιία – Είδη ζαχαροπλαστικής», το 9,86% συμπλήρωσε το πεδίο «Άλλο», που αφορά τις οικονομικές δραστηριότητες «Παραγωγή ενέργειας από φωτοβολταϊκά πάρκα, κοσμήματα, μεταποίηση καφέ και μουσικά όργανα». Εν συνεχεία, το 5,63% ανήκει στις κατηγορίες «Χαρτοποιία – Εκτυπώσεις – Ξυλεία – Κατασκευή επίπλων», «Αλκοολούχα ποτά – Οίνος – Αναψυκτικά – Νερό» και στην κατηγορία «Βασικά μέταλλα – Μεταλλικά προϊόντα», το 4,23% ασχολείται με δραστηριότητες που ανήκουν στις κατηγορίες «Οπωροκηπευτικά» και «Μη μεταλλικά ορυκτά (γυαλί, κεραμικά, τούβλα, κεραμίδια, τσιμέντο, γύψος, κατεργασία λίθων κ.ά.), το 2,82% των οικονομικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων αφορά δραστηριότητες που ανήκουν στην κατηγορία «Κλωστοϋφαντουργία – είδη ένδυσης & υπόδησης – δερμάτινων & γούνινων ειδών», ενώ, τέλος, το 1,41% των επιχειρήσεων ανήκει το καθένα στις κατηγορίες «Βρώσιμα αλιεύματα και προϊόντα τους», Ηλεκτρονικά – Οπτικά προϊόντα – Ηλεκτρολογικός – Μηχανολογικός εξοπλισμός – Μηχανήματα» και «Χημικά και Πλαστικά – Ελαστικά είδη».

Από αυτές τις επιχειρήσεις το 59,15% δραστηριοποιείται στο Δήμο Αγρινίου, το 12,68% στον Δήμο Μεσολογγίου, το 7,04% στο Δήμο Αμφιλοχίας, το 5,63% στο Δήμο Ξηρομέρου, όπως και το ίδιο ποσοστό επιχειρήσεων δραστηριοποιείται και στο Δήμο Θέρμου και στο Δήμο Ακτίου – Βόνιτσας, ενώ μόλις το 4,23% δραστηριοποιείται στο Δήμο Ναυπακτίας.

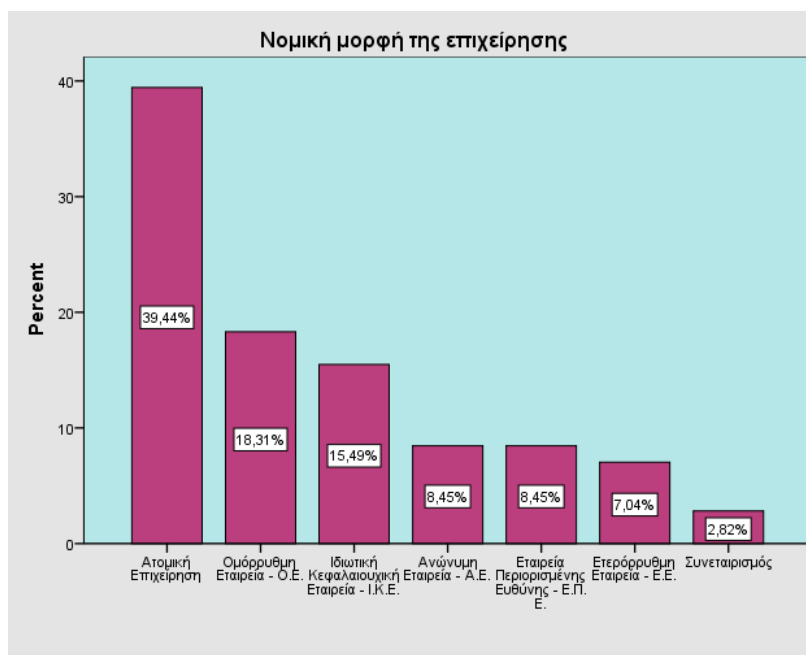
Διάγραμμα 19: Δήμος δραστηριοποίησης επιχειρήσεων έρευνας

Από αυτές τις επιχειρήσεις, το 60,56% των επιχειρήσεων απασχολεί από 1 έως 5 εργαζομένους, το 19,72% από 6 έως 10 εργαζομένους, το 7,04% από 11 έως 15 άτομα, το 2,82% από 16 έως 20, ενώ, τέλος ένα ποσοστό της τάξης 9,86% απασχολεί 20 άτομα και άνω.

Διάγραμμα 20: Αριθμός απασχολούμενων επιχειρήσεων της έρευνας

Αναφορικά με τη νομική μορφή της επιχείρησης, προέκυψε ότι η πλειοψηφία των επιχειρήσεων είναι ατομικές επιχειρήσεις (39,44%), στη συνέχεια, το μεγαλύτερο ποσοστό αφορά επιχειρήσεις που ανήκουν στην κατηγορία

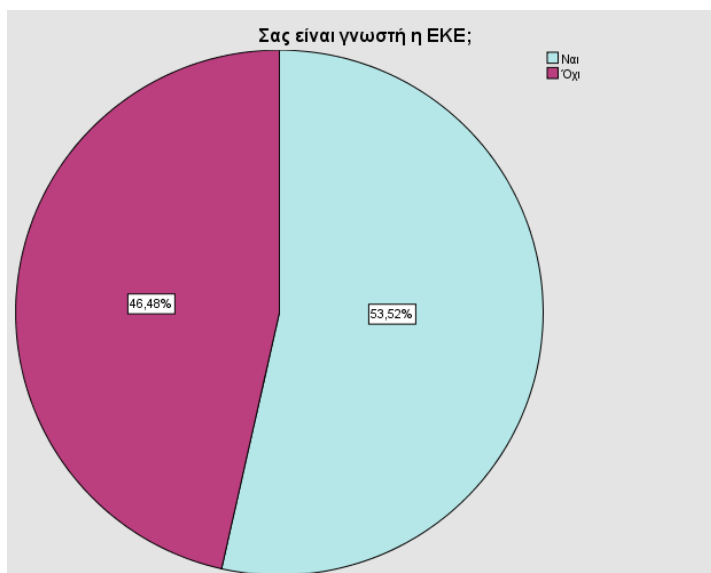
Διάγραμμα 21: Νομική μορφή των επιχειρήσεων της έρευνας

«Ομόρρυθμη Εταιρεία» (18,31%), το 15,49% είναι επιχειρήσεις που ανήκουν στην κατηγορία «Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία», το 8,45% είναι «Ανώνυμες εταιρείες», όπως επίσης, και «Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης», το 7,04% είναι «Ετερόρρυθμες

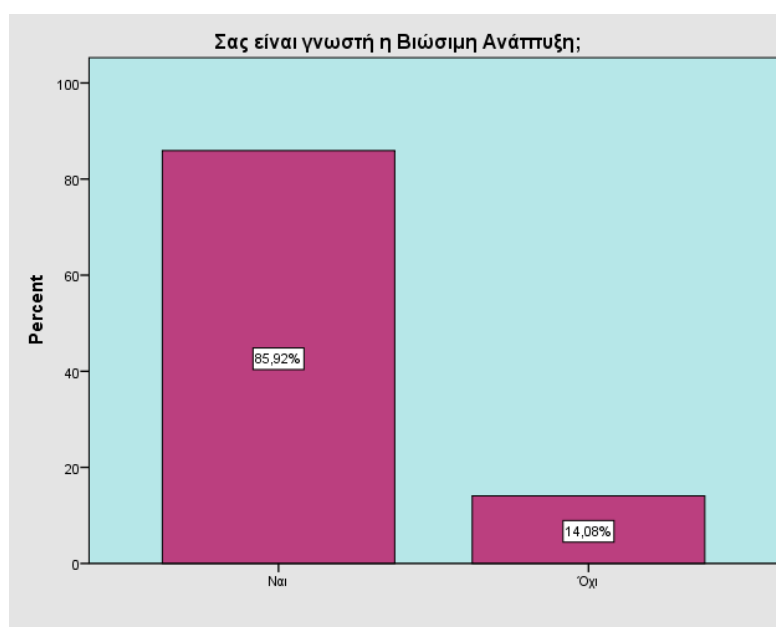
Εταιρείες», και τέλος, το 2,82% αφορά επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται υπό τη νομική μορφή του «Συνεταιρισμού».

9.1.1.2. Αποτελέσματα έρευνας: Γνώση, σημασία, υιοθέτηση και εμπόδια στην υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ και Βιώσιμης Ανάπτυξης: Οι παράγοντες Κράτος, πολυεθνικές εταιρείες

Από το πρώτο γράφημα, πληροφορούμαστε τη γνώση ή την άγνοια που δηλώνουν οι επιχειρήσεις για την ΕΚΕ. Ειδικότερα, στην ερώτηση «Σας είναι γνωστή η ΕΚΕ;» οι απαντήσεις σχεδόν μοιράζονται, με το 53,52% να εκφράζουν ότι τους είναι γνωστή η ΕΚΕ, ενώ το 46,48% δηλώνει πως δε γνωρίζει την ΕΚΕ.

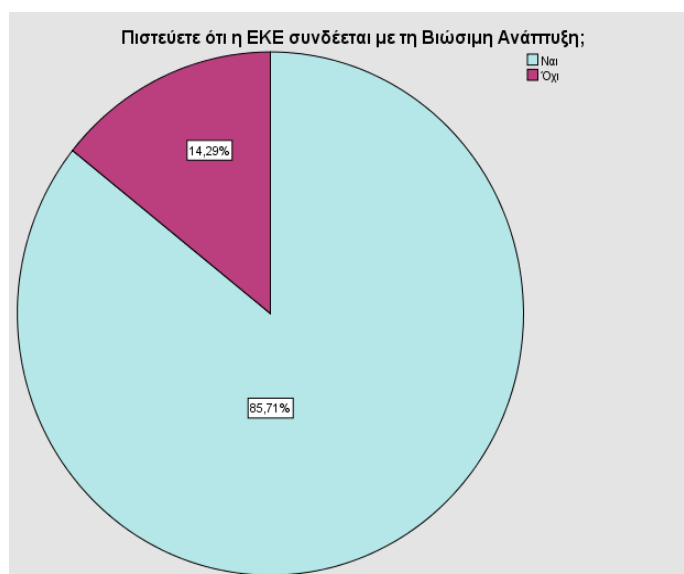
Διάγραμμα 22: Γνώση ή άγνοια της ΕΚΕ

Διάγραμμα 23: Γνώση ή άγνοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στο επόμενο γράφημα, πληροφορούμαστε τη γνώση ή την άγνοια των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για τη ΒΑ. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων δηλώνει τη γνώση τους για τη ΒΑ (85,92%), ενώ το 14,08% δηλώνει την άγνοιά του για τη ΒΑ.

Στην ερώτηση που αφορά τη «σύνδεση ή μη της ΕΚΕ με τη ΒΑ» το 85,71% των ερωτηθέντων αποκρίθηκε θετικά, ενώ το 14,29% δήλωσε πως δεν πιστεύει πως η ΕΚΕ συνδέεται με τη ΒΑ.

Στην επόμενη ερώτηση «Πώς αντιλαμβάνεστε την ΕΚΕ» δινόταν στους ερωτώμενους η δυνατότητα να επιλέξουν μια ή περισσότερες, ακόμη και όλες τις κάτωθι επιλογές:

«Οικονομική Διάγραμμα 24: Σύνδεση ή μη της ΕΚΕ και της Βιώσιμης Ανάπτυξης

δραστηριότητα, Κοινωνική δραστηριότητα, Περιβαλλοντική δραστηριότητα». Λόγω της ιδιαίτερης φύσης της ερώτησης, θεωρήσαμε χρήσιμο να παραθέσουμε, εκτός από το γράφημα, και τους πίνακες που διαμορφώσαμε στο SPSS. Στην ερώτηση «περί της σημασίας της ΕΚΕ» λάβαμε ένα σύνολο 128 απαντήσεων (πίνακας «Πώς αντιλαμβάνεστε την ΕΚΕ»). Παρατηρώντας την τρίτη στήλη των σχετικών αθροιστικών συχνοτήτων (πίνακας «Πώς αντιλαμβάνεστε την ΕΚΕ»), βλέπουμε ότι το συνολικό ποσοστό των απαντήσεων ανέρχεται σε 180,3% και θα μπορούσαμε να το ερμηνεύσουμε ως εξής: «Κατά μέσο όρο ο κάθε ερωτώμενος, που απάντησε σε αυτή την ερώτηση, προσέφερε 1,83% θετικές απαντήσεις», εννοώντας ότι κατά μέσο όρο επέλεξε σχεδόν δυο κατηγορίες από τις τρεις που προσφέρουμε για επιλογή (οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική δραστηριότητα).

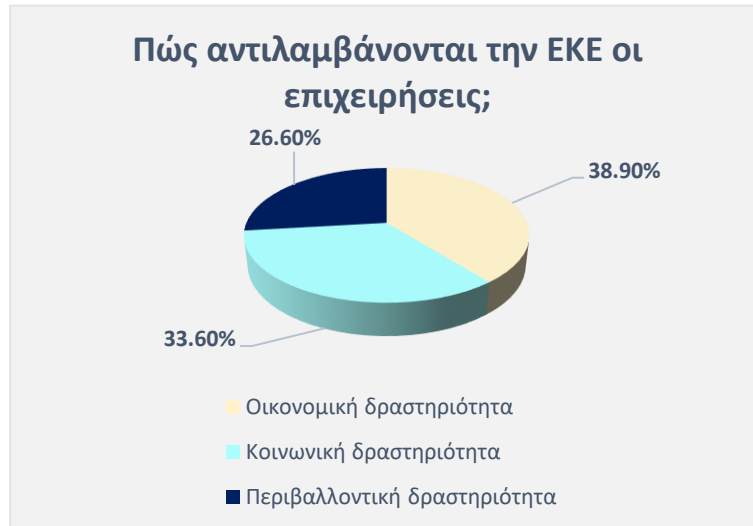
Πώς αντιλαμβάνεστε την ΕΚΕ;

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
σημασία_ΕΚΕ; ^a	Οικονομική δραστηριότητα	51	39,8%	71,8%
	Κοινωνική δραστηριότητα	43	33,6%	60,6%
	Περιβαλλοντική δραστηριότητα	34	26,6%	47,9%
Total		128	100,0%	180,3%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 5: Πώς αντιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις την ΕΚΕ;

Από το γράφημα, μπορούμε να αντλήσουμε ποσοστιαίες πληροφορίες σχετικά με το πώς αντιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις την ΕΚΕ. Ειδικότερα, πληροφορούμε ότι στο

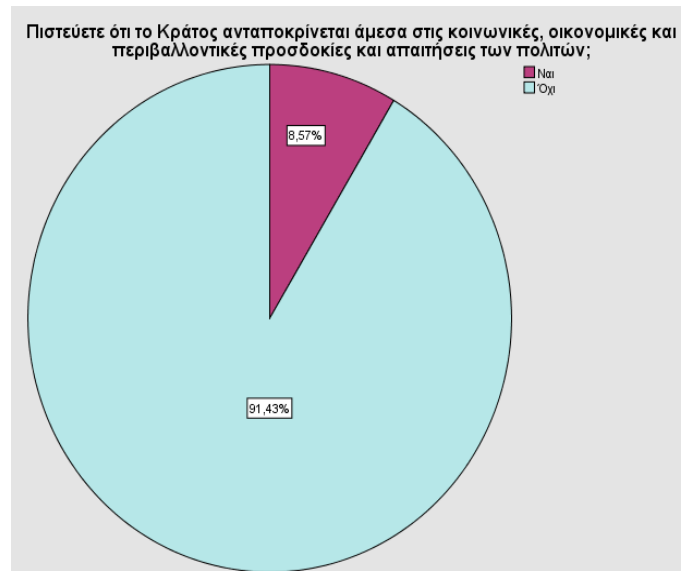

Διάγραμμα 25: Πώς αντιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις την ΕΚΕ;

σύνολο των απαντήσεων, οι περισσότεροι (38,90%) την αντιλαμβάνονται ως μια «Οικονομική δραστηριότητα», ακολουθούν (33,60%) εκείνοι που την θεωρούν ως μια «Κοινωνική δραστηριότητα» και τελευταία, ποσοστιαία,

έρχεται η αντίληψη ότι η ΕΚΕ είναι μια «περιβαλλοντική δραστηριότητα» (26,60%).

Αναφορικά με την άμεση ανταπόκριση του Κράτους στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προσδοκίες και απαιτήσεις των πολιτών, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων (91,43%) θεωρεί πως το Κράτος δεν ανταποκρίνεται άμεσα στις απαιτήσεις και προσδοκίες των πολιτών, ενώ ένα μικρό ποσοστό (8,57%) κρίνει άμεση την ανταπόκριση του Κράτους στα σύγχρονα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Διάγραμμα 26: Ανταπόκριση του Κράτους στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις των πολιτών

Εν συνεχεία της προηγούμενης ερώτησης, ζητήσαμε από τις επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε ιεράρχηση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών

απαιτήσεων των πολιτών, αξιολογώντας σε ποιες το κράτος ανταποκρίνεται άμεσα, λιγότερο άμεσα και σε ποιες ανταποκρίνεται τελευταία.. Με βάση, λοιπόν, τα αποτελέσματα της προηγούμενης ερώτησης, μόλις το 8,57% (6 επιχειρήσεις) απάντησε ότι το Κράτος ανταποκρίνεται άμεσα στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις των πολιτών. Ενώ, λοιπόν θα περιμέναμε πως 6 άτομα θα προχώρησουν σε ιεράρχηση των απαιτήσεων των πολιτών, στις οποίες το Κράτος ανταποκρίνεται άμεσα, μόλις 3 άτομα προχώρησαν σε ιεράρχηση, ένα ποσοστό, λοιπόν, της τάξης του 4,2% επί του συνόλου του δείγματος (βλ. case summary).

Case Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
\$ανταπόκριση κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) ^a	3	4,2%	68	95,8%	71	100,0%

a. Group

Πίνακας 6: Ανταπόκριση του κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών

Στον επόμενο πίνακα με τίτλο \$ανταπόκριση παρατηρούμε πως λάβαμε ένα σύνολο 9 απαντήσεων από 3 επιχειρήσεις, που σημαίνει πως όσοι απάντησαν σε αυτή την ερώτηση «κατά μέσο όρο προσέφεραν 3 θετικές απαντήσεις», ιεραρχώντας ανά είδος (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) τις απαιτήσεις των πολιτών. Συγκεκριμένα, 3 επιχειρήσεις έδωσαν από 3 θετικές απαντήσεις η καθεμία, οπότε λάβαμε 9 θετικές απαντήσεις (3 για την κατηγορία «ανταποκρίνεται άμεσα», 3 για την κατηγορία «ανταποκρίνεται εν συνεχεία», 3 για την κατηγορία «ανταποκρίνεται τελευταία»). Επί τοις 100%, η κάθε κατηγορία έλαβε 33,3% απαντήσεις, για τις οποίες θέλουμε να δούμε τα ποσοστά των κατηγοριών «οικονομικές απαιτήσεις», «κοινωνικές απαιτήσεις», «περιβαλλοντικές απαιτήσεις».

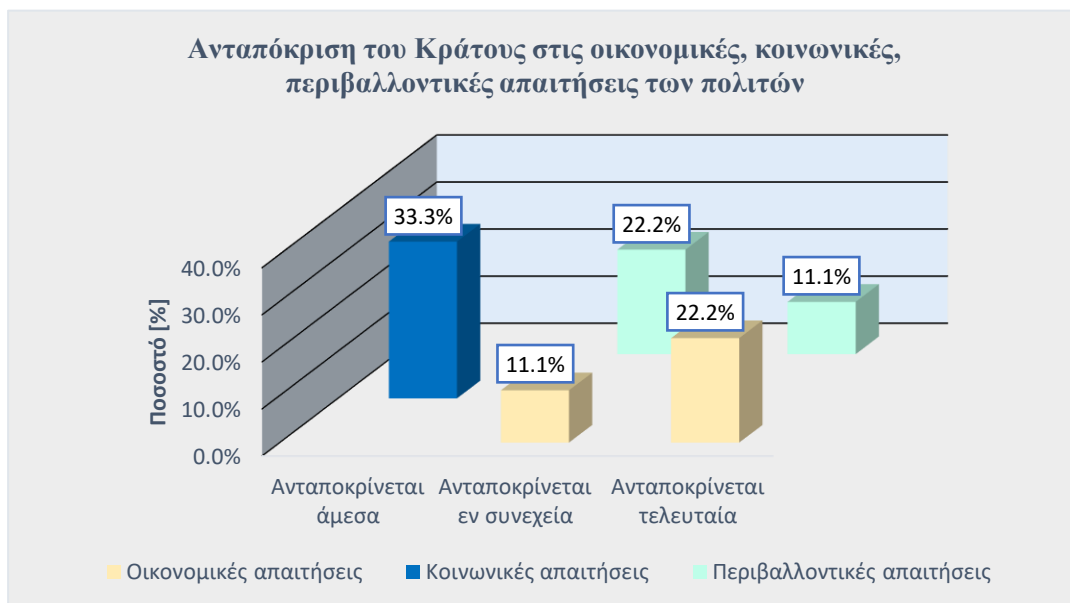
\$ανταπόκριση Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
ανταπόκριση Κράτους ^a	οικονομικές	3	33,3%	100,0%
	κοινωνικές	3	33,3%	100,0%
	περιβαλλοντικές	3	33,3%	100,0%
Total		9	100,0%	300,0%

a. Group

Πίνακας 7: Ανταπόκριση του κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές)

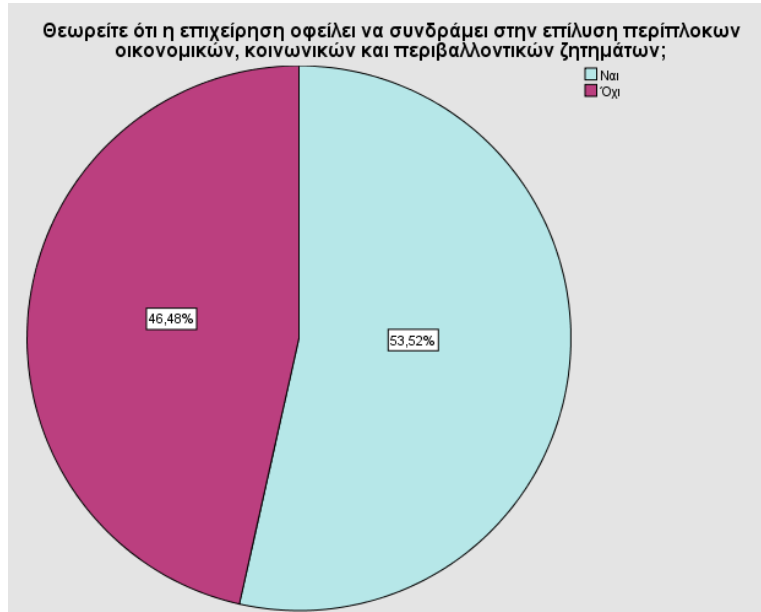
Ας δούμε, όμως, τώρα ποιες από τις απαιτήσεις των πολιτών (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) ικανοποιούνται άμεσα από το κράτος, ποιες έπονται και σε ποιες

Διάγραμμα 27: Ανταπόκριση του Κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών ανά κατηγορία (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) [%]

ανταποκρίνεται τελευταία.

Για το γράφημα «Ανταπόκριση του Κράτους στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις των πολιτών», τα ποσοστά υπολογίστηκαν επί του συνόλου των απαντήσεων που δόθηκαν στη συγκεκριμένη ερώτηση. Αξιοποιώντας τους πίνακες που βρίσκονται στο παράθεμα με τίτλο «Ανταποκρίνεται άμεσα», «Ανταποκρίνεται εν συνεχεία» και «Ανταποκρίνεται τελευταία», στην πρώτη στήλη βλέπουμε πώς διανεμήθηκαν οι απαντήσεις, δηλαδή σε ποιες από τις τρεις κατηγορίες απαιτήσεων των πολιτών. Για την κατηγορία «Ανταποκρίνεται άμεσα» και οι 3 επιχειρήσεις δήλωσαν πως το κράτος εστιάζει στις κοινωνικές απαιτήσεις *πρώτα* (ποσοστό 33,3%), στην κατηγορία «ανταποκρίνεται εν συνεχεία» 2 επιχειρήσεις δήλωσαν πως το κράτος εστιάζει στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις των πολιτών (22,2%) και 1 επιχείρηση δήλωσε πως εστιάζει στις οικονομικές (11,1%), και τέλος, «τελευταία το κράτος ανταποκρίνεται» με ποσοστό 22,2% (2 επιχειρήσεις) στις «οικονομικές απαιτήσεις» των πολιτών, και 1 επιχείρηση (11,1%), ότι ανταποκρίνεται τελευταία στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις των πολιτών.

Διάγραμμα 28: Συνδρομή ή μη της επιχείρησης στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων

Στο ερώτημα αν θεωρούν πως η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων, το 53,52% δήλωσε πως «ναι, οφείλει», ενώ το 46,48% δήλωσε πως «όχι, δεν οφείλει» να συμμετέχει στην επίλυση

σημαντικών προβλημάτων που ταλανίζουν την κοινωνία.

Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, ζητήσαμε από τους ερωτώμενους που απάντησαν πως «η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων» να μας δηλώσουν σε ποια κατηγορία ζητημάτων «οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά», οφείλει να εστιάζει πρώτα, εν συνεχεία και τελευταία. Από την επεξεργασία των δεδομένων, αναμέναμε 38 απαντήσεις, αφού 38 άτομα απάντησαν στην προηγούμενη ερώτηση πως η επιχείρηση έχει καθήκον να επιλύει σημαντικά προβλήματα της κοινωνίας (για πιο αναλυτικές λεπτομέρειες βλέπε παράρτημα). Ωστόσο, 28 επιχειρήσεις προχώρησαν στη συμπλήρωση της ερώτησης, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, ενώ 10 δεν απάντησαν.

Case Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Συμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων της κοινωνίας ^a	28	39,4%	43	60,6%	71	100,0%

a. Group

Πίνακας 8: Συμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων της κοινωνίας

Ας δούμε, τώρα, πόσες «θετικές απαντήσεις» λάβαμε. «Θετικές» σημαίνει πως για τις 28 επιχειρήσεις που συμπλήρωσαν την ερώτηση θα περιμέναμε συνολικά 84 απαντήσεις [28 επιχειρήσεις * τις τρεις κατηγορίες προβλημάτων (οικονομικά, κοινωνικά περιβαλλοντικά)= 84 συνολικά απαντήσεις θα αναμέναμε, ώστε να μπορούσαμε να πούμε πως οι ερωτώμενοι προχώρησαν σε κατηγοριοποίηση και των τριών κατηγοριών προβλημάτων στα οποία μια επιχείρηση οφείλει να συμβάλλει πρώτα, εν συνεχεία και τελευταία. Ωστόσο, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα λάβαμε 76 απαντήσεις συνολικά, δηλαδή αν «κατά μέσο όρο λάβαμε 2,71 θετικές απαντήσεις» (βλ. 3^η στήλη αθροιστικές συχνότητες).

\$Συμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων της κοινωνίας Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Φσυμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων κοινωνίας ^a	επίλυση οικονομικών προβλημάτων	25	32,9%	89,3%
	επίλυση κοινωνικών προβλημάτων	26	34,2%	92,9%
	επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων	25	32,9%	89,3%
Total		76	100,0%	271,4%

a. Group

Πίνακας 9: Συμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων κοινωνίας (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά ζητήματα)

Αξιοποιώντας τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα, και συγκεκριμένα τα ποσοστά των απαντήσεων (responses percent) προκύπτει το εξής γράφημα, από το οποίο πληροφορούμαστε πως επί το σύνολο των απαντήσεων στη συγκεκριμένη ερώτηση, το 34,20% αφορά την «επίλυση κοινωνικών προβλημάτων», και το 32,90% την «επίλυση οικονομικών προβλημάτων», όπως το ίδιο ποσοστό αφορά την «επίλυση

Διάγραμμα 29: Πού οφείλει να εστιάζει περισσότερο η επιχείρηση; (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά ζητήματα)

περιβαλλοντικών προβλημάτων».

Εν συνεχεία, αν θέλαμε να δούμε αναλυτικότερα πως κατανέμονται οι απαντήσεις στην ερώτηση, τόσο σε σχέση με την προηγούμενη ερώτηση, όσο και σε κάθε κατηγορία ξεχωριστά. Για το λόγο αυτό παραθέτουμε έναν πίνακα συνάφειας για κάθε κατηγορία «η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει πρώτα», «η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει εν συνεχεία», «η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει τελευταία». Αρχικά, οι επιχειρήσεις θεωρούν πως η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει πρώτα στην επίλυση των οικονομικών προβλημάτων (15 απαντήσεις), στην επίλυση των περιβαλλοντικών

προβλημάτων (8 απαντήσεις), τέλος στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων (5 απαντήσεις).

Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων; * Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "πρώτα"

Crosstabulation

Count

		Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "πρώτα"			Total
		επίλυση οικονομικών προβλημάτων	επίλυση κοινωνικών προβλημάτων	επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων	
Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων;	Ναι	15	5	8	28
Total		15	5	8	28

Πίνακας 10: Κατηγορία ζητημάτων (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) στα οποία οφείλει να εστιάζει "πρώτα" η επιχείρηση

Στη συνέχεια, η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων (14 απαντήσεις), στην επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων (7 απαντήσεις) και τέλος στην επίλυση οικονομικών προβλημάτων (4 απαντήσεις).

Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων; * Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "εν συνεχεία"

Crosstabulation

Count

		Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "εν συνεχεία"			Total
		επίλυση οικονομικών προβλημάτων	επίλυση κοινωνικών προβλημάτων	επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων	
Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων;	Ναι	3	14	7	24
Total		3	14	7	24

Πίνακας 11: Κατηγορία ζητημάτων (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) στα οποία οφείλει να εστιάζει "εν συνεχεία" η επιχείρηση

Τελευταία, η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περιβαλλοντικών ζητημάτων (10 απαντήσεις), και ακολουθούν η επίλυση των οικονομικών προβλημάτων και των κοινωνικών (7 απαντήσεις).

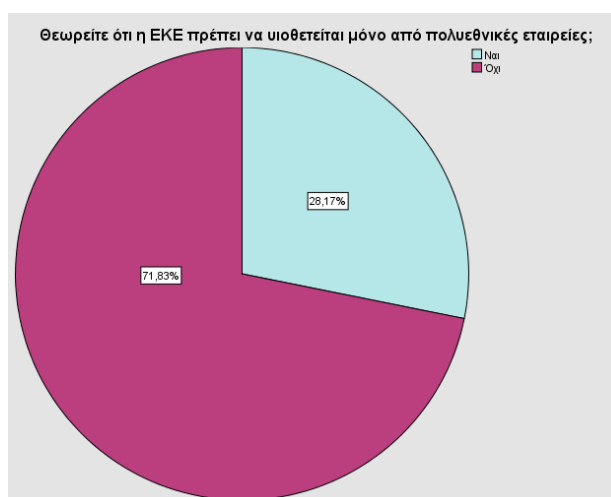
Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων; * Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "τελευταία"

Crosstabulation

Count		Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "τελευταία"			Total
		επίλυση οικονομικών προβλημάτων	επίλυση κοινωνικών προβλημάτων	επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων	
	Ναι				
	Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων;	7	7	10	24
	Total	7	7	10	24

Πίνακας 12: Κατηγορία ζητημάτων (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) στα οποία οφείλει να εστιάζει "τελευταία" η επιχείρηση

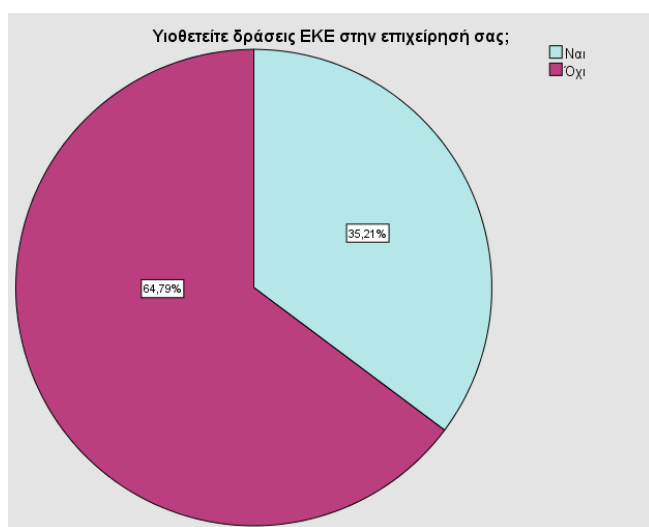
Το πρόσθετο στοιχείο που αντλήσαμε από τους παραπάνω πίνακες συνάφειας είναι πως, ενώ αρχικά παρατηρήσαμε ότι δε λάβαμε 10 απαντήσεις που θα περιμέναμε με βάση την απάντηση που οι ερωτώμενοι έδωσαν στην προηγούμενη ερώτηση, εδώ παρατηρούμε πως οι κατηγορίες σταδιακά αρχίζουν να μη συμπληρώνονται. Τι σημαίνει αυτό; Ενώ στην πρώτη κατηγορία «Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει πρώτα λάβαμε 28 απαντήσεις, στις κατηγορίες «η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει εν συνεχεία» και «η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει τελευταία» λαμβάνουν 24 απαντήσεις συνολικά, πράγμα που σημαίνει πως λάβαμε λιγότερες απαντήσεις, γεγονός που επιβεβαιώνεται και με τον πίνακα \$Συμβολή επιχείρησης στην επίλυση σημαντικών

Διάγραμμα 30: Υιοθέτηση της ΕΚΕ μόνο από πολυεθνικές εταιρείες

προβλημάτων της κοινωνίας, που παραθέσαμε παραπάνω και δηλώσαμε πως λάβαμε «κατά μέσο όρο 2,71 θετικές απαντήσεις».

Αναφορικά με το αν θεωρούν πως η ΕΚΕ πρέπει να υιοθετείται μόνο από πολυεθνικές εταιρείες το 71,83% των επιχειρήσεων δήλωσε πως «όχι» δεν πρέπει, ενώ το 28,71% θεωρεί πως «ναι» πρέπει να υιοθετείται από πολυεθνικές εταιρείες. Αναφορικά με το αν υιοθετούν ή όχι δράσεις ΕΚΕ στις επιχειρήσεις τους, η πλειονότητα των συμμετεχόντων απάντησε αρνητικά με ποσοστό 64,79%, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 35,21% απάντησε πως υιοθετεί δράσεις ΕΚΕ στην επιχείρησή του.

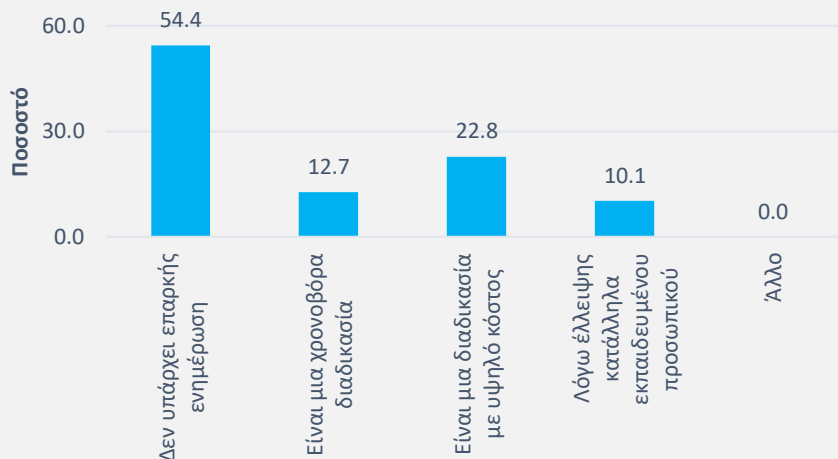

Διάγραμμα 31: Υιοθέτηση ή μη δράσεων ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις της έρευνας

Στους λόγους για τους οποίους δε προβαίνουν στην υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ στις επιχειρήσεις τους, όπως πληροφορούμαστε από το σχετικό γράφημα, η πλειονότητα των επιχειρήσεων δηλώνει πως «δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση» (54,4%), το 22,8% ότι «είναι μια διαδικασία με υψηλό κόστος», το 12,7% ότι «είναι μια χρονοβόρα διαδικασία», ενώ το 10,1%

δηλώνει ως αιτία μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ από την επιχείρηση την «έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού», ενώ καμία από τις επιχειρήσεις δε προχώρησε στη συμπλήρωση του πεδίου «Άλλο».

Λόγοι μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις

Για τη συγκεκριμένη ερώτηση θεωρούμε σκόπιμο να παραθέσουμε τον παρακάτω πίνακα, ώστε να κατανοήσουμε το πώς κατανεμήθηκαν οι απαντήσεις του δείγματος.

Διάγραμμα 32: Λόγοι μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ

Λόγοι μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ Frequencies

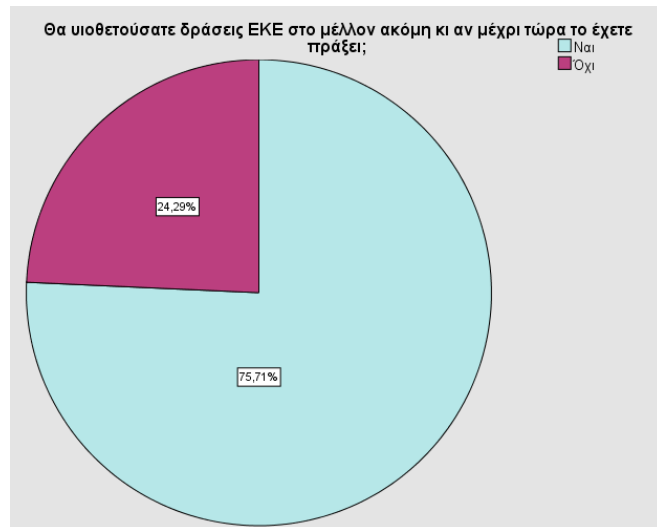
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Λόγοι μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ ^a	Δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση	43	54,4%	93,5%
	Είναι μια χρονοβόρα διαδικασία	10	12,7%	21,7%
	Είναι μια διαδικασία με υψηλό κόστος	18	22,8%	39,1%
	Λόγω έλλειψης κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού	8	10,1%	17,4%
Total		79	100,0%	171,7%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

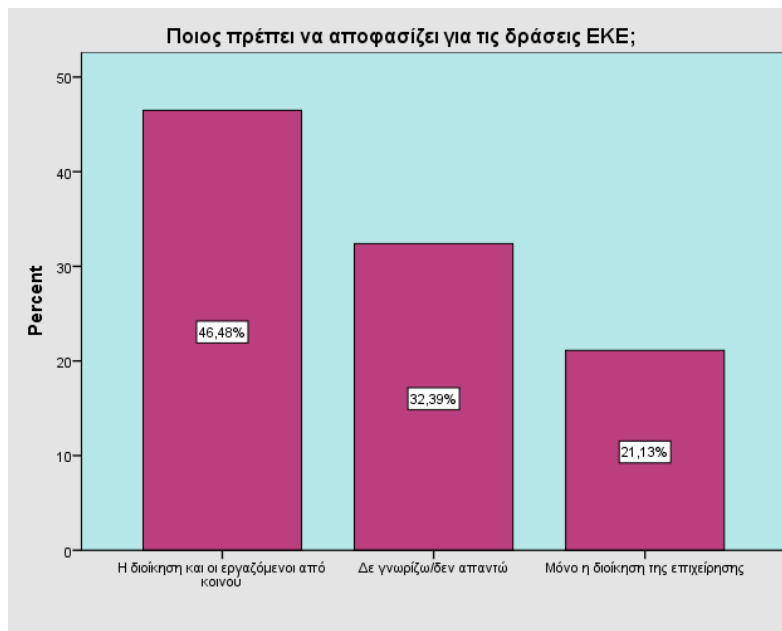
Πίνακας 13: Λόγοι μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις της έρευνας

Στην τρίτη στήλη του πίνακα βλέπουμε τις σχετικές συχνότητες επί των ερωτηθέντων (cases). Η συγκεκριμένη ερώτηση έδινε τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να αποκριθεί επιλέγοντας παραπάνω από μια επιλογές, από μία έως όλες. Στην ερώτηση αυτή, λοιπόν, δόθηκαν 79 απαντήσεις σε ένα σύνολο 46 αποκριθέντων (46 από τους 71 απάντησαν σε αυτή την ερώτηση), όπου 43 θεωρούν την «μη επαρκή ενημέρωση» ως τον πρωτεύοντα λόγο μη υιοθέτησης δράσεων ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις τους, 18 θεωρούν ότι «είναι μια διαδικασία με υψηλό κόστος», 10 ότι «είναι μια χρονοβόρα διαδικασία» και 8 ότι ευθύνεται η «έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού». Κανείς τους δεν απάντησε συμπληρώνοντας το πεδίο «Άλλο». Αυτός, λοιπόν, είναι ο λόγος που οι σχετικές συχνότητες αθροίζουν 171,7% και όχι 100%, πράγμα που μπορούμε να το ερμηνεύσουμε ως εξής: «Κατά μέσο όρο ο κάθε ερωτώμενος, που απάντησε σε αυτή την ερώτηση, προσέφερε 1,71% «θετικές απαντήσεις».

Στο αν οι επιχειρήσεις θα υιοθετούσαν δράσεις ΕΚΕ στο μέλλον, είτε υιοθετούν την στιγμή που διεξάγεται η έρευνα είτε δεν υιοθετούν δράσεις ΕΚΕ, το 75,71% εκφράζει τη θετική του στάση απέναντι σε μια μελλοντική υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ, ενώ το 24,29% δε θα ήθελε να υιοθετήσει στο μέλλον δράσεις ΕΚΕ στην επιχείρησή του.

Διάγραμμα 33: Υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ στο μέλλον από τις επιχειρήσεις της έρευνας

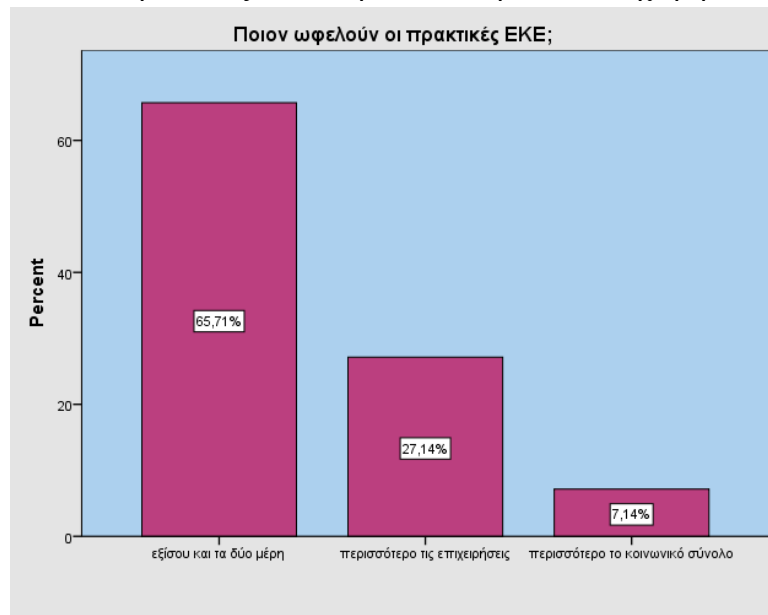

Διάγραμμα 34: Ποιος πρέπει να αποφασίζει για τις δράσεις ΕΚΕ

Στο ερώτημα «ποιος πρέπει να αποφασίζει για τις πρακτικές ΕΚΕ που θα υιοθετήσει μια επιχείρηση» το 46,48% δηλώνει πως «η διοίκηση και οι εργαζόμενοι από κοινού», ενώ το 21,13% δηλώνει πως η απόφαση για τις πρακτικές που θα

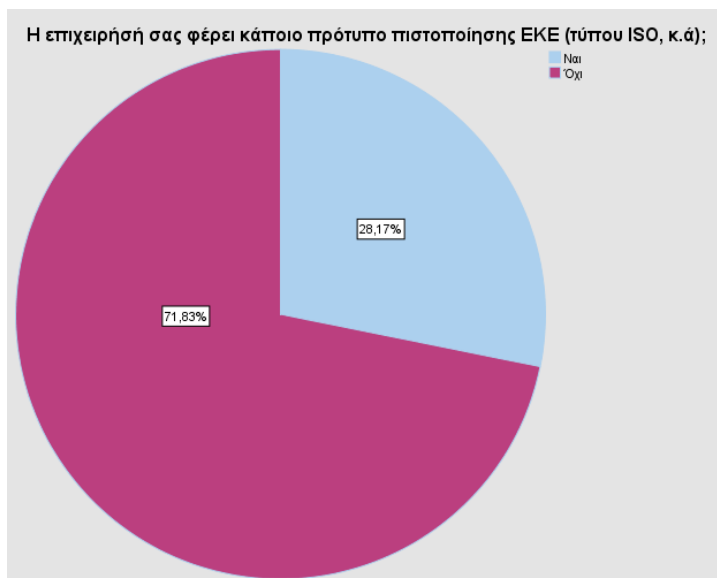
υιοθετήσει η επιχείρηση ανήκει αποκλειστικά στη δικαιοδοσία της επιχείρησης. Αξιοσημείωτο είναι πως το 32,39% δηλώνει πως «δε γνωρίζει/δεν απαντά».

Στην ερώτηση «Ποιον ωφελούν οι πρακτικές ΕΚΕ» η πλειονότητα των επιχειρήσεων δηλώνει πως οι πρακτικές ΕΚΕ ωφελούν «εξίσου και τα δύο μέρη», το 27,14% ότι ωφελούν «περισσότερο τις επιχειρήσεις» και, τέλος, το 7,14% δηλώνει πως οι πρακτικές ΕΚΕ ωφελούν «περισσότερο το κοινωνικό σύνολο».

Διάγραμμα 35: Ποιον ωφελούν οι δράσεις ΕΚΕ;

Στο αν «η επιχείρηση

φέρει κάποιο πρότυπο πιστοποίησης ΕΚΕ (τύπου ISO κ.ά.)», το 71,83% απάντησε αρνητικά, ενώ το 28,17% δήλωσε πως η επιχείρησή του πιστοποιείται με κάποιο πρότυπο ΕΚΕ.

Σε συνέχεια της προηγούμενης

ερώτησης, ρωτήσαμε τις επιχειρήσεις αν φέρουν κάποιο πρότυπο πιστοποίησης ΕΚΕ (τύπου ISO κ.ά.). Με βάση την προηγούμενη ερώτηση, λοιπόν, θα έπρεπε να έχουμε απαντήσεις από 20 επιχειρήσεις, οι οποίες θα μας υποδείκνυαν τα πρότυπα που φέρουν

οι επιχειρήσεις τους (θα μπορούσαν να είναι παραπάνω του ενός). Όμως, όπως

Διάγραμμα 36: Φέρουν οι επιχειρήσεις της έρευνας κάποιο πρότυπο πιστοποίησης ΕΚΕ (τύπου ISO, κ.ά.);

βλέπουμε στους παρακάτω πίνακες, λάβαμε απαντήσεις από

14 επιχειρήσεις και συνολικά 15 «θετικές απαντήσεις», που σημαίνει πως μια εκ των επιχειρήσεων δήλωσε ότι φέρει δυο πρότυπα πιστοποίησης τύπου ISO.

Case Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
\$ISO ^a	14	19,7%	57	80,3%	71	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 14 : Πρότυπο τύπου ISO: Ναι ή όχι

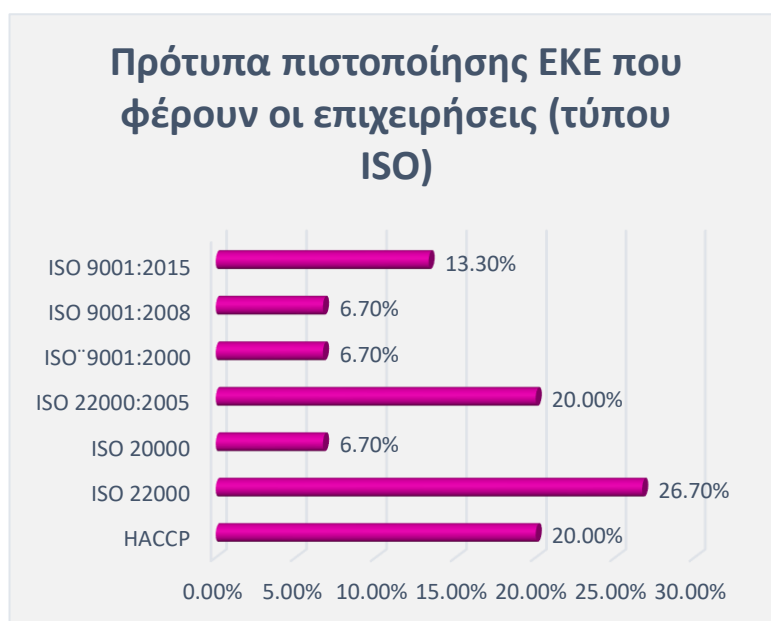
\$ISO Frequencies

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
ISOet.al. ^a	3	20,0%	21,4%
ISO22000	4	26,7%	28,6%
ISO20000	1	6,7%	7,1%
ISO 22000:2005	3	20,0%	21,4%
ISO9001:2000	1	6,7%	7,1%
ISO 9001:2008	1	6,7%	7,1%
ISO 9001:2015	2	13,3%	14,3%
Total	15	100,0%	107,1%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

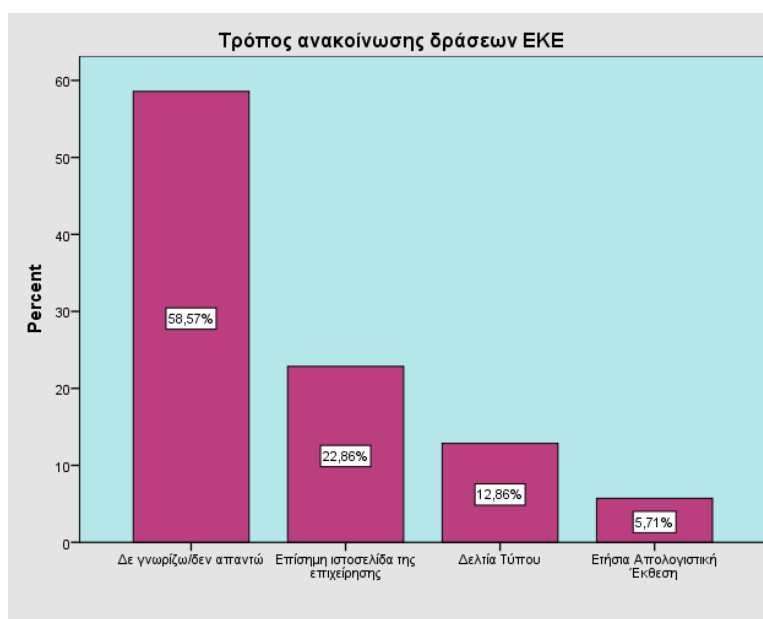
Πίνακας 15: Πρότυπα πιστοποίησης ΕΚΕ που φέρουν οι επιχειρήσεις της έρευνας

Πριν να παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης ερώτησης, θα πρέπει να αιτιολογήσουμε τον τρόπο που επιλέξαμε να τα παρουσιάσουμε κατ' αυτόν τον τρόπο. Θα έλεγε κανείς πως οι κατηγορίες ISO 22000 και ISO 22000:2005, θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν μαζί.

Διάγραμμα 37: Πρότυπα πιστοποίησης ΕΚΕ που φέρουν οι επιχειρήσεις της έρευνας

Ωστόσο, θεωρήσαμε πως δεν είναι το ορθό, κατά το σκεπτικό μας, διότι ο ερωτώμενος στην περίπτωση του ISO 22000, δε δίνει περαιτέρω πληροφορίες για την έκδοση του προτύπου και είναι μια χρήσιμη πληροφορία, που δε πρέπει να παραλειφθεί. Για τον ίδιο λόγο δε παραλείψαμε και το πρότυπο ISO 20000. Πάντως, η πλειονότητα των απαντήσεων σε αυτή την ερώτηση αποκρίνεται πως η επιχείρησή του φέρει το πρότυπο ISO 22000 (26,7%), ακολουθούν τα πρότυπα ISO 22000:2000 και HACCP (20%), το ISO 9001:2015 (13,30%), και τέλος, τα πρότυπα ISO9001:2000 ISO 9001:2008 και ISO 20000 (6,7% το καθένα).

Διάγραμμα 38: Τρόπος ανακοίνωσης δράσεων ΕΚΕ

Τέλος, στην ερώτηση σχετικά με τον τρόπο δημοσίευσης των δράσεων ΕΚΕ, το 58,57% δηλώνει ότι «δε γνωρίζει/δεν απαντά», το 22,86% ότι χρησιμοποιεί την «επίσημη ιστοσελίδα της επιχείρησης» για να ανακοινώσει τις δράσεις ΕΚΕ, το 12,86% τα «δελτία τύπου», ενώ το

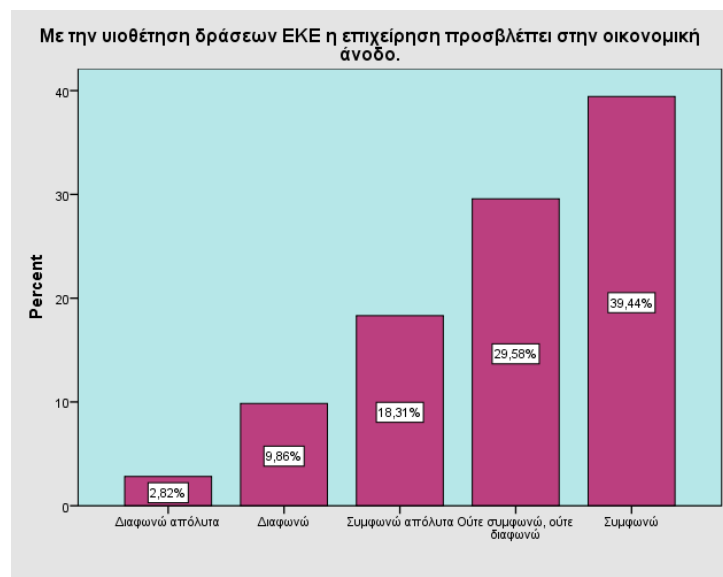
5,71% δημοσιοποιεί τις δράσεις ΕΚΕ στην «Ετήσια Απολογιστική του Έκθεση».

9.2. Αποτελέσματα έρευνας: Β' μέρος – Ερωτήσεις ειδικού περιεχομένου

9.2.1. Οικονομική διάσταση ΕΚΕ

Στις ερωτήσεις αυτής της ενότητας συμπεριλάβαμε εκείνες που θεωρούμε ότι συνδέονται με την οικονομική διάσταση της ΕΚΕ και της βιώσιμης ανάπτυξης. Ειδικότερα, εξετάζουμε αν η επιχείρηση αντιλαμβάνεται τα πλεονεκτήματα που μπορεί να αποκομίσει από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ, που σχετίζονται με ζητήματα οικονομικής ανέλιξης, φήμης, ανταγωνιστικότητας, προσέλκυσης επενδύσεων και χρηματοδοτικών κεφαλαίων. Επιπρόσθετα, συμπεριλάβαμε ερωτήσεις που συνδέονται με την ανοικοδόμηση σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ της επιχείρησης και

τοπικής κοινωνίας, αλλά και αμοιβαίας ωφέλειας τους από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ. Τέλος, συμπεριλάβαμε τις ερωτήσεις εκείνες που θεωρούμε πως συνδέονται με

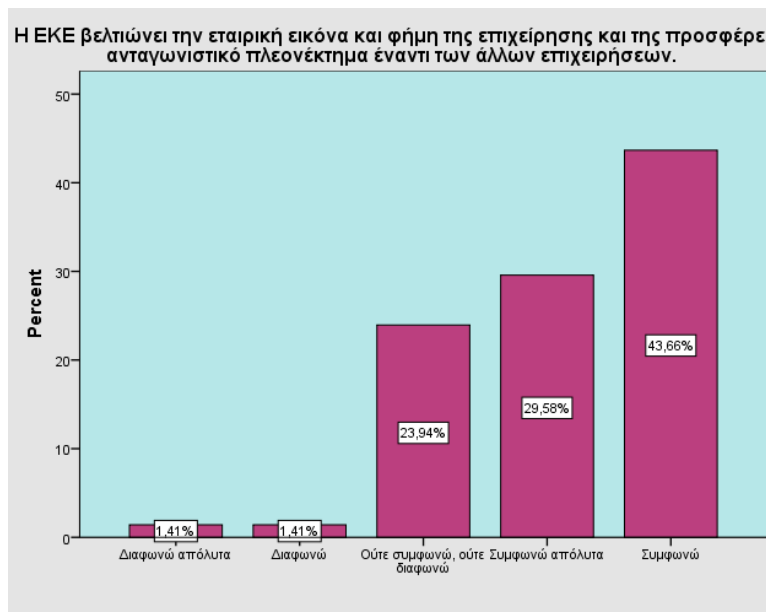

Διάγραμμα 39: Με την υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ η επιχείρηση προσβλέπει στην οικονομική άνοδο

την οικοδόμηση ενός ηθικού περιβάλλοντος στην επιχείρηση, αποφεύγοντας πρακτικές δωροδοκίας, εκβιασμού και διαφθοράς. Η θετική ή αρνητική στάση των επιχειρήσεων απέναντι σε μια σειρά προτάσεων που σχετίζονται με τα ζητήματα που θίξαμε άνωθεν εκφράζεται με το βαθμό συμφωνίας τους ή μη σε αυτές.

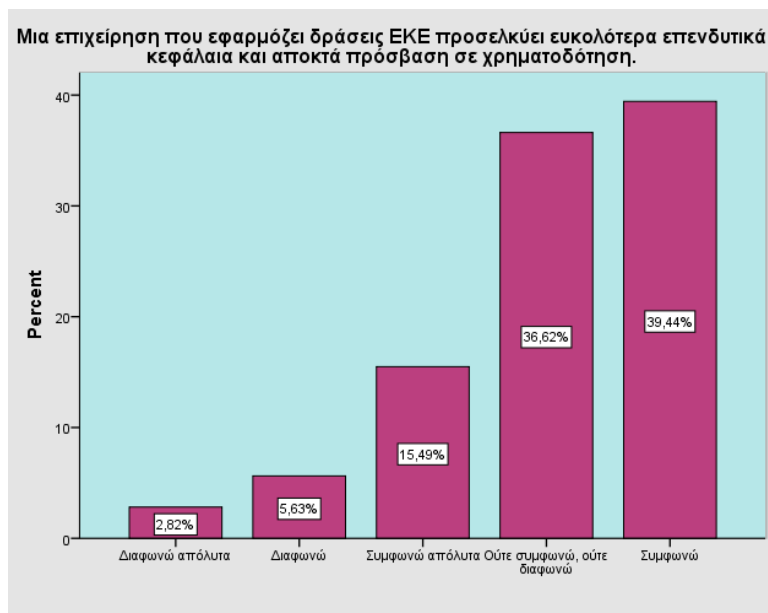
Ειδικότερα, αναφορικά με το πόσο συμφωνούν στην πρόταση «Με την υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ η επιχείρηση προσβλέπει στην οικονομική άνοδο», το 39,44% «συμφωνεί», το 29,58% κρατεί μια πιο ουδέτερη στάση, αφού «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί», το 18,31% «συμφωνεί απόλυτα», ενώ το 9,86% και το 2,82% «διαφωνεί» και «διαφωνεί απόλυτα», αντίστοιχα.

Στην πρόταση «Η ΕΚΕ βελτιώνει την εταιρική εικόνα και φήμη της επιχείρησης και της προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων επιχειρήσεων» ο βαθμός συμφωνίας των επιχειρήσεων είναι υψηλός, καθώς το 43,66% «συμφωνεί», το 29,58% «συμφωνεί

Διάγραμμα 40: Η ΕΚΕ βελτιώνει την εταιρική εικόνα της επιχείρησης και της προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων επιχειρήσεων

απόλυτα», το 23,64% «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί», ενώ το 1,41% «διαφωνεί» και «διαφωνεί απόλυτα» και στις δύο περιπτώσεις, δηλαδή ο χαμηλότερος βαθμός συμφωνίας σε αυτή την πρόταση, που δείχνει την αρνητική αντίληψη που έχουν οι επιχειρήσεις στην ανταγωνιστικότητα και στην καλύτερη φήμη που προκύπτει από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ ανέρχεται σε 2,82%.

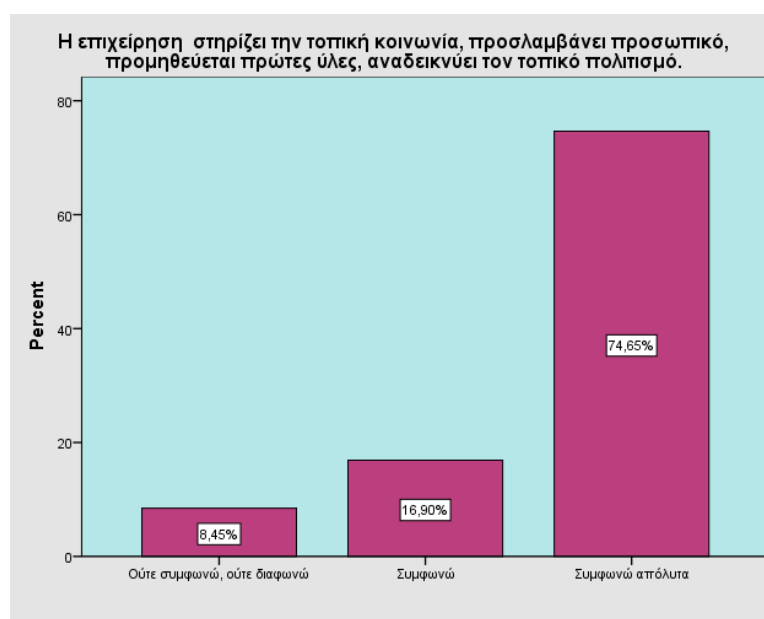

Διάγραμμα 41: Μια επιχείρηση που εφαρμόζει δράσεις ΕΚΕ προσελκύει ευκολότερα επενδυτικά κεφάλαια και αποκτά πρόσβαση σε χρηματοδότηση

Στην πρόταση που επισημαίνει την ευκολία προσέλκυσης επενδυτικών και χρηματοδοτικών κεφαλαίων, λόγω της υιοθέτησης πρακτικών ΕΚΕ από την επιχείρηση, το 39,44% «συμφωνεί», το 36,62% «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί», το 15,49% «συμφωνεί απόλυτα»,

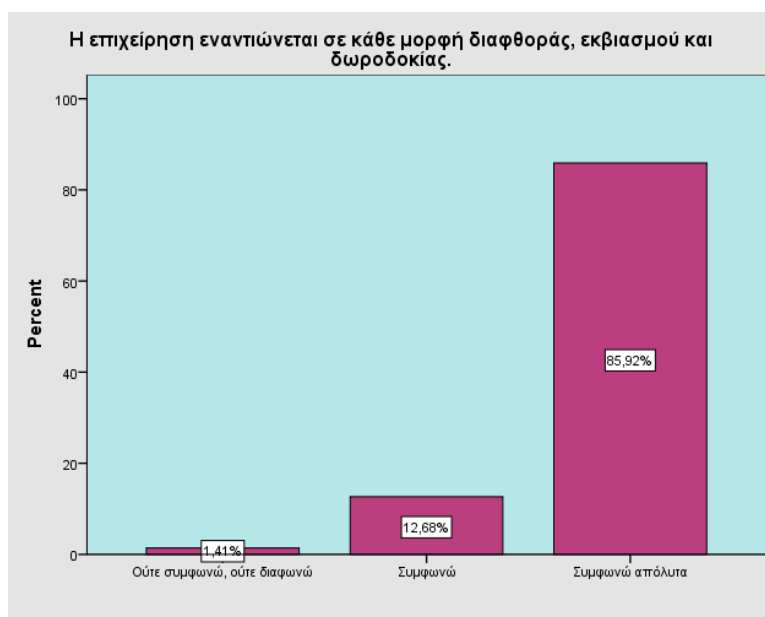
ενώ το 5,63% και το 2,82% «διαφωνεί» και «διαφωνεί απόλυτα», αντιστοίχως.

Στην πρόταση που αφορά τη σημασία της στήριξης της τοπικής κοινότητας από την πλευρά των επιχειρήσεων με την πρόσληψη τοπικού εργατικού δυναμικού, αλλά και την συνεργασία με τοπικούς προμηθευτές, ακόμη και την ανάδειξη της τοπικής κουλτούρας, η πλειονότητα των

Διάγραμμα 42: Η επιχείρηση στηρίζει την τοπική κοινωνία, προσλαμβάνει προσωπικό, προμηθεύεται τις πρώτες ύλες από αυτή και αναδεικνύει τον τοπικό πολιτισμό

επιχειρήσεων τάσσεται υπέρ αυτής της άποψης με συνολικό ποσοστό 91,55% (74,65% για την κατηγορία «συμφωνώ απόλυτα» και 16,90% «συμφωνώ»), ενώ ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 8,45% εκφράζει μια πιο «ήπια», θα λέγαμε, στάση, καθώς «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί». Το ενδιαφέρον είναι πως, γι' αυτή την πρόταση, δε προτιμήθηκαν οι επιλογές «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα», γεγονός που υπογραμμίζει ακόμη περισσότερο τη φιλικά διακείμενη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στην οικοδόμηση ενός συνεργατικού κλίματος με την τοπική κοινωνία και τους ανθρώπους της.

Διάγραμμα 43: Η επιχείρηση εναντιώνεται σε κάθε μορφή διαφθοράς, εκβιασμού και δωροδοκίας

Τέλος, η ενότητα αυτή κλείνει με την στάση των επιχειρήσεων απέναντι στις πρακτικές διαφθοράς, εκβιασμού και δωροδοκίας. Όπως και στην προηγούμενη πρόταση, ομοίως και σε αυτή, τα ποσοστά κατανέμονται ανάμεσα στον υψηλό βαθμό συμφωνίας απέναντι στον «πόλεμο» της

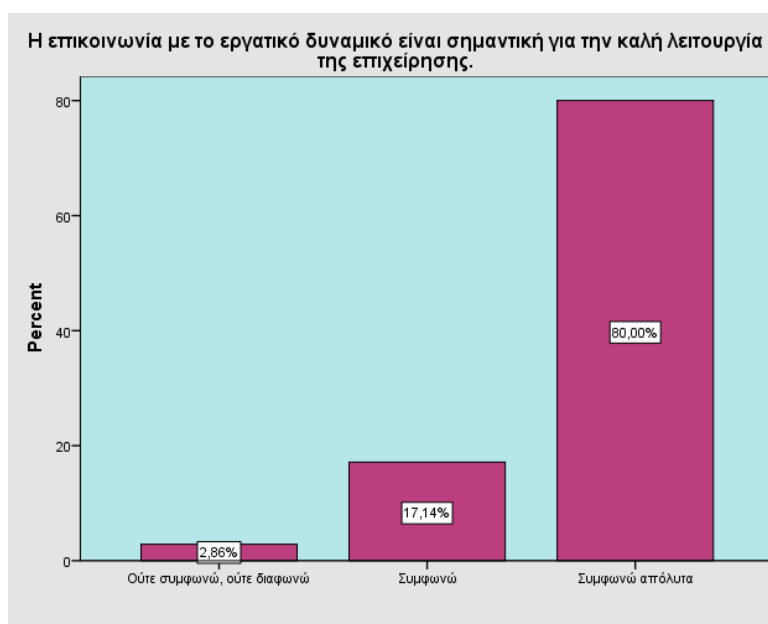
επιχείρησης σε πρακτικές διαφθοράς, εκβιασμού και δωροδοκίας, και σε μια πιο «ήπια» στάση, που όμως καταλαμβάνει ένα πολύ μικρό ποσοστό. Ειδικότερα, η πλειονότητα των επιχειρήσεων εναντιώνεται σε πρακτικές αυτού του είδους με συνολικό ποσοστό 98,6% (85,92% για την κατηγορία «συμφωνώ απόλυτα» και 12,68% για την κατηγορία «συμφωνώ»), ενώ το 1,41% «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί».

9.2.2. Κοινωνική διάσταση ΕΚΕ

Στην ενότητα αυτή εντάξαμε ερωτήσεις που θεωρούμε πως αφορούν την κοινωνική διάσταση της ΕΚΕ και συνδέονται άμεσα με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Ειδικότερα, θεωρήσαμε την επιχείρηση ως μια κοινωνική οντότητα, που αποτελείται από

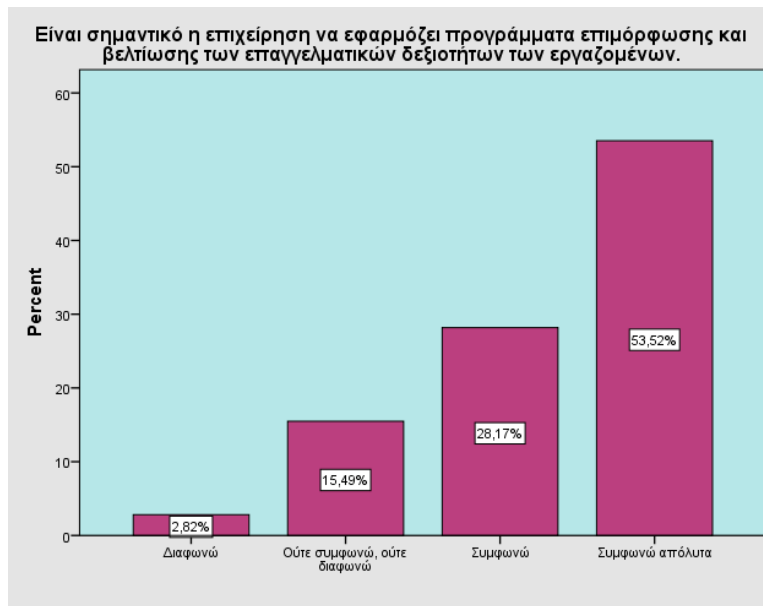
ανθρώπους. Οι άνθρωποι της, εντός και εκτός της επιχείρησης, αναπτύσσουν διαφόρων ειδών σχέσεις τόσο μεταξύ τους, όσο και με μια σειρά από άλλους ανθρώπους. Οι σχέσεις αυτές μπορεί να είναι σχέσεις επικοινωνίας, σεβασμού, κατανόησης, αμοιβαίας αναγνώρισης, αλληλεγγύης, διαπραγματεύσεων, συμφερόντων, συγκρούσεων κ.λπ. Με γνώμονα, επομένως, το ανθρώπινο στοιχείο και το είδος το σχέσεων που αναπτύσσουν οι άνθρωποι της επιχείρησης μεταξύ τους αλλά και με την κοινωνία, εντάξαμε σε αυτή την ενότητα προτάσεις με τις οποίες θα σκιαγραφήσουμε τη θετική ή αρνητική στάση των επιχειρήσεων απέναντι σε ζητήματα κοινωνικής φύσεως που συνδέονται με την ΕΚΕ και τη ΒΑ.

Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις θεωρούν πολύ σημαντική την επικοινωνία με το εργατικό δυναμικό, ώστε και η επιχείρηση να μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί εποικοδομητικά, καθώς, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα, το 97,14% (80% «συμφωνεί απόλυτα»,

Διάγραμμα 44: Η επικοινωνία με το εργατικό δυναμικό είναι σημαντική για την καλή λειτουργία της επιχείρησης

το 17,14 «συμφωνεί») εκφράζει τον υψηλό βαθμό συμφωνίας του με την παραπάνω πρόταση, ενώ μόλις το 2,86% «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί».

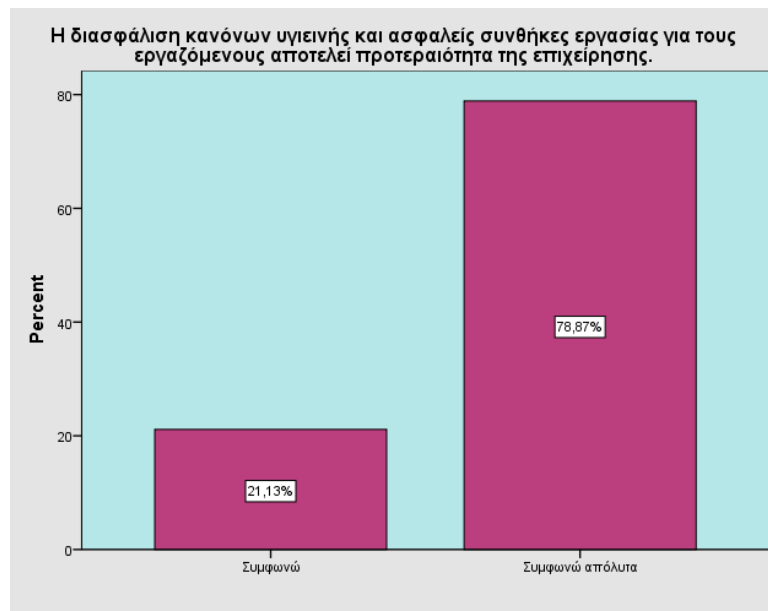

Διάγραμμα 45: Είναι σημαντικό η επιχείρηση να εφαρμόζει προγράμματα επιμόρφωσης και βελτίωσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων των εργαζομένων

Αναφορικά με την εφαρμογή προγραμμάτων επιμόρφωσης και βελτίωσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων των εργαζομένων, οι επιχειρήσεις δήλωσαν ότι «συμφωνούν απόλυτα» με ποσοστό 53,52%, «συμφωνούν» με ποσοστό 28,17%, ενώ το 15,49% «ούτε

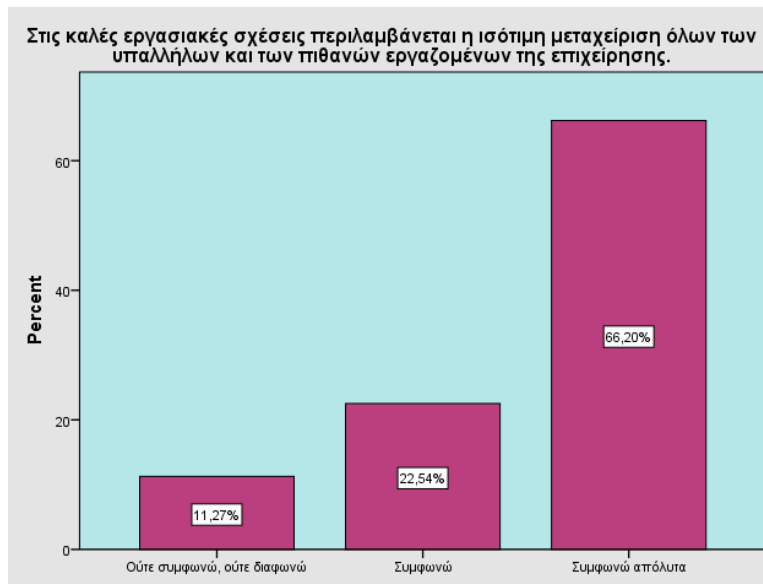
συμφωνεί, ούτε διαφωνεί» με αυτή την πρακτική, και τέλος, το 2,82% δήλωσε ότι «διαφωνεί».

Σε θέματα που άπτονται της υγείας και της ασφάλειας στο χώρο της εργασίας, η στάση των επιχειρήσεων ήταν εξ' ολοκλήρου θετική, αφού το 78,87% δήλωσε πως «συμφωνεί απόλυτα» και το 21,13% «συμφωνεί» με την οικοδόμηση ενός υγιεινού και ασφαλή περιβάλλοντος εργασίας για τους εργαζομένους

Διάγραμμα 46: Η διασφάλιση των κανόνων υγιεινής και οι ασφαλείς συνθήκες εργασίας για τους εργαζομένους αποτελεί προτεραιότητα της επιχείρησης

της. Κανένας από τους ερωτώμενους δεν εξέφρασε την αρνητικότητά του ή μια πιο ουδέτερη στάση απέναντι σε αυτό το ζήτημα.

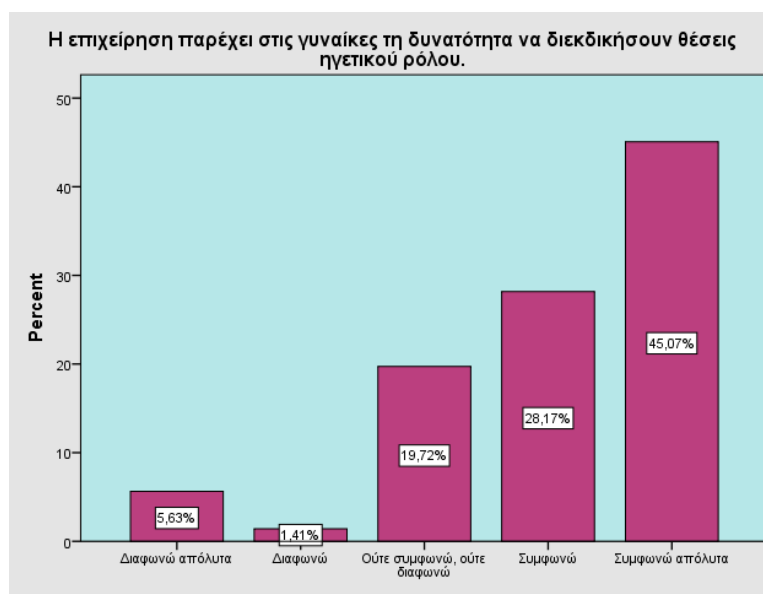

Διάγραμμα 47: Στις καλές εργασιακές σχέσεις περιλαμβάνεται η ισότιμη μεταχείριση όλων των υπαλλήλων και των πιθανών εργαζομένων της επιχείρησης

Στο κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με την άποψη ότι στις «καλές εργασιακές σχέσεις περιλαμβάνεται η ισότιμη μεταχείριση όλων υπαλλήλων και των πιθανών εργαζομένων της, ανεξάρτητα από το φύλο, τη θρησκεία, την εθνικότητα, τη φυλή, τη

σεξουαλική προτίμηση», το 88,74% μοιάζει να συμφωνεί, αφού το 66,20% «συμφωνεί απόλυτα» και το 22,54% «συμφωνεί», ενώ ένα ποσοστό 11,27% υιοθετεί μια πιο «ουδέτερη» στάση, αφού δηλώνει πως «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί».

Οι επόμενες δύο ερωτήσεις, εστιάζουν στις γυναίκες και στον τρόπο που αυτές αντιμετωπίζονται στο χώρο της εργασίας: *Τους προσφέρει η επιχείρηση τη δυνατότητα να διεκδικήσουν θέσεις ηγετικού χαρακτήρα; Τους προσφέρει η επιχείρηση τις απαραίτητες παροχές λόγω μητρότητας προκειμένου να επιτευχθεί η ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής;*

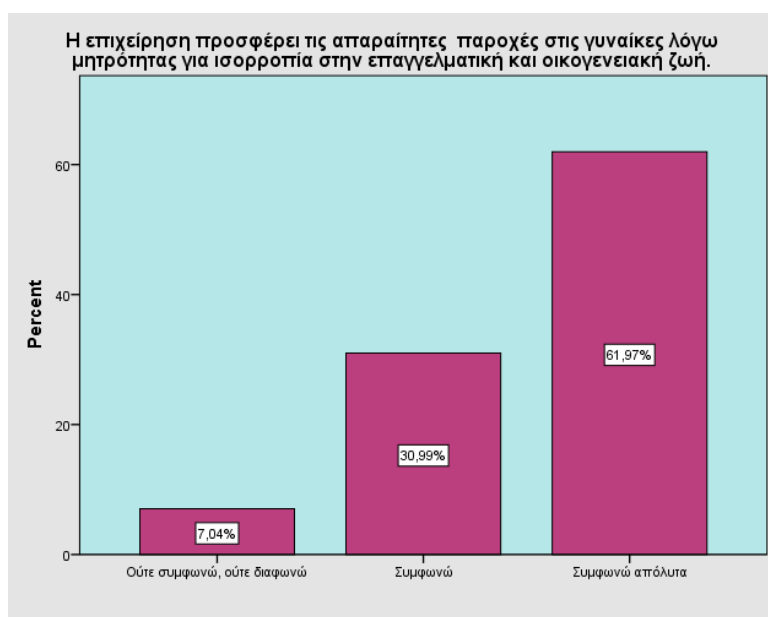

Διάγραμμα 48: Η επιχείρηση παρέχει στις γυναίκες τη δυνατότητα να διεκδικήσουν θέσεις ηγετικού ρόλου

Σχετικά με το πρώτο ερώτημα που θέσαμε, παρατηρούμε πως το 45,07% «συμφωνεί απόλυτα», το 28,17% «συμφωνεί», οπότε ο υψηλός βαθμός συμφωνίας διαμορφώνεται σε 73,24%, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 19,72% διατηρεί μια πιο

«μετριασμένη» στάση απέναντι στο ζήτημα που θέσαμε, ενώ το αντίστοιχο χαμηλό επίπεδο συμφωνίας διαμορφώνεται στο 7,04%, όπου το 1,41% «διαφωνεί» και το 5,63% «διαφωνεί απόλυτα».

Σχετικά με το δεύτερο ερώτημα που θέσαμε, μπορούμε να δούμε πως κατά 92,96% (61,97% «συμφωνούν απόλυτα» και «30,99% «συμφωνούν») οι επιχειρήσεις προσφέρουν στις γυναίκες τις απαραίτητες παροχές λόγω μητρότητας, προκειμένου να μπορούν να βρουν τη «χρυσή τομή» μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Πάντως, το 7,04% «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί», ενώ δεν υπάρχουν επιχειρήσεις

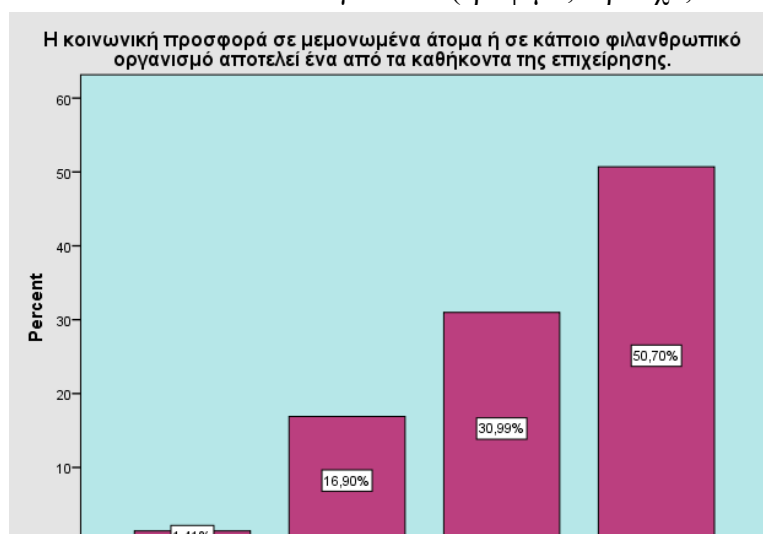

Διάγραμμα 49: Η επιχείρηση προσφέρει τις απαραίτητες παροχές στις γυναίκες λόγω μητρότητας, για ισορροπία στην επαγγελματική και οικογενειακή ζωή

που να δήλωσαν την αντίθεσή τους την παραπάνω πρακτική.

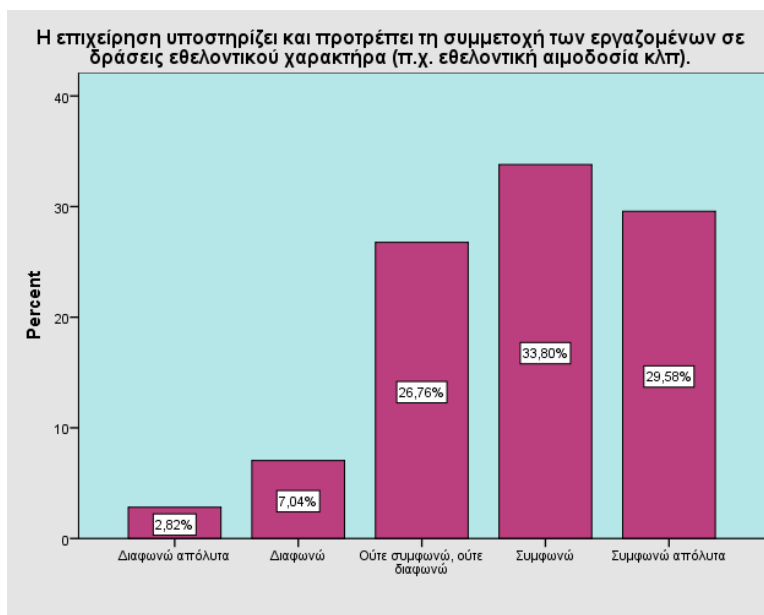
Η επόμενη δυάδα ερωτήσεων εστιάζει στη σημασία που έχει η φιλανθρωπία και ο εθελοντισμός για τις επιχειρήσεις. Ειδικότερα, όπως μπορούμε να δούμε από τα δοθέντα γραφήματα, «η κοινωνική προσφορά [με τη μορφή χρημάτων, υλικών αγαθών (τρόφιμα, ρούχα,

κ.λπ.) ή υπηρεσιών (χορηγία, εκστρατεία, ποσοστό από κέρδη κ.λπ.)] σε μεμονωμένα άτομα ή και σε κάποιο φιλανθρωπικό οργανισμό» αποτελεί με συνολικό ποσοστό 81,69% [(προκύπτει από το βαθμό «απόλυτης συμφωνίας» (50,70%) και «συμφωνίας» (30,99%)] ένα από τα καθήκοντα της επιχείρησης.

Διάγραμμα 50: Η κοινωνική προσφορά σε μεμονωμένα άτομα ή κάποιο φιλανθρωπικό οργανισμό αποτελεί ένα από τα καθήκοντα της επιχείρησης

Ωστόσο, μια μερίδα επιχειρήσεων δηλώνει πως «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί» ότι η πρακτική αυτή είναι καθήκον της επιχείρησης, ενώ, τέλος, ένα μικρό ποσοστό (1,41%) «διαφωνεί απόλυτα».

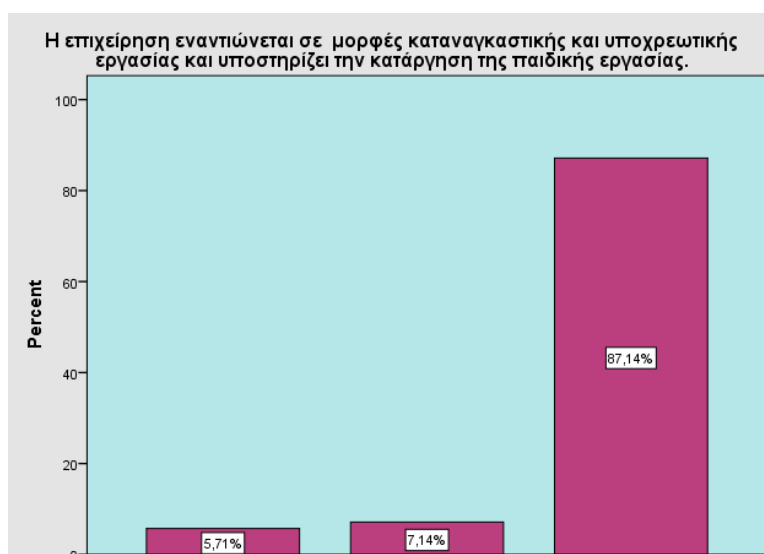

Διάγραμμα 51: Η επιχείρηση υποστηρίζει και προτρέπει τη συμμετοχή των εργαζομένων σε δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα

Όσον αφορά τον εθελοντισμό, οι επιχειρήσεις δηλώνουν με ποσοστό 63,38% (όπου το 29,58% «συμφωνεί απόλυτα» και το 33,80% «συμφωνεί») ότι υποστηρίζουν και προτρέπουν τη συμμετοχή των εργαζομένων σε δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα, ενώ ένα

ποσοστό της τάξης του 26,76% δηλώνει πως «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί» με την πρακτική αυτή. Τέλος, το 7,04% «διαφωνεί» και το 2,82% «διαφωνεί απόλυτα» με την προτροπή των εργαζομένων σε δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα.

Τέλος, αναφορικά με τη στάση που υιοθετούν οι επιχειρήσεις απέναντι στις μορφές καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας και της παιδικής εργασίας, η συντριπτική πλειοψηφία (94,28%, όπου το 87,14% «συμφωνεί απόλυτα» και το 7,14% «συμφωνεί») τάσσεται υπέρ της καταπολέμησης

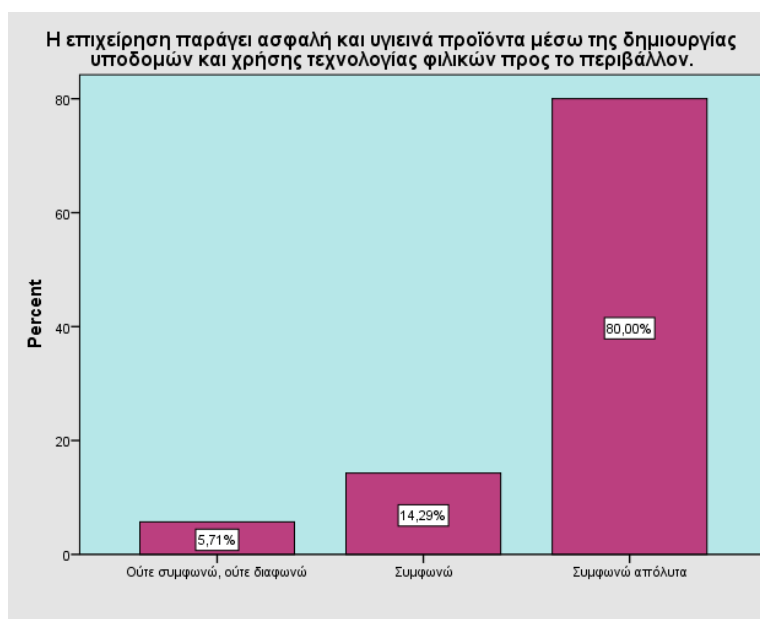

Διάγραμμα 52: Η επιχείρηση εναντιώνεται σε μορφές καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας και υποστηρίζει την κατάργηση της παιδικής εργασίας

τους, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 5,71% «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί» στη διαμόρφωση από μέρους της επιχείρησης ενός κλίματος εναντίωσης σε ζητήματα που σχετίζονται με τις θεσμοθετημένες μορφές καταναγκαστικής, υποχρεωτικής και παιδικής εργασίας

9.2.3. Περιβαλλοντική διάσταση ΕΚΕ

Σε αυτή την ενότητα συμπεριλάβαμε τις ερωτήσεις εκείνες που θεωρούμε ότι αφορούν την περιβαλλοντική διάσταση της ΕΚΕ, δηλαδή ερωτήσεις που θίγουν τη σπουδαιότητα λήψης μέτρων από μέρους των επιχειρήσεων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ανοικοδόμηση ενός βιώσιμου, εν τέλει,

Διάγραμμα 53: Η επιχείρηση παράγει ασφαλή και υγιεινά προϊόντα μέσω της δημιουργίας υποδομών και χρήσης τεχνολογίας φιλικών προς το περιβάλλον

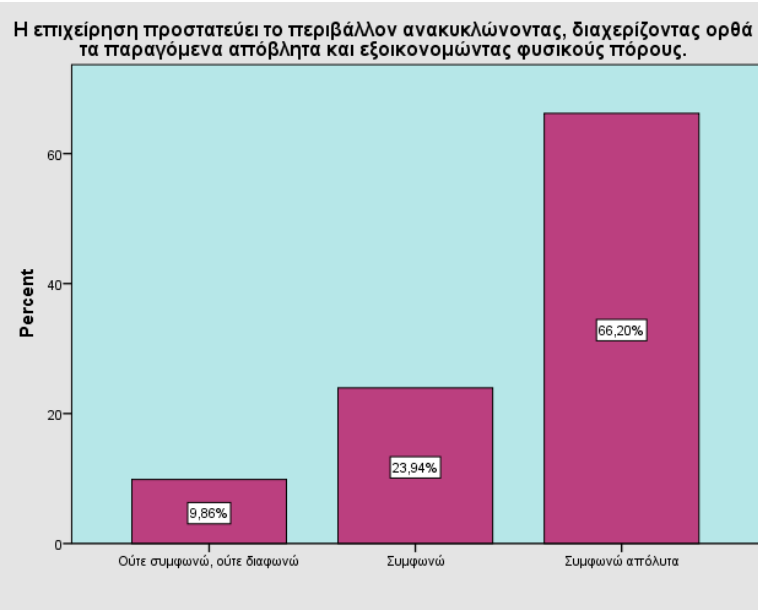
περιβάλλοντος όσο για τις παρούσες γενεές όσο και για τις επερχόμενες.

Ειδικότερα, όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει στο διπλανό διάγραμμα, η πλειονότητα των επιχειρήσεων, με συνολικό ποσοστό 94,29% (80% «συμφωνούν απόλυτα», 14,29% «συμφωνούν») τάσσεται υπέρ της παραγωγής ασφαλών και υγιεινών προϊόντων μέσω της δημιουργίας υποδομών και της χρήσης τεχνολογίας φιλικά διακείμενων προς το περιβάλλον, ενώ μόλις το 5,71% «ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί» με τις πρακτικές αυτές.

Τέλος, όσον αφορά τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στην ανακύκλωση, την ορθή διαχείριση των παραγόμενων αποβλήτων και την εξοικονόμηση των φυσικών πόρων, η πλειονότητα των επιχειρήσεων, με συνολικό ποσοστό

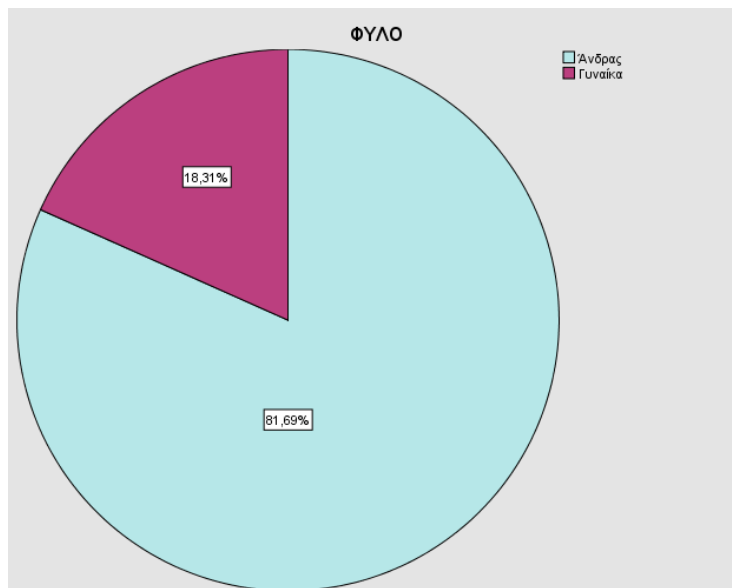
89,94% (66,20% «συμφωνούν

απόλυτα» και 23,94% «συμφωνούν»), είναι θετική, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 9,86% φαίνεται «ούτε να συμφωνεί, ούτε να διαφωνεί», υιοθετώντας μια πιο «ουδέτερη στάση».

Διάγραμμα 54: Η επιχείρηση προστατεύει το περιβάλλον ανακυκλώνοντας, διαχειρίζοντας ορθά τα παραγόμενα απόβλητα και εξοικονομώντας φυσικούς πόρους

9.3. Αποτελέσματα έρευνας: Γ' μέρος – Δημογραφικά στοιχεία

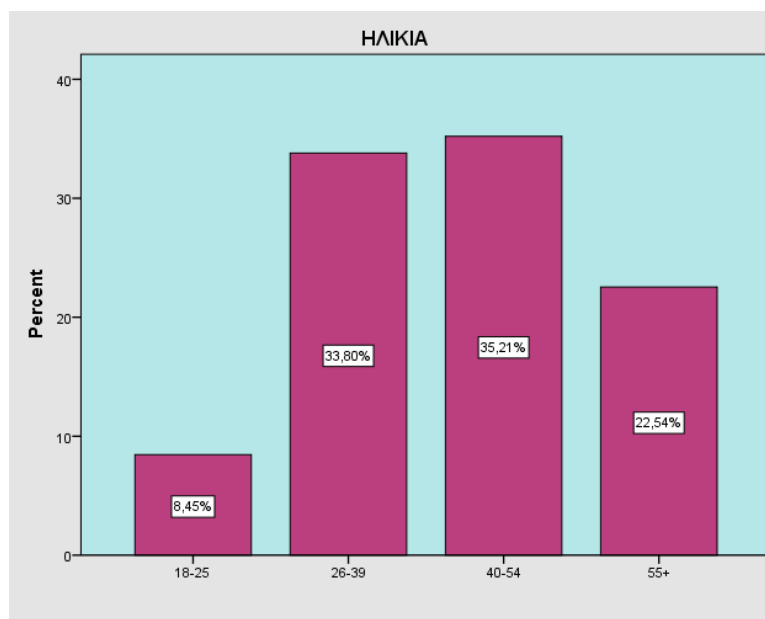

Διάγραμμα 55: Φύλο συμμετεχόντων στην έρευνα

αφορά γυναίκες.

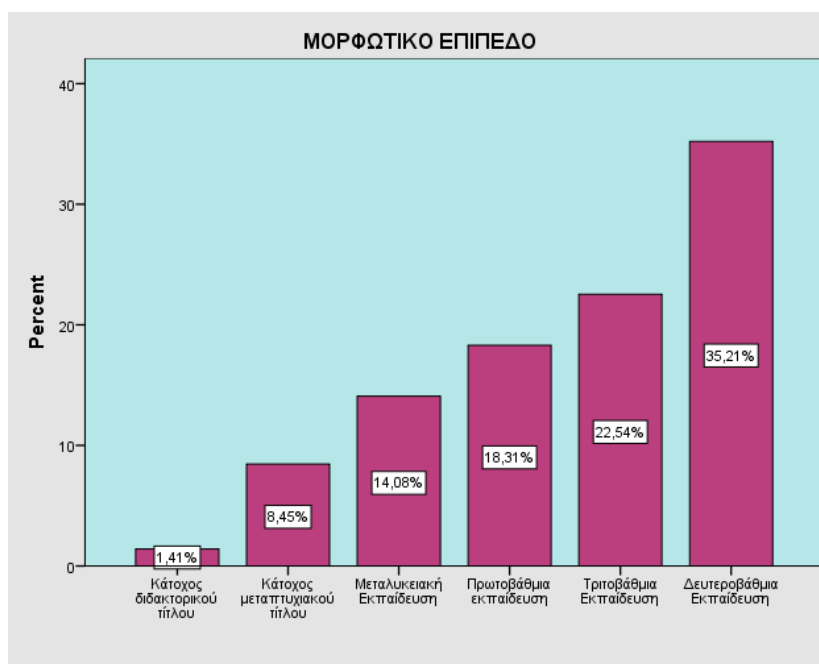
Αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, από το γράφημα που αφορά το «Φύλο» των συμμετεχόντων στην έρευνα, πληροφορούμαστε ότι στην πλειονότητά τους είναι άντρες με ποσοστό 81,69%, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 18,31%

Εν συνεχεία, το δείγμα κατηγοριοποιείται ηλικιακά στις κατηγορίες που ορίσαμε στην έρευνά μας ως εξής: Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 40-54 με ποσοστό 35,21%, αμέσως επόμενοι έρχονται όσοι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα

Διάγραμμα 56: Ηλικία συμμετεχόντων στην έρευνα

26-39 (33,80%), ενώ ακολουθούν η ηλικιακή ομάδα 55+ (22,54%) και 18-25 (8,45%).

Διάγραμμα 57: Μορφωτικό επίπεδο συμμετεχόντων στην έρευνα

Τέλος, το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων της έρευνας ανέρχεται σε 35,21% για την κατηγορία «Δευτεροβάθμια εκπαίδευση», 22,54% για την κατηγορία «Τριτοβάθμια εκπαίδευση», 18,31% για την

κατηγορία «Πρωτοβάθμια εκπαίδευση», 14,08% για την κατηγορία «Μεταλυκειακή εκπαίδευση», 8,45% για την κατηγορία «Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου» και μόλις 1,41% ανήκει στην κατηγορία «Κάτοχος διδακτορικού τίτλου».

10. Αποτίμηση αποτελεσμάτων έρευνας: Ζητήματα ηθικής δεοντολογίας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

10.1. Η ηθική στην έρευνα (research ethics)

Η ηθική αποτελεί αναπόσπαστο κόμματα της καθημερινότητάς μας, καθώς προβαίνουμε συνεχώς σε μια στάθμιση καταστάσεων με γνώμονα το αν συνιστούν ηθική ή ανήθικη συμπεριφορά. Την κοινωνικοποίηση των παιδιών με βάση τους ηθικούς κανόνες αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν η οικογένεια του παιδιού, το σχολείο, η εκκλησία, ο κοινωνικός περίγυρος, όπου το παιδί εσωτερικεύει τους ηθικούς κανόνες της κοινωνίας όπου ζει και δραστηριοποιείται. Ωστόσο, η εσωτερίκευση των κανόνων ηθικής δεν είναι μια διαδικασία που παύει να υφίσταται με την ενηλικίωση του παιδιού, αλλά μια δια βίου μάθηση, θα λέγαμε, αλλά και μια διά βίου πρόκληση, στο βαθμό που στην καθημερινότητά του έρχεται αντιμέτωπος με μια σειρά από καταστάσεις που πρέπει να «ζυγίσει» προκειμένου να προβεί σε ενέργειες. Φυσικά, οι ηθικοί κανόνες μπορεί να είναι «κοινοί», αλλά να μπορεί να διαφοροποιείται η ερμηνεία τους από κοινωνία σε κοινωνία αλλά και από χρόνο σε χρόνο (Rensik, 2015).

Η έννοια της ηθικής, λοιπόν, δε θα μπορούσε να λείπει ούτε από το χώρο των επιστημών, στο βαθμό που αποτελεί – εκτός «από το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς» - «τη μέθοδο, διαδικασία ή προοπτική για να αποφασίζει κανείς πώς να δράσει και να αναλύσει σύνθετα προβλήματα και θέματα». Οι επιστήμονες οφείλουν να διεξάγουν επιστημονική έρευνα τηρώντας τους κανόνες δεοντολογίας στην έρευνα, προωθώντας τη γνώση, την αλήθεια και την αμεροληψία της έρευνας, προάγοντας την εμπιστευτικότητα και την προστασία των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων (ό.π.).

Στην παρούσα έρευνα τηρήθηκαν όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου να διασφαλιστεί πως επρόκειτο για μια έρευνα που σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, προστατεύει και κάνει υπεύθυνη χρήση των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων, παρέχει στους συμμετέχοντες επαρκείς πληροφορίες σχετικά την έρευνα, ζητά τη συγκατάθεσή τους και υποχρεούται να κοινοποιήσει τα αποτελέσματα της έρευνας, διαφυλάττει την ανωνυμία των συμμετεχόντων, σέβεται τα προσωπικά δεδομένα «τρίτων», στα στοιχεία των οποίων είχε πρόσβαση και δε

συμπεριέλαβε στην έρευνα (The Norwegian National Research Ethics Committees, 2019).

Ειδικότερα, τόσο κατά την τηλεφωνική επικοινωνία που είχαμε με τους ερωτώμενους, όσο και κατά την αποστολή με e-mail του ερωτηματολογίου, όσο και σε ειδικό παράρτημα του ίδιου του ερωτηματολογίου, αλλά και με την αποστολή μιας συνοδευτικής με το ερωτηματολόγιο επιστολής γνωστοποιούνταν ρητά ο στόχος και ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας, ο φορέας διεξαγωγής και τα προσωπικά στοιχεία του ερευνητή. Επίσης, γνωστοποιούνταν στους συμμετέχοντες ότι τα προσωπικά τους στοιχεία προστατεύονται και αφορούν αποκλειστικά τη διεξαγωγή της έρευνας και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους ερευνητικούς σκοπούς. Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνονταν πως η συμμετοχή τους είναι εθελοντική και το δικαίωμα άρνησης της μη συμμετοχής τους στην ερευνητική διαδικασία. Επισημάναμε, τέλος, πως ήταν εφικτή η αποστολή, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, της αποστολής των αποτελεσμάτων αυτής.

10.2. Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Με την παρούσα έρευνα επιχειρήθηκε η ανίχνευση και η σκιαγράφηση των αντιλήψεων και των στάσεων των επιχειρήσεων του Νομού Αιτωλοακαρνανίας απέναντι στην ΕΚΕ και στη σύνδεσή της με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν γεωγραφικά, τομεακά και χρονικά καθορισμένο, καθώς η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων μιας περιοχής (νομός Αιτωλοακαρνανίας), σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (από τις 24-3-2021 έως 9-5-2021) και σε συγκεκριμένο τομέα οικονομικής δραστηριότητας (μεταποίηση), και κατά συνέπεια αυτό σημαίνει πως δεν μπορούν να εξαχθούν γενικευμένα συμπεράσματα που να αφορούν το σύνολο της ελληνικής επιχειρηματικής πραγματικότητας και πως μια μελλοντική έρευνα θα έπρεπε να δοκιμαστεί σε μεγαλύτερο αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτής.

Ακόμη, το γεγονός ότι η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μπορεί να πραγματοποιήθηκε και από εργαζόμενους, οι οποίοι μπορεί να μην ήταν επαρκώς ενημερωμένοι με την υιοθέτηση πρακτικών από μέρους της επιχείρησης στην οποία εργάζονται, θα σήμαινε μια διαφοροποίηση ως προς το βαθμό αντίληψης και το βαθμό πραγματικής υιοθέτησης πρακτικών ΕΚΕ και βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, η

μέθοδος της «χιονοστιβάδας» (snow-ball sampling), η οποία χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογική των πρωτογενών δεδομένων σε κάποιες περιπτώσεις - είναι συχνή η χρήση της στις κοινωνικές επιστήμες- μπορεί να διευκόλυνε τη διαδικασία χρονικά, καθώς κάποιοι από τους ερωτώμενους στους οποίους στάλθηκαν τα ερωτηματολόγια λειτούργησαν ως «σπόροι» (seeds), παρέχοντας πληροφορίες επικοινωνίας (ονόματα, τηλέφωνα, ηλεκτρονικές διευθύνσεις) άλλων ατόμων, με τους οποίους μοιράζονται κοινά ή παρόμοια χαρακτηριστικά (peers) (Πύλλη, Μ., Ραφτόπουλος, Σ., 2012:739)

Μπορεί, λοιπόν, να σημαίνει πως ο ερευνητής, προκειμένου οι ερωτώμενοι να του έχουν υποδείξει τον υπο-πληθυσμό δημιουργήσαν μαζί του μια σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ωστόσο, ενέχει κάποιους μεθοδολογικούς περιορισμούς, όπως ότι δε δύναται να καθορίσει τον τελικό πληθυσμό του δείγματος και να αξιολογήσει και να ελέγχει τις αλυσίδες και τον αριθμό των ατόμων των αλυσίδων που δημιουργούνται, να επιβεβαιώσει τα κριτήρια εισαγωγής των υποκειμένων στην έρευνα, αλλά μεθοδολογικό περιορισμό, αποτελεί, επίσης, και το γεγονός της χρήσης των ίδιων των συμμετεχόντων ως βοηθών της έρευνας. Όλα τα παραπάνω, θέτουν περιορισμούς στην αξιοπιστία των δεδομένων που συλλέχθηκαν με τη μέθοδο της «χιονοστιβάδας» (ό.π.)

Η παρούσα εργασία περιορίστηκε στην ανίχνευση των απόψεων και το βαθμό συμφωνίας των επιχειρήσεων με μια σειρά από ζητήματα σχετικών με την ΕΚΕ και τη βιώσιμη ανάπτυξης, και ειδικότερα του εσωτερικού περιβάλλοντος αυτής (ανώτατη διοίκηση, εργαζόμενοι). Μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να συμπεριλάβει και όλα τα πιθανά ενδιαφερόμενα μέρη, τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού περιβάλλοντος.

Καταλήγοντας, η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε στην περιγραφική στατιστική, που αναλύει, συνοψίζει, ταξινομεί και περιγράφει το σύνολο των δεδομένων της έρευνας, οπότε ο χαρακτήρας τους είναι περιγραφικός, και δεν μπορούν να χρησιμεύσουν για τη συναγωγή συμπερασμάτων για ένα ευρύτερο σύνολο δεδομένων. Μια μελλοντική, λοιπόν, έρευνα θα μπορούσε να προχωρήσει στον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών του πληθυσμού, από την μελέτη των χαρακτηριστικών ενός δείγματος, με τις μεθόδους της επαγωγικής στατιστικής.

10.3. Συμπεράσματα επί της έρευνας

Στόχος της ερευνητικής προσπάθειας ήταν η σκιαγράφηση των αντιλήψεων και των στάσεων των επιχειρήσεων, όσον αφορά την ΕΚΕ, τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, καθώς και τη μεταξύ τους σύνδεση. Ωστόσο, περιοριστήκαμε στη μελέτη των αντιλήψεων και των στάσεων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του κλάδου της μεταποίησης του νομού Αιτωλοακαρνανίας, και συγκεκριμένα επιλέξαμε ένα δείγμα 100 επιχειρήσεων που αναπτύσσουν διαφόρων ειδών οικονομικές δραστηριότητες στον κλάδο της μεταποίησης, από τις οποίες λάβαμε θετική απάντηση και συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από 71 συνολικά επιχειρήσεις.

Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων αναπτύσσει δραστηριότητες που σχετίζονται με την κτηνοτροφία και τη γεωργία, γεγονός που υποδεικνύει το προφίλ των κύριων οικονομικών δραστηριοτήτων της περιοχής. Ακόμη, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις ασχολούνται με τη μεταποίηση των προϊόντων της κτηνοτροφίας και της γεωργίας, θα μπορούσε να πει κανείς πως αφορά τον τομέα των τροφίμων, και άρα ότι οι επιχειρήσεις της περιοχής αναπτύσσουν κατά κύριο λόγο οικονομικές δραστηριότητες που αφορούν τον συγκεκριμένο τομέα. Επιπρόσθετα, μια σημαντική παρατήρηση είναι πως η πλειοψηφία των επιχειρήσεων απασχολεί ένα πολύ μικρό ποσοστό εργαζομένων (οι περισσότερες από 1 έως 5 άτομα), και είναι κυρίως ατομικές επιχειρήσεις.

Στην αρχή αυτού του κεφαλαίου, είχαμε διατυπώσει κάποιες ερευνητικές υποθέσεις, για τις οποίες είμαστε πλέον σε θέση να εξάγουμε μερικά χρήσιμα συμπεράσματα. Ειδικότερα, αναφορικά με την πρώτη υπόθεσή μας, δηλαδή «ότι οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να αντιλαμβάνονται την ΕΚΕ ως μια οικονομική δραστηριότητα, και δεν αντιλαμβάνονται την τριπλή διάστασή της» παρατηρούμε πως όντως αυτό συμβαίνει, καθώς η πλειοψηφία των απαντήσεων κατανεμήθηκε στην κατηγορία «Οικονομική δραστηριότητα» με ποσοστό 39,8% επί του συνόλου των απόλυτων συχνοτήτων, αλλά και σε 71,8% επί των αθροιστικών συχνοτήτων. Ωστόσο, και τα αντίστοιχα ποσοστά εκείνων που θεωρούν την ΕΚΕ ως μια «κοινωνική και περιβαλλοντική δραστηριότητα» είναι υψηλά, γεγονός που φανερώνει μια τάση για συμπερίληψη και των άλλων δυο διαστάσεων της ΕΚΕ στην αντίληψή της από τις επιχειρήσεις. Τα ποσοστά αυτά διαμορφώθηκαν με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας σε 33,6%, για τις απόλυτες συχνότητες της κοινωνικής διάστασης της ΕΚΕ και 60,6% για τις αθροιστικές, και σε 26,6% για τις απόλυτες συχνότητες της περιβαλλοντικής

διάστασης της ΕΚΕ και σε 47,9% για τις αθροιστικές. Μια παρατήρηση επί αυτού, θα μπορούσε να είναι η εξής: Υπάρχει τάση συμπερίληψης και των δυο άλλων διαστάσεων της ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις, ωστόσο, η τάση αυτή είναι πιο φανερά για την κοινωνική διάσταση της ΕΚΕ. Με άλλα λόγια, οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται την ΕΚΕ κυρίως ως οικονομική δραστηριότητα και εν συνεχεία ως κοινωνική, και σε μικρότερο ποσοστό αντιλαμβάνονται την περιβαλλοντική της διάσταση.

Αναφορικά με τη δεύτερη υπόθεσή μας, ότι *«εξακολουθούν να υφίστανται «δυσκολίες» με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες οι επιχειρήσεις και πως όσο οι δυσκολίες αυτές υφίστανται ή συνεχίζουν να υφίστανται οι επιχειρήσεις δε θα υιοθετούν δράσεις ΕΚΕ που να συμβάλλουν στη Βιώσιμη Ανάπτυξη»*, μπορούμε να πούμε πως ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό επιχειρήσεων δε γνωρίζει «τι αποτελεί η ΕΚΕ», ενώ μεγάλο είναι και το ποσοστό που δε προβαίνει σε υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ που να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι λόγοι που μια επιχείρηση δεν υιοθετεί δράσεις ΕΚΕ είναι αυτοί, της μη επαρκούς ενημέρωσης, της θεώρησης της ΕΚΕ ως μιας χρονοβόρας και δαπανηρής διαδικασίας, αλλά και έλλειψης κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού. Οι επιχειρήσεις, λοιπόν, θα λέγαμε πως μας υποδεικνύουν τους τομείς όπου πρέπει να επιτευχθούν σημαντικές προσπάθειες, ώστε να πραγματοποιηθεί μια αλλαγή στάσης απέναντι στην ΕΚΕ και στις πρακτικές της, ώστε να μπορεί να προωθηθεί η βιώσιμη ανάπτυξη στην κοινωνία.

Τέλος, η υπόθεσή μας ότι *«η ΕΚΕ και η Βιώσιμη Ανάπτυξη συνδέονται»*, επίσης επιβεβαιώνεται, με βάση τις απαντήσεις των επιχειρήσεων, καθώς θεωρούν με ποσοστό 85,71%, ένα ποσοστό αρκετά υψηλό, ότι η ΕΚΕ και η ΒΑ συνδέονται μεταξύ τους και μας επιτρέπει να προχωρήσουμε στο επόμενο μέρος της υπόθεσης, ότι δηλαδή *«η θετική στάση της επιχείρησης σε μια σειρά από ζητήματα που αφορούν την ΕΚΕ σημαίνει θετική στάση απέναντι υιοθέτηση πρακτικών που προάγουν τη ΒΑ»*. Κατά την κρίση μας και αυτή η υπόθεση επιβεβαιώνεται, καθώς, η τριμερής κατανομή των ερωτήσεων που ακολουθήσαμε στη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου, αλλά και κατά την ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων, σε οικονομική-κοινωνική-περιβαλλοντική διάσταση της ΕΚΕ, μάς υπέδειξε το μεγάλο βαθμό συμφωνίας των επιχειρήσεων σε μια σειρά από ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με τις τρεις διαστάσεις της ΕΚΕ και άρα και της ΒΑ. Ζητήματα που αφορούν τη δραστηριοποίηση της επιχείρησης, το ανθρώπινο δυναμικό, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ζητήματα ισότητας, διαφάνειας, περιβαλλοντικής διαχείρισης, συνεργασίας κ.λπ. είναι ζητήματα που αφορούν τόσο την ΕΚΕ όσο και τη ΒΑ, αφού σχετίζονται με τους 17 Στόχους αυτής.

Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε πως οι επιχειρήσεις αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της συνδρομής σημαντικής βοήθειας από μέρους τους για την επίλυση σημαντικών προβλημάτων, και πως θεωρούν πως η συνδρομή αυτή δε θα πρέπει να παρέχεται μόνο από τις πολυεθνικές εταιρείες. Παρ' όλα αυτά, λίγες επιχειρήσεις, όπως επισημάναμε και παραπάνω, προχωρούν σε υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ, ακόμη λιγότερες φέρουν πρότυπα πιστοποίησης ΕΚΕ στην επιχείρησή τους, και λίγες γνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους μια επιχείρηση ανακοινώνει τις πρακτικές ΕΚΕ που υιοθετεί, ζητήματα που πρέπει να διευθετηθούν, προκειμένου οι επιχειρήσεις να έχουν πλήρη εικόνα του «τι συνιστά η ΕΚΕ» και των πλεονεκτημάτων που αυτή μπορεί να προσφέρει στις επιχειρήσεις.

Εν κατακλείδι, παρατηρούμε πως η ΕΚΕ και η σημασία της από τις ΜμΕ επιχειρήσεις δεν έχει γίνει αντιληπτή σε μεγάλο βαθμό, καθώς εξακολουθεί να γίνεται αντιληπτή από τις επιχειρήσεις είτε ως οικονομική δραστηριότητα, είτε ως κοινωνική δραστηριότητα ή ως περιβαλλοντική δραστηριότητα και όχι ως μια στρατηγική που περικλείει και τις τρεις πτυχές εντός της. Επομένως, όσο η ΕΚΕ παραμένει αποσυνδεδεμένη από τις τρεις αυτές διαστάσεις, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι δύσκολο να επιτευχθεί, καθώς για να υπάρξει η δυνατότητα εφαρμογής πρακτικών ΕΚΕ και βιώσιμης ανάπτυξης στο ελληνικό περιβάλλον, χρειάζεται ένας υψηλός βαθμός συνειδητοποίησης του οικονομικού, κοινωνικού, περιβαλλοντικού αποτυπώματος των επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως μεγέθους αυτών.

Δεδομένου ότι, οι ΜμΕ επιχειρήσεις αποτελούν την πλειονότητα των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς αλληλεξάρτησης με την τοπική κοινωνία και τους ανθρώπους της, εστιάζουν στην ποιότητα και την ασφάλεια των προϊόντων και των υπηρεσιών που παράγουν, ενδιαφέρονται για την επιβίωσή τους μέσα στην ανταγωνιστική αγορά εργασίας, η ΕΚΕ θα μπορούσε να αποτελέσει γι' αυτές μια χρήσιμη στρατηγική που να τους αποφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα, ώστε να γίνουν ανταγωνιστικές, αλλά ταυτόχρονα να βοηθήσει και στη δημιουργία θετικού – οικονομικού, κοινωνικού, περιβαλλοντικού – αντίκτυπου των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην κοινωνία.

Επίλογος

Η περίοδος που οι επιχειρήσεις σκεπτόντουσαν μόνον τα κέρδη τους φαίνεται να έχει εξασθενήσει. Μια σειρά από παγκόσμια γεγονότα έχουν αλλάξει το επιχειρηματικό

περιβάλλον, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να έχουν να αντιμετωπίσουν ένα συνεχώς αυξανόμενο φάσμα ζητημάτων που εντάσσονται κάτω από τους τρεις πυλώνες της ΒΑ. Μέσα σε αυτό το νέο περιβάλλον, οι επιχειρήσεις άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι υπάρχει ανάγκη για τη δόμηση βιώσιμων κοινωνιών, προκειμένου να προστατεύσουν τη δική τους βιωσιμότητα. Στο πλαίσιο αυτό θα ήταν ορθό να οραματιστούμε την ΒΑ ως την αλλαγή πλεύσης της επιχειρηματικότητας, ως την «πυξίδα» για την άρση «αρχαϊκών» αντιλήψεων που συνδέουν την επιχειρηματικότητα αποκλειστικά με την επίτευξη των κερδών και την συνακόλουθη συνειδητοποίηση της αξίας της βιώσιμης επιχειρηματικότητας.

Για το λόγο αυτό, κρίνεται απαραίτητο οι επιχειρήσεις που θέλουν να αποκαλούνται βιώσιμες να χαρακτηρίζονται από μια μακροπρόθεσμη προοπτική, δηλαδή να λαμβάνουν αποφάσεις που να προωθούν την ενίσχυση και την ισχυροποίηση της αγοράς, εκτοπίζοντας τα μέχρι πρότινος μη βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα, που υπόσκαπταν την ευρωστία της αγοράς, κατακλύζοντάς την με φαινόμενα, όπως της ανεργίας, της υψηλής φορολογίας²¹, των πτωχεύσεων κ.λπ. Μια επιχείρηση που οραματίζεται το μέλλον, και βλέπει με σε αυτό την παρουσία της, συσπειρώνεται με τους εργαζομένους της και προωθεί την μύησή τους σε βιώσιμα πρότυπα συμπεριφοράς.

Ωστόσο, αλλαγή συμπεριφοράς και υιοθέτηση βιώσιμων προτύπων μπορεί να ακολουθήσει και το καταναλωτικό κοινό. Οι καταναλωτές θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν πως ο τρόπος ζωής των παρούσων γενεών δε χαρακτηρίζεται «βιώσιμος», οπότε απαιτείται στροφή σε πιο βιώσιμες επιλογές διαβίωσης και άρα στήριξης επιχειρήσεων που μάχονται για τη δόμηση μιας βιώσιμης κοινωνίας. Η αγορά βιώσιμων προϊόντων από το καταναλωτικό κοινό θα ενισχύσει τη θέληση των επιχειρήσεων να συνεχίσουν να προσφέρουν στην κοινωνία, θα τους βοηθήσει να

²¹ Στο παράρτημα παραθέτουμε ενδεικτικούς πίνακες για τον συντελεστή φορολόγησης των επιχειρήσεων της ΕΕ για τη χρονική σειρά 2003-2021. Το φορολογικό φορτίο παραμένει «βαρύ» για τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα, αφού παρά τη μείωση του εταιρικού φόρου που παρατηρείται από το 2003 (35%) έως σήμερα (24%), παραμένει υψηλότερος σήμερα τόσο σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (18,98) και των μέσο όρο της ΕΕ (20,71%), όσο και σε σχέση με των χωρών του ΟΟΣΑ (22,81%) και τον παγκόσμιο μέσο όρο (23,65%). Συνειδητοποιούμε πως η Ελλάδα εξακολουθεί να υστερεί αναφορικά με την φορολόγηση των επιχειρήσεων σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και της Ευρώπης συνολικά.

συνειδητοποιήσουν ότι το «νέο μοντέλο επιχειρηματικότητας» ωφελεί τόσο τις ίδιες, αλλά εξασφαλίζει και ένα υψηλό επίπεδο διαβίωσης των παρούσων, αλλά και των μελλοντικών γενεών.

Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα, επομένως, απαιτεί συνέργεια όλων, τόσο των επιχειρήσεων, όσο και των καταναλωτών, αλλά και εν γένει της κοινωνίας. Χρειάζεται ο καθένας από εμάς να μυηθούμε και να εξοικειωθούμε με την ΕΚΕ αλλά και τη ΒΑ, να ενημερωθούμε κατάλληλα για τα οφέλη της στήριξης της επιχειρηματικότητας σε βιώσιμα πρότυπα και, τέλος, να διαμορφώσουμε και εμείς οι ίδιοι έναν βιώσιμο τρόπο ζωής. Γιατί τότε μόνο θα είμαστε έτοιμοι να καταλάβουμε το «δώρο» που μπορούμε να προσφέρουμε στην κοινωνία μας, στον πλανήτη μας και στις μελλοντικές γενεές. Οι επιχειρήσεις που θέλουν να προχωρήσουν στην υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν πως δεν είναι μια ακόμη «μόδα» ή τάση της αγοράς, ούτε εξαντλείται σε εκδηλώσεις φιλανθρωπίας, αλλά χρειάζεται μακροπρόθεσμος σχεδιασμός και ηθικός προσανατολισμός. Χρειάζεται θέληση για «προσπάθεια», μια «προσπάθεια» που απαιτεί κόπο για να ολοκληρωθεί, αλλά όταν συμβεί η εκάστοτε επιχείρηση θα νιώθει «περήφανη» για την επιλογή της. Όπως περήφανη θα είναι και η κοινωνία για το «δώρο» που της προσέφερε.

Τα τελευταία χρόνια η παγκόσμια, ευρωπαϊκή αλλά και ελληνική επιχειρηματική κοινότητα φαίνεται να συνειδητοποιεί τις αυξανόμενες απαιτήσεις και ανησυχίες του καταναλωτικού κοινού και να διαμορφώνει την επιχειρηματική δραστηριότητα με τρόπο που να σέβεται τις απαιτήσεις αυτές. Ωστόσο, δε θα πρέπει να καθησυχαστούμε θεωρώντας πως όσες ενέργειες έχουν υλοποιηθεί, μέχρι πρότινος, αρκούν για να σωθεί ο πλανήτης ή για να επιτευχθεί ένα υψηλό επίπεδο διαβίωσης για τους ανθρώπους του. Απαιτείται αρκετή προσπάθεια και χρόνος για να επιτύχουμε ένα κόσμο «καλύτερο» για όλους, ενισχύοντας συνεχώς τη θετική συνεισφορά στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Όσον αφορά την Ελλάδα διαπιστώσαμε, με στοιχεία από διεθνείς οργανισμούς (βλ. κεφάλαιο 6.3) πως απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια για την επίτευξη των 17 Στόχων της ΒΑ σε σχέση με τις χώρες της ΕΕ – ΟΟΣΑ. Ωστόσο, για να υλοποιηθούν αυτοί οι στόχοι μέχρι το 2030, θα πρέπει η ελληνική επιχειρηματική κοινότητα να συνειδητοποιήσει πως με τη δράση της, τις αποφάσεις και τις πρακτικές που υιοθετεί μπορεί να συνδράμει καταλυτικά στην οικοδόμηση ενός «καλύτερου» κόσμου και στην αντιμετώπιση των όποιων φραγμένες (π.χ. μη επαρκής ενημέρωση, έλλειψη πόρων, μη εκπαιδευμένο προσωπικό κ.λπ.) την κρατούν μακριά από αυτούς τους στόχους. Η

επιχειρηματική δραστηριότητα θα πρέπει να πάψει να επικεντρώνεται μόνο στην μεγιστοποίηση του κέρδους. Οι επιχειρήσεις, πολυεθνικές ή μικρομεσαίες, είναι ανάγκη να αναλάβουν ενεργό δράση στην επίτευξη των στόχων. Όμως, για να επιτευχθεί η οικοδόμηση βιώσιμων κοινωνιών είναι απαραίτητες κάποιες «παρεμβάσεις» στο ελληνικό περιβάλλον που πρέπει να πραγματοποιηθούν κατά την κρίση μας.

Παρακάτω, παραθέτουμε έναν πίνακα που συγκεντρώνει τις «παρεμβάσεις» που θεωρούμε ότι πρέπει να επιτευχθούν σε τέσσερα επίπεδα: στο επίπεδο της επιχείρησης, στο επίπεδο της κοινωνίας, και στο επίπεδο τους κράτους και στο επίπεδο των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Επίπεδο Επιχείρησης	• Η επιχείρηση οφείλει να ενημερώνει τους εργαζομένους και τους πιθανούς υποψήφιους εργαζομένους για τη φιλοσοφία της επιχείρησης, των πρακτικών ΕΚΕ που υιοθετεί ή επιθυμεί να υιοθετήσει. • Η επιχείρηση οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τις απόψεις τόσο των εργαζομένων, των προμηθευτών, των μετόχων, των πελατών, ακόμη και ολόκληρης της κοινωνίας, σε κάθε στάδιο ανάληψης σημαντικών αποφάσεων. • Η επιχείρηση οφείλει να αναπτύσσει τη δραστηριότητά της όντας καλά ενημερωμένη για το εταιρικό δίκαιο της αλλοδαπής, να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, να μη υποκύπτει σε «παράνομες ενέργειες».
---------------------	---

	• Η επιχείρηση θα πρέπει να θέτει μακροπρόθεσμους στόχους σε σχέση με την ΕΚΕ, και όχι βραχυπρόθεσμους ή περιστασιακούς. Οι στόχοι αυτοί θα πρέπει να είναι συγκεκριμένοι, να συνδέονται με την κοινότητα στην οποία απευθύνονται, να σχετίζονται με το προφίλ της επιχείρησης. Το ίδιο ισχύει και για τις πρωτοβουλίες που θα προωθούν τους στόχους που υιοθετεί η επιχείρηση. Τέλος, συνίσταται η δημιουργία και η στελέχωση ομάδων που θα διαχειρίζονται τα θέματα ΕΚΕ, ώστε να είναι επιτεύξιμη η παρακολούθηση της πορείας των στόχων, της αξιολόγησής τους, ακόμη και της αναθεώρησής τους.
Επίπεδο Κοινωνίας	• Μια κοινωνία που σέβεται τους πολίτες της, αλλά ενδιαφέρεται και για τη ζωή που θέλει να προσφέρει στις επερχόμενες γενεές, οφείλει να εκπαιδεύει τους ανθρώπους της με γνώμονα ηθικά πρότυπα και τις αρχές της βιωσιμότητας. Έτσι, αν οι άνθρωποί της συνειδητοποιήσουν τη σημασία του να είσαι «ηθικός» και να δίνεις «βιώσιμες» λύσεις στα

	σύγχρονα προβλήματα, αυτή η φιλοσοφία θα υιοθετηθεί και από τις επιχειρήσεις, δεδομένου ότι, η επιχείρηση συνιστά μια οντότητα που αποτελείται από ανθρώπους.
Επίπεδο Κράτους	• Δεδομένου πως για την επίτευξη των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, απαιτείται η συνεργασία μεταξύ του ίδιου του Κράτους, των ΜΚΟ, των πολιτών, αλλά και των επιχειρήσεων, απαιτείται επιπρόσθετη και λεπτομερής ενημέρωση – στο επίπεδο των επιχειρήσεων, όπου εξετάζουμε – για τα οφέλη που μπορούν οι επιχειρήσεις να αποκομίσουν από την υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ. • Ενίσχυση των επιχειρήσεων με φορολογικά και άλλα κίνητρα, ώστε οι επιχειρήσεις να προβαίνουν στην υιοθέτηση πρακτικών ΕΚΕ που να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Πίνακας 16: "Παρεμβάσεις" για την εφαρμογή πρακτικών ΕΚΕ στο ελληνικό περιβάλλον

Βιβλιογραφία

I. Ελληνόγλωσση

ICAP (2020), *Έρευνα για την Γυναικεία Επιχειρηματικότητα*. [online] Available at: https://dir.icap.gr/mailimages/icap.gr/Posts/LWB_2020_Survey.pdf

Kotler, P., Lee, N., (2016), *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Πώς να προσφέρετε το καλύτερο δυνατό στην εταιρεία σας και στο σκοπό της επιλογής σας*, Κέρκυρα – economia PUBLISHING, Αθήνα.

Moon, C., Clive, B. et al. (2004), *Ηθική των επιχειρήσεων, Αντιμέτωποι με το ζήτημα, μτφρ. Παπαδάκης Θ.*, The Economist Books, Εκδόσεις Κέρκυρα, Αθήνα.

Αλεξίου, Μ. (2008). Εταιρική κοινωνική ευθύνη: μία διαφορετική αντίληψη στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 19, 115-133. doi: <https://doi.org/10.12681/sas.659>

Ασπρίδης, Μ.Γ., *Εταιρική κοινωνική ευθύνη – Η όψη του ανθρώπινου παράγοντα στην επιχείρηση*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα. [e-book] Available at: <http://hdl.handle.net/11419/4801>

Βαξεβανίδου, Μ. (2011), *Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*, Σταμούλης, Αθήνα.

Γεωργιάδου, Β. (2002), «Κοινωνία του Ρίσκου και Πολιτική», στο (επιμ.) Ευθυμίουπουλος Η., Μοδινός Μ., *Παγκοσμιοποίηση και Περιβάλλον*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Γκαντζιάς, Γ.Κ., (2010), *Πολιτιστική Πολιτική, Χορηγία και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*, Παπασωτηρίου, Αθήνα.

Δαβαλάς, Α. (2018), Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Νέα επιχειρηματική ηθική ή κοινωνικό άλλοθι;, *Archive*, [e-journal] 14, σσ. 51-59. Doi: 10.5281/zenodo.4481291

Δαμιανού, Χ. (2007), *Μεθοδολογία δειγματοληψίας: τεχνικές και εφαρμογές*, σοφία, Θεσσαλονίκη.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2020), Δελτίο Τύπου: *Έρευνα διάρθρωσης επιχειρήσεων: Έτος 2018*, Πειραιάς.

Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (CSR Hellas), 2014, *Οδηγός Υπεύθυνης Επιχειρηματικότητας. Εταιρικός Εθελοντισμός – Βήματα Συμμετοχής και Δράσης*, Αθήνα. Available at: <https://csrhellas.org/wp-content/uploads/2020/08/%CE%95%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%95%CE%B8%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-13.01.15-%CE%B1%CE%BD%CE%AC-%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1.pdf>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2020). *Οδηγός χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο. doi:10.2873/66285.

Ζάνος Μ., (2016), Η ενσωμάτωση στρατηγικής...εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, *επιχειρώ*, Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων, [e-journal] τχ. 34, σ. 62. Available at: <https://www.unch.gr/sites/default/files/teuxos-34.pdf>

Θανόπουλος, Ν. Γ., (2003), *Επιχειρηματική ηθική και δεοντολογία*, Interbooks, Αθήνα. Ινστιτούτο Επικοινωνίας 2017, *Έρευνα για την Υπεύθυνη Κατανάλωση και την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2017/18*, CSR 2017.

Καλαματιανού, Α. (2003), *Κοινωνική Στατιστική: μέθοδοι μονοδιάστατης ανάλυσης*, β' έκδ, Παπαζήσης, Αθήνα.

Κορρές Μ.Γ., (2015), *Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα. [e-book] Available at: <http://handle.net/11419/693>

Λυδάκη, Α. (2016), *Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα: επιτόπια έρευνα, κατανόηση, ερμηνεία*, Παπαζήσης, Αθήνα.

Μαντζιώρη, Ξ., (2020), ΕΚΕ και Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οι προκλήσεις μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής με κοινωνικό πρόσημο. [online] Available at: <https://selfservice.gr/eke-kai-viosimi-anaptyxi-oi-prokliseis-mias-makroprothesmis-stratigikis-me-koinoniko-prosimo/> [Accessed on 7 June 2021].

Μητούλα, Ρ., Αστάρα, Ο., Καλδής, Π. (2008), Βιώσιμη Ανάπτυξη: Έννοιες – διεθνείς και ευρωπαϊκές διαστάσεις, Rosili, Αθήνα.

Μπελίδης, Α., Καργίδης, Θ., Τσατζιπουλίδης, Α., (2009), Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Επιχειρηματική ηθική ή εργαλείο Μάρκετινγκ;, *Επιθεώρηση Οικονομικών Επιστημών*, [e-journal] 15, σσ. 127-140. Available at: <http://cris.teiep.gr/jspui/handle/123456789/1229>

Παπαδόπουλος, Ι., Κ., (2008), «Επιχειρηματική ηθική: θεωρίες και πολιτικές», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, [e-journal] 19, σσ. 59-84. Doi: <https://doi.org/10.12681/sas.656>

Πούλιος, Ι., κ.ά, (2015), *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα. [e-book] Available at: <http://hdl.handle.net/11419/2394>

Πύλλη, Μ. και Ραφτόπουλος, Β. (2012), «Περιγραφή των βασικών μεθόδων δειγματοληψίας των δύσκολα προσβάσιμων πληθυσμών που χρησιμοποιούνται στην επιτήρηση της HIV λοίμωξης», *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, [e-journal] 29 (6), σσ. 737-743. [Διαθέσιμο στο <http://www.mednet.gr/archives/contents2012-6-gr.html>].

Σπανός, Μ. (2016), Υπεύθυνες επιχειρήσεις για ένα βιώσιμο μέλλον, *επιχειρώ*, Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων, τχ. 34, σ. 70. Available at: <https://www.uhc.gr/sites/default/files/teuxos-34.pdf>

Τσαρδανίδης, Χ., (2014), «Εταιρική κοινωνική ευθύνη, ελληνικές επιχειρήσεις και ΜΚΟ, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, [e-journal] 143, σσ. 85-120. Doi: <https://doi.org/10.12681/grsr.1012>

Τσούκας, Χ., (2008), «Γιατί πρέπει η επιχείρηση να είναι ηθική; Μια νεοαριστοτελική προσέγγιση», Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, [online] 19, σσ. 85-101. Doi: <https://doi.org/10.12681/sas.657>

II. Ξενόγλωσση

Aba, K. E., Badar, A. M., (2013), A review of the impact of ISO 9000 and ISO 14000 certifications, *The Journal Of Technology Studies*, [e-journal] 39 (1/2), pp. 42-50. Available at: <https://www.jstor.org/stable/43604294>

Abad-Segura, E., Cortes-Garcia, F., Belmonte-Urena, L.J., (2019), The Sustainable Approach to Corporate Social Responsibility: A Global Analysis and Future Trends, *Sustainability*, [e-journal] 11 (5382). Doi: 10.3390/su11195382

Akdoğu, K. S., (2017), “The link between CSR and Sustainable Development in a global economy”. In Vertigans, S., & Idowu, S.O., *Corporate Social Responsibility: Academic Insights and Impacts*, Springer, Switzerland, pp. 223-240. [e-book] Doi: <https://10.1007/978-3-319-35083-7>

Aras, G. & Crowther, D. (2009), “Corporate Sustainability Reporting: A Study in Disingenuity?”, *Journal of Business Ethics*, [e-journal] 87, pp.279-288. Doi: 10.1007/s10551-008-9806-0

Balikov, H.R. & Cavanaugh P.P., (1996), What we need to know about ISO 14000, *Natural Resources & Environment*, [e-journal] 10 (4), pp. 64-66. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40923558>

Basiago A.D., (1999), Economic, social and environmental sustainability in development theory and urban planning practice, *Environmentalist*, 19, pp. 145-161 [e-journal]. Available at <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1006697118620>

Behringer, K. & Szegedi, K. (2016), ‘‘The role of CSR in achieving sustainable development – theoretical approach’’, *European Scientific Journal*, [e-journal] 12 (20), pp. 10-25. doi: <https://doi.org/10.19044/esj.2016.v12n22p10>

Bertelsmann Stiftung, Social Justice in the EU and OECD, Index Report 2019
doi:10.11586/201033

Botch-Badia M.T., Montllor-Serrats, J., Tarrason, M. A., (2013), Corporate Social Responsibility from Friedman to Porter and Kramer, *Theoretical Economics Letters*, [e- journal] 3, pp. 11-15, doi: <http://dx.doi.org/10.4236/tel.2013.33A003>

Bowen, H.P., (1953), *Social Responsibilities of the Businessman*, Harper & Brothers, New York. [e-book] Available at: https://archive.org/details/socialrespinsibi0000unse_q4n4/page/n6/mode/1up?view=th eater

Bryman A., Bell E. (2011), *Business Research Methods*, 3rd ed, Oxford University Press, New York.

Carroll, A., 2008, A history of corporate social responsibility : concepts and practices, In Andrew Crane, Dirk Matten, Abigail McWilliams, Jeremy Moon, and Donald S. Siegel, *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility* (chapter of e-book) pp.19 – 46, Oxford University Press, New York. DOI: 10.1093 / oxfordhb / 9780199211593.003.0002

Carroll, A.B., (1979), A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance, *The Academy of Management Review*, [e-journal] 4 (4), pp. 497-505. Available at: <https://www.jstor.org/stable/257850>

Carroll, A.B., (2016), Carroll’s pyramid of CSR: taking another look, *International Journal of Corporate Social Responsibility*, [e-journal] 1 (3). Doi: 10.1186/s40991-016-0004-6

Chrisman, J.J., (2019), Stewardship Theory: Realism, Relevance, and Family Firm Governance, *Entrepreneurship Theory and Practice*, [e-journal] 43 (6), pp. 1051-1066. Doi: 10.1177/1042258719838472

Committee for Economic Development (CED), (1971), *Social Responsibilities of Business Corporations: a statement on national policy*, [e-book]. Available at: <https://www.ced.org/reports/social-responsibilities-of-business-corporations>

Davis, K., (1973), The case for and against business assumption of social responsibilities, *The Academy of Management Journal*, [e-journal] 16 (2), pp.312-322. Available at: <https://www.jstor.org/stable/255331>

Dillard, J., Murray. A., (2012), Deciphering the domain of corporate social responsibility. In Haynes, K., Dillard, J., Murray. A., *Corporate social responsibility: a research handbook*, (chapter of e-book) pp. 10-28, Rutledge, New York. Available at: https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=VcjfCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=dillard+murray+2012&ots=eJHogpVI4Q&sig=e_6IHljP2OA-pzttB3VW-2nOBDg&redir_esc=y#v=onepage&q=dillard%20murray%202012&f=false

Du Pisani, J.A., 2006, Sustainable development – historical roots of the concept, *Environmental Sciences*, 3:2, pp. 83-96. [online] doi: <https://doi.org/10.1080/15693430600688831>

Ebner, D., Baumgartner, R.J., (2006), The relationship between Sustainable Development and Corporate Social Responsibility, Corporate Responsibility Research Conference, 4th -5th September, Dublin. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/228615047_The_relationship_between_sustainable_development_and_corporate_social_responsibility

EIGE, (2020), *Gender Equality Index 2020: Digitalisation and the future of work*, Lithuania. Doi: 10.2839/79077

European Commission (2001), «Green Paper. Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility», COM (201) 366 final, Brussels, 18 July, 2001. Available at:

[https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/deve/20020122/com\(2001\)366_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/deve/20020122/com(2001)366_en.pdf)

European Union (2020), Special Eurobarometer 502, “Corruption”, Report, June 2020. Doi: doi:10.2837/91891

Eurosif (2012), *European SRI Study: 2012*, Brussels: Eurosif Available at: <https://www.eurosif.org/sri-study-2012/>

Frankental, P., (2001), Corporate social responsibility – a PR invention?, *Corporate Communications: An International Journal*, [e-journal] 6 (1), pp. 18-23. Doi: <https://doi.org/10.1108/13563280110381170>

Garriga, E., Mele, D., (2004), Corporate social responsibility theories: mapping the territory, *Journal of Business Ethics*, [e-journal] 53, pp. 51-71. Available at: <https://www.jstor.org/stable/25123282>

Global Sustainable Investment Alliance (GSIA), (2018), Global Sustainable Investment Review 2018. Available at: <http://www.gsi-alliance.org/trends-report-2018/>

Gorski, H., Fuciu, M., Croitor, N. (2014), “Research on Corporate Social Responsibility in the development region center of Romania”, *Procedia Economics and Finance*, [e-journal] 16, pp. 224-233. doi: [https://doi.org10.1016/S2212-5671\(14\)00795-3](https://doi.org10.1016/S2212-5671(14)00795-3)

Henriques, A., (2012), Standards for change: *The potential impact of ISO 26000 on sustainable development*. Available at: <https://www.jstor.org/stable/resrep01383.7>

Herrmann, K.K, (2004), “Corporate Social Responsibility and Sustainable Development: the European Union Initiative as a Case Study”, *Indiana Journal of*

Global Legal Studies, [e-journal] 11(2), pp. 205-232. Available at:
<https://www.repository.law.indiana.edu/ijgls/vol11/iss2/6>

Höllerer, M., (2012), Between Creed, Rhetoric Façade, and Disregard, in Markus Höllerer, Dissemination and Theorization of Corporate Social Responsibility in Austria, Peter Lang AG, [chapter of e-book] pp. 29-66. Available at:
<https://www.jstor.org/stable/j.ctv9hj7c3.7>

Iacona, G., (2010): “Going green to make green: necessary changes to promote and implement corporate social responsibility while increasing the bottom line”, Journal of Land Use & Environmental Law, [e-journal] 26(1), pp. 113-146. Available at:
<https://www.jstor.org/stable/42842914>

İyigün N. Ö, (2015), “What could Entrepreneurship do for sustainable development? A corporate social responsibility-based approach”, Procedia – Social and Behavioral Sciences, [e-journal], 195, pp. 1226-1231. Doi:
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.06.253>

Klein, J. G., (2004), *Special Session Summary Corporate Social Responsibility: a Consumer Perspective*. In NA – Advances in Consumer Research Volume 31, eds. Barbara E. Kahn and Mary Frances Luce, Valdosta, GA : Association for Consumer Research, pp. 101-103. Available at:
<http://www.acrwebsite.org/volumes/7743/volumes/v31/NA-31>

KPMG (2017), The road ahead: The KMGP Survey of Corporate Responsibility Reporting. [online] Available at: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2017/10/the-kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2017.html>

Krisnawati, A., Yudoko, G., Bangum, Y.R., (2014), “Development path of corporate social responsibly theories”, World Applied Sciences Journal, [e-journal] 30(30), pp. 110-120. Available at:
https://www.researchgate.net/publication/289736213_Development_path_of_corporate_social_responsibility_theories

Kurian, P., (2018), “Sustainable Development Goals and Corporate Social Responsibility Convergence”. [online] Available at: <http://www.perspectives.devalit.org/?p=2639> [Accessed on 7 June 2021].

Lapatí Agudelo, M.A, Jóhnnsdóttir, L., Davídsdóttir, (2019), A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility, *International Journal of Corporate Social Responsibility*, [e-journal] 4 (1), Doi: <https://doi.org/10.1186/s40991-018-0039-y>

Mamum, A.A, Yasser, Q.R., Rahman, M.A, (2013), A Discussion of the Suitability of Only One vs More than One Theory for Depicting Corporate Governance, *Modern Economy*, [e-journal] 4, pp. 37-48. Doi: <http://dx.doi.org/10.4236/me.2013.41005>

Marrewijk van M. (2003), Concepts and definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communication, *Journal of Business Ethics*, [e-journal] 44, pp. 95-105. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1023331212247>

Mensah J., (2019), Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review, *Cogent Social Sciences*, 5:1653531. [online] Doi: <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531>

Miles M.P., Munilla, L.S., (2004), The potential impact of Social Accountability on Marketing: A short note, *Journal of Business Ethics*, [e-journal] 50(1), pp. 1-11. Available at: <https://www.jstor.org/stable/25123189>

Moon, J., (2007), The Contribution of Corporate Social Responsibility to Sustainable Development, *Sustainable Development*, [e-journal] 15, pp. 296-306. Doi: 10.1002/sd.346

Neckel, S., (2017), The Sustainability Society: A Sociological Perspective, *Culture & Europeanization*, 2:2, pp. 46-52. [e-journal] Available at: https://www.researchgate.net/publication/330015301_The_Sustainability_Society_A_Sociological_Perspective/link/5c2a168a299bf12be3a3a0a0/download

OECD (2019), *Measuring Distance to the SDG Targets 2019: An assessment of where OECD countries stand*, OECD Publishing, Paris. Doi: <https://doi.org/10.1787/a8caf3fa-en>

Pitoska E., Giannakis K., Sdraka D., (2018), Corporate social responsibility and small-medium sized enterprises: evidence from Greece, *Journal of Governance and Regulation*, [e-journal] 7 (1), pp. 40-48. Doi: http://doi.org/10.22495/jgr_v7_il_p3

PwC (2015), *Make it your business: Engaging with the Sustainable Development Goals*. [online] Available at: https://www.pwc.com/gx/en/sustainability/SDG/SDG%20Research_FINAL.pdf

Raynard, P. and Forstater, M. (2002), *Corporate social responsibility: Implications for small and medium enterprises in developing countries*, United Nations Industrial Development Organization (UNODO), Vienna. [e-book] Available at: https://www.academia.edu/1981507/Corporate_social_responsibility_Implications_for_small_and_medium_enterprises_in_developing_countries

Sachs, L., Schmidt-Traud, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F., (2020), *The sustainable Development Goals and Covid-19. Sustainable Development report 2020*, Cambridge: Cambridge University Press. Available at: <https://sdgindex.org/reports/sustainable-development-report-2020/>

Simionescu, L. (2015), “The relationship between corporate social responsibility (CSR) and sustainable development (SD)”, *Internal Auding & Risk Management*, [e-journal] 1 (38), pp. 179-190. Available at: <https://ideas.repec.org/a/ath/journal/v38y2015i1p179-190.html>

Steurer, R. (2010), “The role of governments in corporate social responsibility: characterizing public policies on CSR in Europe, *Policy Sciences*”, [e-journal] 43 (1), pp. 49-78. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40586552>

Taneja S. S, Taneja P.K., Gupta R.K. (2011) “Researches in Corporate Social Responsibility: A review of shifting focus, paradigms, and methodologies”, *Journal of Business Ethics*, [e-journal] 101 (3), pp. 343-364. Available at: <https://www.jstor.org/stable/41475906>

Traditional Giving Europe (TGE), (2020), *Annual report 2019*, Belgium. Available at: <https://www.transnationalgiving.eu/annual-report-2019.htm>

Transparency International (2021), *Corruption perception index 2020*, Berlin, Germany. Available at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

Tuzzolino F., Armandi, B., (1981), A Need-Hierarchy Framework of Assessing Corporate Social Responsibility, *The Academy of Management Review*, [e-journal] 6 (1), pp. 21-28. Available at: <https://www.jstor.org/stable/257137>

Valor, C., (2005), Corporate Social Responsibility and Corporate Citizenship: Towards Corporate Accountability, *Business and Society Review*, [e-journal] 110 (2), pp. 191-212. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.0045-3609.2005.00011.x>

Varvasonszky Z., Brugha, R., (2000), Stakeholder analysis: a review, *Health Police and Planning*, [e-journal] 15 (3), pp. 239-246. doi: 10.1093/heapol/15.3.239

Visagie J.C., Sibanda, V., Coetzee, R., (2019), “The evolution and models of Corporate Social Responsibility”, *The Journal of Social Sciences Research*, [e-journal] 5(12), pp:1885-1892. Doi: doi.org/10.32861/jssr.512.1885.1892

Ward, H., (2011), A primer on ISO 26000. In Ward., H., *ISO 26000 and global governance for sustainable development*, International Institute for Environment and Development, London. [chapter of e-book], pp. 10-23. Available at: <http://www.jstor.org/stable/resrep01381.6>

Wartick, S., Cochran P., (1985), The evolution of the corporate social performance model, *The Academy of Management Review*, [e-journal] 10 (4), pp. 758-769. Available at: <https://www.jstor.org/stable/258044>

Watkins, S., (2007), ISO27001 and the management system requirements. In Watkins, S., *An introduction to information security and ISO27001:2013: A pocket guide*, 2nd ed., Governance Publishing. [chapter of e-book], pp. 21-25. Available at: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt5hh3wf.7>

Werther, B. W., Chandler, B. (2006), *Strategic Corporate Social Responsibility: Stakeholders in a global environment*, Thousand Oaks: SAGE Publications. Available at: <https://books.google.gr/books?id=sWLc8lhLK0cC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

World Bank (2020), *Poverty and shared prosperity 2020*, Reveals of Fortune, Washington. [online] Available at: <http://hdl.handle.net/10986/34496>

III. Ιστοσελίδες

Baruah, P. (2020), *Pillars of Sustainability: Economic, Environmental, and Social*. [online] Available at: <https://planningtank.com/environment/3-pillars-of-sustainability> [Accessed on 15 May 2021].

Eurostat, (2021a). Fatal Accidents at work by NACE Rev. 2 activity [HSW_N2_02]. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hsw_n2_02/default/table?lang=en

Eurostat, (2021b). Non-fatal accidents at work by NACE Rev. 2 activity and sex [hsw_n2_01]. Available at: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hsw_n2_01&lang=en

Gradcoach (2020), *What (exactly) is research methodology? A plain-language explanation & definition (with examples)*. [online] Available at: <https://gradcoach.com/what-is-research-methodology/> [Accessed on 20 May 2021].

Great Places to Work 2021, *Best Workplaces Hellas 2021*. Available at: <https://www.greatplacetowork.gr/best-workplaces/best-workplaces-list/>

ILO, Employment by sex and institutional sector (excel). Available at: https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer16/?lang=en&segment=indicator&id=EMP_TEMP_SEX_INS_NB_A [Accessed on 15 May 2021].

Kapterev, A., (χ.χ.), Η εξέλιξη των αξιών: η θεωρία των τάφων και η σπειροειδής δυναμική. [online] Available at: <https://el.airport-consultant.com/evolyuciya-cennostej-teoriya-grejsa-i-spiralnaya-dinamika> [Accessed on 7 June 2021].

KPMG, (2021), *Tax Rates Online*. Available at: <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933962892>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933962930>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933962968>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963006>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963044>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963082>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963120>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963158>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963196>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963234>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963272>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963310>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963348>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963386>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963424>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963462>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963500>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963538>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963576>

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933963614>

OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963652
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963652
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963728
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963766
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963804
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963842
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963880
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963918
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963956
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933963994
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933964032
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933964070
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933964108
OECD,	2019	http://dx.doi.org/10.1787/888933964146

OECD, 2019 <http://dx.doi.org/10.1787/888933964146>

PwC (2021), *Women in Work 2021: The impact of Covid-19 on women in work*. [online] Available at: <https://www.pwc.co.uk/services/economics/insights/women-in-work-index.html> [Accessed on 13 June 2021].

The Norwegian National Research Ethics Committees (2019), *Guidelines for Research Ethics in the Social Sciences, Humanities, Law and Theology*. [online] Available at: <https://www.forskingsetikk.no/en/guidelines/social-sciences-humanities-law-and-theology/guidelines-for-research-ethics-in-the-social-sciences-humanities-law-and-theology/> [Accessed on 15 May 2021].

United Nations (2015), *Transforming Our World: The 2030 AGENDA for Sustainable Development*. [online] Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

United Nations Climate Change (UNFCCC): <https://unfccc.int/>

World Bank, 2021, <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?start=1967&view=chart>

World Bank 2021,
https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.LMIC?name_desc=false&start=1967&view=chart

World Bank 2021,
<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.UMIC?start=1967&view=chart>

Αυλώνας, Ν., (2020), Η Βιώσιμη Ανάπτυξη ως νέα Πυξίδα για την Χώρα: Η σημασία των υπεύθυνων επενδύσεων, Επιχειρηματική Ένωση Επιχειρηματιών [video online] Available at: <https://youtu.be/r3cYuRy23Qo>

ΕΛΣΤΑΤ (2018), Εργατικά ατυχήματα κατά ομάδες ηλικιών και ποσοστιαία κατανομή τους. Έτη 2007-2018. Available at:
https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_Mr0GiQJSgPHd&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=2&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_Mr0GiQJSgPHd_javax.faces.resource=document&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_Mr0GiQJSgPHd_ln=downloadResources&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_Mr0GiQJSgPHd_documentID=325244&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_Mr0GiQJSgPHd_locale=el

ΕΛΣΤΑΤ (2018), Εργατικά ατυχήματα, 2018. Available at:
<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SHE03/->

Εμμανουήλ Σ., (2020), Ένας χρόνος Χάρτα Διαφορετικότητας για τις ελληνικές επιχειρήσεις. [online] Available at: <https://csrindex.gr/enas-chronos-charta-diaforetikotitas-gia-tis-ellinikes-epicheiriseis> [Accessed on 16 June 2021].

<https://dashboards.sdgindex.org/downloads>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Το παρόν ερωτηματολόγιο συντάχθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με θέμα: «Βιώσιμη Ανάπτυξη και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Δυνατότητες εφαρμογής στο ελληνικό περιβάλλον» του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Κοινωνιολογία» του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Η μελέτη αποσκοπεί στη διερεύνηση των αντιλήψεων και των στάσεων των επιχειρήσεων για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στη σύνδεσή της με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, και επιπρόσθετα, στις πρακτικές που υιοθετούνται και σχετίζονται με το κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα. Οι απαντήσεις σας στο ερωτηματολόγιο θα είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της διπλωματικής εργασίας. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου απαιτεί περίπου 10-15 λεπτά.

	Ημερομηνία
A/A: (Δε συμπληρώνεται από τον ερωτώμενο)	συμπλήρωσης ερωτηματολογίου:

Α' μέρος: Ερωτήσεις γενικού περιεχομένου

Παρακαλώ συμπληρώστε με

X

1. Σε ποιον τομέα της μεταποίησης ανήκει η επιχείρησή σας;

Προϊόντα από κρέας ζώων και
πουλερικών - Παρασκευάσματα
ζωοτροφών ☐

Βρώσιμα αλιεύματα και προϊόντα τους ☐

Οπωροκηπευτικά ☐

Ελαιούχα προϊόντα και λίπη ☐

Γαλακτοκομικά – Τυροκομικά προϊόντα ☐

Άλευρα – Άμυλα – Αρτοποιία – Είδη
ζαχαροπλαστικής ☐

Αλκοολούχα ποτά – Οίνος – Αναψυκτικά
– – Νερό ☐

Κλωστοϋφαντουργία, είδη ένδυσης –
υπόδησης, δερμάτινων & γούνινων ειδών ☐

Χαρτοποιία - Εκτυώσεις - Ξυλεία -
Κατασκευή επίπλων ☐

Χημικά και Πλαστικά - Ελαστικά είδη ☐

Μη μεταλλικά ορυκτά (γυαλί, κεραμικά,
τούβλα, κεραμίδια, τσιμέντο, γύψος,
κατεργασία λίθων κ.ά) ☐

Βασικά μέταλλα - Μεταλλικά προϊόντα ☐

Ηλεκτρονικά – Οπτικά προϊόντα - ☐
Ηλεκτρολογικός – Μηχανολογικός ☐
εξοπλισμός – Μηχανήματα

Άλλο ☐

2. Σε ποιο δήμο ανήκει η παραγωγική δραστηριότητα της επιχείρησής σας;

Αγρινίου ☐
Αμφιλοχίας ☐
Ακτίου – Βόνιτσας ☐
Θέρμου ☐
Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου ☐
Ναυπακτίας ☐
Ξηρομέρου ☐

3. Ποια είναι η κατανομή των εργαζομένων της επιχείρησής σας;

1-5 ☐
6-10 ☐
11-15 ☐
16-20 ☐
20 και άνω ☐

4. Ποια είναι η νομική μορφή της επιχείρησής σας;

Ατομική επιχείρηση

☐

Ομόρρυθμη Εταιρεία – Ο.Ε.

☐

Ετερόρρυθμη Εταιρεία – Ε.Ε.

☐

Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία –
Ι.Κ.Ε.

☐

Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης –
Ε.Π.Ε.

☐

Ανώνυμη Εταιρεία – Α.Ε.

☐

Συνεταιρισμοί

☐

Άλλο (αναφέρατε)

5. Σας είναι γνωστή η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη;

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

6. Σας είναι γνωστή η Βιώσιμη Ανάπτυξη;

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

7. Πιστεύετε ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη συνδέεται με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη;

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

8. Πώς αντιλαμβάνεστε την Εταιρική Οικονομική Κοινωνική Ευθύνη; (Μπορείτε να δραστηριότητα απαντήσετε επιλέγοντας μία ή περισσότερες επιλογές.)

☐

Κοινωνική
δραστηριότητα

☐

Περιβαλλοντική
δραστηριότητα

☐

9. Πιστεύετε ότι το Κράτος ανταποκρίνεται άμεσα στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προσδοκίες και απαιτήσεις των πολιτών;

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

10. Αν απαντήσατε θετικά στην παραπάνω ερώτηση, παρακαλώ ιεραρχήστε τις απαιτήσεις των πολιτών (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές), σημειώνοντας το 1 σε εκείνες που θεωρείτε ότι ανταποκρίνεται άμεσα το Κράτος, το 2 σε αυτές που θεωρείτε ότι έπονται και το 3 σε αυτές που ανταποκρίνεται λιγότερο άμεσα.

11. Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων;

ΝΑΙ

☐

ΟΧΙ

☐

12. Αν απαντήσατε θετικά στην παραπάνω ερώτηση, παρακαλώ ιεραρχήστε σε ποια κατηγορία ζητημάτων (οικονομικά, κοινωνικά,

περιβαλλοντικά) θεωρείτε ότι η επιχείρηση θα πρέπει να εστιάζει «περισσότερο». Σημειώστε το 1 για την πρώτη σας επιλογή, το 2 για την δεύτερη και το 3 για την τρίτη κατά σειρά επιλογή σας.

13. Θεωρείτε ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη πρέπει να υιοθετείται μόνο από πολυεθνικές εταιρείες;

NAI

☐

OXI

☐

14. Υιοθετείτε δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στην επιχείρησή σας;

NAI

☐

OXI

☐

15. Εάν απαντήσατε αρνητικά στην παραπάνω ερώτηση, για ποιον/ποιους λόγους θεωρείτε μια επιχείρηση δεν υιοθετεί δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης; (Είναι εφικτή η επιλογή παραπάνω της μιας επιλογής.)

Δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση

☐

Είναι μια χρονοβόρα διαδικασία

☐

Είναι μια διαδικασία με υψηλό κόστος

☐

Λόγω έλλειψης κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού

☐

Άλλο (αναφέρατε)

16. Θα υιοθετούσατε δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στο μέλλον, ακόμη κι αν μέχρι τώρα το έχετε πράξει;

NAI

☐

OXI

☐

17. Ποιος πρέπει να αποφασίζει για τις δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που υιοθετεί η επιχείρηση;

Μόνο η διοίκηση της επιχείρησης

☐

Η διοίκηση και οι εργαζόμενοι από κοινού

☐

Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ

☐

18. Ποιον πιστεύετε ότι ωφελούν οι πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις;

Περισσότερο τις επιχειρήσεις

☐

Περισσότερο το κοινωνικό σύνολο

☐

Εξίσου και τα δύο μέρη

☐

19. Η επιχείρησή σας φέρει κάποιο πρότυπο πιστοποίησης Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (τύπου ISO, κ.ά.);

NAI

☐

OXI

☐

20. Αν απαντήσατε θετικά στην παραπάνω ερώτηση, παρακαλώ συμπληρώστε το/τα πρότυπο/α που φέρει η επιχείρησή σας.

21. Με ποιον τρόπο η επιχείρηση γνωστοποιεί στο κοινό τα θέματα σχετικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη που την απασχολούν και τις πρακτικές που έχει υιοθετήσει;

11

7

11

1

X

1= Διαφωνώ απόλυτα 2=Διαφωνώ 3=Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ 4=Συμφωνώ 5=Συμφωνώ απόλυτα

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

23. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη βελτιώνει την εταιρική εικόνα και φήμη της επιχείρησης και της προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων επιχειρήσεων.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

24. Μια επιχείρηση που εφαρμόζει δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης προσελκύει ευκολότερα επενδυτικά κεφάλαια και αποκτά πρόσβαση σε χρηματοδότηση.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

25. Η επικοινωνία με το εργατικό δυναμικό είναι σημαντική για την καλή λειτουργία της επιχείρησης.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

26. Είναι σημαντικό μια επιχείρηση να εφαρμόζει προγράμματα επιμόρφωσης και βελτίωσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων των εργαζομένων στους κόλπους της.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

27. Η οργάνωση και η διατήρηση ενός περιβάλλοντος στην επιχείρηση βάσει της οποίας διασφαλίζονται κανόνες υγιεινής και ασφαλείς συνθήκες εργασίας για τους εργαζομένους αποτελεί προτεραιότητα της επιχείρησης.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------

28. Στις καλές εργασιακές σχέσεις περιλαμβάνεται η ίση μεταχείριση όλων των υπαλλήλων και των πιθανών εργαζομένων ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνικότητα, τη θρησκεία, την σεξουαλική προτίμηση.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

29. Η επιχείρηση παρέχει την δυνατότητα στις γυναίκες να διεκδικήσουν θέσεις ηγετικού ρόλου.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

30. Η επιχείρηση προσφέρει τις απαραίτητες προβλεπόμενες παροχές στις γυναίκες λόγω μητρότητας για διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

31. Η επιχείρηση παράγει ασφαλή και υγιεινά προϊόντα μέσω της δημιουργίας υποδομών και χρήσης τεχνολογίας φιλικά διακείμενων προς το περιβάλλον.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

32. Η επιχείρηση προστατεύει το περιβάλλον μέσω της ανακύκλωσης και της ορθής διαχείρισης των παραγόμενων αποβλήτων και λήψης μέτρων για την εξοικονόμηση των φυσικών πόρων.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

33. Η κοινωνική προσφορά [με τη μορφή χρημάτων, υλικών αγαθών (τρόφιμα, ρούχα κ.λπ.) ή υπηρεσιών (χορηγία, εκστρατεία, ποσοστό από τα κέρδη κ.ά.)] σε μεμονωμένα άτομα ή και σε κάποιο φιλανθρωπικό οργανισμό αποτελεί ένα από τα καθήκοντα της επιχείρησης.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

34. Η επιχείρηση υποστηρίζει και προτρέπει τη συμμετοχή των εργαζομένων σε δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα (π.χ. εθελοντική αιμοδοσία κ.λπ.).

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

35. Η επιχείρηση συνεργάζεται και στηρίζει την τοπική κοινωνία, είτε προσλαμβάνοντας προσωπικό, είτε προμηθευόμενη φυσικές πρώτες ύλες από την αυτή, είτε αναδεικνύοντας τον τοπικό πολιτισμό.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

36. Η επιχείρηση εναντιώνεται σε όλες τις μορφές καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας και υποστηρίζει την κατάργηση της παιδικής εργασίας.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

37. Η επιχείρηση εναντιώνεται σε κάθε μορφή διαφθοράς, εκβιασμού και δωροδοκίας.

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

Γ' μέρος – Δημογραφικά στοιχεία

38. Φύλο

Ανδρας: ☐ Γυναίκα: ☐

39. Ηλικία

18-25 ☐

26-39 ☐

40-54 ☐

55+ ☐

40. Μορφωτικό επίπεδο

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ☐

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ☐

Μεταλυκειακή εκπαίδευση ☐

Τριτοβάθμια εκπαίδευση

☐

Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου

☐

Κάτοχος διδακτορικού τίτλου

☐

Σας ευχαριστώ θερμά για την συμμετοχή σας και τον χρόνο σας!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κοινωνιολογία»
Κατεύθυνση: Κοινωνικός Αποκλεισμός και Ανθρώπινα δικαιώματα

Συνοδευτική επιστολή

Αξιότιμοι Κύριοι/αξιότιμες Κυρίες,

Απευθύνομαι στην επιχείρησή σας και ζητώ την συνεργασία σας στο πλαίσιο της έρευνας που εκπονώ για την διπλωματική μου εργασία στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Κοινωνιολογία» του τμήματος Κοινωνιολογίας με θέμα: **«Βιώσιμη Ανάπτυξη και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: Δυνατότητες εφαρμογής στο ελληνικό περιβάλλον»**. Ειδικότερα, θα ήθελα να σας ζητήσω να αφιερώσετε λίγο από το χρόνο σας, προκειμένου να απαντήσετε στο ερωτηματολόγιο, το οποίο βρίσκεται στον ακόλουθο σύνδεσμο <https://forms.gle/vDxqEjybxueJ4SnZ7> , με το οποίο επιδιώκω τη σκιαγράφηση της συμβολής των επιχειρήσεων του κλάδου μεταποίησης μέσω της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής του Αγρινίου.

Ο ερευνητικός μου σκοπός είναι η διερεύνηση των αντιλήψεων και των στάσεων των επιχειρήσεων για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στη σύνδεσή της με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, και επιπρόσθετα, στις πρακτικές που υιοθετούνται και σχετίζονται με το κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα.

Οι απαντήσεις σας στο ερωτηματολόγιο θα είναι εμπιστευτικές, ενώ τα αποτελέσματα της έρευνας θα σας γνωστοποιηθούν, εφόσον το επιθυμείτε.

Για τους λόγους αυτούς, ευελπιστώ να συνδράμετε και εσείς στην επιτυχία της έρευνας, η οποία αποσκοπεί στον εντοπισμό των απόψεων για την Εταιρική Κοινωνική

Ευθύνη και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και των δυνατοτήτων εφαρμογής τους στο ελληνικό περιβάλλον.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνεργασία και το χρόνο σας.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση,

Βλαχοδήμου Παρασκευή
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του τμήματος Κοινωνιολογίας

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ
SPSS**

Τομέας οικονομικής δραστηριότητας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Προϊόντα από κρέας ζώων και πουλερικών - Παρασκευάσματα ζωοτροφών	13	18,3	18,3	18,3
Βρώσιμα αλιεύματα και προϊόντα τους	1	1,4	1,4	19,7
Οπωροκηπευτικά	3	4,2	4,2	23,9
Ελαιούχα προϊόντα και λίπη	11	15,5	15,5	39,4
Γαλακτοκομικά - Τυροκομικά προϊόντα	9	12,7	12,7	52,1
Άλευρα - Άμυλα - Αρτοποιία - Είδη ζαχαροπλαστικής	8	11,3	11,3	63,4
Αλκοολούχα ποτά - Οίνος - Αναψυκτικά - Νερό	4	5,6	5,6	69,0
Κλωστοϋφαντουργία, είδη ένδυσης - υπόδησης, δερμάτινων & γούνινων ειδών	2	2,8	2,8	71,8
Χαρτοποιία - Εκτυπώσεις - Ξυλεία - Κατασκευή Επίπλων	4	5,6	5,6	77,5
Χημικά και Πλαστικά - Ελαστικά είδη	1	1,4	1,4	78,9
Μη μεταλλικά ορυκτά (γυαλί, κεραμικά, τούβλα, κεραμίδια, τσιμέντο, γύψος, κατεργασία λίθων κ.ά.)	3	4,2	4,2	83,1
Βασικά μέταλλα- Μεταλλικά προϊόντα	4	5,6	5,6	88,7
Ηλεκτρονικά - Οπτικά προϊόντα - Ηλεκτρολογικός - Μηχανολογικός εξοπλισμός - Μηχανήματα	1	1,4	1,4	90,1
Άλλο	7	9,9	9,9	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Δήμος δραστηριοποίησης της επιχείρησης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Αγρινίου	42	59,2	59,2	59,2
Αμφιλοχίας	5	7,0	7,0	66,2
Ακτίου - Βόνιτσας	4	5,6	5,6	71,8
Θέρμου	4	5,6	5,6	77,5
Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου	9	12,7	12,7	90,1
Ναυπακτίας	3	4,2	4,2	94,4
Ξηρομέρου	4	5,6	5,6	100,0

Total	71	100,0	100,0
-------	----	-------	-------

Αριθμός εργαζομένων

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1-5	43	60,6	60,6	60,6
6-10	14	19,7	19,7	80,3
11-15	5	7,0	7,0	87,3
16-20	2	2,8	2,8	90,1
20 και άνω	7	9,9	9,9	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Νομική μορφή της επιχείρησης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ατομική Επιχείρηση	28	39,4	39,4	39,4
Ομόρρυθμη Εταιρεία - Ο.Ε.	13	18,3	18,3	57,7
Ετερόρρυθμη Εταιρεία - Ε.Ε.	5	7,0	7,0	64,8
Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία - Ι.Κ.Ε.	11	15,5	15,5	80,3
Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης - Ε.Π.Ε.	6	8,5	8,5	88,7
Ανώνυμη Εταιρεία - Α.Ε.	6	8,5	8,5	97,2
Συνεταιρισμός	2	2,8	2,8	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Σας είναι γνωστή η ΕΚΕ;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	38	53,5	53,5	53,5
Όχι	33	46,5	46,5	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Σας είναι γνωστή η Βιώσιμη Ανάπτυξη;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	61	85,9	85,9	85,9

Όχι	10	14,1	14,1	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Πιστεύετε ότι η ΕΚΕ συνδέεται με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	60	84,5	85,7	85,7
	Όχι	10	14,1	14,3	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	System	1	1,4		
Total		71	100,0		

Πιστεύετε ότι το Κράτος ανταποκρίνεται άμεσα στις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προσδοκίες και απαιτήσεις των πολιτών;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	6	8,5	8,6	8,6
	Όχι	64	90,1	91,4	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	System	1	1,4		
Total		71	100,0		

Ανταπόκριση Κράτους στις απαιτήσεις των πολιτών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	κατηγοριοποίησαν τις απαιτήσεις στις οποίες ανταποκρίνεται άμεσα το Κράτος	3	4,2 ²²	4,3	4,3
	Απάντησαν αρνητικά στην προηγούμενη ερώτηση	64	90,1	91,4	95,7

²² Το ποσοστό επί του συνόλου των ερωτώμενων. Δηλαδή, οι τρεις επιχειρήσεις που απάντησαν σε ποσοστό επί του συνόλου των επιχειρήσεων (71 επιχειρήσεις) είναι 4,2%.

	Παρ' ότι απάντησαν ότι το κράτος ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των πολιτών δε προχώρησαν σε κατηγοριοποίηση	3	4,2	4,3	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	-999,00	1	1,4		
Total		71	100,0		

Άμεση ανταπόκριση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	κοινωνικές	3	4,2	4,3	4,3
	Απάντησαν αρνητικά στην προηγούμενη ερώτηση	64	90,1	91,4	95,7
	Παρ' ότι απάντησαν ότι το κράτος ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των πολιτών δε προχώρησαν σε κατηγοριοποίηση	3	4,2	4,3	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	-999,00	1	1,4		
Total		71	100,0		

Ανταποκρίνεται εν συνεχεία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	οικονομικές	1	1,4	1,4	1,4
	περιβαλλοντικές	2	2,8	2,9	4,3
	Απάντησαν αρνητικά στην προηγούμενη ερώτηση	64	90,1	91,4	95,7
	Παρ'ότι απάντησαν ότι το κράτος ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των πολιτών δε προχώρησαν σε κατηγοριοποίηση	3	4,2	4,3	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	-999,00	1	1,4		
Total		71	100,0		

Ανταποκρίνεται τελευταία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	οικονομικές	2	2,8	2,9	2,9
	περιβαλλοντικές	1	1,4	1,4	4,3
	Απάντησαν αρνητικά στην προηγούμενη ερώτηση	64	90,1	91,4	95,7
	Παρ'ότι απάντησαν ότι το κράτος ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των πολιτών δε προχώρησαν σε κατηγοριοποίηση	3	4,2	4,3	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	-999,00	1	1,4		
Total		71	100,0		

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων; * Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "πρώτα"	28	39,4%	43	60,6%	71	100,0%
Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περίπλοκων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων; * Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "εν συνεχεία"	24	33,8%	47	66,2%	71	100,0%

Θεωρείτε ότι η επιχείρηση οφείλει να συνδράμει στην επίλυση περιπτώσεων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων; * Η επιχείρηση οφείλει να εστιάζει "τελευταία"	24	33,8%	47	66,2%	71	100,0%
---	----	-------	----	-------	----	--------

Υιοθετείτε δράσεις ΕΚΕ στην επιχείρησή σας;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	25	35,2	35,2	35,2
Όχι	46	64,8	64,8	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Θεωρείτε ότι η ΕΚΕ πρέπει να υιοθετείται μόνο από πολυεθνικές εταιρείες;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	20	28,2	28,2	28,2
Όχι	51	71,8	71,8	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Θα υιοθετούσατε δράσεις ΕΚΕ στο μέλλον ακόμη κι αν μέχρι τώρα το έχετε πράξει;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	53	74,6	75,7	75,7
Όχι	17	23,9	24,3	100,0
Total	70	98,6	100,0	
Missing System	1	1,4		
Total	71	100,0		

Ποιος πρέπει να αποφασίζει για τις δράσεις ΕΚΕ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μόνο η διοίκηση της επιχείρησης	15	21,1	21,1	21,1
	Η διοίκηση και οι εργαζόμενοι από κοινού	33	46,5	46,5	67,6
	Δε γνωρίζω/δεν απαντώ	23	32,4	32,4	100,0
	Total	71	100,0	100,0	

Ποιον ωφελούν οι πρακτικές ΕΚΕ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	περισσότερο τις επιχειρήσεις	19	26,8	27,1	27,1
	περισσότερο το κοινωνικό σύνολο	5	7,0	7,1	34,3
	εξίσου και τα δύο μέρη	46	64,8	65,7	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	System	1	1,4		
Total		71	100,0		

Η επιχείρησή σας φέρει κάποιο πρότυπο πιστοποίησης ΕΚΕ (τύπου ISO, κ.ά);

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	20	28,2	28,2	28,2
	Όχι	51	71,8	71,8	100,0
	Total	71	100,0	100,0	

Τρόπος ανακοίνωσης δράσεων ΕΚΕ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δελτία Τύπου	9	12,7	12,9	12,9
	Επίσημη ιστοσελίδα της επιχείρησης	16	22,5	22,9	35,7
	Ετήσια Απολογιστική Έκθεση	4	5,6	5,7	41,4
	Δε γνωρίζω/δεν απαντώ	41	57,7	58,6	100,0

Total	70	98,6	100,0
Missing System	1	1,4	
Total	71	100,0	

Με την υιοθέτηση δράσεων ΕΚΕ η επιχείρηση προσβλέπει στην οικονομική άνοδο.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνών απόλυτα	2	2,8	2,8	2,8
Διαφωνών	7	9,9	9,9	12,7
Ούτε συμφωνών, ούτε διαφωνών	21	29,6	29,6	42,3
Συμφωνών	28	39,4	39,4	81,7
Συμφωνών απόλυτα	13	18,3	18,3	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Η ΕΚΕ βελτιώνει την εταιρική εικόνα και φήμη της επιχείρησης και της προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων επιχειρήσεων.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνών απόλυτα	1	1,4	1,4	1,4
Διαφωνών	1	1,4	1,4	2,8
Ούτε συμφωνών, ούτε διαφωνών	17	23,9	23,9	26,8
Συμφωνών	31	43,7	43,7	70,4
Συμφωνών απόλυτα	21	29,6	29,6	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Μια επιχείρηση που εφαρμόζει δράσεις ΕΚΕ προσελκύει ευκολότερα επενδυτικά κεφάλαια και αποκτά πρόσβαση σε χρηματοδότηση.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνών απόλυτα	2	2,8	2,8	2,8
Διαφωνών	4	5,6	5,6	8,5
Ούτε συμφωνών, ούτε διαφωνών	26	36,6	36,6	45,1
Συμφωνών	28	39,4	39,4	84,5
Συμφωνών απόλυτα	11	15,5	15,5	100,0

Total	71	100,0	100,0
-------	----	-------	-------

Η επικοινωνία με το εργατικό δυναμικό είναι σημαντική για την καλή λειτουργία της επιχείρησης.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	2	2,8	2,9	2,9
Συμφωνώ	12	16,9	17,1	20,0
Συμφωνώ απόλυτα	56	78,9	80,0	100,0
Total	70	98,6	100,0	
Missing System	1	1,4		
Total	71	100,0		

Είναι σημαντικό η επιχείρηση να εφαρμόζει προγράμματα επιμόρφωσης και βελτίωσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων των εργαζομένων.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ	2	2,8	2,8	2,8
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	11	15,5	15,5	18,3
Συμφωνώ	20	28,2	28,2	46,5
Συμφωνώ απόλυτα	38	53,5	53,5	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Η διασφάλιση κανόνων υγιεινής και ασφαλείς συνθήκες εργασίας για τους εργαζόμενους αποτελεί προτεραιότητα της επιχείρησης.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ	15	21,1	21,1	21,1
Συμφωνώ απόλυτα	56	78,9	78,9	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Η επιχείρηση παράγει ασφαλή και υγιεινά προϊόντα μέσω της δημιουργίας υποδομών και χρήσης τεχνολογίας φιλικών προς το περιβάλλον.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	4	5,6	5,7	5,7

	Συμφωνώ	10	14,1	14,3	20,0
	Συμφωνώ απόλυτα	56	78,9	80,0	100,0
	Total	70	98,6	100,0	
Missing	System	1	1,4		
Total		71	100,0		

Η επιχείρηση προστατεύει το περιβάλλον ανακυκλώνοντας, διαχειρίζοντας ορθά τα παραγόμενα απόβλητα και εξοικονομώντας φυσικούς πόρους.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	7	9,9	9,9	9,9
Συμφωνώ	17	23,9	23,9	33,8
Συμφωνώ απόλυτα	47	66,2	66,2	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Η κοινωνική προσφορά σε μεμονωμένα άτομα ή σε κάποιο φιλανθρωπικό οργανισμό αποτελεί ένα από τα καθήκοντα της επιχείρησης.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	1	1,4	1,4	1,4
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	12	16,9	16,9	18,3
Συμφωνώ	22	31,0	31,0	49,3
Συμφωνώ απόλυτα	36	50,7	50,7	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Η επιχείρηση υποστηρίζει και προτρέπει τη συμμετοχή των εργαζομένων σε δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα (π.χ. εθελοντική αιμοδοσία κλπ).

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	2	2,8	2,8	2,8
Διαφωνώ	5	7,0	7,0	9,9
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	19	26,8	26,8	36,6
Συμφωνώ	24	33,8	33,8	70,4
Συμφωνώ απόλυτα	21	29,6	29,6	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Η επιχείρηση στηρίζει την τοπική κοινωνία, προσλαμβάνει προσωπικό, προμηθεύεται πρώτες ύλες, αναδεικνύει τον τοπικό πολιτισμό.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	6	8,5	8,5	8,5
Συμφωνώ	12	16,9	16,9	25,4
Συμφωνώ απόλυτα	53	74,6	74,6	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Η επιχείρηση εναντιώνεται σε μορφές καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας και υποστηρίζει την κατάργηση της παιδικής εργασίας.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	4	5,6	5,7	5,7
Συμφωνώ	5	7,0	7,1	12,9
Συμφωνώ απόλυτα	61	85,9	87,1	100,0
Total	70	98,6	100,0	
Missing System	1	1,4		
Total	71	100,0		

Η επιχείρηση εναντιώνεται σε κάθε μορφή διαφθοράς, εκβιασμού και δωροδοκίας.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	1	1,4	1,4	1,4
Συμφωνώ	9	12,7	12,7	14,1
Συμφωνώ απόλυτα	61	85,9	85,9	100,0
Total	71	100,0	100,0	

ΦΥΛΟ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άνδρας	58	81,7	81,7	81,7
Γυναίκα	13	18,3	18,3	100,0
Total	71	100,0	100,0	

ΗΛΙΚΙΑ

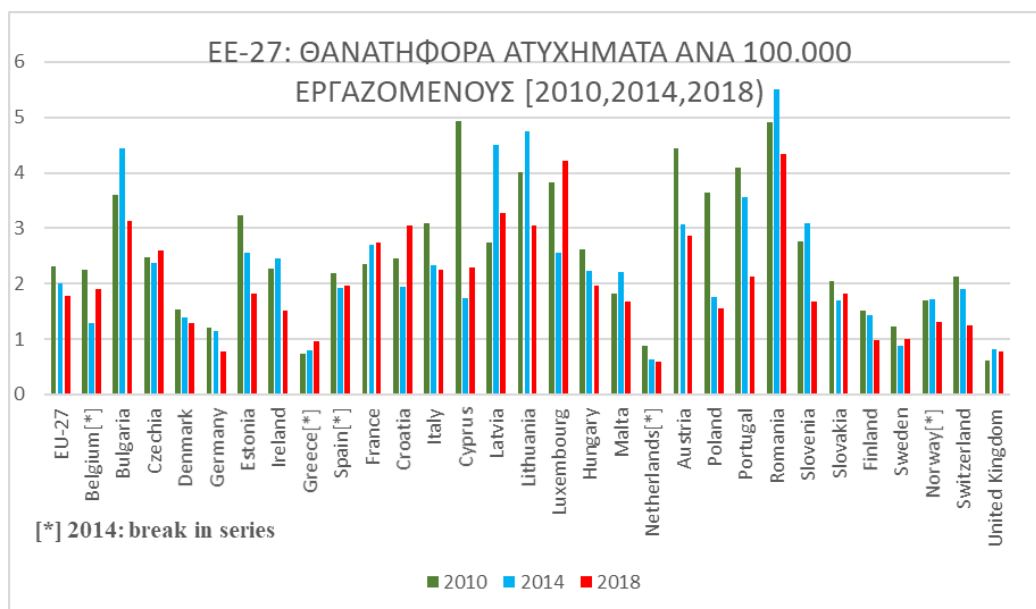
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-25	6	8,5	8,5	8,5
	26-39	24	33,8	33,8	42,3
	40-54	25	35,2	35,2	77,5
	55+	16	22,5	22,5	100,0
	Total	71	100,0	100,0	

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	13	18,3	18,3	18,3
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	35,2	35,2	53,5
	Μεταλυκειακή Εκπαίδευση	10	14,1	14,1	67,6
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	16	22,5	22,5	90,1
	Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου	6	8,5	8,5	98,6
	Κάτοχος διδακτορικού τίτλου	1	1,4	1,4	100,0
	Total	71	100,0	100,0	

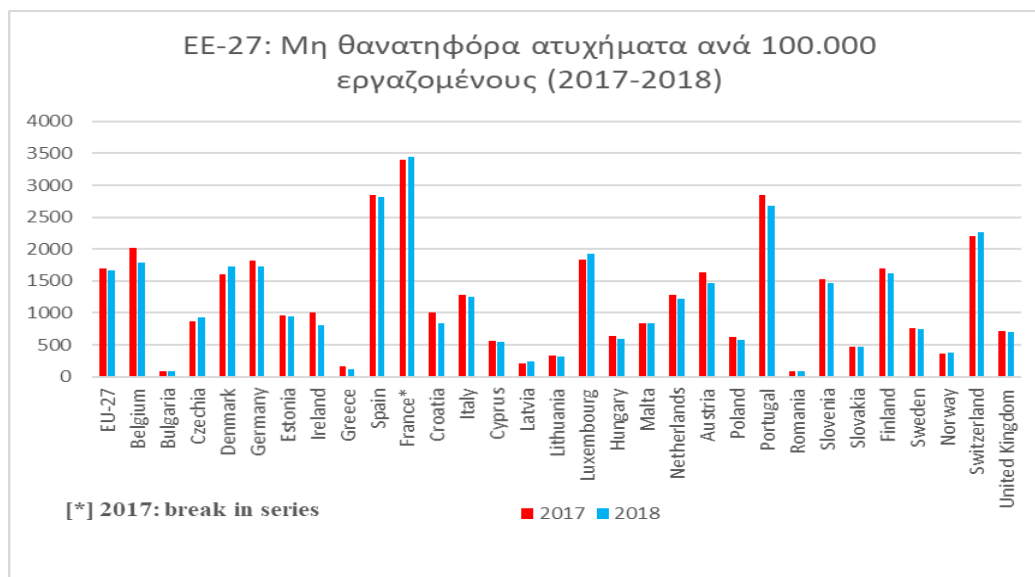
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Παράρτημα «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη»

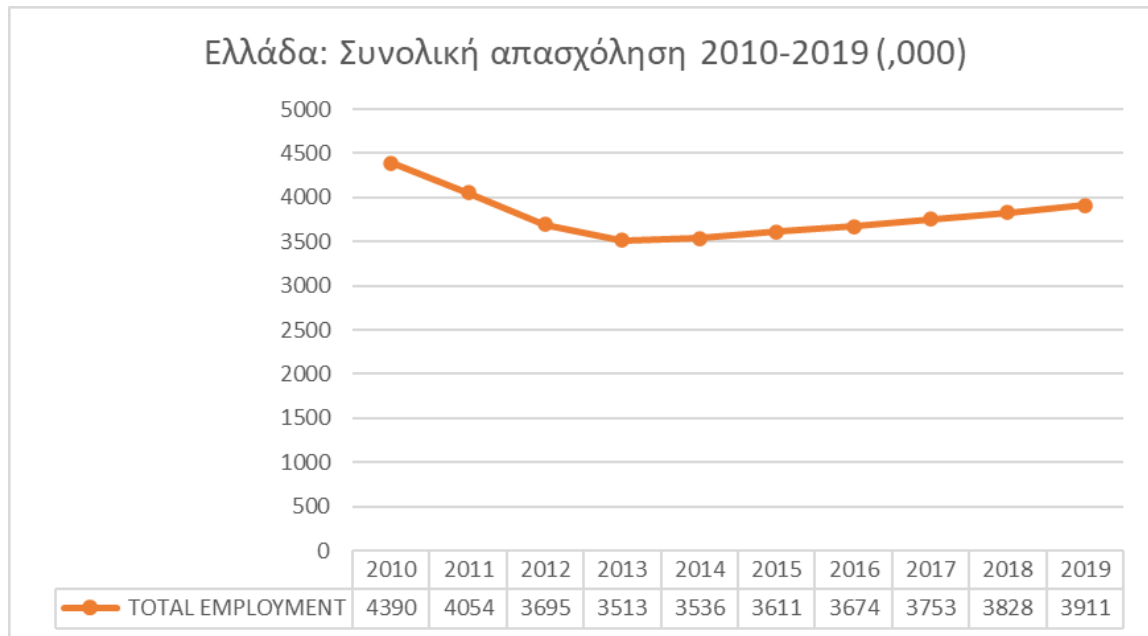
Διάγραμμα παραρτήματος 1: ΕΕ – 27: Θανατηφόρα ατυχήματα ανά 100.000 εργαζόμενους [2010, 2014, 2018]

Πηγή: World Bank, 2021.

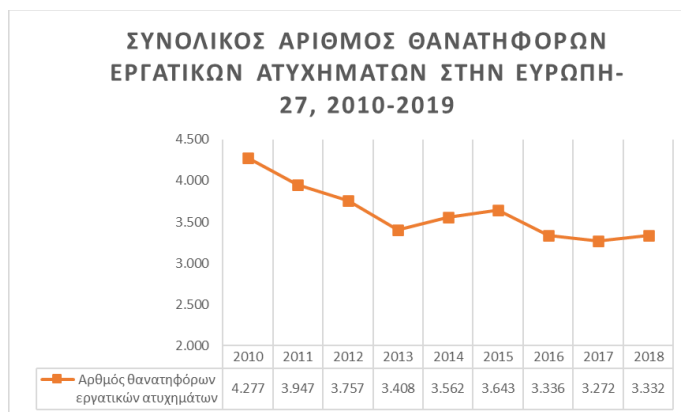
Διάγραμμα παραρτήματος 2: ΕΕ -27, Μη θανατηφόρα ατυχήματα ανά 100.000 εργαζόμενους (2017-2018)

Πηγή: World Bank, 2021.

Διάγραμμα παραρτήματος 3: Ελλάδα, Συνολική απασχόληση 2010-2019 (,000)

Πηγή: ILO, 2021.

Διάγραμμα παραρτήματος 4: Συνολικός αριθμός θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων στην Ευρώπη, 2010-2019

Πηγή: Eurostat, 2021b.

ΕΕ-27: Συντελεστής φορολόγησης επιχειρήσεων 2003-2021

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
τρία	34	34	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
ιο	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	29	29	25
λγαρία	23,5	19,5	15	15	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
ία	34,3	34,3	33,8	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33	31	28	26,5
ιανία	39,6	39,3	38,3	38,3	38,4	29,5	29,4	29,4	29,4	29,5	29,6	29,6	29,7	29,7	29,8	30	30	30	30
α	30	30	28	28	25	25	25	25	25	25	25	24,5	22	22	22	22	22	22	22
ιδα	35	35	32	29	25	25	25	24	20	20	26	26	29	29	29	29	28	24	24
ονία	26	26	24	23	22	21	21	21	21	21	21	21	20	20	20	20	20	20	20
ινδία	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
ινία	35	35	35	35	32,5	30	30	30	30	30	30	30	28	25	25	25	25	25	25
ία	38,3	37,3	37,3	37,3	37,3	31,4	31,4	31,4	31,4	31,4	31,4	31,4	31,4	31,4	24	24	24	24	24
ατία	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	18	18	18	18	18
ρος	15	15	10	10	10	10	10	10	10	10	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
ονία	19	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	20	20	20	20
ουανία	15	15	15	15	15	15	20	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
ξεμβούργο	30,4	30,4	30,4	29,6	29,6	29,6	28,6	28,6	28,8	28,8	29,2	29,2	29,2	29,2	27,1	26	24,9	24,9	24,9
ιτα	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
ανδία	33	34,5	31,5	29,6	25,5	25,5	25,5	25,5	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
γαρία	18	16	16	16	16	16	16	19	19	19	19	19	19	19	9	9	9	9	9
ωνία	27	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19
τογαλία	25	27,5	27,5	27,5	25	25	25	25	25	25	25	23	21	21	21	21	21	21	21
μανία	25	25	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
ζακία	25	19	19	19	19	19	19	19	19	19	23	22	22	22	21	21	21	21	21
ξενία	35	25	25	25	23	22	21	20	20	18	17	17	17	17	19	19	19	19	19
ηδία	28	28	28	28	28	28	26,3	26,3	26,3	26,3	22	22	22	22	22	22	21,4	21,4	20,6
ζία	31	28	26	24	24	21	20	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19
ιανδία	29	29	26	26	26	26	26	26	26	24,5	24,5	20	20	20	20	20	20	20	20

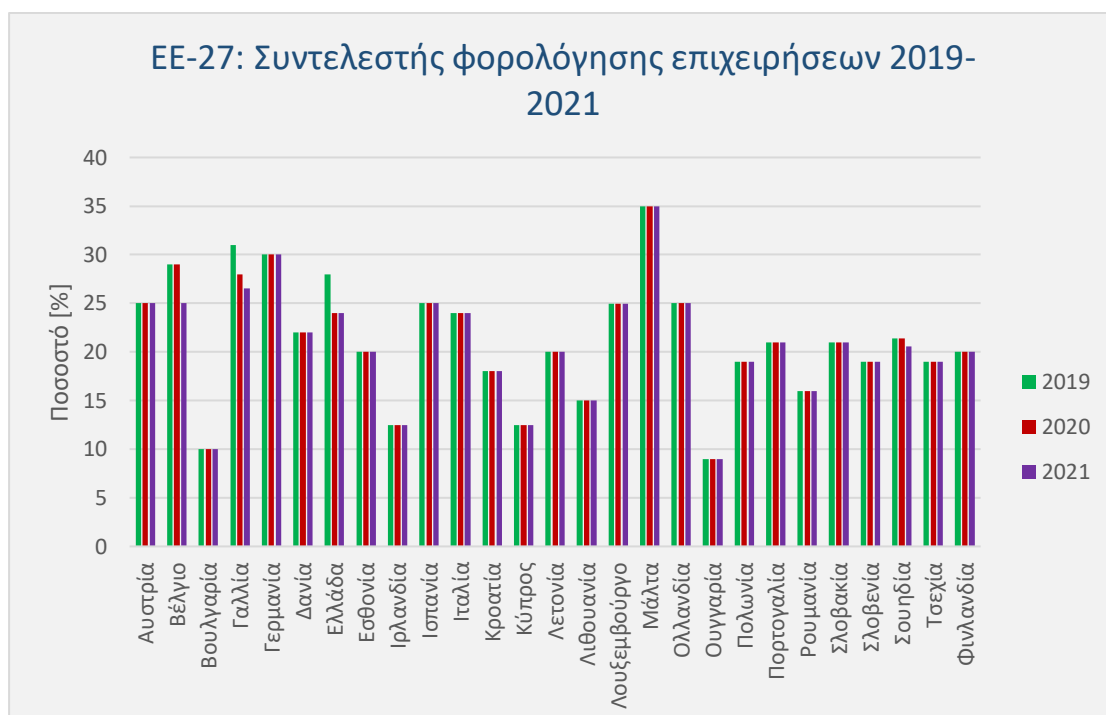
Πίνακας παραρτήματος 1: ΕΕ-27: Συντελεστής φορολόγησης επιχειρήσεων 2003-2021

Πηγή: KPMG, 2021.

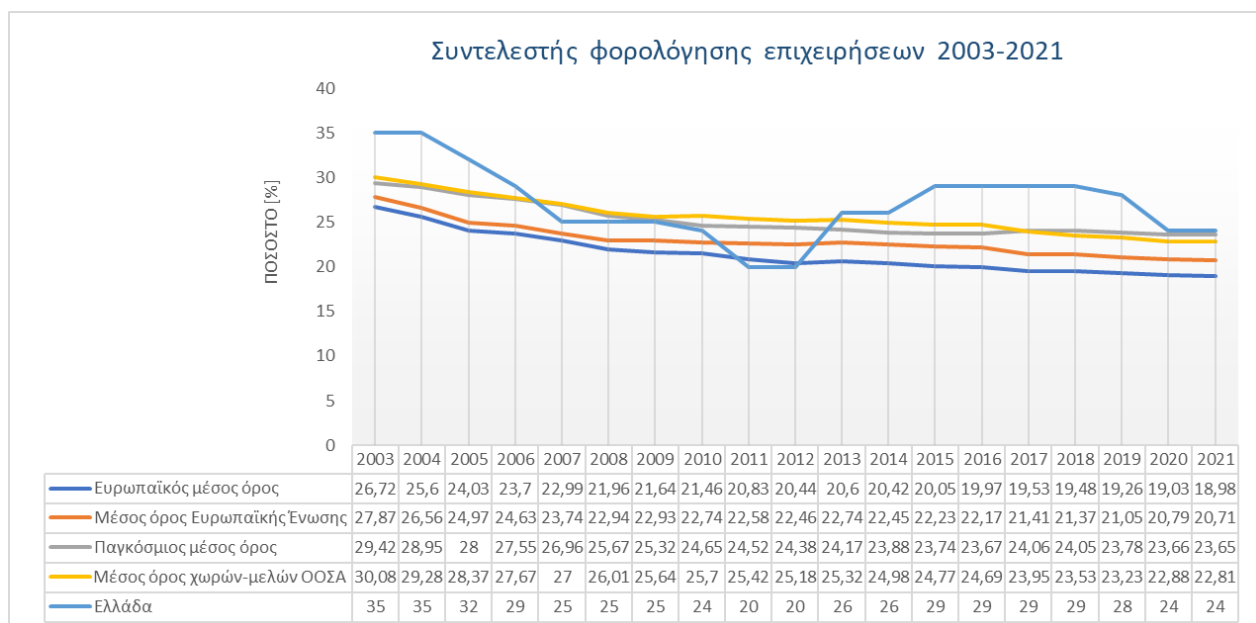
Διάγραμμα παραρτήματος 4: Συντελεστής φορολόγησης επιχειρήσεων 2003-2021, Ελλάδα.

Πηγή: KPMG, 2021.

Διάγραμμα παραρτήματος 5: ΕΕ-27. Συντελεστής φορολόγησης επιχειρήσεων 2019-2021.

Πηγή: KPMG, 2021.

Διάγραμμα παραρτήματος 6: Συντελεστής φορολόγησης επιχειρήσεων 2003-2021

Πηγή: KPMG, 2021.

Χώρα	Ποσοστό
Ουγγαρία	9
Βουλγαρία	10
Ιρλανδία	12,5
Κύπρος	12,5
Λιθουανία	15
Ρουμανία	16
Κροατία	18
Τσεχία	19
Σλοβενία	19
Πολωνία	19
Εσθονία	20
Λετονία	20
Φιλανδία	20
Σουηδία	20,6
Σλοβακία	21
Πορτογαλία	21
Δανία	22
Ελλάδα	24
Ιταλία	24
Λουξεμβούργο	24,94
Αυστρία	25
Βέλγιο	25
Ισπανία	25
Ολλανδία	25

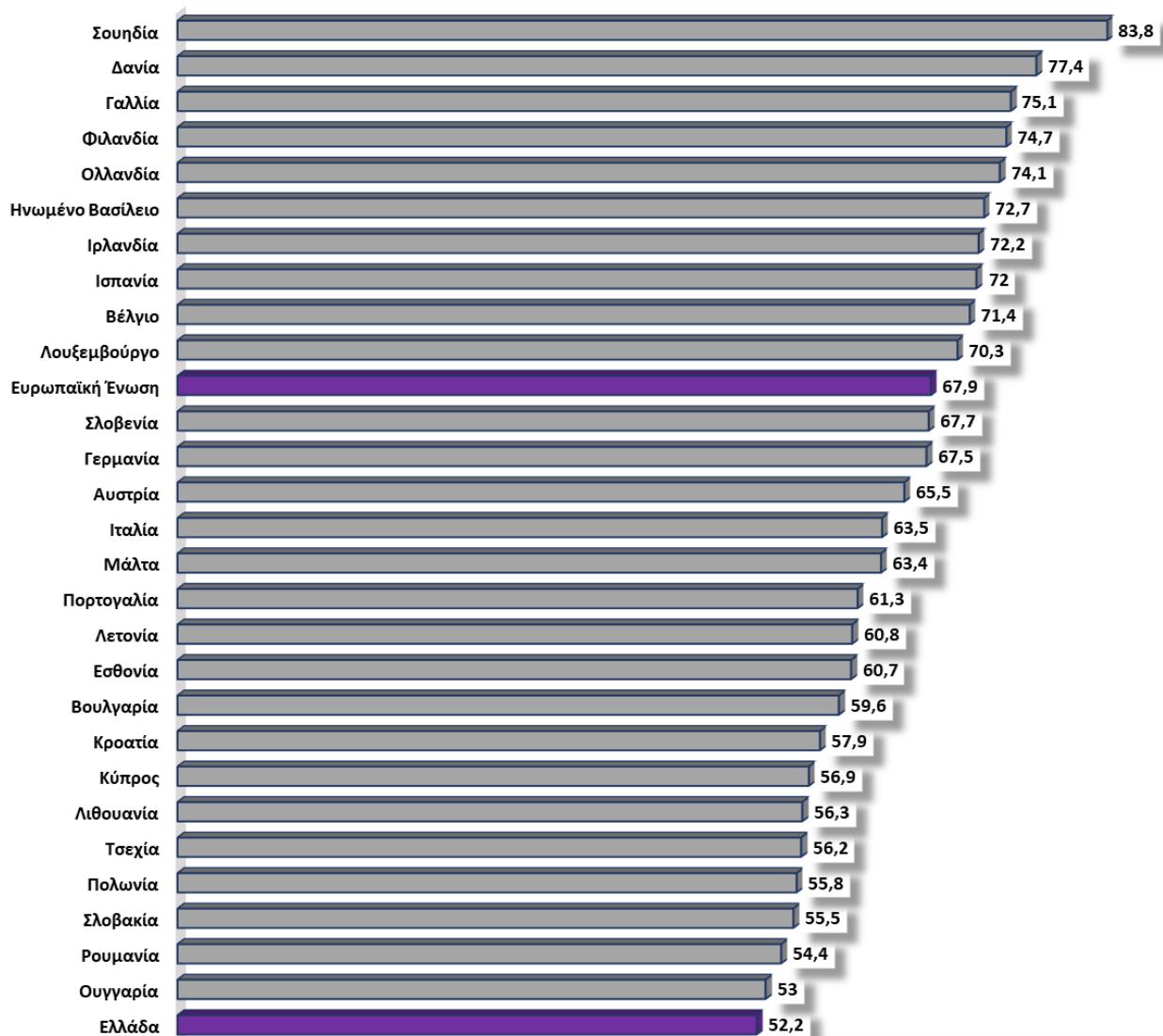
Γαλλία	26,5
Γερμανία	30
Μάλτα	35

Πίνακας παραρτήματος 2: ΕΕ-27: Συντελεστής φορολογίας επιχειρήσεων 2021 κατά αύξουσα σειρά

Πηγή: KPMG, 2021.

Παράρτημα «Βιώσιμη Ανάπτυξη»

ΕΕ-28: ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΝ ΔΕΙΚΤΗ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ 2020

Διάγραμμα παραρτήματος 7: ΕΕ – 28: Κατάταξη των χωρών στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων

Πηγή: ΕΙΓΕ, 2020.

Χώρες ▾	Ποσοστό επιτευξιμότητας των 17 στόχων ▾	Ποσοστό που απαιτείται για την επίτευξη των 17 στόχων ▾
Ελβετία*	83	17
Δανία	78	22
Νορβηγία	78	22
Σουηδία	77	23
Γερμανία	74	26
Αυστρία	73	27
Φινλανδία	73	27
Ολλανδία	72	28
Σλοβενία	70	30
Γαλλία	69	31
Ηνωμένο Ι	69	31
Ισπανία	69	31
Λουξεμβο	69	31
Ιρλανδία	68	32
Νέα Ζηλα	66	34
Τσεχία	66	34
Βέλγιο	65	35
Ισλανδία	65	35
Χιλή	65	35
Πολωνία	63	37
Σλοβακία	63	37
Αυστραλία	62	38
Ουγγαρία	62	38
Ιταλία	61	39
Ιαπωνία	59	41
Πορτογαλ	59	41
Καναδάς	58	42
ΟΟΣΑ	58	42
Κορέα	56	44
Λιθουανία	56	44
Εσθονία	52	48
Λετονία	52	48
Ελλάδα	49	51
Ισραήλ	49	51
Τουρκία	39	61
Μεξικό	31	69

Πίνακας παραρτήματος 3: Ποσοστό επιτευξιμότητας και ποσοστό που απαιτείται για την εκπλήρωση των 17 Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης των χωρών της ΕΕ – ΟΟΣΑ, 2019..

Πηγή: OECD, 2019.

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

	Στόχος 1. Τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας, παντού.
	Στόχος 2. Τέλος στην πείνα, επίτευξη της επισιτιστικής ασφάλειας, βελτίωση της διατροφής και προώθηση της βιώσιμης γεωργίας.
	Στόχος 3. Διασφάλιση μίας ζωής με υγεία και προώθηση της ευημερίας για όλους, σε όλες τις ηλικίες.
	Στόχος 4. Διασφάλιση της ελεύθερης, ισότιμης και ποιοτικής εκπαίδευση, προάγοντας τις δια βίου μάθησης ευκαιρίες για όλους.
	Στόχος 5. Επιτυγχάνουμε την ισότητα των φύλων και τη χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.
	Στόχος 6. Διασφαλίζουμε τη διαθεσιμότητα και τη βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής για όλους.
	Στόχος 7. Διασφαλίζουμε την πρόσβαση σε οικονομική, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.
	Στόχος 8. Προάγουμε τη διαρκή, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη καθώς και την πλήρη και παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για όλους.
	Στόχος 9. Δημιουργούμε ανθεκτικές υποδομές, προάγουμε την ανοιχτή και βιώσιμη βιομηχανοποίηση και ενθαρρύνουμε την καινοτομία.
	Στόχος 10. Μειώνουμε την ανισότητα εντός και μεταξύ των χωρών.
	Στόχος 11. Δημιουργούμε ασφαλείς, προσαρμοστικές, βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς, χωρίς αποκλεισμούς.
	Στόχος 12. Διασφαλίζουμε τη βιώσιμη κατανάλωση και τις βιώσιμες μεθόδους παραγωγής.
	Στόχος 13. Αναλαμβάνουμε άμεση δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της.

	Στόχος 14. Προστατεύουμε και χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τους θαλάσσιους πόρους για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
	Στόχος 15. Προστατεύουμε, αποκαθιστούμε και προωθούμε τη βιώσιμη χρήση των χερσαίων οικοσυστημάτων, διαχειριζόμαστε με βιώσιμο τρόπο τα δάση, καταπολεμούμε την ερημοποίηση, αναστρέφουμε την υποβάθμιση του εδάφους και σταματούμε την απώλεια της βιοποικιλότητας.
	Στόχος 16. Προάγουμε ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, παρέχουμε πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδομούμε αποτελεσματικούς, υπεύθυνους και συμμετοχικούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα
	Στόχος 17. Ενισχύουμε τα μέσα εφαρμογής και ανανεώνουμε την Παγκόσμια Συνεργασία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Πίνακας παραρτήματος 4: Οι 17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Πηγή: United Nations, 2015.